

HANDELINGEN

VAN DE

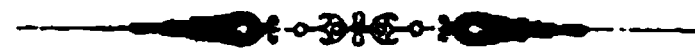
ALGEMEENE SYNODE

DER

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK,

IN DEN JARE

1857.

'SGRAVENHAGE,

TER ALGEMEENE LANDS-DRUKKERIJ.

1857.

HANDELINGEN

VAN DE

ALGEMEENE SYNODE

DER

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK,

IN DEN JARE 1857.

Uit kracht van het Algemeen Reglement, art. 59, komen de afgevaardigden tot de vergadering der Synode op Woensdag den 1sten Julij des voormiddags te elf uren in het gewoon locaal van het gebouw voor het Ministerieel Departement bijeen. Vergadering der Synode.

De leden nemen zitting naar de orde der collegiën, waartoe zij respectivelijk behooren.

Met eene gepaste rede, gevolgd door gebed, wordt de Vergadering door den heer *H. G. J. van Doesburgh*, als den oudste in diensttijd onder de predikanten, in tegenwoordigheid van den Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst, den heer mr. *M. Wiardi Beckman* en den secretaris-generaal en adviseur bij het Departement, den heer *J. J. Roozeboom*, geopend. Opening der vergadering.

De presentielijst wordt opgemaakt, en blijken tegenwoordig te zijn de navolgende afgevaardigden: Zamenstelling der vergadering.

Door de godgeleerde faculteiten, de heeren:

dr. *J. H. Scholten*, hoogleeraar te *Leyden;*
dr. *H. Bouman*, hoogleeraar te *Utrecht;*
dr. *P. Hofstede de Groot*, hoogleeraar te *Groningen.*

Door de provinciale kerkbesturen:

Gelderland:

de heeren dr. *F. J. J. Junius*, predikant te *Tiel*, en
dr. *H. J. Matthes*, ouderling te *Zutphen;*

Zuidholland:

de heer *H. G. J. van Doesburgh*, predikant te *Rotterdam;*

Noordholland:

de heer dr. *A. W. van Campen*, predikant te *Opperdoes;*

Zeeland:

de heer dr. *J. Borsius*, predikant te *Middelburg;*

Utrecht:

de heer *J. F. Wetter*, predikant te *Vreeswijk;*

Friesland:

de heer *S. F. van Hasselt*, predikant te *Sneek*;

Overijssel:

de heer *J. J. Metzlar*, predikant te *Deventer;*

Groningen:

de heer *G. W. Sannes*, predikant te *Oude Pekela;*

Noordbrabant:

de heer *J. A. van Walsem*, predikant te *Vught;*

Drenthe:

de heeren *R. P. Reddingius*, predikant te *Zweelo*, en
Mr. *H. Vos*, ouderling te *Assen;*

door de commissie tot de zaken der Waalsche kerken:

de heeren *J. H. Gerlach*, predikant te *Middelburg*, en
Mr. *J. Versfelt*, ouderling te *'s Hertogenbosch;*

door het kerkbestuur *Limburg:*

de heer *M. Spruijt*, predikant te *Urmond* en *Grevenbicht;*

door de commissie tot de zaken der Protestantsche kerken in *Nederlandsch Oost-* en *West-Indiën:*

de heer dr. *W. A. van Hengel*, oud-hoogleeraar te *Leyden.*

De heer *Reddingius*, benoemd als secundus, is opgetreden in de plaats van den heer *J. J. Swiers*, die door ambtsbezigheden zich verhinderd zag ter vergadering op te komen.

Eenige beraadslagingen worden gehouden over de wettigheid der afvaardiging van den heer *Matthes*, als niet behoorende tot de leden of de secundi van het provinciaal kerkbestuur *Gelderland*, waarna de vergadering besluit hem als lid der Synode te erkennen.

Verkiezing van den president der Synode, den vice-president, en diens plaatsvervanger.

Wordt overgegaan tot de benoeming van het moderamen, en worden gekozen: als president de heer *van Doesburgh*, als vice-president de heer dr. *Borsius* en als secundus van laatstgenoemde de heer *van Hasselt*, de twee eerstgenoemde bij de eerste, de laatste bij de derde stemming na gehouden tusschenstemming.

Aanvaarding van het voorzitterschap.

De benoemde verklaren alle de hun opgedragen betrekking te aanvaarden, en den president wordt door den vice-president dank gezegd voor de wijze waarop hij de werkzaamheden der vergadering heeft ingeleid.

Het reglement van orde wordt gearresteerd, gelijk het bij de vergadering des vorigen jaars heeft gediend. Reglement van orde gearresteerd.

De punten van beschrijving, die in gedrukte exemplaren aan de leden zijn toegezonden, worden met later nog ingekomen stukken aangevuld. Punten van beschrijving.

Aan den vice-president wordt opgedragen het archief der stukken met het register te vergelijken. Opneming van het archief der in het afgeloopen synodaal jaar ingekomen stukken opgedragen aan den vice-president.

Het rapport der Synodale commissie betreffende de aangelegenheden der kerkelijke fondsen, Bijl. A, wordt aan de orde gesteld voor de zitting van Vrijdag den 3den dezer, en zal de quaestor-generaal worden uitgenoodigd, om op dien dag ter vergadering op te komen. Rapport der Algemeene Synodale commissie wegens de aangelegenheden der algemeene kerkelijke fondsen, Bijlage A, in gedrukt exemplaar overhandigd, en voor eene bepaalde zitting aan de orde gesteld, en de quaestor-generaal voor die zitting opgeroepen.

Na de mededeeling van den secretaris, dat er verzoeken van appèl bij de Synode zijn ingediend door den predikant *Begemann* te *Roermond*, wordt goedgevonden, uit aanmerking van het ingevallen overlijden van den adressant, de stukken in het archief te laten rusten. Besluit om de stukken, rakende het appèl van den predikant *J. W. Begemann* te *Roermonde*, ter oorzake van zijn ingevallen overlijden, in het archief te doen rusten.

De zitting wordt met dankzegging gesloten en geadjourneerd tot den volgenden dag.

H. G. J. VAN DOESBURGH, *president.*

Zitting van den 2den Julij 1857.

Al de leden tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

Ingevolge de uitnoodiging van den president in de vorige zitting, worden schriftelijke voorstellen door de leden der vergadering ter tafel gebragt, als: Schriftelijke voorstellen van leden, als:

1°. door den heer *Hofstede de Groot*, strekkende tot de instelling van een onderzoek, wat de Synode zou kunnen doen, om eene eenparigheid tot stand te brengen in de behandeling van aanklagten, waarop reeds vroeger is beslist, of die vroeger hadden kunnen en moeten zijn ingeleverd. 1°. van den heer *Hofstede de Groot*, tot bevordering van eenparigheid in de uitspraken op vroeger behandelde aanklagten, of die vroeger in behandeling hadden behooren genomen te zijn;

2°. door den heer *Borsius*, betreffende de ten uitvoer legging van art. 23 van het Algemeen Reglement; 2°. van den heer *Borsius*, betreffende de uitvoering van art. 23 van het Algemeen Reglement;

3°. van den heer *van Campen*, tot handhaving der bepalingen van het reglement voor de diaconiën;

3°. door den heer *van Campen*, tot handhaving van de bepalingen van het reglement voor de diaconiën, voornamelijk ten aanzien van de verzorging van *al* de behoeftige gemeenteleden;

4°. van denzelfde, rakende het belang van het fonds voor de schraalste predikantstractementen;

4°. door denzelfde, om te zorgen, dat de Synode het fonds voor de schraalste predikantstractementen aan zijne bestemming doe beantwoorden, door alleen de gemeenten, die daartoe onvermogend zijn, in staat te stellen om hare predikanten beter te bezoldigen;

5°. van den heer *Reddingius*, in het belang van het kerkelijk orgaan.

5°. door den heer *Reddingius*, om zooveel mogelijk te trachten te bewerken, dat de uitgevers van het kerkelijk orgaan hunne beloften ten aanzien der verzameling van de kerkelijke verordeningen op een afzonderlijk blad beter nakomen, in overeenstemming met het bestaande contract; dat voortaan in het kerkelijk orgaan niet worde opgenomen dan wat van waar kerkelijk belang is, en dat het blad meer aan zijn doel moge beantwoorden.

Commissiën door den president benoemd, als:

Door den president worden de na te melden commissiën benoemd, als:

1°. tot begroeting van den Koning;

1°. tot het brengen van de hulde der vergadering aan Z. M. den Koning, met den president en vice-president, de heeren *Scholten*, *van Campen*, *Sannes* en *Versfelt*;

2°. tot de quaestorale zaken;

2°. tot de zaken, in verband staande met de kerkelijke fondsen, op de punten van beschrijving aangeteekend, waartoe mede wordt gebragt het voorstel van den heer *van Campen* bovenvermeld, het fonds van de schraalste predikantstractementen betreffende, de heeren *Wetter*, *van Hasselt* en *Gerlach*;

3°. tot de jaarlijksche rapporten der provinciale kerkbesturen;

3°. tot de jaarlijksche rapporten der provinciale kerkbesturen de heeren *Bouman*, *Matthes* en *Reddingius*;

4°. tot de toepassing van art. 23 van het Algemeen Reglement;

4°. tot de toepassing van art. 23 van het Algemeen Reglement, voorkomende in het tweede rapport der Synodale commissie, Bijl. B, met het bovenstaande voorstel van den heer *Borsius*, de heeren *Scholten*, *Borsius* en *Vos*;

5°. tot de belangen van het Purmerkerkefonds;

5°. tot de belangen van het Purmerkerkefonds de heeren *van Campen*, *Sannes* en *Versfelt*;

6°. tot de adressen van mr. *Is. da Costa*, met de adhaesiën over de nieuwe Bijbelvertaling, en de opleiding van candidaten tot de H. dienst;

6°. tot de adressen van mr. *Is. da Costa*, met de adhaesiën, rakende de nieuwe Bijbelvertaling en de opleiding van candidaten tot de H. dienst, benevens een adres tot opheffing van de slavernij, de heeren *Hofstede de Groot*, *Junius* en *Metzlar*;

7°. tot de adressen tegen de beperking der vrijheid ten aanzien van den doop en de aanneming tot lidmaat;

7°. tot de adressen nopens de bevoegdheid om dusgenaamde oefeningen te houden, en de verpligting voor gemeenteleden, om de kinderen door den predikant der gemeente te doen doopen en onderwijzen, de heeren *van Walsem*, *Spruijt* en *van Hengel*;

8°. tot het, in deze zitting ingediend voorstel van den heer *Hofstede de Groot*, betreffende de behandeling van aanklagten, de heeren *Hofstede de Groot*, *Wetter* en *Versfelt*.

8°. tot het voorstel van den heer *Hofstede de Groot*, betreffende de behandeling van aanklagten.

De commissiën worden uitgenoodigd om zoo spoedig mogelijk hare rapporten uit te brengen.

De vice-president deelt mede, dat hij het archief der ingekomen stukken nagezien en met het register vergeleken heeft, welk onderzoek hem tot de bevinding heeft geleid, dat het archief zich in behoorlijke orde bevindt, wordende het voor het verloopen Synodaal jaar geopend met n°. 7911 en gesloten met n°. 8447. Onder dit laatste nummer wordt het register voor accoord door den president geteekend.

Het register van het archief der ingekomen stukken, na gehoord rapport van den vice-president, geteekend.

Wordt overgegaan tot de kennisneming en behandeling van ingekomen stukken.

Behandeling van ingekomen stukken.

Allereerst is aan de orde eene missive van het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, dd. 6 Mei, gereg. sub n°. 8311, betreffende de invordering der kosten, waartoe de klagers in zake den predikant *J. Buddingh* te *St. Oedenrode*, door de uitspraak der Synode in hooger beroep ten vorigen jare veroordeeld zijn, en zal aan het kerkbestuur geantwoord worden, dat aan hem de berekening en invordering der kosten is verbleven.

Vraag van het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, rakende de invordering der kosten van de procedure in zake den predikant *J. Buddingh*, beantwoord.

Met goedvinden der vergadering heeft de heer *van Walsem* zich van de medestemming in deze onthouden, van wege zijne betrekking tot bedoeld bestuur.

Eene andere missive komt ter tafel van hetzelfde kerkbestuur, dd. 6 Mei, geregistreerd sub n°. 8310, eenige mededeelingen bevattende van het classicaal bestuur *Eindhoven*, aangaande den ongunstigen toestand der gemeente *St. Oedenrode*, mede ten gevolge der Synodale uitspraak van het voorgaande jaar met opzigt tot den predikant, welke, onder toezending van alle ter zake dienende bescheiden, door het bestuur aan het oordeel van de Synode onderworpen worden.

Mededeelingen aangaande den toestand der gemeente *St. Oedenrode*, door het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant* ingezonden, ter visie.

De stukken worden ter visie gelegd tot eene volgende zitting.

Eene derde missive van meergemeld provinciaal kerkbestuur, dd. 6 Mei, geregistreerd sub n°. 8313, de goedkeuring vragende op een reglement op de nieuw gestichte weduwenbeurs in het ressort, wordt gesteld in handen van de heeren *Borsius* en *Matthes*.

Verzoek van het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, tot goedkeuring van het reglement op de provinciale weduwenbeurs, commissoriaal.

Ter visie worden gelegd twee Ministeriële kennisgevingen van Koninklijke besluiten, strekkende tot verhooging van het predikantstractement in een aantal Hervormde gemeenten, de eene dd. 29 Mei n°. 6, de andere dd. 12 Junij n°. 6, geregistreerd sub n°. 8332 en 8374.

Twee Ministeriële kennisgevingen wegens verhooging van predikantstractementen, ter visie.

Ter tafel komt eene missive van het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, dd. 6 Mei, geregistreerd sub n°. 8335, rakende de beurzen ad studia in het gewest, en strekkende, om aan de Synode in overweging te geven, of zij zal kunnen goedvinden, in het belang der Hervormden aldaar te trachten eene wijziging of interpretatie bij de Hooge Regering te erlangen van de Koninklijke besluiten van 26 December 1818 en 2 December 1823.

Missive van het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, rakende de beurzen ad studia in het gewest, in handen eener commissie.

Aan de consideratiën en het advies van de heeren *Scholten* en *Versfelt* wordt de missive opgedragen.

Bemoeijingen van het provinciaal kerkbestuur *Zuidholland*, ten aanzien van kerkvrije gemeenten in het ressort, goedgekeurd.

Met dankzegging aan het provinciaal kerkbestuur *Zuidholland* voor zijne zorgvuldige bemoeijingen, wordt goedkeuring verleend, naar art. 51 7°. Algemeen Reglement, op zijne handelingen betrekkelijk dusgenaamde kerkvrije gemeenten in het ressort, medegedeeld in zijne missive van den 15den Junij ll., geregistreerd sub n°. 8366.

Inlichtingen nopens de pastorijgoederen te *Sexbierum*, aan het classicaal bestuur *Franeker*, op zijn verzoek gegeven.

Met geleidende van het provinciaal kerkbestuur *Friesland*, dd. 23 Junij, geregistreerd sub n°. 8396, is ingezonden een adres van het classicaal bestuur *Franeker*, dd. 17 bevorens, houdende verzoek om, zoo mogelijk, nader te worden ingelicht nopens den status quo van de pastorijgoederen te *Sexbierum*, ten einde daaruit te kunnen opmaken, of er, met betrekking tot deze zaak, ook nog iets, en wat dan door het classicaal bestuur zou kunnen en behooren gedaan te worden.

Nadat kennis genomen is van het verhandelde over dit onderwerp ten jare 1852 (Syn. Hand. blz. 208 en 213) wordt goedgevonden het bestuur in rade te geven, om zijn verzoek van het jaar 1846 aan het Departement, tot deze aangelegenheid betrekkelijk, nogmaals te herhalen, en wordt voor het overige dit belang, met berigtgeving aan het bestuur, opgedragen aan de vernieuwde zorg der Synodale commissie.

Ministeriële kennisgevingen wegens de toelating van afgescheidene gemeenten te *Westbroek*, *Roden* en *Mildam*, voor informatie aangenomen.

Zijn ontvangen en worden voor informatie aangenomen drie Ministeriële missiven, dd. 29 Mei n°. 5, dd. 3 Junij n°. 12 en dd. 8 daaraanvolgende n°. 4, geregistreerd sub n°. 8327, 8333 en 8342, waarbij de toelating wordt berigt van het bestaan van afgescheidene gemeenten te *Westbroek* en *Achttienhoven*, te *Roden* en te *Mildam*.

Ministerieel berigt van de vestiging eener tweede predikantsplaats te *Donkerbroek*, ten dienste van *Haulerwijk*. Aangenomen voor informatie.

Bij Koninklijk besluit van 29 Mei n°. 58, is eene tweede predikantsplaats gevestigd in de gemeente *Donkerbroek*, bepaaldelijk ten dienste van *Haulerwijk*, waarvan de Minister kennis geeft bij zijne missive van den 6den Junij n°. 11, geregistreerd sub n°. 8341, welke wordt aangenomen voor informatie.

Ter visie gelegd een verzoek van het classicaal bestuur *Leyden*, om verklaring te erlangen aangaande den waren zin van artt. 5, 41, 48 en 49 van het Algemeen Reglement, in verband met elkander.

Ter visie wordt gelegd eene missive van het classicaal bestuur *Leyden*, dd. 6 Junij, ingezonden door het provinciaal kerkbestuur *Zuidholland*, met conductoire van den 15den daaraanvolgende, geregistreerd sub n°. 8367, strekkende om de verklaring te vragen van artt. 5 en 41 en van artt. 48 en 49 Algemeen Reglement, met opzigt tot de bekleeding van het lidmaatschap bij kerkelijke besturen door emeriti predikanten.

Besluiten op het verzoekschrift van de Hervormde bewoners van *Camperland*, tot verkrijging van eene zelfstandige gemeente met een eigen leeraar.

Wordt gelezen eene door het provinciaal kerkbestuur *Zeeland*, bij geleidende van den 4den Junij, geregistreerd sub n°. 8337, toegezonden missive van Hervormde bewoners der buurtschap *Camperland*, gemeente *Wissekerke*, verlangende eensdeels de tusschenkomst der Synode bij de Hooge Regering tot verkrijging van eene zelfstandige gemeente, en anderdeels subsidie uit het fonds voor noodlijdenden tot stichting van kerk en pastorij. Voor het eerste zal de Synode met een adres tot aanbeveling zich rigten aan den Minister; voor het andere wordt het verzoekschrift gesteld in handen der Synodale commissie.

W. van Heusden c. s., zich noemende stemgeregtigde manslidmaten der Hervormde gemeente van de stad *Weert*, wenden zich tot de Synode, bij adres van 11 Junij, ingezonden door tusschenkomst en met consideratiën van het kerkbestuur *Limburg*, per conductoire van den 18den Junij, geregistreerd sub n°. 8377, om te verzoeken, dat de Kerkvergadering bewerke, dat *Weert* tot eene zelfstandige gemeente met een eigen predikant verheven en dat anders vergunning aan de gemeente verleend zal worden, om, gelijk het heet, een eigen handelenden kerkeraad te benoemen. Zal in antwoord gegeven worden, dat, zoo lang *Weert* geen eigen predikant bezit, het niet bestaanbaar is, dat dáár een van *Roermond*, waartoe de gemeente behoort, onafhankelijke kerkeraad, met den hulpprediker als voorzitter aan het hoofd, wordt erkend, en dat voor de vervulling van den wensch, om eene zelfstandige gemeente te worden, van wege het gering zielental en de thans bestaande voldoende voorziening in de godsdienstige belangen der Hervormden te *Weert*, voor het tegenwoordige nog weinig uitzigt bestaat, verklarende echter de Synode zich tot medewerking bereid, zoodra bij eventuële uitbreiding der gemeente daartoe termen zullen kunnen gevonden worden.

Adres van *W. van Heusden* c. s., hervormde inwoners te *Weert*, tot bekoming van een geheel zelfstandige gemeente, of voor het minst van een onafhankelijken kerkeraad, beantwoord.

De zitting wordt met dankgebed gesloten en geadjourneerd tot den volgenden dag, te houden in de zoogenaamde *Trèveskamer*, die, volgens mededeeling van den president, door welwillende tusschenkomst van den Minister, voor al de volgende zittingen is afgestaan, immers indien de Landsbelangen dit zullen gedoogen.

H. G. J. van Doesburgh, *president.*

Zitting van den 3den Julij 1857.

Al de leden tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

Ingevolge de uitnoodiging van den 1sten dezer, is de quaestor-generaal mede ter vergadering opgekomen. De president betuigt hem deswegens het genoegen der vergadering, en roept bij de behandeling der finantiële aangelegenheden zijne voorlichting en raadgeving in.

De quaestor-generaal mede ter vergadering opgekomen.

Alvorens tot die behandeling over te gaan, wordt op zijn verzoek het woord gegeven aan den heer *van Hasselt*, en dient deze een voorstel in, strekkende om al aanstonds door het kerkelijk orgaan de kerkeraden in te lichten aangaande de bedoeling van art. 43, laatste alinea, van het herzien reglement op de vacaturen, en voorts over te gaan om langs den wettigen weg het artikel eene wijziging te doen ondergaan, in dezer voege:

Voorstel van den heer *van Hasselt* tot inlichting wegens de bedoelingen tot wijziging van art. 43 van het herzien reglement op de vacaturen, commissoriaal.

„ De kerkeraden, die in de vervulling der vacature door het beroepen van eenen candidaat willen voorzien, zullen hiervan in hunne uitnoodiging aan candidaten tot het prediken op beroep schriftelijk doen blijken. In hunne keuze zullen zij zich, behoudens de regten

van derden, bepalen tot hen die aan hunne uitnoodiging voldaan hebben, of aan de zoodanigen de reis- en verblijfkosten vergoeden, wanneer zij daarna nog tot het beroepen van eenen gevestigden predikant of van eenen anderen candidaat zouden willen overgaan."

Het voorstel wordt gegeven in handen der commissie tot art. 23 Algemeen Reglement, benoemd in de voorgaande zitting.

Het eerste rapport der Algemeene Synodale commissie, de aangelegenheden betreffende van de algemeene kerkelijke fondsen, Bijlage A, in beraadslaging gebragt.

Alsnu is aan de orde het eerste rapport der Algemeene Synodale commissie, bevattende al de werkzaamheden, die de aangelegenheden aangaan van de kerkelijke fondsen, hetwelk in gedrukt exemplaar, als Bijl. A der Synodale Handelingen, in de eerste zitting aan de leden is ter hand gesteld, en aan den quaestor-generaal is toegezonden.

Provisionele besluiten op de voordragten der Algemeene Synodale commissie tot subsidie uit het fonds voor noodlijdenden.

Onder deze aangelegenheden komen allereerst voor die het fonds voor noodlijdende kerken en personen betreffen, met name de voordragten wegens de verzoekschriften van gemeenten tot subsidie uit het fonds.

Wordt op voorstel van den president goedgevonden te bepalen, dat de te nemen besluiten op de voordragten eerst zullen zijn te beschouwen als provisioneel.

De besluiten worden genomen alle in overeenstemming met de voordragten der Synodale commissie, zijnde een voorstel van den heer *Metzlar* verworpen, om aan *Buurse* boven de *f* 1900, waarop uitzigt was gegeven, de nog verlangde *f* 1900 toe te zeggen.

In de voordragt nopens *Garshuizen* wordt eene drukfout opgemerkt op blz. 10 der Bijl., waar in de plaats van 1500 moet gelezen worden 15 landbouwers.

De voordragt nopens *Well* wordt aanhangig gehouden, vermits een nader verzoekschrift van die gemeente tot hulp, nog te dezen jare te verleenen, is ingekomen, dd. 10 Junij, geregistreerd sub n°. 8354, hetwelk is gesteld in handen der commissie tot de quaestorale zaken.

Wat de voordragt van *Eindhoven* aanbelangt, is aan de Synodale commissie opgedragen, om het vereischte onderzoek wegens het bedrag der kosten, voor den opbouw eener nieuwe pastorij geraamd, in te stellen, en hare voordragt ten volgenden jare naar de uitkomst hiervan in te rigten.

In overeenstemming met het advies der Synodale commissie wordt het verzoekschrift uit *Schoonoord* gesteld in handen der quaestorale commissie, om met de voordragten van hulpbehoevende gemeenten tot kleinere toelagen behandeld te worden.

De mededeelingen der Synodale commissie betrekkelijk het fonds voor noodlijdenden voor informatie aangenomen; hare handelingen goedgekeurd en overeenkomstig het voorstel rakende de subsidie aan *Arnemuiden* besloten.

De mededeelingen voor het overige, het fonds voor noodlijdenden betreffende, worden voor informatie aangenomen; voor zoovcel noodig wordt de goedkeuring uitgesproken, en met het voorstel der Synodale commissie om de gelden, tot ondersteuning van *Arnemuiden* verstrekt, te doen dienen tot opbouw van eene nieuwe kerk in de plaats van de herstelling der oude, vereenigt zich de vergadering.

Het voorstel der Synodale commissie tot wering van misbruiken bij bijzondere kerkelijke inzamelingen verworpen.

Het voorstel der commissie rakende de maatregelen tot wering van misbruiken, bij bijzondere inzamelingen door kerkelijke personen voor kerkelijk gebruik, wordt verworpen.

Men gaat over tot het tweede deel van het verslag der Synodale commissie, hetwelk tot de overige kerkelijke fondsen in betrekking staat. Genaderd, na de goedkeuring der handeling in verband met de quota der gemeenten ten behoeve der classicale kas te hebben uitgesproken, tot het onderwerp der bezoldiging van een vasten klerk voor den secretaris der Synode, wordt den secretaris, op zijn verzoek, vergunning verleend om de vergaderzaal gedurende deze beraadslagingen te verlaten, en neemt de vice-president inmiddels zijne functiën waar.

Beraadslaging over de handelingen der Synodale commissie betreffende de overige kerkelijke fondsen. Goedkeuring van de verrigting in het belang der quotisatie van de gemeenten. Besluiten in de aangelegenheid der bezoldiging van een vasten klerk voor den secretaris der Synode.

Nadat de algemeene beraadslagingen over het onderwerp gehouden zijn, en een voorstel van den heer *van Hasselt*, door den heer *van Campen* ondersteund, tot het benoemen van eene commissie uit de vergadering verworpen is, wordt besloten:

vooreerst, in overeenstemming met het advies der Synodale commissie om in het voorstel van den heer *Bruna* niet te treden, en dus een vasten klerk aan den secretaris niet toe te voegen;

ten tweede, met afwijking in zooverre van het gevoelen der Synodale commissie, eenige verandering in den tegenwoordigen staat van zaken te brengen;

ten derde, volgende het gevoelen der Synodale commissie, het voorstel van het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant* niet aannemelijk te verklaren, en den secundus van den secretaris dierhalve niet tot adjunct-secretaris te stellen.

De verandering, waarvan het wenschelijke wordt uitgesproken, is daarin gelegen, dat aan den secundus van den secretaris de bevoegdheid worde toegekend tot bijwoning van de vergaderingen der Synode en der Synodale commissie, waarvoor dan eene wijziging zal noodig zijn, zoowel van het Algemeen Reglement, als van de instructie voor den secretaris. Met de redactie dezer wijzigingen wordt eene commissie belast, en worden daartoe benoemd de heeren *van Hasselt* en *Metzlar*. De besluiten zijn genomen naar eenparig advies en met algemeene stemmen.

De secretaris wordt in de vergaderzaal teruggeroepen en neemt weder zijne werkzaamheden op.

De verrigtingen der Synodale commissie betreffende de algemeene weduwenbeurs worden in overweging genomen en goedgekeurd.

Goedkeuring van de verrigtingen der Synodale commissie betreffende de algemeene weduwenbeurs.

In de volgende zitting zullen de beraadslagingen over het rapport worden voortgezet. De tegenwoordige wordt met dankzegging gesloten en geadjourneerd tot den volgenden dag, des voormiddags, bij uitzondering op art. 21 van het reglement van orde, te negen uren.

H. G. J. van Doesburgh, *president*.

Zitting van den 4den Julij 1857.

Al de leden, ook de quaestor-generaal, tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

De punten van beschrijving worden, naar de opgave van den secretaris, aangevuld met onderscheidene nieuw ingekomen stukken.

Het reglement op de provinciale weduwenbeurs in *Noordbrabant*, naar het advies der rapporterende commissie, goedgekeurd.

Namens de commissie van de zitting van den 2den dezer rapporteert de heer *Borsius*, dat zij het reglement op de provinciale weduwenbeurs van *Noordbrabant* heeft nagezien, en daarin niets heeft gevonden in strijd met de kerkelijke reglementen, weshalve zij adviseert, dat de Synode, zich gedragende aan art. 12 van het Algemeen Reglement, hare goedkeuring verleenen zal.

In overeenstemming met dit advies wordt besloten, en wordt het overgelegd reglement op de beurs voor goedkeuring door den president en secretaris geteekend, waarvan aan het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant* zal worden kennis gegeven.

Aan de quaestorale commissie tot regeling van de kleinere toelagen voor noodlijdende gemeenten en personen eene som beschikbaar gesteld.

Op het voorstel van de commissie tot de quaestorale zaken, ingediend bij monde van den heer *Wetter*, wordt, tot regeling van hare voordragten, voor de kleinere toelagen aan hulpbehoevende gemeenten en personen beschikbaar gesteld eene som van *f* 9,300.

Voorstel van de quaestorale commissie, om de ontvangen opgaven wegens de inschrijvingen voor de geldleening ten dienste van het hulpfonds te trachten tot meerdere volledigheid te brengen, verworpen.

Bij monde van denzelfde geeft genoemde commissie te kennen, dat haar gebleken is uit de mededeelingen van den quaestor-generaal, dat aan de opgaven der inschrijvingen voor het hulpfonds nog vele ontbreken, op grond waarvan zij de vergadering voorstelt een middel te beramen, ten einde tot meerdere volledigheid te geraken.

De vergadering is van oordeel, dat geene poging tot verkrijging dier volledigheid moet worden aangewend, en dat zij met de ingekomene kan volstaan, om wegens den uitslag der inschrijvingen in zijn geheel te beslissen, blijvende zij alzoo die mededeeling van den quaestor-generaal aangaande het bedrag der ingeteekende gelden te gemoet zien.

Verzoek van den hoogleeraar dr. *A. Kuenen*, om als predikant bevestigd te worden, behoudens de inzage der over te leggen vereischte bescheiden, ingewilligd.

Komt ter tafel eene missive van den heer dr. *A. Kuenen*, dd. 29 Junij, gereg. sub nº. 8523, te kennen gevende, dat hij in het geval verkeert, waarop art. 55 van het reglement op de vacaturen betrekking heeft, vermits hij op 1 October 1851 door het provinciaal kerkbestuur *Zuidholland*, na afgelegd examen, tot de Evangeliebediening is toegelaten, en door Z. M. den Koning, eerst bij besluit van 30 December 1852 tot buitengewoon, en later bij besluit van 10 September 1855 tot gewoon hoogleeraar in de godgeleerdheid en academieprediker aan de hoogeschool te *Leyden* is benoemd, en dat de betrekking, waarin hij zich als zoodanig tot de Nederlandsche Hervormde kerk geplaatst ziet, het voor hem zeer wenschelijk maakt, het karakter van wettig, door haar erkend predikant te bezitten, waarom hij de Hooge Kerkvergadering verzoekt, op de wijze, in genoemd artikel voorgeschreven, als predikant door haar bevestigd te worden.

Als zaak van orde oordeelt de vergadering de inzage te moeten verlangen van de be-

scheiden, waaruit blijken zal, dat hij zijne betrekkingen als candidaat tot de H. dienst en als hoogleeraar in de godgeleerdheid en academieprediker wettiglijk bekleedt, hetgeen den adressant zal worden te kennen gegeven; en in afwachting van deze door hem over te leggen stukken besluit zij met eenparige stem aan zijn verzoek te voldoen.

Tot het houden der openbare zitting, tot deze kerkelijke handeling bij het reglement verordend, wordt gekozen de Kloosterkerk, en wordt als tijdsbepaling daarvoor vastgesteld Dingsdag de 14de dezer, des voormiddags te tien uren.

Regeling der openbare zitting, tot de bevestiging van den heer dr. *A. Kuenen* te houden.

De toestemming voor deze openbare godsdienstige plegtigheid zal van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *'s Gravenhage*, en de beschikking over het gebouw van het collegie van kerkvoogden worden gevraagd.

De uitwendige regeling van hetgeen voor deze zitting vereischt zal worden is aan het moderamen opgedragen, nadat de vergadering haar goedvinden heeft uitgesproken, dat door den voorzitter als bevestiger, en door den te bevestigen hoogleeraar bij deze handeling het gebruikelijk kerkgewaad zal gedragen worden.

Aan den secretaris wordt in last gegeven, een ontwerp der acte van bevestiging, die na den afloop aan den hoogleeraar zal overhandigd worden, ter tafel te brengen.

Acte van bevestiging door den secretaris te ontwerpen.

Is ingekomen eene Ministeriële missive dd. 29 Junij, n°. 19, geregistreerd sub n°. 8528, berigt doende van verhooging van predikantstractement in een aantal Hervormde gemeenten, en wordt deze, na met dankbaarheid voor informatie te zijn aangenomen, bij de twee andere missiven van gelijken inhoud, in de zitting van den 2den dezer ingediend, ter inzage nedergelegd.

Ministerieel berigt nopens de verhooging van predikantstractementen in een aantal gemeenten, ter visie.

Voor notificatie worden aangenomen twee missiven van dankzegging voor genoten subsidie uit het fonds voor noodlijdenden, als: van de kerkvoogdij der Hervormde gemeente te *Oudendijk*, dd. 9 Mei, en van de kerkvoogdij te *Sleeuwijk*, dd. 11 daaraanvolgende, geregistreerd sub n°. 8262 en 8271.

Missiven van de kerkvoogdijen te *Oudendijk* en te *Sleeuwijk*, tot dankzegging voor genoten subsidie, aangenomen voor informatie.

Ter tafel worden gebragt verzoekschriften tot subsidie uit genoemd fonds van de gemeenten *Bourtange*, *Nieuweschans*, *Leegkerk* en *Hoogkerk*, geregistreerd sub n°. 8307 *a*, 8307 *b*, 8306 en 8346. Deze allen worden gesteld in handen der Synodale commissie, ten fine van consideratiën en advies in het volgend jaar, met magtiging om al zoodanige adressen, als later nog zullen inkomen, ten zelfden einde ter hand te nemen.

Nieuwe verzoekschriften tot subsidie van de gemeenten *Bourtange*, *Nieuweschans*, *Leegkerk* en *Hoogkerk*, in handen der Algemeene Synodale commissie.

Een adres van de kerkvoogdij te *Dieven*, dd. 29 Junij, geregistreerd sub n°. 8518, te kennen gevende haar verlangen om nog het besluit tot toekenning van subsidie door deze vergadering te zien nemen, wordt gegeven in handen der commissie tot de quaestorale zaken.

Adres van de kerkvoogdij te *Dieven*, tot bekoming van subsidie nog in deze vergadering, aan de consideratiën der quaestorale commissie onderworpen.

Gelezen eene missive van den secretaris van het provinciaal kerkbestuur *Drenthe*, dd. 4 Junij, geregistreerd sub n°. 8357, betreffende de belangen van de quotisatie van gemeenten in het ressort, welker bevordering aan de Synode wordt aanbevolen.

Mededeelingen van het provinciaal kerkbestuur *Drenthe*, nopens de belangen der quotisatie van gemeenten in het ressort, aangenomen voor informatie.

De mededeelingen worden voor informatie aangenomen, en voor het overige wordt besloten in geene bemoeijingen te deze te treden.

De zitting wordt met dankgebed gesloten en geadjourneerd tot Maandag den 6den dezer.

H. G. J. VAN DOESBURGH, *president.*

Zitting van den 6den Julij 1857.

Benevens den quaestor-generaal zijn al de leden, met uitzondering van den heer *van Campen*, tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

De beraadslagingen over het eerste rapport der Algemeene Synodale commissie, Bijlage A, voortgezet.

Aan de orde is de voortzetting der beraadslagingen over het eerste rapport der Synodale commissie, Bijlage A, waarin men is gevorderd tot het einde van het verslag betreffende de belangen der algemeene weduwenbeurs, sub *b* 2°.

Besluiten rakende het belang van het kerkelijk orgaan, in verband met dat der weduwenbeurs, naar aanleiding van het rapport der Synodale commissie, een adres van het classicaal bestuur *Heerenveen* en het tweede gedeelte van het voorstel van den heer *Reddingius*.

Betrekkelijk het laatste onderwerp, het belang van het kerkelijk orgaan in verband met dat der beurs, wordt in beraadslaging genomen een, met geleidende van het provinciaal kerkbestuur *Friesland*, dd. 26 Junij, geregistreerd sub n°. 8440, ingezonden adres van de classicale vergadering *Heerenveen*, dd. 24 bevorens, benevens het voorstel van den heer *Reddingius* van den 2den dezer, waarvan het laatste gedeelte overeenstemt met den geheelen inhoud van het adres, en de inrigting raakt van het *niet* officieel gedeelte van de courant in verband met het bijblad, en strekkende is om door de kerkvergadering te doen bewerken, zoo mogelijk, dat aan het niet officieel gedeelte meer belangrijkheid wordt bijgezet, die geacht moet worden voor een goed deel het debiet van het blad te bevorderen.

Op dit punt is de vergadering van oordeel, dat zij zich niet moet mengen in de inrigting van het *niet* officieel gedeelte van het blad, als staande onder de leiding en de zorg van eene redactie, die niet door de Synode, doch, behoudens hare goedkeuring alleen, door den uitgever volgens het contract wordt benoemd.

In overweging komt nu het eerste gedeelte van het voorstel van den heer *Reddingius*, hetwelk de verpligting betreft van den contractant met de Synode, om alle verordeningen enz., die in het blad zijn opgenomen, afzonderlijk gedrukt aan al de geabonneerden gratis uit te reiken, waaraan tot heden niet is voldaan.

Opdragt aan den secretaris, naar het eerste gedeelte van het voorstel van den heer *Reddingius*, om de afzonderlijke uitgave der verordeningen enz., in het kerkelijk orgaan voorkomende, naar zijn vermogen te helpen bespoedigen.

Gehoord zijnde de mededeelingen van den secretaris, waaruit blijkende is, dat de heer *Muller* geenszins onwillig is om aan deze verpligting te voldoen, doch haar zelfs ten meesten genoege der geabonneerden wenscht te vervullen, en den algemeenen correspondent heeft verzocht hem hierin behulpzaam te zijn, wordt besloten door allen, en door den voorsteller mede, naar eenparig advies, om in deze mededeelingen te berusten, en den secretaris op te

dragen om, zoo veel zal in hem zijn, de uitgave van dat bijzonder kerkelijk blad te helpen bespoedigen.

Besluiten betreffende het fonds voor de schraalste predikantstractementen.

Overgaande tot het verslag in Bijl. A betrekkelijk de aangelegenheid van het fonds voor de schraalste predikantstractementen, wordt de handeling der Synodale commissie opzigtens de toelagen aan de standplaats te *Eenum* en te *Willige Langerak* goedgekeurd, en wordt het berigt aangaande de inzigten van den Minister ten aanzien van het door Zijne Excellentie te doen verleenen van Rijkswege van een alterum tantum voor de bijdragen uit het kerkelijk fonds, ter verhooging van het predikantstractement, met erkentelijkheid aangenomen voor notificatie.

Na goedkeuring van het antwoord aan de kerkvoogdij te *Lage Zwaluwe*, wordt het advies der Synodale commissie tot het niet verstrekken van nieuwe toelagen voor dit jaar, en het doen van eene aanschrijving aan de provinciale kerkbesturen betreffende de jaarlijks te hernieuwen voordragten, overwogen en aangenomen, overeenkomstig het gevoelen van al de adviserende leden.

Voor de heeren *Borsius*, *Metzlar*, *Sannes*, *van Walsem*, *Reddingius*, *Versfelt*, *Spruijt*, *van Hengel*, *Junius* en *Matthes*.

Tegen de heeren *van Hasselt*, *Vos*, *Gerlach* en *Wetter*.

De belangen van het hulpfonds worden aangehouden tot dat gehoord zal zijn het rapport der quaestorale commissie, in wier handen zij zijn gesteld.

Kennisneming en goedkeuring van de handelingen der Synodale commissie betrekkelijk het beheer der algemeene kerkelijke fondsen.

Genaderd tot het derde deel van het verslag der Synodale commissie, wordt hare verrigting in de tijdelijke ongelegenheid, bij het overlijden van een classicalen quaestor, goedgekeurd, en het berigt nopens de opneming der quaestorale kas voor kennisgeving aangenomen.

De rekeningen van den quaestor-generaal voor goedkeuring geteekend.

Eindelijk gelet op het rapport en advies rakende de rekeningen van den quaestor-generaal, worden deze goedgekeurd en tot décharge van den rendant door het moderamen geteekend. Namens de vergadering zegt de president den quaestor dank voor zijne trouwe en zorgvuldige behartiging van de belangen der kerk, voor welke toespraak de quaestor zijne erkentelijkheid betuigt, die hierna de vergadering verlaat.

Voorstel van den ring *Helmond* rakende de openbaarmaking van uitspraken van tucht tegen predikanten, beschouwd als onnoodig.

Aan de orde wordt gesteld de voortgezette behandeling der ingekomen stukken, en wordt ter tafel gebragt een adres van den ring *Helmond*, dd. 5 Mei, toegezonden door het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, met conductoire van den 23sten daaraanvolgende, geregistreerd sub n°. 8822, een voorstel bevattende om bij uitspraken van tucht tegen predikanten geene openbaarheid te geven aan de motiven.

De vergadering acht het onnoodig in deze eene beslissing te nemen, zijnde deze zaak geregeld bij art. 31 van het herzien reglement voor kerkelijk opzigt en tucht.

Een voorstel van den heer *Wetter* betreffende hetzelfde onderwerp afgekeurd.

De heer *Wetter* neemt aanleiding uit dit adres tot het doen van het voorstel, dat de Synode een wenk zal geven aan de kerkelijke collegiën, om immer, wanneer zij tot de openbaarmaking eener uitspraak besluiten zullen, zich alleen bij de uitkomst der beslissing te bepalen. Het voorstel wordt verworpen.

Voorstel van het provinciaal kerkbestuur *Friesland* tot bepaling van den duur der zittingen van de jaarlijksche vergadering der Synode, afgewezen.

In overweging wordt genomen eene missive van het provinciaal kerkbestuur *Friesland*, dd. 5 Mei, gereg. sub nº. 8323, waarbij het bestuur, met leedwezen opmerkende, dat de zitting der Synode sedert de laatste jaren van al te langen duur wordt, aan de Hooge Kerkvergadering voorstelt te bepalen, dat de Synode telken jare tegen of uiterlijk op het einde der maand Julij wordt gesloten.

Overtuigd van de goede bedoelingen van het bestuur, doch eveneens verzekerd, dat elke Synodale vergadering hare zittingen zal trachten te verkorten, immers zooveel de werkzaamheden zulks gedoogen, oordeelt de Synode op het adres van het kerkbestuur geen besluit te moeten nemen.

De afgevaardigde van het provinciaal kerkbestuur *Friesland*, de heer *van Hasselt*, heeft zich van deelneming aan de stemming onthouden.

De voormalige predikant *D. Moreau* met zijn verzoek tot rehabilitatie verwezen naar de Algemeene Synodale commissie.

Bij adres van 25 Junij, gereg. sub nº. 8395, wendt zich de voormalige predikant *D. Moreau* tot de Synode met het verzoek, om ingevolge art. 38 van het herzi en reglement voor kerkelijk opzigt en tucht als predikant te worden gerehabiliteerd, en zulks, op grond van hetgeen de Synode ten jare 1854 te zijnen aanzien heeft verklaard, bij uitzondering, buiten de tusschenkomst der Synodale commissie.

Na overweging van dit adres heeft de vergadering geoordeeld daarop geen besluit te kunnen nemen, maar den adressant te moeten verwijzen naar de Synodale commissie, om bij haar, volgens genoemd artikel, zijne aanvrage in te dienen.

Adressen van de classicale vergaderingen *Zierikzee* en *Goes* tot bekoming van vrijdom van zegel voor de bewijzen van huwelijksvoltrekking, ten einde de kerkelijke inzegening te bevorderen, afgekeurd.

Twee adressen worden gelezen, moetende dienen tot bevordering der kerkelijke huwelijksinzegening, het eene van de classicale vergadering *Zierikzee*, dd. 24 Junij, het andere van het moderamen der classicale vergadering *Goes*, dd. 26 daaraanvolgende, gereg. sub nº. 8401 en 8429, beide verzoekende, dat de Synode zoodanige maatregelen nemen zal, als waardoor voor de bewijzen van huwelijksvoltrekking vrijdom van zegel wordt erlangd.

Beraadslaagd zijnde, heeft de vergadering uitgesproken geene termen te kunnen vinden om zich in deze zaak te mengen, en zich haar aangaande te wenden tot de Hooge Regering.

Besluit tot erkenning der verpligting van den predikant *C. J. Brutel de la Rivière* te *Meppel*, om aan de provinciale weduwenbeurs van *Drenthe* deel te nemen.

Op een adres van den predikant *C. J. Brutel de la Rivière* te *Meppel*, dd. 24 Junij, gereg. sub nº. 8420, de beslissing vragende van de Synode of de verpligting op hem rust, om deel te nemen aan de provinciale weduwenbeurs van de predikanten in *Drenthe*, wordt na overweging deze verpligting erkend, op grond dat het reglement op de beurs volkomen wettig is ingevoerd, waarvan den adressant zal worden kennis gegeven.

De zitting wordt met dankgebed gesloten en geadjourneerd tot den volgenden dag.

H. G. J. van Doesburgh, *president*.

Zitting van den 7den Julij 1857.

Al de leden, behalve de heeren *van Campen* en *van Hengel*, tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

Aan de orde is de voortgezette behandeling der ingekomen stukken.

Komt ter tafel een, bij geleidende van het provinciaal kerkbestuur *Utrecht*, dd. 29 Junij, geregistreerd sub n°. 8444, ingezonden adres van de classicale vergadering *Wijk*, dd. 7 Junij, met eene memorie van toelichting van den praeses van het bestuur, dd. 26 Junij, geregistreerd sub n°. 8430, de beslissing der Synode inroepende bij een verschil van meening, dat zich ten aanzien van de verkiezing van een secundus in de vergadering heeft opgedaan, over de vraag, daar het oudste lid in de tusschentijds opengevallen plaats van den assessor bij het classicaal bestuur, en de secundus van den assessor als lid opgetreden was, aan wien de secundus, dien de vergadering had benoemd, moest worden toegewezen, aan den fungerenden assessor of aan het fungerend lid des bestuurs.

Vraag van de classicale vergadering *Wijk*, betreffende de verkiezing van een secundus bij het classicaal bestuur, beantwoord.

De vergadering beslist, dat de eerste zijn eigen secundus blijft behouden, en dat de nieuw benoemde secundus tot het fungerend lid behoort. Aan het classicaal bestuur *Wijk* zal deze beslissing worden kenbaar gemaakt.

Wordt gelezen en voor kennisgeving aangenomen het afschrift van des Ministers dispositie van den 29sten Junij, n°. 22, geregistreerd sub n°. 8510, waarbij, in overeenstemming met de adviesen der classicale besturen *Brielle* en *Bommel*, en van gecommitteerden tot spoed vorderende zaken uit de Algemeene Synodale commissie, op verzoek van den kerkeraad te *Hellevoetsluis*, dispensatie van art. 55 van het reglement op de vacaturen is verleend, zoo ten behoeve des kerkeraads, als van den beroepen predikant *H. A. Leenmans* te *Aalst*.

Ministeriële kennisgeving van verleende dispensatie van art. 55 van het reglement op de vacaturen, ten behoeve van den te *Hellevoetsluis* beroepen predikant *H. A. Leenmans* te *Aalst*.

Kennis wordt genomen van het verzoek van het classicaal bestuur *Kampen*, in zijne missive van 30 Junij, geregistreerd sub n°. 8513, dat, tot verzekering der kerkeraden, dat de portefeuille met reglementen en andere ingekomen stukken, alsmede de index in orde zijn, waarvan zij bij de kerkvisitatie verklaring hebben af te leggen, jaarlijks van de Synode of de Synodale commissie eene opgave aan hen moge uitgaan van de door haar verzonden stukken. Wordt goedgevonden in het verzoek niet te treden, op grond vooral, dat zulk eene opgave, alléén dezerzijds, aan het doel niet beantwoorden zou, vermits de kerkeraden ook van elders stukken ontvangen.

Voorstel van het classicaal bestuur *Kampen*, om jaarlijks eene opgave aan de kerkeraden te doen geworden van de door de Synode aan hen verzonden stukken, tot verzekering van de volledigheid van het archief, verworpen.

De kerkeraad te *Wierum* en *Dorkwerd* drukt het verlangen uit, in zijne missive van 5 Junij, ingezonden door het provinciaal kerkbestuur *Groningen*, met conductoire van den 30sten Junij, geregistreerd sub n°. 8514, dat, in verband met het verhandelde over de toepassing van art. 23 van het Algemeen Reglement, de Synode haar welmeenen uitspreken zal over de wijze der benoeming van den predikant dier gemeente, geschiedende door manslidmaten uit een drietal, door kerkeraad, kerkvoogden en notabelen hun aan te bieden;

Verlangen van den kerkeraad te *Wierum* en *Dorkwerd* om het welmeenen der Synode te verstaan over de wijze der benoeming van den predikant der gemeente door manslidmaten, niet ingewilligd.

welk regt de kerkeraad hun afgestaan heeft, nadat hij door aankoop, in Februarij 1825, het eigendom van het collatieregt voor eene som van *f* 4000 heeft verkregen.

De Synode acht zich niet geroepen haar welmeenen op de handeling van den kerkeraad in deze uit te spreken, en zal zulks aan den kerkeraad voornoemd worden kenbaar gemaakt.

In stemming gebragt zijnde, of de missive voor dat gedeelte, waarin de kerkeraad op de in zijne gemeente bestaande wijze van benoeming de aandacht der Synode vestigt bij de regeling der uitvoering van art. 23 van het Algemeen Reglement, aan de commissie tot dit laatstgenoemd onderwerp zal worden in handen gegeven, wordt beslist dat zulks niet zal geschieden.

Twee adressen van de classicale vergadering *Gouda*, in het belang, het eene van de kerkelijke archieven, het andere van de statistiek der kerk, ten fine van consideratiën en advies in handen der Algemeene Synodale commissie.

Twee adressen van de classicale vergadering *Gouda*, dd. 24 Junij, geregistreerd sub n°. 8516 en 8517, het eene in het belang der kerkelijke, zoo der oude als der nieuwe archieven, het andere tot het geven van meerdere uitbreiding aan de statistiek der kerk, worden gesteld in handen der Synodale commissie, ten fine van rapport, consideratiën en advies aan de vergadering der Synode des volgenden jaars.

Afwijzing van het verzoek van den predikant *H. W. Vollenhoven van Daalen* te *Maassluis*, betreffende de bepaling van den leeftijd voor de beroepbaarheid als predikant in art. 50 van het reglement op de vacaturen.

In overweging wordt genomen een verzoek van den predikant *H. W. Vollenhoven van Daalen* te *Maassluis*, in zijne missive van den 29sten Junij, geregistreerd sub n°. 8519, strekkende, in het belang van zijnen oudsten zoon, candidaat in de godgeleerdheid op den leeftijd van 20 jaren, dat òf in het art. 50 van het reglement op de vacaturen, hetwelk den leeftijd van 23 jaren bepaalt om beroepbaar te zijn in de kerk, eenige wijziging of verandering worde gebragt, òf aan hen, die vóór de invoering van het reglement reeds candidaat in de theologie waren, en hun 21ste jaar nog niet hadden bereikt, dispensatie voor den leeftijd verleend worde, òf eindelijk dat hun de gelegenheid worde opengesteld, om na volbragt examen ter toelating tot de Evangeliebediening dispensatie te verkrijgen.

Zal geantwoord worden, dat de Synode geene termen tot wijziging of verandering van het artikel gevonden heeft, en dat, uit kracht van art. 12 van het Algemeen Reglement, laatste alinea, de bedoelde wetsbepaling voor geen dispensatie vatbaar is.

Verklaring van de onbevoegdheid der classicale vergadering *Wijk*, om huishoudelijke bepalingen te maken tot meer gelijkmatige vertegenwoordiging der ringen in het classicaal bestuur.

Op de vraag van de classicale vergadering *Wijk* in hare missive van 27 Junij, toegezonden bij geleidende van het provinciaal kerkbestuur *Utrecht*, dd. 30 daaraanvolgende, gereg. sub n°. 8522, of het van hare bevoegdheid is om huishoudelijke bepalingen te maken, opdat de ringen in het classicaal bestuur meer gelijkmatig vertegenwoordigd worden, wordt beslist, dat zulke bepalingen inbreuk zouden maken op de „vrije keuze", die in art. 42 van het Algemeen Reglement voor de benoemingen is uitgesproken. De beslissing zal worden gebragt ter kennis van de classicale vergadering.

Dankbetuiging van den kerkeraad te *Tubbergen*, voor de toelage uit het fonds voor de schraalste predikantstractementen.

Voor kennisgeving wordt aangenomen de dankbetuiging voor de definitivelijk toegekende toelage van *f* 50 tot het tractement van de predikantsplaats, uitgedrukt in de missive van den kerkeraad der gemeente *Tubbergen*, dd. 2 dezer, gereg. sub n°. 8534.

Rapport der commissie tot art. 23 van het Algemeen Reglement, ter visie.

Namens de commissie van den 2den dezer tot art. 23 van het Algemeen Reglement, brengt de heer *Scholten* het navolgend rapport ter tafel:

„ HOOG EERWAARDE HEEREN!

„ De Synode van 1856, na vruchteloos beproefd te hebben, art. 23 van het Algemeen Reglement op zoodanige wijze ten uitvoer te leggen, als met het welbegrepen belang onzer Vaderlandsche gemeenten het meest overeenkomstig kan geacht worden, had in hare zitting van den 17den Julij besloten „ „ aan de Synodale commissie op te dragen om dit onderwerp bij de Synode aan te houden, en te beproeven om daaromtrent, na nota te hebben genomen van de voorstellen van de commissie (in de zitting van den 12den Julij daartoe benoemd), die verworpen en het advies en de voorstellen, welke bij de Synode te dezen jare ter tafel gebragt zijn, naar eigen oordeel, aan de eerstvolgende Synode een nieuw project zoo mogelijk voor te dragen.""

„ De Synodale commissie heeft in haar rapport aan de Synode dezes jaars, blz. 8, verklaard, dat zij na gehouden deliberatie over dit onderwerp, en het verwerpen van onderscheidene adressen, in deze niet heeft mogen slagen.

„ Ingevolge daarvan werd aan de ondergeteekenden, in de zitting van den 2den dezer, door Uwe vergadering opgedragen, haar met betrekking tot hetzelfde onderwerp te dienen van consideratiën en advies.

„ Tevens werd in hare handen gesteld een voorstel van haar medelid, den heer *Borsius*, inhoudende, dat de Synode alle kerkeraden uitnoodigen zal, om aan de meerderjarige manslidmaten, die niet gealimenteerd noch gecensureerd zijn, te doen toekomen een gedrukt biljet, houdende de vragen:

„ 1°. of zij verlangen, dat de benoeming van predikanten, ouderlingen en diakenen, behoudens regten van derden, gelijk tot nu toe, zoo ook in het vervolg, door den kerkeraad zal geschieden; dan wel

„ 2°. of zij verlangen, dat daarin verandering kome, en wel in dier voege als op blz. 65 en 66 der Synodale Handel. van 1856 sub 1 tot 7 is voorgeschreven; opdat alzoo uit de meerderheid der uitgebragte stemmen aan de Synode het gevoelen der gemeenten in deze blijken moge, ten einde dan dienvolgens art. 23 òf overeenkomstig den inhoud der eerste vraag te wijzigen, òf in den geest der tweede vraag ten uitvoer te leggen.

„ Tevens zijn in handen Uwer commissie gesteld 51 adressen; allen naar hetzelfde gedrukte formulier ontworpen, gereg. sub n°. 8520, 8521, 8545, 8551 en 8552, één van 51 zich noemende lidmaten der Hervormde gemeente te *Amsterdam*, één van 16 en één van 2 zich noemende lidmaten der Hervormde gemeente te *Leyden*, en nog twee andere, zonder vermelding van den naam der gemeente, tot welke de adressanten behooren, inhoudende verzoek aan de Synode „ „ dat zij hare jaarlijksche bijeenkomst van 1857 niet sluite, dan na voor doeltreffende regels te hebben gezorgd:

„ „ *a*. dat met 1 Januarij 1858 de ouderlingen en diakenen in de Nederlandsche Hervormde kerk regtstreeks worden gekozen door de mansleden der gemeente, die niet uit eenige kas van liefdadigheid worden ondersteund, gedurende de laatste twee jaren leden der gemeente, waarvoor de verkiezing plaats heeft, zijn geweest, en op wie in dien tijd niet de kerkelijke tucht is toegepast;

„ „ *b.* dat de nieuwe kerkeraden binnen zes maanden, en dus vóór de aanstaande vergadering der Synode van 1858, een ontwerp-reglement voor hun bestuur aan de Synode zullen indienen, die daaruit stof zal ontleenen voor een algemeen reglement op het kerkbestuur in de gemeenten."”

„ Het doet Uwe commissie leed, dat zij zich buiten staat gesteld ziet, om aan Uwe vergadering een eenparig advies aan te bieden, vermits één harer leden verlangt, dat het door hem ingediend voorstel door Uwe vergadering opzettelijk zal overwogen worden, en de beide andere door U benoemde leden zwarigheid maken, zich met het voorstel van hun geacht medelid te vereenigen.

„ De heer *Borsius* heeft de redenen, die tot zijn voorstel hem geleid hebben, in het voorstel zelf ontwikkeld. Hij vreest, dat, bijaldien de Synode zelve beslist over de uitvoering van art. 23, te eeniger tijd misschien met de meerderheid van ééne enkele stem eene zaak van zoo teederen aard zou kunnen beslist worden. Het zou, zijns inziens, even gevaarlijk zijn, aan de gemeenten stilzwijgend te onthouden hetgeen haar in het Algemeen Reglement met den naam van *regt* is toegekend, als haar de uitoefening van dit regt op te dringen. De voorsteller is op grond hiervan van oordeel, dat de gemeente zelve zich daaromtrent zal hebben te verklaren.

„ Hiertegen bestaan echter, naar het oordeel der beide andere leden, de volgende bezwaren:

„ 1°. zijn zij van oordeel, dat het vooral in de grootere gemeenten van ons Vaderland uiterst bezwaarlijk, zoo niet onmogelijk zijn zal, langs den voorgestelden weg van het gevoelen der gemeente behoorlijk kennis te nemen;

„ 2°. stellen zij zich de vraag voor: naar welken maatstaf in deze, na het uitbrengen der stemmen, zou moeten gehandeld worden, of namelijk de meerderheid der stemmen van alle gemeenten te zamen genomen den algemeenen regel zal moeten vaststellen, of wel, dat de meerderheid in iedere gemeente zal uitmaken hoe de verkiezing van predikanten, ouderlingen en diakenen aldaar zal plaats hebben. In het eerste geval zou de eene gemeente door de meerderheid der andere overstemd en in hare vrijheid op onregtmatige wijze belemmerd worden, en het gevaar ontstaan, dat eene verkiezingswijze haar werd opgedrongen, die zij voor zich niet voegzaam achtte of begeerde; in het tweede geval zou eene onregelmatigheid geboren worden, die in onze kerkelijke wetgeving niet wenschelijk kan geacht worden;

„ 3°. vinden zij het bedenkelijk, dat aan de meerderheid der lidmaten, waaruit de kerk thans is zamengesteld, en waaronder een groot aantal, dat ongeschikt is om zelfstandig oordeel uit te spreken, de definitive beslissing over een zoo gewigtig vraagstuk ook voor de toekomst worde opgedragen;

„ 4°. zijn zij van oordeel, dat, waar men ter eene zijde toont het gevoelen der gemeenteleden te willen eerbiedigen, men ter andere zijde de hoogste Kerkvergadering, die van dit gevoelen zal kennis nemen, onder de verpligting stelt niet alleen van dit gevoelen kennis te nemen, maar het misschien tegen hare eigene overtuiging aan uit te spreken, wat naar de meening der meerderheid van de commissie de souvereiniteit der menigte wat al te zeer

zou verheffen, en het oordeel, ja de handelingen eener vergadering van kundige en achtbare mannen onder den dwang stellen van eene menigte, die voor het grootste deel tot oordeelen in deze onbevoegd is.

„De adressanten, die zich tot Uwe vergadering gewend hebben, verlangen, behalve de regtstreeksche verkiezing, nog veel meer. Zij wenschen als gevolg van de nieuwe kerkeraadsverkiezingen, eene vernieuwing van onze geheele kerkelijke wetgeving; een wensch, waartoe Uwe gecommitteerden, in het belang der orde, van oordeel zijn U niet te mogen adviseren.

„Wat nu de uitvoering van art. 23 zelf betreft, zoo is Uwe commissie van oordeel, dat het ongeraden zijn zou om wegens gevreesd misbruik eene poging aan te wenden om art. 23 in het Algemeen Reglement te veranderen. De commissie toch erkent de waarheid van het beginsel, in gezegd artikel uitgedrukt, dat namelijk alle regeling der kerk uit den boezem der kerk zelve haar oorsprong nemen moet.

„Dit beginsel is in de Hervormde kerk zoo wel in als buiten ons Vaderland steeds als geldend erkend. Alleen over de wijze van toepassing bestond en bestaat verschil.

„Het algemeene stemregt is in de Hervormde kerk nooit dan bij uitzondering in enkele gemeenten toegepast, en als regel alleen aanbevolen voor nieuw gevestigde gemeenten. Daarentegen werd in reeds gevestigde gemeenten de keuze van ouderlingen en diakenen, volgens onderscheidene kerkelijke verordeningen, overgelaten aan den kerkeraad.

„Zoo behelst de eerste kerkordening te *Parijs* op de Synode der Gereformeerde gemeente in *Frankrijk*, te *Parijs* ontworpen, en vastgesteld in 1561, de bepaling: Dans les lieux où l'ordre de l'église *n'est point encore* dressé, tant les diacres que les anciens seront élus par la voix commune du peuple avec leurs pasteurs, mais dans ceux où la discipline seroit déjà dressé, ce sera au sénat de l'église avec leur ministre de les élire, après quoi ils seront présentés au peuple. Deze bepaling werd niet alleen op volgende Synoden bevestigd, maar ook bij onderscheidene gelegenheden tegen democratische bewegingen in de kerk gehandhaafd, en werd zelfs het werk van Morelli: *Traité de la discipline et police chrétienne* wegens zijne democratische strekking gecensureerd op de Synode te Orleans in 1562: „„commè contenant une doctrine tendante à la dissipation et confusion de l'église."" Niet anders werd de zaak door de Hervormden in de Nederlanden begrepen, zoo als blijkt uit de kerkeordening der Synode onder het kruis van *Tours* 1563, die de bepaling van de Parijser Synode overnam, en voorts uit de kerkeordening, vastgesteld te *Wezel* 1568, *Emden* 1571, *Dordrecht* 1574 en 1578, *Middelburg* 1581; terwijl de nationale Synode te *Dordrecht* in 1619 in art. 4 van hare kerkeordening vaststelde, dat de verkiezing van predikanten zal geschieden door dèn kerkeraad en diakenen, onder goedkeuring van de overheid, en daarna ook van de lidmaten der Gereformeerde gemeente, wanneer de naam der dienaren den tijd van 14 dagen afgekondigd zijnde, geen hindernis daartegen komt. Omtrent de verkiezing van ouderlingen en diakenen werd hetzelfde voorgesteld in art. 22. Alleen werd facultatief gelaten of de gemeente het regt van veto hebben zou dan wel van electie uit een dubbeltal.

„Uit het aangehaalde blijkt duidelijk, dat, schoon de Gereformeerde kerk in beginsel democratisch is, de toepassing van dit beginsel in den regel in dier voege heeft plaats gehad, dat, terwijl in nieuwe gemeenten de keus geschiedde door het volk, de gemeente geacht werd hiermede voor het vervolg het mandaat ter verkiezing onder hare nadere goedkeuring te hebben overgedragen aan den kerkeraad.

„ De meerderheid Uwer commissie heeft zich de vraag voorgesteld, om welke reden toch de Synode verandering zou uitlokken in een orde van zaken die niet eerst sedert 1816 maar van de reformatie af tot nu toe in en buiten ons Vaderland in de Hervormde kerk regtens bestaan heeft? Is het niet genoeg dat het regt tot regtstreeksche verkiezing in de wet erkend is, en is het noodig de uitoefening van dit regt aan de gemeente op te dringen, waar zij tot hiertoe zoo weinig algemeen van haar verlangen heeft doen blijken om van dit regt gebruik te kunnen maken. Naar het oordeel der meerderheid Uwer commissie berust het regt der verkiezing van predikanten, ouderlingen en diakenen bij de gemeente, en moet haar de uitoefening van dat regt ook verzekerd worden, zoodra het blijkt, dat niet slechts eene kleine partij ter omverwerping van de bestaande orde van zaken zulks verlangt, maar de wensch hiertoe zich uit den boezem der gemeenten alom en duidelijk doet hooren. Dringt men het algemeene stemregt ongevraagd op, men loopt gevaar dat het een middel worden zal in de handen van woelgeesten en sectarissen om wanorde in de kerk te stichten.

„ Men zal ons tegenwerpen dat, zoo ook die beschouwing juist zij, art. 23 van het thans vigerend Algemeen Reglement voor ons ligt en aan de Synode de verpligting oplegt de gemeente te raadplegen over de wijze waarop zij voortaan de keus van predikanten, ouderlingen en diakenen wenscht te doen geschieden. De meerderheid Uwer commissie is hiertegenover van oordeel, dat men de gezegde verpligting uit art. 23 zonder genoegzamen grond heeft afgeleid. Art. 23 spreekt hares inziens eenvoudig een beginsel uit: „ „ Het regt tot benoeming - dus luidt het artikel - van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten, berust bij de gemeente. Deze zal behoudens de verkregen regten van derden dit òf zelve uitoefenen, òf doen uitoefenen door hen die zij daartoe bepaaldelijk magtigt." " In dit artikel wordt duidelijk uitgesproken wat de gemeente des verkiesende regt heeft te verlangen. Zij heeft dienvolgens het regt tot het uitoefenen van eene regtstreeksche verkiezing bij het beroepen van predikanten en ter benoeming van ouderlingen en diakenen. Zij heeft echter ook het regt, des verkiezende, het mandaat daartoe op anderen over te dragen. In laatstgenoemden vorm nu heeft zij van haar regt gebruik gemaakt van den aanvang der reformatie af tot nu toe. Behalve in nieuw gevestigde gemeenten heeft zij gemeend het regt tot verkiezing over het algemeen niet zelve te moeten uitoefenen, maar het mandaat daartoe overgedragen aan den kerkeraad. De tegenwoordige wijze van verkiezing doet derhalve niet te kort aan art. 23. De gemeente heeft het mandaat der verkiezing overgedragen aan den kerkeraad dien zij daartoe eens gemagtigd heeft, een mandaat, dat naar het oordeel der meerderheid Uwer commissie zóólang van kracht blijft tot dat de gemeente zelve begrijpt haar regt tot verkiezing òf zelve te moeten uitoefenen òf het mandaat daartoe aan anderen te moeten opdragen. Art. 23 spreekt derhalve een beginsel uit dat werkelijk in de praktijk steeds is en nog wordt toegepast, maar legt aan de Synode geenszins de verpligting op om de bestaande verordeningen te veranderen, zoolang zulks niet algemeen en duidelijk door de gemeente zelve verlangd wordt. Wat thans plaats heeft geschiedt overeenkomstig den wil der gemeente, die bij haar ontstaan hare leeraars, ouderlingen en diakenen regtstreeks verkozen heeft, en het verkiezingswerk voor het vervolg onder hare nadere goedkeuring aan den kerkeraad heeft opgedragen. Het tweede alternatief van art. 23 bestaat dus indedaad en werkelijk. De gemeente oefent het regt tot verkiezing van predikanten, ouderlingen en diakenen uit door een collegie, dat zij daartoe bij haar ontstaan gemagtigd heeft.

„De meerderheid Uwer commissie is dus van oordeel dat de Synode art. 23 niet behoort te wijzigen, om tegen gevaarlijke proefnemingen de kerk te vrijwaren, maar zonder aan gezegd artikel te kort te doen, de bestaande verordeningen kan doen voortduren tot dat de omstandigheden eene verandering in het verkiezingswerk noodzakelijk of wenschelijk maken. Intusschen wil zij hiermede niet geacht worden de bestendiging van den thans bestaanden vorm in alle opzigten wenschelijk te keuren. Volgens de vroegere straks genoemde kerkoordeningen verkiest de kerkeraad, maar presenteert den verkozene ter approbatie aan de gemeente. Zoo als dese echter thans geschiedt, heeft de approbatie weinig of niets te beteekenen. Men kan den verkozene beschuldigen van wangedrag of onregtzinnigheid in de leer. De gemeente kan optreden als aanklager, maar een eigenlijke approbatie of veto heeft de gemeente niet. Dit gebrek kan verholpen worden wanneer men voortaan de meerderjarige manslidmaten der gemeente, die noch gecensureerd noch gealimenteerd zijn, in staat stelt om bij de keuze van ouderlingen en diakenen, zoo als die door den kerkeraad geschied is, van hunne goed- of afkeuring te doen blijken, en wel met dat gevolg, dat wanneer de meerderheid der manslidmaten zich tegen de benoeming verzet, de kerkeraad zal behooren over te gaan tot eene andere voordragt, en bij een vernieuwde afkeuring de leden der gemeente zullen worden samengeroepen ter benoeming van een kiescollegie ter verrigting eener definitive keus. Reeds ten vorigen jare werd aan de Synode door eene commissie het voorstel daartoe gedaan in 7 artt., op blz. 65 en 66 der Handelingen van het vorige jaar vermeld, en wier nadere overweging Uwe commissie aan Uwe vergadering aanbeveelt. Mogten deze bepalingen aangenomen worden, dan bleef 1°. de bestaande kerkoordening gehandhaafd; 2°. het oud beginsel, de kerkeraad beroept of benoemt onder approbatie der gemeente, wordt eene waarheid; 3°. aan billijke wenschen tot eenige nadere bepaling of wijziging van het bestaande wordt te gemoet gekomen, en 4°. het gevaar vermeden, dat van eenige weinige opkomende stemmen bij het wegblijven van de overigen, de benoeming van de leden des kerkeraads, tot schade der gemeente, afhankelijk gemaakt wordt.

„Na al deze consideratiën, meent Uwe commissie aan Uwe overweging te moeten overlaten, te beslissen, òf het gevoelen te volgen, uitgedrukt in het voorstel van den heer *Borsius*, waarmede zich de meerderheid Uwer commissie niet vereenigd heeft, òf hare goedkeuring te schenken aan het voorstel der commissie in 1856, vermeld op blz. 65 en 66 der Handelingen van de voorgaande Synode, waarover bij het staken der stemmen geene beslissing is genomen, òf eindelijk de bestaande verordeningen te doen voortduren, tot dat de behoefte tot verandering zich levendiger, dan thans nog het geval schijnt, zal doen gevoelen.

„Tevens stelt Uwe commissie voor om, bijaldien Uwe vergadering het in de tweede plaats genoemde mogt goedkeuren, het vervaardigen van een kiesreglement in overeenstemming met de daarbij uitgedrukte beginselen, aan eene commissie uit haar midden, of aan de Algemeene Synodale commissie op te dragen.

„*De commissie voornoemd*,

J. H. SCHOLTEN.

J. BORSIUS.

H. VOS."

Gelezen zijnde, wordt het rapport ter visie gelegd, en voor de zitting van den 10den dezer aan de orde der beraadslagingen gesteld.

Besluiten op het adres van het classicaal bestuur *Leyden*, tot nadere bepaling van artt. 5 en 41 en van artt 48 en 49 van het Algemeen Reglement.

De discussiën worden geopend over het adres van het classicaal bestuur *Leyden*, hetwelk in de zitting van den 4den dezer ter tafel is gelegd, eene nadere bepaling van artt. 5 en 41 en van artt. 48 en 49 van het Algemeen Reglement verlangende.

Na beraadslaging over het eerste verzoek: „dat de Synode bepale, dat een predikant, „gedurende den tijd van zijn lidmaatschap van het classicaal bestuur emeritus wordende, „daardoor ophoudt lid van dat bestuur te zijn," verklaart de Synode zulk eene bepaling geheel overbodig, als duidelijk en stellig vervat in art. 41 boven genoemd, hetwelk inhoudt, dat het classicaal bestuur bestaat, benevens de ouderlingen, uit „dienstdoende" predikanten.

Ten tweede verlangt het bestuur de bepaling: „dat een secretaris, *buiten* de leden van „het provinciaal kerkbestuur gekozen wordende, *dienstdoend* predikant moet zijn."

De vergadering is van oordeel niet geroepen te zijn om haar gevoelen in deze op het verzoek van het classicaal bestuur *Leyden* uit te spreken, vermits artt. 48 en 49 van het Algemeen Reglement de benoeming der leden en de zamenstelling der provinciale kerkbesturen raken, en dus niet vallen in de termen der zaken, in het 2de lid van art. 13 van hetzelfde reglement aangeduid als dezulken, waarin kerkelijke besturen het regt hebben voorstellen in te dienen en voorlichting te vragen van het in opklimmenden rang naastvolgende, „zaken namelijk welke tot hunne bevoegdheid behooren."

Een en ander besluit zal aan het classicaal bestuur *Leyden* worden kenbaar gemaakt.

Het tweede rapport van de werkzaamheden der Algemeene Synodale commissie, Bijl. B, hetwelk in gedrukt exemplaar door den secretaris aan de leden is ter hand gesteld, zal in de eerstkomende zitting aan de orde der beraadslagingen zijn.

De zitting wordt met dankgebed gesloten en geadjourneerd tot den volgenden dag.

H. G. J. van Doesburgh, *president*.

Zitting van den 8*sten Julij* 1857.

Al de leden, uitgenomen de heeren *van Campen* en *van Hengel*, tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

Berigten van redenen der afwezigheid van de heeren *van Hengel* en *van Campen*.

Van wege den heer *van Hengel* berigt de president, dat ongesteldheid de oorzaak is waarom hij in de vorige zitting niet is tegenwoordig geweest en hij ook deze zitting niet bijwonen kan, en dat de kennisgeving, waarvoor hij gezorgd had, buiten zijn toedoen op den dag van gisteren niet tot de vergadering is gekomen.

De secretaris deelt den inhoud mede van de letteren van den heer *van Campen*, dd. 6

dezer, waarin hij kennis geeft van het onverwacht afsterven van het jongste zijner kinderen, weinig meer dan twee jaren oud, en had de ongesteldheid van het kind hem reeds dien dag belet de vergadering bij te wonen, dat hij na eenige dagen zich voorstelde aan de werkzaamheden weder deel te zullen nemen.

Met leedwezen wordt deze treurmare vernomen, en in hope zijne terugkomst in den kring der broeders tegemoet gezien, waartoe de versterking en de vertroosting van den geest Gods voor hem worden afgebeden.

Eenige rapporten worden uitgebragt en gelezen, als: **Rapporten ter tafel gebragt door de navolgende commissiën, als:**

1°. van de commissie van den 3den Julij tot de redactie van de verordeningen voor den secundus van den secretaris der Synode, bij monde van den heer *van Hasselt*, luidende als volgt: **1°. tot de redactie van de verordeningen voor den secundus van den secretaris der Synode, met een voorstel der commissie;**

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ Ons gedragende aan den last, van Uwe vergadering in hare derde zitting ontvangen, hebben wij de eer opzigtens de bedoelde wijzigingen van de artikelen in het Algemeen Reglement, die den secundus van den secretaris der Sijnode betreffen en de ampliatie dienovereenkomstig van de instructie van den tegenwoordigen secretaris, vooreerst de navolgende concept-missive aan de provinciale kerkbesturen ter tafel te brengen:

„ „ De Algemeene Synode der Christelijke Hervormde kerk,

„ „ overwegende dat de betrekking en werkzaamheden van haren secretaris van dien aard en van dat belang zijn, dat de geregelde gang van zaken bij zijne ontstentenis ligtelijk nadeel zou kunnen lijden, tenzij aan zijnen secundus de gelegenheid geopend worde om zich daarmede behoorlijk bekend te maken en zich alzoo steeds tot de onbelemmerde vervulling van het secretariaat gereed te houden;

„ „ overwegende dat den secundus tot dat einde ook de bevoegdheid behoorde te worden toegekend tot bijwoning van de vergaderingen der Synode en der Synodale commissie, en dat deswege de artikelen 56, 57 en 67 van het Algemeen Reglement, voor zooverre zij den secundus van den secretaris betreffen, eenige wijziging zullen moeten ondergaan;

„ „ overwegende verder dat de ware bedoeling der 2de alinea van art. 56 onzeker is, en indien daar ook ouderlingen mogten bedoeld worden, overeenkomstig art. 5, die leden of secundi van de provinciale kerkbesturen zijn, de ondervinding bewezen heeft, dat het groote ongelegenheid kan baren, wanneer de keuze tot dezen alleen beperkt is, en het om vele redenen wenschelijk moet geacht worden, dat deze keuze ruimer gesteld worde;

„ „ heeft het voor het belang der kerk gewigtig genoeg geacht, zoodanige wijzigingen als volgt te ontwerpen, en daarvoor, overeenkomstig de slotbepaling van het genoemde reglement, de consideratiën der provinciale kerkbesturen te vragen.

„ „ Art. 56, 2de alinea. Achter de woorden: „ „ „ drie ouderlingen""" in te voegen: „ „ „ bij

„ „ „ beurtwisseling door de provinciale kerkbesturen te benoemen uit de leden der kerkelijke „ „ „ besturen boven den kerkeraad of uit derzelver secundi.""" Aan de 3de alinea, achter de woorden: „ „ „ worden behandeld""", de zinsnede toe te voegen: „ „ „ Daarenboven wordt „ „ „ aan den secundus van den secretaris de vrijheid tot bijwoning van de zittingen der ver- „ „ „ gadering verleend, zonder hiervoor evenwel eenig honorarium te kunnen vorderen, noch „ „ „ de bevoegdheid tot het uitbrengen van eenige stem, hetzij adviserende, hetzij conclu- „ „ „ derende te bezitten."""

„ „ Art. 57. De eerste en tweede alinea dus te veranderen:

„ „ „ De Synode kiest zich uit de predikanten der Nederlandsche Hervormde kerk haren „ „ „ vasten secretaris en eenen secundus van denzelven, die beiden te *'s Gravenhage* of in „ „ „ den omtrek met der woon gevestigd zullen zijn. De secundus wordt benoemd voor „ „ „ den tijd van drie jaren. Deze zal bij ontstentenis van den secretaris diens werkzaam- „ „ „ heden waarnemen, en bij deszelfs aftreden zijne plaats innemen, tot dat een nieuwe „ „ „ secretaris, door de eerstvolgende Synode te benoemen, zijne betrekking zal hebben „ „ „ aanvaard.

„ „ „ Nopens het regt, den pligt, de toelaag en het ontslag van den secretaris zullen „ „ „ door de Synode eene bijzondere overeenkomst en instructie worden opgemaakt en daarin „ „ „ ook de aangelegenheden van den secundus vervat worden. Afschrift daarvan zal aan „ „ „ den secundus worden overgelegd."""

„ „ Art. 67. Als derde alinea:

„ „ „ Ook zal de secundus van den secretaris de vergadering der commissie mogen bijwonen, „ „ „ maar daarbij geene stem, het zij concluderende, het zij adviserende mogen uitbrengen."""

„ „ De Synode enz.""

„ Voorts hebben wij in overeenstemming met deze wijziging de volgende ampliatie der instructie van den tegenwoordigen secretaris aan Uw oordeel te onderwerpen.

„ „ Art. 5. Hij zorgt dat zijn secundus gedurig van tijd en plaats der vergaderingen „ „ van de Synode en Synodale commissie onderrigt wordt, en geeft hem zooveel mogelijk „ „ de inlichtingen, die hem tot tijdelijke waarneming zijner werkzaamheden in staat kun- „ „ nen stellen. Bij ontstentenis roept hij hem daarvoor onverwijld op, onder toekenning „ „ van een defroijement, dat, des gevorderd, aan het oordeel der Algemeene Synode of, „ „ als deze niet vergaderd is, der Algemeene Synodale commissie zal worden onderworpen.""

„ Hiermede vertrouwen wij ons naar eisch van den ontvangen last te hebben gekweten.

„ 's Hage, 8 Julij 1857.

S. F. van Hasselt.
J. J. Metzlar."

Bij dit verslag is gevoegd een voorstel van dezelfde commissie als bovengenoemd, mede ingediend door den heer *van Hasselt*, van den volgenden inhoud:

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ Heeft het besluit van Uwe vergadering, om ten aanzien van den secundus van den secretaris verandering te maken in den tegenwoordigen staat van zaken, eene wijziging van art. 56 van het Algemeen Reglement noodzakelijk doen worden, de ondergeteekenden namen hieruit aanleiding om aan Uw Hoog Eerw. voor te stellen, om nu ook de beteekenis van de 2de alinea van dat artikel te verduidelijken, opdat de provinciale kerkbesturen niet langer in het onzekere mogen verkeeren tot welke ouderlingen zij hunne keuze ter afvaardiging behooren te bepalen, hetzij dan dat Uwe vergadering oordeele dat daartoe, overeenkomstig de laatste alinea van art. 5, de woorden: „ „ bij beurtwisseling te benoemen door „ „ de provinciale kerkbesturen uit verschillende provincien"" dus geamendeerd behooren te worden: „ „ bij beurtwisseling te benoemen door de verschillende provinciale kerkbesturen „ „ uit hunne leden of derzelver secundi,"" hetzij dat de bedoelde 2de alinea naar Uw oordeel, gelijk naar het onze, in ruimere beteekenis moet worden opgevat, zóó evenwel dat de te kiezen onderling altoos een gekozene der classicale vergadering zij, en achter de woorden: „ „ drie ouderlingen"" derhalve op te nemen: „ „ die altoos leden of secundi van eenig „ „ kerkelijk bestuur boven den kerkeraad moeten zijn.""

S. F. VAN HASSELT.
J. J. METZLAR."

2°. Rapport van de commissie, benoemd in de zitting van den 2den dezer tot de adressen van mr. *Is. da Costa* met de adhaesiën van kerkelijke personen en gemeenteleden, het eene betreffende de opleiding van de candidaten tot de Heilige dienst, het andere betrekkelijk de nieuwe Bijbelvertaling, alsmede tot een adres tot afschaffing van de slavernij, welk rapport is luidende in dezer voege, ingediend en voorgedragen door den heer *Hofstede de Groot:*

2°. tot de adressen van mr. *Is. da Costa* betrekkelijk de opleiding van de candidaten tot de H. dienst, en tot de nieuwe Bijbelvertaling;

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN EN BROEDERS!

„ Bij besluit van 2 Julij zijn eenige adressen in de handen der ondergeteekenden gesteld, ten einde daarover van berigt en raad bij Uwe vergadering te dienen.

I.

„ Het eerste van deze is een adres van mr. *Is. da Costa*, door den druk gemeen gemaakt en aan u allen toegezonden. Het handelt over de opleiding der candidaten tot de Heilige dienst, waarin het eene aanmerkelijke verandering verlangt. In *Nederland* overal rondgezonden, opdat de duizenden, waarvan blz. 2 en 3 spreekt, van hunne instemming zouden doen blijken, hebben wij evenwel maar 104 naamteekeningen geteld van personen, welke geheel of ten deele hetzelfde van u vragen. Onder hen zijn niet meer dan twee predikanten (over wie straks nader), terwijl men omtrent velen der overigen zou kunnen twijfelen of zij hebben gelezen wat zij onderteekenden, aangezien hunne namen op onopengesneden afdrukken van het adres staan.

„ Wij willen niet nagaan op welken toon de heer *da Costa* spreekt. Dat die de eigenschappen mist, welke de apostel (Jac. 3: 17) aan de wijsheid, die *van boven* is, toekent, behoeft geene aanwijzing.

„ Wij willen ook den grond niet onderzoeken waarop hij zijne aanvraag bouwt. De adressant heeft noch hier, nòch in zijne twee er bij overgelegde bekende geschriftjes, het eene tegen de theologische faculteit te *Leyden*, het andere tegen den hoogleeraar *Scholten* gerigt, noch in eenig ander werk *bewezen* wat hij op blz. 2 zegt, in vele vormen en wendingen telkens herhaalt, en *als bewezen aanneemt*, „ „ dat hetgeen omtrent gods-
„ „ dienst en godgeleerdheid aan onze universiteiten geleerd wordt, in onverzoenbaren strijd
„ „ is met het wezen des Christendoms en het geloof der Hervormde kerken."" De gegrondheid dezer onderstelling ontkennen wij. Wel is de *dogmatische formulering* van eenige denkbeelden veranderd, maar in onze Kerk wordt thans nog door alle leden, ook door de bestredene mannen der wetenschap, hetzelfde *geloof* beleden, 't welk onze vaderen bij de vestiging der Hervormde kerk uitspraken.

„ Immers de vier vragen bij de voorbereiding voor het Heilige Avondmaal over de Heilige Schrift als kenbron van de leer der zaligheid, ons van God gegeven, over onze zonde en ellende, als wij buiten Christus zijn, over de verlossing uit loutere genade van God, ons in Christus geschonken, waaraan wij door het geloof deel verkrijgen, en over de heiligmaking uit dankbare wederliefde door Gods geest in ons gewerkt, dagteekenen als een kort begrip der leer der Hervormde kerk in *Nederland* van haren vroegsten tijd, waren in sommige streken sedert eeuwen in gebruik, zijn, een weinig naar het Evangelie gewijzigd, in 1817 overal ingevoerd, en worden telken jare viermaal door de gemeente plegtig beantwoord. Zoo lang dit geloof aldus wordt beleden en de wetenschap deze hoofdzaken niet bestrijdt of voorbijziet, maar bevestigt, verdedigt en aanbeveelt, gelijk zij thans werkelijk doet, is het lasterlijk te zeggen, dat er bij ons een blakende en onverzoenbare strijd is tusschen wetenschap en kerkgeloof, en is het onnoodig de vragen te doen, of liever de eischen te stellen, welke men blz. 7 in het adres leest.

„ Tot het verzoek van den heer *da Costa* zelf overgaande, moeten wij opmerken, dat ook hieraan dat karakter van bepaaldheid en duidelijkheid ontbreekt, 't welk wij doorgaans in de stellingen en denkbeelden van den adressant missen. Hij vraagt toch blz. 5 en 6:
„ „ dat door de kerkelijke besturen tot het examen voor de hoedanigheid van candidaat tot
„ „ de Heilige dienst in de Nederlandsche Hervormde kerk zullen worden toegelaten ook
„ „ dezulken, die, een goed getuigenis hebbende aangaande hun zedelijk gedrag, hunne
„ „ opleiding aan geene van staats- of stadswege ingestelde inrigting voor theologisch
„ „ onderwijs zullen hebben ontvangen."" Zeer duidelijk en bepaald is het, wat de heer *da Costa niet* wil; maar geenszins wat hij *wel* wil. Of wat zal, na de verwerping van het bestaande, betrekkelijk de zedelijkheid en bekwaamheid van den candidandus, worden vastgesteld? Die zich tot het examen aanmelden, zegt de heer *da Costa*, zullen een goed getuigenis hebben aangaande hun zedelijk gedrag. Maar *van wie?* Een getuigenis op zich zelf beteekent niets. Alles komt er op aan, of zij, die het geven, te vertrouwen zijn. Thans wordt dit getuigenis gegeven door theologische faculteiten en Hervormde kerkeraden, nadat de studenten vele jaren openlijk zijn bekend geweest, en de leden eener groote gemeente zijn uitgenoodigd, zoo zij daartegen bezwaar hebben, dit bekend te maken. Wij wenschten nog wel vastere waarborgen voor het zedelijk gedrag onzer toekomstige predikan-

ten, en dus allerminst ons deze te laten ontnemen tegen den ijdelen schijn, door den heer *da Costa* voorgehouden. Voor de wetenschappelijke bekwaamheid van den examinandus schijnt de heer *da Costa* geenerlei waarborg te willen. Thans moet hij examens hebben gedaan, om aan de universiteit te komen, om uit de letteren in de theologie over te gaan, om theologise candidaat te worden. Deze vaste voorloopige waarborgen zouden wegvallen, en ook daarvoor bekomen wij niets, zelfs geen schijn of klank.

„ Nu meene men niet, dat het kerkelijk examen alleen kan volstaan. Want dit examen is wel noodig en is wel als *laatste* onderzoek voldoende, maar kan dit niet zijn, als het voorgaande wegvalt en het naakt en *eenig* overblijft. Evenveel dagen, om niet te zeggen weken, zou men moeten besteden als nu uren, zoo men examinandi ontving zonder getuigenissen van bijgewoonde lessen en vroeger afgelegde examens, welke zij nu moeten overleggen. En behalve dat zulke lang gerekte examens van geen kerkbestuur zijn te vergen, zouden zij ook veel minder doelmatig zijn en minder goede waarborgen opleveren, dan de thans bestaande orde van velerlei onderzoek bij velerlei mannen en collegies.

„ Bij de onbepaaldheid en onduidelijkheid van de vraag des adressanten, die later, blz. 6, spreekt van *andere wetenschappelijke inrigtingen*, dan die van staats- of stadswege, waaraan toekomstige predikanten zouden kunnen opgeleid worden, zijn wij wel genoodzaakt te gissen, dat den heer *da Costa* voor den geest heeft gezweefd, naast de opleiding voor de predikdienst aan openbare instellingen, eene andere aan bijzondere instellingen verkregen, bijv. aan het seminarium der vrije Schotsche kerk te Amsterdam, waaraan hij zelf godgeleerd onderwijs geeft. Doch tevens moeten wij opmerken, dat naar zijne vraag zelfs zoo iets, als aan die kweekschool welligt geschiedt, niet noodig zou zijn. Want wierd zijne aanvraag ingewilligd, dan zou ook elk dorpspredikant zijn zoon kunnen opleiden in zijne pastorij, en, als hij hem bekwaam oordeelde, met zijne getuigenis van goed zedelijk gedrag, tot het examen voor candidaat tot de H. dienst kunnen aanbieden.

„ Welk het gevolg zou zijn van zulk eene volslagene omkeering van de sinds eeuwen in onze kerk bestaande orde van zaken, behoeven wij niet breedvoerig uit een te zetten.

„ Onder den naam van *vrijheid* en *vrijheid van wetenschap* zou men eene geheel andere zaak erlangen, dan die dezen naam moet dragen; namelijk *vrijheid* of liever *losbandigheid* in de opleiding tot predikanten, waarbij de vrije en zelfstandige wetenschap geheel zoude worden verwaarloosd of in de slaafsche boeijen geklonken van vooroordeel, dweeperij en bijgeloof. Het zou zijn als wanneer een vader aan zijn zoon vrijliet, eigene onderwijzers naar willekeur op te zoeken, en dit dan vrij onderwijs of vrije wetenschap noemde. Neen, *dit* is onze wetenschap, dat de beste onderwijzers worden uitgezocht en hun dan vrijgelaten naar hun helder inzigt en heilig gezind harte hunne opleiding in te rigten.

„ Wat zou het zijn, zoo de Synode haren pligt, om zulk eene allerbelangrijkste zaak te regelen en te leiden, verwaarloosde, en de opleiding der Evangeliepredikers overliet aan toeval, bekrompenheid, geldzucht, betweterij?

„ Het ware een verderf voor de godgeleerde wetenschap. Er zouden theologische faculteiten aan de hoogescholen, althans voorloopig, blijven bestaan, maar met weinige leerlingen, en bij gebrek aan beoefenaars zou de wetenschap kunnen verkwijnen en een langzamen dood sterven.

„ Een verderf ware het voor het Protestantismus, 't welk van de hoogescholen, waaraan

alle wetenschappen worden onderwezen, is uitgegaan en, zonder vrije en grondige wetenschap, de levenslucht mist, waarin het moet ademen. Onze vaderen hebben daarom in ons kleine land vijf hoogescholen en vele athenæa oorspronkelijk juist voor de opleiding van Hervormde predikanten gesticht. Den heiligen ijver en het wijs inzigt dier edelen zou men smaadheid aandoen door hun werk ligtzinnig en dwaas af te breken, door de Hervormde kerk van een harer hechtste grondslagen af te werpen.

„ Een verderf ware het voor onze toekomstige predikanten. Nu in een brandpunt van alle wetenschappen opgeleid, zien zij hun vak bestraald met het licht, dat van alle zijden aanstroomt. Nu gaan zij daar om met jongelieden en geleerden van allerlei vakken, en worden aldus voor bekrompenheid en eenzijdigheid bewaard. Nu ontvangen zij eerst eene letterkundige en wijsgeerige opleiding, leggen in verschillende jaren examens af, en stijgen aldus langzaam van trap tot trap, zoo dat de geest tijd heeft het voedsel te verteeren, dat hij verkrijgt. Alsdan zouden de meesten van hen afgesloten zijn van andere wetenschappen en van andere geleerden en medeleerlingen. Alsdan afgerigt worden voor het ééne examen bij het kerkbestuur, en die man zou den meesten lof bij den grooten hoop behalen, die hen in den kortsten tijd, en dus ook met de minste kosten, zoo veel kon instampen als noodig was om door dit examen te komen of te kruipen. Alsdan zouden zij voor 't meerendeel worden menschen van bekrompen inzigt, met onverwerkte kundigheden, zonder vrije en veelzijdige ontwikkeling. En hoewel velen van hen in de eerste jaren bij 't examen zouden worden afgewezen, vele onbekwame en ongeschikte personen wierden op den duur toch doorgelaten, dewijl anders de Kerk van predikanten wierd verstoken, en het personeel der kerkbesturen weldra veel minder degelijk zou zijn.

„ Een verderf ware het inwilligen van dit verzoek ook voor de gemeenteleden. Verreweg de meeste ouders, die hunne zonen tot predikanten laten opleiden, zijn niet in staat te oordeelen *hoe* dit moet geschieden. Liet de Synode eene opleiding toe, gelijk nu gevraagd wordt, dan zouden de meesten, om tijd en geld te sparen, hen niet meer naar de hoogescholen zenden. Maar later, als die zonen wierden afgewezen, of bij 't gevoel der behoefte aan grondiger onderwijs, hun of hunnen zonen de oogen opengingen, zou er een welverdiende kreet van verwijt en verontwaardiging opgaan tegen de Synode, zoo als niet zelden een bedorven kind, als het een ongelukkig mensch is geworden, hem zwakken vader toevoegt, dat deze wijzer had moeten zijn en hem niet alles toegeven, wat hij dwaas en eigenzinnig eischte.

„ Voor onze geheele Kerk ware het ook een verderf zoo de Synode ooit zulke eischen inwilligde. Welke predikanten zouden wij over 't geheel bekomen? Mannen niet geschikt om door grondige studie de gemeenteleden voor te lichten, gelijk de behoefte onzes tijds vordert; mannen, in menig opzigt beneden wel onderwezen gemeenteleden staande, die deze tot ongeloof, gelijk de overige gemeente tot bijgeloof zouden verleiden; mannen, zoo als de schranderste vijand des Christendoms, Keizer Juliaan, wenschte, aan geene openbare Christelijke inrigtingen van onderwijs opgeleid, zoo als de listigste bestrijders der Protestanten, de Jesuiten, hun des noods, gelijk nu in *Hongarije*, nog wel willen laten, in een donkeren hoek door bijzondere onderwijzers afgerigt.

„ Gewis, ofschoon wij den heer *da Costa* en de overige adressanten gaarne voor vrienden der Hervormde kerk houden, hun verzoek is zoodanig een, als men alleen van de vijanden dier Kerk zou kunnen verwachten. Wierd het toegestaan, de kerk zou zich met schendige hand

vergrijpen aan de instellingen der vrome en wijze vaderen, zou zich hare wortelen en takken afsnijden, en de mogelijkheid van bloei en verdere ontwikkeling ontrooven.

„Wij gaan nog een stap verder. Zelfs indien de heer *da Costa* gelijk had, en het met de godgeleerde wetenschap zoo treurig in *Nederland* gesteld was, als hij zegt, ware eene inwilliging van zijn verzoek nog geheel ongepast. Zelf erkent hij immers blz. 3, dat de vrijheid, om 't geen hij de regtzinnige geloofsleer acht te belijden en te prediken, tot hiertoe aan niemand is ontnomen, en dat bij de kerkelijke examens de regtzinnigen niet, als zoodanig, worden afgewezen. Waarlijk twee gewigtige door hem en de zijnen erkende zaken. Er zijn dus predikanten welke zij regtzinnig rekenen in onze Kerk overig, en zij ondervinden daarom van kerkbesturen geene belemmeringen, en, gelijk elk weet, van vele gemeenten gunst en voordeel in overvloed. Er komen zelfs van onze hoogescholen, waar geen leeraar zijne zienswijze aan de studenten opdringt, leerlingen, welke door de adressanten regtzinnig worden geacht, en deze worden ter predikdienst toegelaten. Maar dan ziet het er met de heerschappij of overheersching dier ongeloovige wetenschap toch nog niet zoo heel erg uit. Onder hare regering is dan nog zoo groote vrijheid, als men redelijkerwijze kan verlangen.

„Bij de twee door de adressanten erkende zaken voegen wij nog eenige andere. Ongemoeid mogen zij hunne klagten over die wetenschap bij het publiek en de kerkbesturen inbrengen. Niemand heeft voorts nog beproefd, hen of hunne geestverwanten uit de Hervormde kerk te sluiten wegens het stichten van onrust en tweedragt door de zoogenoemde evangelisten, welke zij naar menige gemeente zenden, om dáár, met overtreding van artt. 13, 16 en 17 van het reglement op het godsdienstig onderwijs werkzaam te zijn, en de ligtgeloovige schare tegen hare wettige predikanten op te zetten. Eindelijk, zij zouden niet alleen ongemoeid, maar ook tot groote vreugde van allen, die de waarheid liefhebben, nog iets beters kunnen doen dan zulke klagten inbrengen en tweedragtstokers uitzenden, namelijk de wetenschap door de wetenschap bestrijden. Het blijkt toch dat zij, die de dusgenoemde ongeloovige wetenschap voorstaan, niets anders doen dan 't geen naar hunne overtuiging waarheid is wetenschappelijk in het licht stellen. Die daar iets tegen heeft, doe als zij. Hij bestrijde hen met hun eigen wapen. Zóó deden Paulus, Augustinus, Luther. Laat, die zich op 't geloof van apostelen, kerkvaders en hervormers beroepen, dit geloof ook met de wapenen dezer mannen verdedigen. Kunnen zij dit niet, dan is er gegrond vermoeden dat zij zich bedriegen, als zij meenen in het voetspoor dier geloofshelden te treden.

„Is er nu in de Kerk gelegenheid en groote aanmoediging, om 't geen de heer *da Costa* regtzinnig noemt te prediken, en is er zelfs aan de hoogescholen gelegenheid om dat te leeren, en evenwel het getal dier regtzinnigen onder de studenten, predikanten en hoogleeraren van alle Protestantsche gezindten in *Nederland*, ja ook onder de gemeenteleden, niet zeer groot, wij weten er geene reden voor te geven, dan dat de meesten bij 't geen de adressanten aankleven, noch bevrediging voor hun toestand, noch voldoening voor hun hart vinden, zoo dat zij zich liever, is het noodig, aan smaad en schade blootstellen door die zienswijze te verlaten en zelfs te bestrijden, dan door haar aan te hangen, lof en voordeel willen inoogsten. Wij kunnen daarin alleen zien eene terugkeering van de gebrokene waterbakken, door menschen uitgehouwen, tot de eeuwige springende bron van geloof, liefde en leven, ons door Gods genade in het Evangelie geopend, en tevens zien wij, met innigen

dank aan God, menig verblijdend teeken, dat die genade in de Protestantsche kerk van *Nederland* ook niet onvruchtbaar is in velerlei goede werken.

„ Doch al ware het, dat wij ons met de overgroote meerderheid onzer geloofsgenooten vergisten, en ons beneveld oog eene jammerlijke ziekte der Kerk voorbij zag, door de adressanten duidelijk opgemerkt, welnu, ook dan nog is deze ziekte eene *tijdelijke*. Moet men, om eene voorbijgaande wonde aan been, of arm, of oog, deze ledematen laten wegnemen, en zich aldus kreupel en blind maken? Moet de Hervormde kerk die hoogescholen, waarop zij vooruit gaat, waarmede zij werkt, waarmede zij ziet, wegwerpen, dewijl er in de laatste tien of twintig jaar eene ziekte of wonde aan is? Voorzeker, die is niet ongeneeslijk! De wetenschap, welke haar veroorzaakte, zal haar ook wegnemen. Zij worde maar vrijgelaten. De waarheid behoeft niets dan onbelemmerden gang en vrije lucht. Vast en onwrikbaar ligt het fondament der Kerk, door God gelegd, Jezus Christus. Die er hout, stroo en stoppelen op bouwt, zal zijn welig hoog opgetrokken en fraai beschilderd huis spoedig door de vuurproef des tijds zien vergaan. Een ander bouwe dan maar met duurzaam goud, zilver en marmer, zonder met vrees voor zijn arbeid op dat gindsche kunstige werk te zien, dat immers spoedig zal verdwijnen.

„ Waarlijk, men doet der valschelijk genaamde wetenschap te veel eere aan, door haar zoo zeer te vreezen, als de adressanten doen. Die vreeze heeft haren wortel in ongeloof. Onze Heer heeft zijne discipelen de magt gegeven over alle booze geesten. Die *Zijne* leerlingen zijn, hun is ook nu nog geen booze tijdgeest te sterk. In 's Heeren mogendheid werpen zij dien uit, spoedig en volkomen.

„ Aan het verzoek des heeren *da Costa* moet dus, onzes inziens, in geenerlei opzigt worden voldaan, als onder den schijn van *vrijheid* van wetenschap vragende wat tot *vernietiging* der wetenschap in onze Kerk zou leiden, en aldus de kwijning dier Kerk ten gevolge hebben. Wij raden dus de Synode aan, te blijven bij de bepalingen door haar in het reglement op het examen vastgesteld.

„ Wij raden U te meer dit besluit aan, dewijl, zoo men vraagt wat *ruime vrijheid*, doch niet *vernietiging* der wetenschap mag heeten, 't geen het verlangen schijnt te zijn der twee eenige adressanten, die men bevoegd zou mogen achten, over deze zaak te oordeelen, de predikanten *L. J. van Rhijn* te *Wassenaar* en *J. H. Gunning* jr. te *Hilversum*, aan dit verlangen reeds lang *is* voldaan. Want reeds het vorig reglement op het examen tot toelating tot de Evangeliebediening stelde de doctores theologiæ (art. 30) vrij van sommige vakken van 't examen, maar liet hen onder de verpligting (art. 14) van drie jaren in de faculteit der godgeleerdheid te moeten studeren, ten zij ze openlijk waren gepromoveerd. Maar nu bepaalt het reglement van 27 November 1854 nog sterker en duidelijker, dat doctoren wel (art. 20) hetzelfde examen afleggen als candidaten, doch (art. 9) geene attesten van bijgewoonde lessen behoeven over te leggen. Voorts bepaalt art. 75 en 110 van het Koninklijk besluit op het hooger onderwijs van 2 Augustus 1815, n°. 14, dat zij, die *publiek* in eenig vak tot doctor willen promoveren, niet verbonden zijn den tijd of den loop hunner studiën te bewijzen, en niet noodig hebben de lessen aan de hoogescholen bij te wonen. Men ziet dan ook menig docent aan een gymnasium of officier van gezondheid bij publieke promotie doctor in de letteren of medicijnen worden, zonder ooit een enkel collegie te hebben bijgewoond. Niets verhindert den godgeleerde, om ook door publieke

promotie de academische opleiding te ontwijken, en, is hij theologiæ doctor, het examen bij het kerkbestuur te ondergaan. De opleiding bij eene academie of een athenæum is dus geen volstrekt vereischte. Voor een grondig wetenschappelijk mensch staat onze Kerk open, wáár en hoe hij ook zij gevormd. En één voorbeeld bestaat er althans reeds, dat van deze vrijheid in onze Kerk gebruik is gemaakt.

„ Het eenig mogelijke, dat men op het verzoek des heeren *da Costa* zou hebben kunnen doen, is dus sedert lang reeds gedaan, zoo dat er nu geenerlei reden bestaat er verder gevolg aan te geven.

II.

„ Niet lang zullen wij Uwe aandacht bezig houden met het tweede adres van den heer *da Costa*, door 102 onderteekenaars ondersteund, zijnde dezelfden als die het eerste ondersteunen, behalve de twee predikanten. Dit adres, tegen de aangekondigde Bijbelvertaling gerigt, maakt een zonderlingen indruk als men het na het eerste leest. Men zou het schier onmogelijk achten dat beide van ééne hand uit één tijd konden zijn, wist men niet, dat die ze stelde, een dichter is, dien de hevige gemoedsbeweging het eene oogenblik vaak het tegengestelde instort van 't geen in 't naast vorige door hem was uitgestort. Of dit voor de poëzy verkieslijk zij laten wij daar, voor de wetenschap is het zeker verwarrend en gevaarlijk.

„ Het eerste adres voert den eisch der vrijheid ten top. Het wil eene vrijheid van opleiding tot de Evangeliebediening, zoo onbeperkt en teugelloos, als nooit in onze Kerk heeft bestaan en nimmer zal kunnen toegelaten worden. Het tweede ijvert zoo sterk tegen alle vrijheid, dat zelfs het voornaamste middel, om jongelingen voor de Evangeliedienst bekwaam te maken, de Bijbelstudie door geene nieuwe Bijbelvertaling van wege de Kerk mag worden bevorderd. Door het eerste wil de heer *da Costa* de gemeenteleden doen ijveren voor 't geen hij het ware geloof acht; door het tweede hun onthouden wat hen dit ware geloof het best kan doen kennen. In het eerste wordt der Synode blz. 7 eene magt toegekend, welke alleen in de Roomsche Kerk aan de algemeene conciliën wordt toegeschreven; in het tweede is de Synode blz. 2 niets dan een administratief ligchaam, niet eens bevoegd om eene commissie van geleerden uit te noodigen, eene nieuwe Bijbelvertaling te vervaardigen.

„ Voorts krielt dit adres van onjuiste en onware voorstellingen, als blz. 2 dat de Synode eene *wetenschappelijke* taak zou hebben aanvaard; blz. 4 dat de *Synode* zou hebben uitgesloten van dit werk die bij den heer *da Costa* regtzinnig worden gerekend; blz. 7 dat de bepaalde zorg voor de taal als een *bijkomstig* punt is geacht.

„ Wij stellen voor omtrent dit adres, waarin niets voorkomt dan wat vroeger in deze vergadering of in de commissie voor de vertaling des Nieuwen Verbonds is behandeld en afgedaan, over te gaan tot de orde van den dag.

III.

„ Aangenamer is de taak welke wij in de derde plaats hebben te verrigten. Er is door het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* bij Uwe vergadering een brief ingekomen van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Amsterdam*, houdende verzoek, dat de Synode zich wende tot de Hooge Regering, om namens de Hervormde kerk op de

afschaffing der slavernij in onze koloniën aan te dringen. Wij verheugen ons in dit verzoek, raden U aan er gevolg aan te geven, en zijn zoo vrij U een concept-adres hierover aan den Koning aan te bieden. Wij hebben het kort willen maken, dewijl het hier minder op vele redenen dan wel op de daad zelve der aanbieding aankomt. In dit adres hebben wij van de motiven des kerkeraads te *Amsterdam* gebruik gemaakt.

„ 's GRAVENHAGE, *den* 11*den Julij* 1857.

„ „ *SIRE!*

„ „ De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde kerk neemt de vrijheid, namens de Hervormde kerk van *Nederland*, welke zij vertegenwoordigt, en op uitdrukkelijk verzoek van een aantal harer achtbaarste leden, met name van zulken, die in de hoofdstad des Rijks woonachtig zijn, zich eerbiedig tot Uwen troon te wenden voor de duizenden onzer natuurgenooten, die nu nog in de *West-Indische* koloniën van onzen Staat in slavernij zuchten.

„ „ Vele eeuwen achtereen heeft men in de Christelijke kerk berust in het bestaan van het kwaad der slavernij, welke die Kerk bij hare geboorte in de burgerlijke maatschappij aanwezig vond. Doch in de laatste jaren vooral is zij tot de levendige en heldere bewustheid gekomen, dat nevens vele andere verkeerdheden, door het Christendom gewraakt, ook dit erfdeel des ouden tijds, zoo al niet met de letter der Heilige Schrift, dan toch met den geest des Christendoms in openlijken strijd is, en haar een schandmerk opdrukt, waarvan zij zich hoe eer zoo liever moet reinigen.

„ „ De beweging, van het Christelijk gezinde *Engeland* voor deze zaak uitgegaan, heeft eerst in andere landen, en nu ook in *Nederland* navolging gewekt. Bijzondere personen hebben gedurig in adressen aan de Staten-Generaal en aan Uwe Majesteit kreten tegen de slavernij doen opgaan; eene maatschappij, tot hare afschaffing werkzaam, heeft zich gevormd; eene Staatscommissie, door Uwe Majesteit samengeroepen, heeft een belangrijk rapport daarover aangeboden. Wij brengen Uwe Majesteit onzen eerbiedigen dank voor dit blijk van derzelver hooge belangstelling in deze gewigtige zaak.

„ „ Doch tevens nemen wij de vrijheid, bij Uwe Majesteit aan te dringen, dat, hoe moeijelijk de taak ook zij, om eene zoo groote verandering tot stand te brengen, evenwel de dag der bevrijding nu ook, zoo spoedig mogelijk, voor die ongelukkigen moge aanbreken. Wij nemen die vrijheid, daar de teederste belangen der menschheid en des Evangelie's in deze zijn betrokken. Immers het blijkt, dat de voortduring der slavernij een der voornaamste hinderpalen is, om het Evangelie der vrijheid, heiligheid en zaligheid door de Negers te doen aannemen.

„ „ Wij mogen dus niet nalaten bij de smeeking van velen ook die der Hervormde kerk te voegen, dat Uwe Majesteit de noodige stappen doe, welke in den weg eener wijze bedachtzaamheid kunnen leiden tot wegneming van een kwaad, welks voortduring tot schande verstrekt van onze natie, wier bodem voor het nieuwere Europa de wieg en bakermat der burgerlijke en godsdienstige vrijheid is geweest, en dat Uwe Majesteit, het hoofd van een Huis, tot welks overleveringen sedert eeuwen de handhaving der vrijheid behoort, het werk Uwer Doorluchtige Voorouders voortzette, ook door de burgerlijke vrijheid, welke de Vader

aller menschen mede voor de arme Negers heeft besteed, aan deze in onze koloniën te schenken, ten einde kun ook eene nog betere kan worden geboden in Jezus Christus.

„ „ Ook daartoe behoede, sterke en zegene U God de Allerhoogste, in wiens naam onze bede tot U komt, en aan wien wij U en Uw Huis steeds dankbaar en vurig opdragen.

„ „ *De Algemeene Synode enz.*""

„ Mogt Uwe vergadering besluiten in onze voorstellen te treden, dan zouden wij wenschen, dat aan de adressanten kennis daarvan wierd gegeven in het berigt, door den vice-president in de kerkelijke courant van onze werkzaamheden mede te deelen.

„ Aan Uwe wijsheid onderwerpen wij onze voorstellen.

P. Hofstede de Groot.
F. J. J. A. Junius.
J. J. Metzlar."

3°. Rapport der commissie van den 2den dezer tot de jaarlijksche verslagen der provinciale kerkbesturen, zijnde: 3°. tot de jaarlijksche verslagen der provinciale kerkbesturen, met name wegens

a. het rapport wegens de *examina*, gegeven door den heer *Reddingius*, van den volgenden inhoud: *a.* de examina;

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ Uwe commissie, welke het in Uwe vergadering van den 2den dezer is opgedragen te rapporteren van de jaarlijksche verslagen der provinciale kerkbesturen, heeft de eer betrekkelijk de verslagen van de examina het volgende mede te deelen.

„ In het Synodaal jaar van 1856 - 1857 boden zich 60 kweekelingen aan de verschillende hoogescholen tot het examen aan.

„ Er werden geëxamineerd:

„ door het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland*	12
„ „ „ „ „ *Utrecht*	13
„ „ „ „ „ *Zeeland*	1
„ „ „ „ „ *Groningen*	4
„ „ „ „ „ *Overijssel*	10
„ „ „ „ „ *Noordbrabant*	6
„ „ „ „ „ *Noordholland*	2
„ „ „ „ „ *Zuidholland*	5
„ „ „ „ „ *Friesland*	5
en door de Waalsche commissie	2
Totaal	60

„ Verschillend was de uitslag van het gehouden onderzoek. Van de geëxamineerden werden 55, van welke twee in het jaar 1855 waren afgewezen, tot de predikdienst toegelaten, terwijl vijf, en van deze één te tweede male, hiertoe niet bekwaam werden bevonden. Dezen ontbrak het aan genoegzame kennis van de leerstellige godgeleerdheid en Christelijke zedeleer, genen aan helderheid en bestemdheid van begrippen, en werden twee, als niet genoeg ervaren in taalkennis en uitlegkunde, niet verder onderzocht.

„ Van die tot candidaten tot de H. dienst werden bevorderd wordt vermeld, dat deze niet konden worden afgewezen, gene met lof, andere met blijdschap en veel verwachting tot de predikdienst waren toegelaten.

„ Van de examina, die gehouden zijn in de maanden October en December des vorigen jaars en in die van April en Mei dezes jaars, is volgens Synodale aanschrijving een tabellarisch verslag ingezonden, waaraan wij meerdere eenparigheid in de berigten te danken hebben.

„ Deze tabellarische verslagen zijn echter niet allen even volledig.

„ De Waalsche commissie en het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* vermelden niet, welke de uitslag der examina is geweest in de verschillende vakken, terwijl de overige kerkbesturen, wat de bekwaamheid der geëxamineerden betreft, in de daartoe bestemde kolom, van de meesten *goed*, van eenigen *zeer goed*, van eenigen *middelmatig* hebben opgegeven; meldende het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland*, dat het, niet kwistig willende zijn met de kwalificatie *zeer goed*, dezen titel bewaarde voor enkele zeer zeldzame eminente gevallen.

„ Het kerkbestuur van *Overijssel* en dat van *Groningen* zijn in gebreke gebleven een beredeneerd verslag in te dienen, schrijvende het eerste, dat de gronden waarop de inhoud van de vijfde kolom steunt in de verslagen zijn vervat.

„ Door alle provinciale kerkbesturen, als ook door de Waalsche commissie is medegedeeld, dat aan artt. 26 en 27 van het reglement op de examina is voldaan, behalve door het kerkbestuur van *Friesland* en dat van *Gelderland* in zijne tabellarische verslagen.

R. P. REDDINGIUS.
H. BOUMAN.
H. J. MATTHES."

b. de kerkvisitatie, tabèl A.

b. Rapport wegens de kerkvisitatie, tabèl A, voorgedragen door den heer *Matthes*, luidende als volgt:

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ In de vergadering van den 2den dezer werden in onze handen gesteld de rapporten der provinciale kerkbesturen wegens de in 1856 gehoudene kerkvisitatie. Na onderzoek der verslagen hebben wij de eer te berigten:

„ Allerwege waar de kerkvisitatie persoonlijk is gehouden, was daarvan, op ééne enkele uitzondering na, aan de gemeente behoorlijk kennis gegeven.

„ Van slechts twee gemeenten zijn leden opgekomen om eenige klagt bij kerkvisitatoren in te brengen. Één gemeentelid te *Waverveen*, een oud diaken, heeft zich beklaagd over

eene uitspraak van 't classicaal bestuur van *Utrecht*, in zake van een diaconaal geschil tusschen *Waverveen* en *Vinkeveen*; zijne bezwaren zijn echter door kerkvisitatoren niet voor ontvankelijk verklaard. Ten andere *Hendrik Neefjes* te *Staphorst*, die zich beklaagde dat hem èn door de gemeente *Rouveen* waar hij geboren is, èn door de gemeente *Staphorst* waar hij thans woont, alimentatie geweigerd wordt. Kerkvisitatoren, zijnde eene commissie uit het classicaal bestuur van *Zwolle*, hebben den raad gegeven dat, daar de aangrenzing en ineensmelting der beide gemeenten wel eens aanleiding geeft tot kwade practijken, beide gemeenten een contract zouden sluiten, om bij het verhuizen van armlastigen uit de eene naar de andere gemeente, wederkeerig ieder in het onderhoud voor de helft te voorzien. De gemeente van *Staphorst* verklaarde zich daartoe bereid, terwijl de hoop wordt gekoesterd, dat de gemeente van *Rouveen* dezelfde welwillendheid aan den dag zal leggen.

„Zoowel dáár, waar de kerkvisitatie schriftelijk als waar zij persoonlijk plaats had, waren de kerkeraadsleden daarbij tegenwoordig. Hier en daar waren enkelen afwezend om voldoende of onbekende redenen, dit laatste geldt van de afwezendheid van drie predikanten en vijf diakenen te *Utrecht*, bij de kerkvisitatie.

„Omtrent *Druten* en *Ravenstein*, classe *'s Hertogenbosch*, valt op te merken, dat in die gemeenten het classicaal bestuur doet wat des kerkeraads is, grootendeels wegens gebrek aan geschikt personeel. De kerkeraad van *Vlijmen* en *Hedikhuizen* is mede niet voltallig, daar die slechts bestaat uit den predikant en één ouderling, zoodat het classicaal bestuur van *Heusden* met deze beiden doet wat des kerkeraads is. In de gemeente van *St. Oedenrode* zijn geen ouderlingen; door gebrek aan gewillig personeel kan er niet in de vacaturen voorzien worden; de gemeente is dien ten gevolge geplaatst onder het toezigt van het classicaal bestuur van *Eindhoven*. Te *Blaricum* en *Kudelstaart* treedt het classicaal bestuur van *Amsterdam* tusschen beide.

„Over het algemeen zijn de berigten aangaande de gesteldheid der kerkeraadsleden hoogst verblijdend. Slechts enkele uitzonderingen hebben wij tot ons leedwezen aangetroffen. Onder het classicaal bestuur van *Edam* waren ongunstige berigten omtrent een predikant in omloop. De kerkeraadsleden echter betuigden hoofd voor hoofd van de waarheid hiervan niet overtuigd te zijn. Het classicaal bestuur had echter besloten een wakend oog op dezen predikant te houden. Op eene andere plaats in *Noordholland* was insgelijks eerst eene klagt ingeleverd tegen den predikant, maar naderhand teruggenomen. Te *Utrecht* werd door onderscheidene leden bezwaar gemaakt in de beantwoording der vragen aangaande de leer der predikanten, de belijdenis der ouderlingen en diakenen. Een enkel lid beklaagde zich over de handelwijze der ouderlingen tijdens eene der jongste predikantsberoepingen aldaar. Al de diakenen bezwaarden zich om een gevoelen te uiten aangaande het opzigt der ouderlingen over de gemeente, waarmede zij zeiden onbekend te zijn. Wederkeerig werd door een ouderling aangemerkt dat hem de getrouwheid der diakenen in het beheer der armenfondsen onbekend was. Wij zouden hier niet zoo uitvoerig dit hebben medegedeeld, ware het niet dat het provinciaal kerkbestuur van *Utrecht* bepaaldelijk de Synode verzocht hare aandacht te vestigen op 't geen hieromtrent in de bijzonderheden, tabèl A en B vermeld is. Te *Aarlanderveen* en *Leimuiden* had de dienst niet geregeld kunnen worden waargenomen ten gevolge van de ongesteldheid des predikants. In laatstgenoemde gemeente wordt echter door een hulpprediker daarin voorzien. Te *Nieuwe Tonge*, classe *Brielle*, heeft men verklaard geen verslag te kunnen inzenden. De kerkeraad is daar in staat van ontbinding,

het classicaal bestuur houdt zich met de zaak bezig. Te *Niekerk*, classe *Onderdendam*, doet het classicaal bestuur onderzoek naar het niet aftreden van een ouderling. Van *Beekbergen* en *Ellekom*, classe *Arnhem*, ontbreken de verslagen, het eerste wegens de voortdurende ziekte van den predikant, het andere wegens gemoedelijke bezwaren van den kerkeraad in het beantwoorden der vragen aangaande de leer. Omtrent dit laatste punt meent ook de kerkeraad van *Bennekom* het stilzwijgen te moeten bewaren. Ook te *Elburg* verklaren wederom vijf leden, dat zij zich met de leer van den oudsten predikant niet kunnen vereenigen.

„ De vraag betreffende het houden der gewone predikbeurten op Zon- en feestdagen is algemeen toestemmend beantwoord, terwijl het tevens blijkt, dat de bediening des Heiligen avondmaals overal geregeld heeft plaats gehad; te *Hilvarenbeek* werd om bekende redenen niet over den catechismus gepredikt, en te *Oisterwijk* wordt des namiddags de catechismuspredikking afgewisseld door het houden van oefening in de Bijbelsche geschiedenis, voor desulken die nog geen lidmaten zijn, en in geloofs- en zedeleer voor hen, die reeds tot lidmaten zijn aangenomen.

„ Den predikanten wordt insgelijks het loffelijk getuigenis gegeven, dat zij het herderlijk bezoek der gemeente en in het bijzonder van de zieken naauwgezet in acht nemen. Slechts eene enkele uitzondering hierop heeft er plaats ten gevolge van voortdurenden ziekelijken toestand.

„ Over het algemeen werd ook het gedrag en de ijver der ouderlingen zeer geroemd, daar zij zich door een goed zedelijk gedrag gunstig onderscheiden, en den predikanten in het opzigt der gemeente ijverig en naauwgezet ter zijde stonden. Ook van de diakenen wordt vrij algemeen het loffelijk getuigenis afgelegd, dat zij voor de armen getrouw zorg droegen, en de gelden, hun toevertrouwd, goed en ordelijk bestuurden, en op den bepaalden tijd niet in gebreke bleven, hiervan rekening en verantwoording te doen. Door een kerkeraad in de classe van *Utrecht* is als antwoord op de vraag: „ „ doen de diakenen 's jaarlijks „ „ rekening" ", gemeld: „ „ De aftredende diaken heeft zijne rekening voorgesteld, doch „ „ is door ouderlingen en diakenen niet aangenomen." " De volgende vraag dus naar den staat der diaconale fondsen in die gemeente is onbeantwoord gebleven.

„ Overal had de aftreding van ouderlingen en diakenen geregeld plaats, behalve waar het kleine personeel, vacature of eenige andere voldoende reden dit verhinderde. Van *Serooskerke* wordt gemeld, dat sommige kerkeraadsleden tijdelijk aanbleven met goedvinden van het classicaal bestuur van *Zierikzee*, waarvoor echter de redenen niet worden opgegeven. In diezelfde gemeente wordt het beheer der armenfondsen uitgeoefend door een gecombineerd armbestuur van 5 leden, waaronder twee diakenen zijn. Zulk een gecombineerd armbestuur bestaat ook te *Stavenisse*, *Bruinisse* en *Noordgouwe;* in de eerste der genoemde plaatsen geschiedt de rekening jaarlijks door den ontvanger, tevens secretaris; te *Noordgouwe* door den ontvanger of amanuensis van het gecombineerd armbestuur, en te *Bruinisse* even als te *Stavenisse* slechts in zooverre door diakenen, als leden van het gecombineerd bestuur. Te *Charlois* bestaat insgelijks een gemengd armbestuur. Uwe commissie is van oordeel, dat dergelijke combinatiën zijn af te keuren, en het wenschelijk is, dat de diaconale fondsen uitsluitend door diakenen beheerd worden, en aan den kerkeraad hiervan rekening afgelegd.

„ Te *Delft* kan geene verklaring gegeven worden ten aanzien der administratie en jaarlijksche rekening wegens den nog exceptionelen toestand der diaconie.

„Over 't algemeen is de toestand der diaconale fondsen gunstig te noemen, en werden de meeste rekeningen met een batig slot gesloten, andere daarentegen met een nadeelig slot. Te *Veenendaal* zoude vermoedelijk de rekening over 1856 een voordeelig slot opleveren, maar de rekening over dat jaar was nog niet geschied bij het inkomen der tabèl op 1 Mei 1857. Hier en daar werden om voldoende redenen, met goedvinden der classicale besturen, onroerende goederen verkocht en op eene andere wijze belegd. Zoo ging in de gemeente *de Hoek*, classe *IJzendijke*, de pastorij over aan de kerkvoogdij, en werden te *St. Kruis* eenige einden dijk verkocht, en de opbrengst daarvan in effecten belegd. Te *Leur*, classe *Breda*, werden domeintienden afgekocht, en hiertoe een effect verkocht van ƒ 1000 werkelijke schuld, ad 4 per cent. Te *Nieuw Vossemeer* een erfpacht voor ƒ 100, te *Lage Zwaluwe* twee kleine perceelen land verkocht en de gelden gedeeltelijk op hypotheek gegeven; dit laatste met afwijking van de bepaling door het classicaal bestuur, om ér inschrijving voor te nemen op het grootboek. Te *Hillegondsberg*, classe *Rotterdam*, bestond het uitzigt dat het tekort door vrijwillige inschrijving zal worden aangezuiverd. Dit zelfde heeft plaats gehád te *Havelte*, classe *Meppel*, waar door eene collecte het tekort van ƒ 1056 gedekt is. In dat zelfde classicale ressort werden te *Ruinen* eenige vaste goederen verkocht tot aankoop van veldgrond en het stichten van een diaconiearmhuis.

„Wat eindelijk den index betreft en het archief, zoo is even als in vorige jaren deze vraag hier bevestigend daar ontkennend beantwoord. Te *Coevorden* ontbreekt het trouwboek, omdat de kerkelijke inzegening van het huwelijk daar zelden plaats heeft; dit is ook het geval te *Nieuw Buinen*. Te *ter Aa*, classe *Utrecht*, ontbreekt alles, insgelijks te *Serooskerke*.

„Van *Vreeland* meldt men, dat het archief hier voor verbetering vatbaar is. In vele gemeenten van *Friesland* ontbreekt de portefeuille met reglementen en ingekomen stukken, waar tegenover men gewaagt van het bezit der handboeken van *van der Tuuk* en *Hooijer*. Te *Brouwershaven*, *'s Heer Arendskerke*, *Fort Bath*, *Baarland*, *Cats*, *Colijnsplaat*, *Kloetinge*, *Kruiningen*, *Schore* en *Vlake*, *Waarden*, *Wemeldinge* en *Wissekerke* ontbrak hier het eene, daar iets anders. Te *Ravestein* werd geen contraboek voor trouw- en lidmaatregister gevonden, doch hierin is voorziening toegezegd.

„Ten slotte zij hier vermeld hetgeen door den kerkeraad van *Groot Ammers*, classe *Gouda*, wordt medegedeeld. De lofwaardige zorgvuldigheid der administratie van het grootboek der nationale schuld, dit jaar bij de vernieuwing der volmagt tot ontvangst der renten ondervonden, maakt het gebiedend noodzakelijk de kerkelijke autoriteiten kennis te geven, dat de gemeente *Groot Ammers* reeds van de dagen der Hervorming af is zamengesteld uit vier deelen; namelijk *Gelkenes*, *Graafland*, *Achterland*, waaronder ook *Peulwijk* en *Opperstok* van *Streefkerk*, vroeger *Streefland* geheeten. Elk deel wordt in den kerkeraad vertegenwoordigd door een onderling en diaken, aan wie het behulpzaam zijn in het houden van opzigt over de gemeente en armverzorging voor het bepaalde deel is aanbevolen, terwijl ieder deel zijne bijzondere diaconale administratie en bezittingen heeft. Naar bepaalde volgorde, met afwisseling van elke maand, worden de liefdegaven ingezameld ten behoeve van het aan de beurt zijnde deel.

„Wat *Gelkenes*, *Graafland* en *Achterland* betreft, deze zijn in den regel sedert eenigen tijd gewoon zoowel het nadeelige als het batige slot te vereffenen en gelijk te maken. De *Opperstok*, als onder eene andere burgerlijke gemeente (*Streefkerk*) behoorende, en geheel

in bijzonderen toestand verkeerende, staat in zijne diaconale administratie geheel op zich zelve, zonder eenige vermenging met de overige deelen. Juister ware het dus geweest de gemeente met den naam van *Groot Ammers* te benoemen, maar als van eene vierledige combinatie, te spreken van *Gelkenes* enz. Wat de Goudsche classe in het laatst der 16 eeuw aanleiding heeft gegeven aan deze vier zamengevoegde deelen den naam van *Groot Ammers* te geven, ligt geheel in het duister; des te meer bevreemdend, daar vóór 1795 deze naam, in het burgerlijk beheer geheel onbekend, eerst van dien tijd bij de vereeniging der drie eerste deelen onder één burgerlijk bestuur daaraan is gegeven.

„Voor het tegenwoordige heeft de administratie van het grootboek wel genoegen willen nemen in deze door den kerkeraad gegeven inlichting, maar daarom meende men noodig te zijn dit te berigten, opdat bij hooger onderzoek door gemelde administratie de kerkelijke autoriteiten in deze niet onkundig zijn zouden.

„Vermelding verdient nog, dat de Hervormde gemeente van *Tholen* voor hare diaconie een legaat ontvangen heeft van de wed. van *Abraham Kuiper*, groot *f* 1000, waarvoor is aangekocht *f* 1600 nominaal $2^1/_2$ pct. inschrijving op het grootboek der nationale schuld, en voor hare eeredienst, ten gebruike bij de doopsbediening, een zilveren kan, van mevr. *de Wit* geb. *Slotenmaker*.

„Aan de meeste kerkbesturen waren bij de verslagen van den secretaris gedrukte tabellen gevoegd.

„Ook het kerkbestuur van *Zeeland* is te dezen opzigte niet in gebreke gebleven, evenwel neemt het de vrijheid, met de meeste bescheidenheid, een paar bedenkingen daar tegen in te brengen.

„Vooreerst meent het, dat genoemde maatregel in vele gevallen onvoldoende zal bevonden worden. Wantrouwen in de secretarissen der kerkbesturen kan wel geene aanleiding hebben gegeven tot deze bepaling, maar wel dat men in staat zou gesteld worden om bij mindere duidelijkheid of volledigheid uit de tabellen de noodige toelichting te bekomen. Het kerkbestuur van *Zeeland* is echter van gevoelen, dat deze tabellen om dit doel te bereiken, nog niet genoegzaam zijn, maar men dan ook die van de kerkeraden zou behooren in te zenden.

„Ten andere is de voldoening aan het geuite verlangen zeer belemmerend voor de provinciale kerkbesturen, want zullen deze beantwoorden aan de verpligtingen hun opgelegd bij art. 51, sub n°. 1, 5 en 6, van het Algemeen Reglement, dan is vooral noodig dat aan hunne inzage en tijdige beoordeeling niet worden onttrokken de aangeduide stukken der kerkvisitatie. Dit laatste zou werkelijk geschieden, zoo de tabellen, die door de classicale besturen na hunne vergadering op den laatsten Woensdag in Mei opgemaakt, en in de eerste helft der maand Junij ingezonden worden bij de provinciale kerkbesturen, door deze tevens met hunne algemeene verslagen bij de Synode moeten worden overgelegd, en alsdan daar blijven berusten. Het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* drukt dus den wensch uit, om van de verpligting tot het inzenden der tabellen te worden ontslagen, of, zoo dit niet mogelijk is, dat de Synode bepale, dat de tabellen der classicale besturen altijd vóór 1 Augustus aan de respective provinciale kerkbesturen zullen worden teruggezonden, opdat ze die in hunne vergadering van Augustus ter visie kunnen nemen, of dan, gelijk dit in *Zeeland* in gebruik is, in staat worden gesteld ze bij de leden rond te zenden, ten einde in de maand October over de daarop voorkomende zaken nader te beraadslagen.

„ Uwe commissie neemt de vrijheid, om dit verzoek van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* aan Uwe beraadslaging en wijze uitspraak te onderwerpen.

„ Ziet daar Hoog Eerw. Heeren, het verslag Uwer commissie aangaande den toestand der kerkeraden. Met dankbare blijdschap wordt het U door ons aangeboden, omdat de toestand der kerkeraden ons grootendeels zeer gunstig voorkwam, en wij slechts weinig verkeerds hebben opgemerkt. Aangenaam zal het ons zijn, indien dit gevoelen van ons ook door Uw Hoog Eerw. omhelsd wordt. Ons rapport aan Uwe beoordeeling onderwerpende, bidden wij U den zegen des Almagtigen toe, opdat Uwe beraadslagingen strekken mogen tot heil der Nederlandsche Hervormde kerk.

„ 's Gravenhage, Julij 1857.

H. J. Matthes.
H. Bouman.
R. P. Reddingius."

Ten aanzien der bovengenoemde rapporten worden respectivelijk genomen de navolgende besluiten: Besluiten op de ingediende rapporten, als:

Het eerste rapport met het bijgevoegde voorstel wordt ter visie gelegd tot de zitting van den 11den dezer. het eerste rapport met het voorstel ter visie te leggen;

Het tweede rapport desgelijks ter visie gelegd, om aan de orde te zijn, voor het tweede gedeelte in de zitting van den 10den, voor het derde in de zitting van den 11den, en voor het eerste gedeelte in de zitting van den 14den dezer. het tweede rapport desgelijks ter visie te leggen;

Het derde rapport nopens de examina wordt met dankzegging aangenomen, en wordt de hoop uitgedrukt, dat de openbaarmaking in de Synodale Handelingen leiden zal tot verkrijging van de verlangde volledigheid in de verslagen en de getrouwe opvolging der Synodale verordeningen bij die kerkbesturen, die, blijkens het rapport, daaromtrent in gebreke zijn gebleven. het derde rapport met dankzegging voor kennisgeving aan te nemen, onder uitdrukking van het vertrouwen der Synode op verkrijging van meerdere volledigheid in de verslagen van volgende jaren;

Het vierde rapport, tabèl A der kerkvisitatie, wordt ter visie gelegd tot de zitting van den 13den dezer. het vierde rapport ter visie te leggen.

Aan de orde der beraadslagingen is het tweede rapport van de werkzaamheden der Synodale commissie, Bijlage B. Het tweede rapport der werkzaamheden van de Algemeene Synodale commissie, Bijl. B, aan de orde der beraadslagingen.

Wat de commissie mededeelt nopens de verzameling voor het vervolg op den bundel der Evangelische gezangen wordt voor kennisgeving aangenomen, en gehoord zijnde de bedenkingen, door *H. Cannegieter* c. s., predikanten in den ring *Metslawier*, ingebragt tegen de dadelijke of althans spoedige invoering van den bundel, wordt goedgevonden het mandaat, op de Synodale commissie verstrekt, te doen blijven onveranderd. Besluit naar aanleiding van het rapport tot voortzetting der verzameling van den tweeden bundel der Evangelische gezangen, tegen de bedenkingen van *H. Cannegieter* c. s., predikanten in den ring *Metslawier*.

Twee adressen van predikanten in den ring *Workum* en den ring *Heerenveen*, rakende het copijregt voor de uitgave van den tweeden bundel der Evangelische gezangen en van de nieuwe Bijbelvertaling, in handen der Algemeene Synodale commissie.

In handen der Synodale commissie worden gesteld twee adressen rakende het copijregt voor de uitgave, zoowel van den tweeden bundel der gezangen als van de nieuwe Bijbelvertaling, het eene van *J. Folkersma* c. s., predikanten in den ring *Workum*, zonder dagteekening, het andere van de predikanten in den ring *Heerenveen*, dd. 9 Junij, ingezonden bij geleidende van het provinciaal kerkbestuur *Friesland*, dd. 26 Junij, respectivelijk geregistreerd sub n°. 8425 en 8439.

Besluiten op een adres van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Groningen*, tot bevordering der belangen van het kerkgezang.

Door het provinciaal kerkbestuur *Groningen* is bij missive van den 8sten Junij, geregistreerd sub n°. 8345, met adhaesie toegezonden een adres van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Groningen*, dd. 27 Mei, rakende de behartiging van het kerkgezang, naar aanleiding vooral van het, door de Hooge Regering aangeboden wetsontwerp op het lager onderwijs, waarbij de zangkunst niet meer tot de vakken van het lager onderwijs is gebragt, eensdeels ter kennisse brengende, wat de kerkeraad zelf heeft gedaan, anderdeels het onderwerp aan de zorg der Synode aanbevelende.

Het eene gedeelte wordt voor informatie aangenomen; op het andere oordeelt de vergadering niet te moeten besluiten, vermits het ontwerp van wet door de Regering op het bedoelde punt gewijzigd is.

Instemming der Synode met het gevoelen der Synodale commissie nopens de oprigting van catechétenscholen.

Ten aanzien der oprigting van catechétenscholen, vereenigt zich de vergadering met het gevoelen der Synodale commissie, uitgesproken in het rapport.

De aangelegenheid der Bijbelvertaling aangehouden.

De aangelegenheid der Bijbelvertaling wordt aangehouden tot dat het rapport betrekkelijk dit onderwerp aan de orde zal zijn.

De mededeelingen betreffende het kerkelijk handboekje voor kennisgeving aangenomen.

De mededeeling betreffende het kerkelijk handboekje aangenomen voor kennisgeving.

De belangen van de gemeente *Kage*, van de betrekking van gasthuispredikant te *Delft*, en van de militaire academie te *Breda*, bij voortduring aan de behartiging der Algemeene Synodale commissie aanbevolen.

De belangen der gemeente *Kage*, der betrekking van gasthuispredikant te *Delft* en der godsdienst bij de militaire academie te *Breda*, voortdurend aan de behartiging der Synodale commissie aanbevolen, met goedkeuring van het verrigte.

Ministerieel berigt wegens de voorziening in de godsdienstige belangen van het instructiebataillon te *Kampen*.

In verband met het rapport betreffende de godsdienstige belangen van het instructiebataillon te *Kampen*, wordt gelezen eene Ministeriële dispositie van den 10den Junij, n°. 12, toegezonden in afschrift, geregistreerd sub n°. 8349, rakende de regeling der betrekking van hulpprediker bij het bataillon, waaruit blijkt, dat bij de bijdrage van *f* 400 's jaars, door het gemeentebestuur van *Kampen* toegestaan, uit 's Lands kas verleend zal worden eene toelage van *f* 300 's jaars, te betalen voor de helft uit de begrooting van het Departement van Oorlog, en voor de helft van Hervormde Eeredienst, zijnde de heer *J. Hoek*, predikant te *Oudeschoot* c. a., door den kerkeraad tot hulpprediker benoemd, welke

benoeming door hem is aangenomen en de kerkelijke approbatie van het classicaal bestuur *Kampen* heeft ontvangen.

Met dankbaarheid wordt het Ministerieel berigt voor kennisgeving aangenomen.

Instemmende met de beschouwing der Synodale commissie ten aanzien van het belang der pensioenen van de predikanten ten platten lande en van hunne weduwen, wil de vergadering deze aangelegenheid blijvend aan de aandacht der Synodale commissie hebben aanbevolen.

De belangen van de pensioenen der predikanten ten platten lande en van hunne weduwen, blijvende aan de zorg der Algemeene Synodale commissie aanbevolen.

Nadat kennis genomen is van hetgeen de Synodale commissie aangaande het onderwerp, de te wijzigen benoeming der leden van de collegiën van toezigt enz., heeft verrigt, neemt de heer *Hofstede de Groot* daaruit aanleiding, om voor te stellen, dat de vergadering eene commissie benoemen zal, om met den Minister persoonlijk te onderhandelen, en de aandacht zijner Excellentie te vestigen op het groot gewigt der zaak, dat aan de Kerk invloed worde toegekend op de benoeming van de leden der bedoelde collegiën.

In handen eener commissie het belang van de te wijzigen benoeming der leden van de collegiën van toezigt op de kerkelijke administratie der Hervormden.

Het voorstel wordt aangenomen, en worden hiertoe gecommitteerd de heeren *Hofstede de Groot*, *Junius* en de secretaris.

De zitting wordt met dankzegging gesloten en geadjourneerd tot den volgenden dag.

H. G. J. van Doesburgh, *president.*

Zitting van den 9den Julij 1857.

De heeren *Bouman*, *van Campen* en *Matthes* afwezig. De overige leden tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

De president deelt de redenen mede van de afwezigheid der heeren *Bouman* en *Matthes*, als bij den eerste veroorzaakt door ongesteldheid, bij den andere door ambtsbezigheden, die hem voor eenige dagen naar zijne woonplaats hebben teruggeroepen.

Redenen der afwezigheid van de heeren *Bouman* en *Matthes*.

Aan den heer *Gerlach* wordt, op zijn verzoek, het woord gegeven tot het doen van eene motie van orde, en op zijn voorstel wordt besloten, het rapport betrekkelijk art. 23 van het Algemeen Reglement, in plaats van voor de zitting van den 10den, voor den 16den dezer aan de orde te stellen.

Voorstel tot verdaging der behandeling van het rapport betrekkelijk art. 23 van het Algemeen Reglement, aangenomen.

In beraadslaging worden genomen de stukken betreffende den toestand der gemeente *St. Oedenrode*, in de zitting van den 2den dezer ter tafel gelegd.

Besluiten op de stukken betreffende den toestand der gemeente *St. Oedenrode*.

Op de daartoe gestelde vraag beslist de vergadering, dat zij niet behoort uit te spreken over de toepasselijkheid van art. 1 van het reglement op het ongevraagd ontslag van pre-

dikanten op den predikant van gezegde gemeente, en zal van dit besluit worden kennis gegeven aan het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, om het over te brengen aan het classicaal bestuur *Eindhoven*.

Toevoeging van een lid aan de commissie tot de jaarlijksche rapporten der provinciale kerkbesturen.

Aan de commissie tot de jaarlijksche rapporten der provinciale kerkbesturen, benoemd in de zitting van den 2den dezer, wordt, uit aanmerking van de afwezigheid van een der leden voor eenige dagen, toegevoegd de heer *Sannes*.

De beraadslagingen wegens het rapport der Synodale commissie, Bijl. B, voortgezet.

De beraadslagingen worden voortgezet wegens het rapport der Synodale commissie, Bijl. B.

Besluiten op de handelingen der commissie in zake de belangen van de armengoederen te *Oisterwijk*.

In afwachting van het advies der commissie van den 2den dezer tot de belangen van het *Purmerkerkefonds*, worden in overweging genomen de verrigtingen der Synodale commissie in betrekking tot de armenfondsen te *Oisterwijk*, en wordt, na goedkeuring van deze, op voorstel van den secretaris, besloten door de gecommitteerden van den vorigen dag tot persoonlijke onderhandeling met den Minister, bij Zijne Excellentie te doen onderzoeken, of aan den kerkeraad te *Oisterwijk* het schrijven is uitgevaardigd, waartoe de Synodale commissie heeft geadviseerd, en zoo neen, te verzoeken, dat indien de Synode welligt dan zelve tot het rigten van zulke missive aan den kerkeraad besluiten mogt, deze handeling, na de gedane uitnoodiging der Synodale commissie, niet als eene krenking door Zijne Excellentie moge worden aangemerkt.

De aangelegenheid van het krankzinnigengesticht te *'s Hertogenbosch* voortdurend aan de behartiging der Algemeene Synodale commissie aanbevolen.

Onder goedkeuring van hetgeen gedaan is worden de regten der Protestanten in verband tot het krankzinnigengesticht te *'s Hertogenbosch* bij voortduring aan de ernstige behartiging der Synodale commissie aanbevolen.

Het verslag der Algemeene Synodale commissie nopens de uitvaardiging der vijf nieuw gearresteerde reglementen voor kennisgeving aangenomen.

Het verslag rakende de vijf nieuw gearresteerde en door de Synodale commissie uitgevaardigde reglementen wordt voor kennisgeving aangenomen.

Voorstel van het provinciaal kerkbestuur *Groningen*, om te trachten het beginsel van onderstandsdomicilie, hetwelk in het kerkelijk reglement is aangenomen, ook in de Staatsarmenwet te doen ingevoerd worden, verworpen.

Wordt beraadslaagd over het voorstel van het provinciaal kerkbestuur *Groningen*, in verband met het reglement voor de diaconiën, om te trachten het beginsel van onderstandsdomicilie, dat in het kerkelijk reglement tot grondslag is gelegd, ook in de Staatsarmenwet te doen aangenomen worden, in welk verzoek de vergadering eenstemmig van meening is dat niet moet getreden worden.

Missive van de classicale vergadering *Gouda*, betreffende het conceptreglement op de kerkvisitatie, met het ontwerp zelf voor de volgende zitting aan de orde der beraadslagingen gesteld.

Het concept van herzien reglement op de kerkvisitatie met eene hiertoe betrekkelijke missive van de classicale vergadering *Gouda*, dd. 24 Junij, geregistreerd sub n°. 8515, wordt voor de zitting van den volgenden dag aan de orde der beraadslagingen gesteld, en noodigt de president de leden uit om de amendementen, die zij zullen hebben in te dienen, bij den aanvang der zitting hem schriftelijk ter hand te stellen.

In de uitkomst van het onderzoek nopens de kerkvisitatie te *Benningbroek* en *Velp*, en eveneens nopens den staat van het godsdienstonderwijs te *Dragtstercompagnie* en *Haulerwijk*, wordt door de vergadering berust.

Besluit om in de uitkomst van het onderzoek bij de kerkvisitatie te *Benningbroek*, *Velp*, *Dragtstercompagnie* en *Haulerwijk* te berusten.

De belangen der godsdienst onder de schepelingen op nieuw aan de aandacht en zorg der Synodale commissie opgedragen.

De belangen der godsdienst onder de schepelingen op nieuw aan de aandacht der Synodale commissie opgedragen.

De behandeling van het verslag aangaande eene in te voeren wet tot regeling van een tijdelijken werkkring der candidaten tot de H. dienst wordt op voorstel van den heer *Wetter* verdaagd, en inmiddels het adres, dat ten vorigen jare te dezer zake bij de Synode is ingediend, ter inzage voor de leden nedergelegd. De president stelt de beraadslagingen aan de orde voor de zitting van den 13den dezer of later.

In de zitting van morgen zullen de discussiën over de ontworpen verordeningen op het prediken van candidaten in de godgeleerdheid gehouden worden.

Genaderd tot het verslag der commissie rakende eene in te voeren wet tot regeling van een tijdelijken werkkring voor de candidaten tot de H. dienst, het adres van het vorig jaar te dezer zake ter inzage nedergelegd, en de aangelegenheid voor de volgende zitting aan de orde gesteld.

In overeenstemming met het advies der Synodale commissie wegens het voorstel van nu wijlen den predikant *M. C. van Houten*, betreffende het annus gratiae, wordt door de vergadering besloten.

Besluit in overeenstemming met het advies der commissie nopens het voorstel van nu wijlen den predikant *M. C. van Houten*, betreffende het annus gratiae.

Zij spreekt hare goedkeuring uit over de handelingen der commissie betrekkelijk het krankzinnigengesticht *Meer en Berg*, de benoeming van ouderlingen en diakenen te *Haamstede* en den uitkoop door benoemde ouderlingen en diakenen.

Goedkeuring uitgesproken op de handeling der commissie betrekkelijk het krankzinnigengesticht *Meer en Berg*, de benoeming van ouderlingen en diakenen te *Haamstede*, en den uitkoop dusgenaamd door verkozen ouderlingen en diakenen.

Naar aanleiding van laatstgenoemd onderwerp wordt het navolgend voorstel ter tafel gebragt:

„De ondergeteekende wenscht de oplegging van geldboeten niet alleen met opzigt tot ouderlingen en diakenen, maar ook ten aanzien van kerkvoogden en notabelen, collectanten of inzamelaars ten behoeve der kerkelijke fondsen en ter instandhouding der openbare eeredienst, in sommige reglementen genoemd bij weigering om die betrekkingen te aanvaarden, uit het reglement op de kerkelijke administratie te zien weggenomen.

„Ook voor die personen acht hij zoodanige bepaling onvoegzaam en onregtmatig.

„Hij stelt mitsdien voor, dat de Synode, indien de vergadering zijne zienswijze deelt, dit haar verlangen kenbaar make aan Zijne Excellentie den Minister der Hervormde Eeredienst.

J. Borsius."

Voorstel om te trachten de afschaffing mede der reglementaire verordeningen rakende den uitkoop van kerkvoogden en notabelen te verkrijgen, verworpen.

Beraadslaagd zijnde, wordt het voorstel, overeenkomstig het gevoelen der adviserende leden, niet aannemelijk geacht, hebbende alleen de heeren *Borsius* en *Wetter* zich *voor* verklaard.

De Synodale commissie uitgenoodigd om de aangelegenheid der tienjarige telling der gemeenteleden bij de Synode aan te houden.

In verband met het adres der classicale vergadering *Gouda*, betreffende de statistiek der kerk, hetwelk in de zitting van den 7den dezer in handen der Synodale commissie is gesteld, wordt zij uitgenoodigd, om de aangelegenheid der tienjarige telling van de gemeenteleden bij de Synode aan te houden en in de eerstvolgende vergadering in behandeling te brengen.

De handelingen der Synodale commissie betreffende de gemeente *Etten*, het *Disch-* en *St. Janshuis* te *Aardenburg*, het reglement op de provinciale weduwenbeurs in *Noordbrabant*, de diaconale zaak van *Leyderdorp*, de kerkelijke indeeling van *Bommenéde* en *Blooïs* en de grensscheiding der gemeente *Haarlemmermeer*, alle goedgekeurd.

Goedkeuring wordt verleend aan hetgeen de commissie heeft gedaan, volgens het verslag, in betrekking tot de zelfstandigheid der gemeente *Etten*, het *Disch-* en *St. Janshuis* te *Aardenburg*, de klagt van het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant* over de handeling der Synode in zake het reglement op de provinciale weduwenbeurs, het bezwaar van den kerkeraad te *Leyderdorp* betreffende de gevraagde afschrijving van diaconale fondsen op de grootboeken der nationale schuld, de kerkelijke indeeling van *Bommenéde* en *Blooïs*, en de kerkelijke grensregeling der gemeente *Haarlemmermeer*, zijnde de mededeelingen rakende de gemeente *Eerbeek* voor kennisgeving aangenomen.

Benevens de mededeeling rakende de gemeente *Eerbeek*, de vermelding der missiven tot kennisgeving en der boekgeschenken in het rapport, voor informatie aangenomen.

Mede wordt voor informatie aangenomen de vermelding van de missiven tot kennisgeving en van de boekgeschenken, sub II B 1°. in het verslag voorkomende.

Besluit bij de kennisneming van het berigt nopens den vrijdom van port, om aan het verzoek van de classicale vergadering *Breda*, dat het genot daarvan ook voor de correspondentie tusschen de leden der classicale besturen en tusschen deze collegiën en de kerkeraden moge verkregen worden, geen gevolg te geven.

Bij de kennisneming van het berigt nopens den vrijdom van port wordt ter tafel gebragt een adres van de classicale vergadering *Breda*, dd. 24 Junij, geregistreerd sub n°. 8529, houdende verzoek, dat de Synode trachte te bewerken bij de Hooge Regering, dat op de uitsluiting van den portvrijdom voor de dienstcorrespondentie tusschen de leden der classicale besturen onderling en tusschen de besturen en de kerkeraden wordt teruggekomen. Na overweging besluit de vergadering in het verzoek niet te treden.

Goedkeuring verleend aan al de verrigtingen der Synodale commissie in diaconale zaken, tot de belangen der diaconie te *Oosterbeek*, waarbij wordt gesubsisteerd.

Voorts worden goedgekeurd al de verrigtingen der Synodale commissie in diaconale zaken, in het verslag achtereenvolgend vermeld, tot de belangen der diaconie te *Oostblokker*, en wordt hierbij in de beraadslagingen over het rapport gesubsisteerd.

Adres van de kerkvoogdij te *Hensbroek* tot subsidie, in handen der Synodale commissie.

Is ingekomen en wordt met de overige verzoekschriften van gelijke strekking in handen der Synodale commissie gesteld een adres tot subsidie uit het fonds voor noodlijdenden van de kerkvoogdij te *Hensbroek*, dd. 30 Junij, geregistreerd sub n°. 8535 *a*.

Advies aan het classicaal bestuur *IJzendijke* op zijne vraag, hoe te handelen met opzigt tot de vergoeding der kosten, in de procedure met den predikant *K. H. ter Winkel* te *Sas van Gent* gevallen.

In overweging wordt genomen eene missive, dd. 2 dezer, geregistreerd sub n°. 8536, waarbij het classicaal bestuur *IJzendijke* zich tot de Synode wendt met het verzoek, dat zij aan het bestuur aanwijze, hoe te handelen in de quaestieuse zaak der uitbetaling van de kosten, op de procedure in zake den predikant *K. H. ter Winkel* te *Sas van Gent* gevallen. Men besluit het bestuur in rade te geven om zich, nadat de wettigheid der tot deze zaak gehouden bijeenkomsten en de deugdelijkheid der opgave van de kosten door het provinciaal kerkbestuur *Zeeland* zal zijn geconstateerd, het verzoek tot den Minister te rigten,

dat de gelden mogen worden uitbetaald uit de classicale kas, uit aanmerking dat geen der partijen tot de kosten veroordeeld is.

Zijn ingekomen eene missive van kerkvoogden der Nederduitsche Hervormde gemeente te *'s Gravenhage*, dd. 9 dezer, en eene missive van den praeses van den kerkeraad derzelfde gemeente, dd. 8 dezer, geregistreerd sub n°. 8539 en 8541, houdende berigt, de eerstgenoemde dat het gebouw der Kloosterkerk op Dingsdag den 14den dezer voor de Synode tot het houden van hare openbare zitting wordt beschikbaar gesteld; de andere dat tegen het houden dier zitting ten bedoelden einde geen bezwaar bestaat. De beide missiven worden aangenomen voor notificatie.

Missiven van antwoord van de kerkvoogdij en den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *'s Gravenhage*, betreffende de te houden openbare zitting in de Kloosterkerk aldaar.

De zitting wordt met dankgebed gesloten, geadjourneerd zijnde tot den volgenden dag.

H. G. J. VAN DOESBURGH, *president.*

Zitting van den 10*den Julij* 1857.

Alle leden, behalve de heeren *Bouman* en *Matthes*, tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

De commissie tot het voorstel van den heer *van Hasselt* betreffende art. 43 van het reglement op de vacaturen, in wier handen het is gesteld in de zitting van den 3den dezer, brengt, bij monde van den heer *Borsius*, het navolgend rapport uit:

Rapport der commissie tot het voorstel van den heer *van Hasselt* betrekkelijk art. 43 van het reglement op de vacaturen.

„ Bij besluit Uwer vergadering van den 3den dezer is in onze handen gesteld een voorstel van den heer *van Hasselt* betreffende de laatste alinea van art. 43 van het reglement op de vacaturen, dus luidende: „ „ tot de candidaten, die op beroep gepredikt hebben, „ „ heeft de kerkeraad zijne keus te bepalen.""

„ Het heeft de strekking om, bij het in bescherming nemen van de candidaten tegen willekeurige handelingen van de zijde der kerkeraden, er nogtans ook voor te zorgen dat dezen hierdoor in de vrijheid hunner keuze niet worden belemmerd.

„ Ons geacht medelid meent, dat de Synode van 1856 (zie hare Hand. blz. 188) met hare bepaling: „ „ dat de kerkeraden gehouden zouden zijn om uit degenen die zij gehoord „ „ hebben en niet buiten dien kring een predikant te beroepen,"" blijkbaar het geval op het oog had, dat de keuze der kerkeraden zich reeds te voren tot het beroepen van een candidaat bepaald had, of, zoo als men het wel eens noemt, dat het hier eene candidaatsplaats gold, maar dat zij niet heeft voor den geest gehad de vele gevallen waarin de kerkeraden onzeker zijn, of zij eenen gevestigden predikant dan wel eenen candidaat zullen beroepen, en stelt mitsdien voor: „ „ om al aanstonds door het kerkelijk orgaan aan de „ „ kerkeraden als wezenlijke bedoeling van het gestelde te doen kennen, dat de kerkera-

„ „ den, wanneer zij vooraf verklaard hebben in de vervulling der vacature door het be-
„ „ roepen van eenen candidaat te willen voorzien, in hunne keuze, behoudens de regten
„ „ van derden, zich zullen hebben te bepalen tot de candidaten, die door hen tot het
„ „ prediken op beroep uitgenoodigd zijn of van hen daartoe toestemming verkregen heb-
„ „ ben, en voorts, de meergenoemde alinea langs den weg in art. 62 van het Algemeen
„ „ Reglement de volgende wijziging te doen ondergaan: „ „ „ De kerkeraden, die in de
„ „ „ vervulling der vacature door het beroepen van eenen candidaat willen voorzien, zullen
„ „ „ hiervan in hunne uitnoodiging aan candidaten tot het prediken op beroep schriftelijk
„ „ „ doen blijken. In hunne keuze zullen zij zich, behoudens de regten van derden,
„ „ „ bepalen tot hen die aan hunne uitnoodiging voldaan hebben, of aan de zoodanigen
„ „ „ de reis- en verblijfkosten vergoeden, wanneer zij daarna nog tot het beroepen van
„ „ „ eenen gevestigden predikant of van eenen anderen candidaat zouden willen overgaan."""

„ Uwe commissie, ofschoon hulde doende aan de goede bedoeling van den voorsteller, en het in beginsel met hem eens zijnde, dat aan de vrijheid der kerkeraden niet mag worden te kort gedaan, kan zich echter met het laatst voorgedragen denkbeeld, om langs den weg, in art. 62 van het Algemeen Reglement voorgeschreven, hier eene alteratie te provoceren, niet vereenigen; niet zoo zeer omdat iedere wijziging in een pas ingevoerd reglement in 't algemeen onraadzaam is, maar bepaaldelijk omdat de verlangde alteratie al ligt zou leiden tot verijdeling van hetgeen aan Uwe commissie voorkomt hier het doel der Synode te zijn; en bovenal, omdat de bewuste bepaling de vrijheid der kerkeraden in geenen deele belemmert.

„ De kerkeraden toch, wanneer zij hunne werkzaamheden ter vervulling der vacature in hunne gemeente aanvangen, zijn geheel vrij om te beslissen of zij een predikant dan wel een candidaat willen beroepen. Hebben zij na rijp beraad tot het laatste besloten, dan staat het geheel aan hen zoo vele candidaten tot het prediken op het beroep uit te noodigen als zij voegzaam oordeelen. Bepalen zij hunne uitnoodiging wijsselijk tot geen groot getal van candidaten, en mogt er onder dezen geene zijn op wien zij hunne keuze in het belang der gemeente meenen te kunnen vestigen, de aangehaalde alinea van het bovengenoemde artikel verbiedt hen alsdan niet hun verlangen te kennen te geven om nog andere candidaten te hooren, weshalve het niet als een binden hunner vrijheid kan beschouwd worden dat zij, na eerst vrijwillig besloten te hebben eenen candidaat te beroepen, alsnu ook gehouden zijn hunne keuze te bepalen tot degenen die zij tot het prediken op het beroep hebben uitgenoodigd.

„ Al verder kan het wel aan geen twijfel onderhevig zijn, of door de candidaten, die op beroep gepredikt hebben, de zoodanigen moeten verstaan worden, die hiertoe door de kerkeraden zijn verzocht geworden of toestemming verkregen hebben, waarom dan ook Uwe commissie de noodzakelijkheid niet inziet tot de plaatsing van de voorgedragene mededeeling in het kerkelijk orgaan.

„ Op grond van dit een en ander meent zij alzoo geene vrijheid te hebben Uwe vergadering te adviseren om tot de aanneming van het voorgestelde te besluiten.

J. H. Scholten.
J. Borsius.
H. Vos."

Tot eene volgende zitting wordt het rapport ter visie gelegd.

Het rapport ter visie.

Aan de orde der beraadslagingen is het rapport van den 8sten dezer wegens het adres van mr. *Is. da Costa*, rakende de nieuwe Bijbelvertaling, met de adhaesiën.

Wordt besloten, na discussiën, in overeenstemming met de conclusie van het rapport, waartoe de hoogleeraren en de secretaris hebben geadviseerd, en waarvoor al de leden hebben gestemd, behalve de heer *Borsius*.

Besluit overeenkomstig de conclusie van het rapport wegens de adressen van mr. *Is. da Costa* c. s., rakende de nieuwe Bijbelvertaling.

Alsnu komt in beraadslaging het verslag der Synodale commissie, in Bijl. B betrekkelijk dit onderwerp vervat.

De heer *Borsius* verzoekt, bij de behandeling van deze aangelegenheid, met beroep op art. 9 van het reglement van orde, buiten stemming te blijven, doch wordt hem dit door de vergadering niet veroorloofd.

De handelingen der Synodale commissie in deze worden alle goedgekeurd.

De handelingen der Synodale commissie in zake de nieuwe Bijbelvertaling, in haar rapport vermeld, goedgekeurd.

Voor kennisgeving wordt aangenomen het berigt van dr. *F. W. B. van Bell*, in zijne missive dd. 12 Junij, geregistreerd sub n°. 8353, dat zijne benoeming door de Synodale commissie als medewerker tot de vertaling des Nieuwen Verbonds door hem wordt aangenomen.

De benoeming als medewerker tot de vertaling van het Nieuwe Verbond, door den heer dr. *F. W. B. van Bell*, volgens het door hem ingezonden berigt, aanvaard.

Ter tafel komt eene missive van het moderamen van gecommitteerden tot het werk der Bijbelvertaling (N. V.), dd. 20 Junij, geregistreerd sub n°. 8383, houdende eene voordragt van geleerden, tot vervulling der openstaande plaatsen van *één* revisor en twee secundi.

Gedelibereerd zijnde wordt goedgevonden, uit aanmerking, dat ook de plaats van den afgestorven *A. des Amorie van der Hoeven* vaceert, waarop de aandacht, zoo min van de Synodale commissie, als van gezegd moderamen schijnt gevallen te zijn, het moderamen uit te noodigen om met het oog op deze vacature eene nieuwe voordragt op te maken en in te zenden bij de Synodale commissie, die gemagtigd wordt om de benoeming te doen.

Voordragt van geleerden, tot vervulling der plaatsen van één revisor en twee secundi voor de nieuwe vertaling van het Nieuwe Verbond door het moderamen der gecommitteerden ingezonden. Uitnoodiging aan het moderamen om eene nieuwe voordragt op te maken, en magtiging op de Synodale commissie om de benoeming te doen.

De president berigt, dat door den heer dr. *A. Kuenen* zijn overgelegd de gevraagde bescheiden, als: het bewijs dat hij tot de Evangeliebediening is toegelaten, en het Koninklijk besluit, waarbij hij als gewoon hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de hoogeschool te *Leyden* is benoemd. Aangenomen voor notificatie.

De gevorderde bescheiden, om te dienen voor de bevestiging als predikant, door den heer dr. *A. Kuenen* ingezonden.

De secretaris doet mededeeling van een bij hem ontvangen officieus berigt, dat de Roomsch-katholijke oppassers en oppassters in het krankzinnigengesticht te *'s Hertogenbosch* het geestelijk gewaad met eene uniforme en burgerlijke kleeding verwisseld hebben, en wordt dit als eene gedeeltelijke uitvoering van het Koninklijk besluit met blijdschap vernomen.

Officieus berigt aangaande eene verandering in den staat van zaken in het krankzinnigengesticht te *'s Hertogenbosch*.

Aan de orde der beraadslagingen is het conceptreglement op de kerkvisitatie, door de Synodale commissie voorgedragen in haar rapport.

Schriftelijke amendementen worden door leden der vergadering ten buréle nedergelegd.

Op art. 4 wil de heer *Wetter* achter „secundi" hebben ingevoegd: „uit de predikanten „in zijn midden." Dit amendement wordt verworpen.

Beraadslagingen en besluiten nopens het concept van herzien reglement op de kerkvisitatie, door de Synodale commissie ingeleverd.

Eveneens wordt verworpen een amendement van denzelfde, om in art. 5 achter „toe" te lezen: „dat geen van beiden tot eene der gemeenten behoore."

Dezelfde stelt voor, om in art. 6 in de plaats van „Maart" te lezen: „Mei."

De heer *Reddingius* om de tijdsbepaling later te stellen.

De heer *van Hasselt* om te bepalen „in September."

Nadat de tijdsbepaling in het concept verworpen is, wordt het amendement van den heer *Wetter* aangenomen, waardoor dat van den heer *van Hasselt* en het voorstel van de classicale vergadering *Gouda* zijn komen te vervallen.

Aangenomen worden de voorstellen van de heeren *van Hasselt* en *Reddingius*, om in art. 7 voor „acht" te lezen: „veertien" dagen.

Overeenkomstig het amendement van den heer *van Hasselt*, wordt bij art. 8 de volgende alinea gevoegd: „Wanneer iemand verhinderd wordt, zal hij daarvan ter vergadering aan „de visitatoren in een gesloten brief kennis geven, met getrouwe opgave van de redenen „zijner afwezigheid."

Een amendement van den secretaris, om in art. 11 op de afwezigheid zonder wettige redenen eene boete te stellen van *f* 3 ten behoeve der diaconie, wordt verworpen.

Op art. 12 stellen de heeren *Scholten*, *Hofstede de Groot*, *Junius* en *van Hasselt* voor, om het woord „leer" bij den aanvang van het artikel te doen wegvallen, en worden deze voorstellen aangenomen. Het besluit is genomen in overeenstemming met de adviserende leden en tegen de stem alleen van den heer *Borsius*.

De vergadering vereenigt zich met het voorstel van den heer *Wetter*, om in het eerste lid achter „predikanten" in te voegen: „of, zoo veel de zamenstelling van hun collegie „betreft, artt. 3 en 4, en, zoo veel hunne zitting daarin aanbelangt, art. 11" enz.

Verworpen wordt het amendement van den heer *van Hasselt*, om voor de woorden „en „naar de oorzaken" enz. te lezen: „en naar de oorzaken en wijze der overgangen en het- „geen daarbij verder belangrijks kan worden opgemerkt."

Het door den heer *van Hasselt* voorgesteld „onderzoek naar misbruiken en verkeerdhe- „den, die den uit- of inwendigen welstand der gemeente mogten belemmeren," wordt verworpen, gelijk mede het voorstel van den heer *Hofstede de Groot*, om „trachten te vernemen „of" in de plaats te stellen voor „trachten zich te vergewissen, dat."

Wegens den verstreken tijd wordt in de beraadslagingen gesubsisteerd, die in de volgende zitting zullen worden voortgezet, waarvoor de president tevens aan de orde stelt de benoeming van leden en secundi der Algemeene Synodale commissie, in de plaats der aftredende.

De zitting wordt met dankgebed gesloten, geadjourneerd zijnde tot den volgenden dag, des voormiddags, bij uitzondering op art. 21 van het reglement van orde, te negen uren.

H. G. J. van Doesburgh, *president*.

Zitting van den 11*den Julij* 1857.

Al de leden, met uitzondering van de heeren *Bouman*, *Matthes* en *Versfelt*, tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

De quaestorale commissie brengt, door de tusschenkomst van den heer *Wetter*, twee rapporten uit.

Twee rapporten, uitgebragt door de quaestorale commissie, als:

Het eene behelst de voordragten wegens noodlijdende gemeenten en personen tot het bekomen van kleinere toelagen uit het fonds, luidende als volgt:

1°. de voordragt behelzende van gemeenten en personen tot bekoming van kleinere toelagen uit het fonds voor noodlijdenden;

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ Wij ondergeschrevenen, in Uwe vergadering van den 2den dezer maand benoemd tot het onderzoek van en het rapporteren over de dusgenoemde quaestorale zaken en belangen, hebben ons beijverd om met den meesten spoed en naar ons beste vermogen de op ons gelegde taak te volbrengen en geven ons, bij deze, de eer van U als eene eerste vrucht onzes arbeids eene, zóóveel noodig beredeneerde voordragt aan te bieden van de hulpbehoevende gemeenten en personen, aan welke, naar onze meening, uit het daarvoor bestemde liefdefonds, te dezen jare eene kleine toelage door de Synode zal behooren te worden verleend.

„ De stof tot het opmaken van deze onze voordragt werd ons natuurlijk in de eerste en voornaamste plaats door de in onze handen gestelde gewone tabellarische staten der classicale besturen en de ten geleide daarvan dienende missiven der provinciale kerkbesturen verschaft. Behalve op deze staten en missiven hebben wij echter ook nog op onderscheidene, bij Uwe vergadering ingekomen adressen onze aandacht moeten vestigen. En wij achten het vóór alles onze roeping te zijn, om u met opzigt tot deze laatstgenoemde stukken van berigt en consideratiën te dienen. Zij waren de volgende:

„ 1°. een adres van kerkvoogden der gemeente te *Schalkwijk*, classe *Wijk*, dd. 22 Februarij 1857, aan de tabèl des classicalen, en de geleidende missive des provincialen kerkbestuurs als bijlage toegevoegd, en met deze sub n°. 8278 geregistreerd. Zij verzoeken U daarin, de reeds een- en andermaal tot een verhoogd bedrag hun verleende en met dankbaarheid door hen ontvangene toelage ook dit jaar weder voor hunne zeer hulpbehoevende gemeente beschikbaar te stellen. Ons vereenigende met het advies der twee gemelde kerkbesturen, hebben wij gemeend dat aan dit verzoek door U moet worden voldaan.

„ 2°. Een adres van kerkvoogden der gemeente te *Overlangbroek*, mede classe *Wijk*, dd. 18 Junij 1857, met een suppletoiren staat des classicalen bestuurs en eene conductoire missive des provincialen kerkbestuurs, bij Uwe vergadering ingekomen en geregistreerd sub n°. 8386. Zij berigten U daarin, dat hunne jaarlijksche aanvrage van eene kleine toelage ten behoeve hunner gemeente ditmaal, door een onwillekeurig verzuim, niet ten behoorlijken tijde geschied is, en verzoeken U dringend, deze toelage, als zijnde voor hunne gemeente onontbeerlijk, uit hoofde van dat verzuim hun toch niet te ontzeggen. Wij

hebben, in overeenstemming met de adviesen der beide genoemde kerkbesturen, geoordeeld dat aan dit verzoek door U gehoor moet worden verleend.

" 3°. Een adres aan de Synode van kerkvoogden en notabelen der gemeente *Saaxum*, classe *Groningen*, dd. 19 Maart 1857, met vier bijlagen, bij de Algemeene Synodale commissie ingezonden door het provinciaal kerkbestuur, met conductoire, gedateerd 17 April 1857, een en ander geregistreerd sub n°. 8195 en 8195 *a*. Zij toonen daarin breedvoerig aan, dat hunne kleine en zeer weinig gegoede gemeente, ten einde in het onderhoud van kerk en pastorij, mitsgaders van de omheiningen om deze beiden, om dèn pastorijtuin en om den kerkhof, te kunnen voorzien, noodwendig eene jaarlijksche geldelijke toelage behoeft, en verzoeken U, haar zoodanige toelage, te beginnen met dit jaar, wel te willen verleenen. Daar dit verzoek, zoowel door het provinciale als vooral door het classicale bestuur, in zijne 25 Maart jl. gedagteekende tabèl, op de in het adres aangevoerde gronden ondersteund is, hebben wij niet geaarzeld, U te adviseren, om der gemeente voornoemd, zóóveel althans de middelen gedoogen, de helpende hand te reiken en haar met de hieronder te vermelden som voor de eerste maal te gemoet te komen.

" 4°. Het door de Algemeene Synodale commissie in haar rapport A, blz. 27, vermeld en op 3 Julij jl. in onze handen gesteld verzoekschrift van het classicaal bestuur *Koevorden*, strekkende om aan de sinds 1855 zich vormende gemeente *Schoonoord*, tot het aanschaffen van het benoodigde voor eene behoorlijke bediening van doop en avondmaal, eene toelage van *f* 75 te verleenen. Ons vereenigende met het gevoelen, zoo van de Algemeene Synodale commissie ter aangehaalde plaatse, als van het kerkbestuur *Drenthe* in zijne missive ten geleide van het verzoekschrift voormeld, hebben wij geoordeeld dat aan de gezegde gemeente het gevraagde door U moet worden toegestaan. Daar echter de beschikbare middelen bezwaarlijk gedoogen zullen haar de geheele som van *f* 75 op éénmaal te accorderen, adviseren wij U om haar ditmaal *f* 35 toe te wijzen, en de overige *f* 40 haar toe te zeggen tegen het volgende jaar.

" 5°. Een, bij zijne tabellarische voordragten gevoegd en sub n°. 8363 geregistreerd schrijven van het kerkbestuur *Limburg*, waarin het U verzoekt op het afwijzende besluit, door de Synode des vorigen jaars met opzigt tot de gemeente *Urmond* en *Grevenbicht* genomen, en in hare Handelingen blz. 106 vermeld, terug te komen, en aan gezegde zeer hulpbehoevende gemeente voor verschillende kleine reparatiën van de kerk en de pastorij te *Grevenbicht* dit jaar bij uitzondering het dubbele van de in 1856 verlangde toelage, en dus *f* 60, toe te staan. Wij hebben gemeend U te moeten voorstellen om deze aanvrage in te willigen.

" 6°. Een, bij de sub 5°. genoemde voordragten van het kerkbestuur *Limburg*, als bijlage gevoegd adres van kerkvoogd en notabelen der gemeente *Weert*, waarin zij met dankzegging voor de ten vorigen jare door de Synode aan deze verleende verdubbelde toelage van *f* 100, op grond van het nog altijd geheel onbeduidende bedrag van hare kerkelijke inkomsten, U dringend verzoeken haar ook te dezen jare door de gift van eene gelijke som te verblijden. Wij moeten bekennen ons allezins genegen te hebben gevoeld om tot het

treden in dit, door het kerkbestuur *Limburg* ondersteund verzoek U te raden. De veelheid der tot U gerigte aanvragen, in verband met de beschikbare middelen, heeft ons echter verpligt U te adviseren, om de begeerde hulp slechts voor $^3/_4$ gedeelten, en dus tot een bedrag van *f* 75, aan de voormelde gemeente te bieden.

„Na dit verslag van de stukken, die ons boven en behalve de gewone van de kerkbesturen ingekomen staten, bij het opmaken van onze voordragten gediend hebben, gaan wij tot die voordragten zelve over. Zij zijn door ons in den sinds de laatste jaren gebruikelijken vorm ten papiere gebragt, terwijl wij de door ons aan haar toegevoegde ophelderende aanmerkingen op afzonderlijke bladeren hebben nedergeschreven.

A. *Noodlijdende gemeenten.*

CLASSE.	IN 1856 BETAALD.	PROVINCIE.	GEMEENTE.	VOORDRAGT.
Nijmegen.	*f* 30	Gelderland.	Winsen.	*f* 30
	25		Beuningen c. a.	25
Zutphen	50		Wehl	50
Bommel	40		Loevestein	40
's Gravenhage . . .	40	Zuidholland	Ter Heide.	40
Leyden	50		De Kage	50
	65		Noordwijk aan Zee.	65
Dordrecht	25		Spijk	25
Amsterdam	50	Noordholland. . . .	Ankeveen	50
	50		Kudelstaart c. a.	50
Alkmaar	40		Calandsoog.	40
	40		Kolhorn.	40
	40		Petten	40
Edam	60		Holijsloot	60
	30		Volendam	30
IJzendijke.	75	Zeeland.	Philippine	75
Over te brengen.	*f* 710		Over te brengen	*f* 710

CLASSE.	IN 1856 BETAALD.	PROVINCIE.	GEMEENTE.	VOOR-DRAGT.
Overgebragt	*f* 710		Overgebragt	*f* 710
Utrecht	45	Utrecht.	Waverveen.	45
Wijk	40		Overlangbroek.	40
	55		Schalkwijk.	55
Leeuwarden	25	Friesland	Bergumerheide	25
Dokkum	25		Kollum en Ballum	25
	30		Nes op Ameland.	75
	15		Schiermonnikoog.	45
	60		Zwaag- Westeinde	60
Deventer	75	Overijssel	Tubbergen.	75
~~Groningen~~	—	Groningen.	Saaxum.	35
Appingadam	25		Ten Boer	25
	35		Opwierda	35
	40		Thesinge	40
Onderdendam	35		Stitwerd.	35
Breda.	25	Noordbrabant.	Gastel	25
	25		Zundert.	50
Eindhoven	40		Asten	40
	35		Bergeik.	35
	30		Budel.	30
	25		Eersel	25
	25		Hoogeloon Vessem c. a.	25
Koevorden	—	Drenthe	Schoonoord.	35
Limburg	30	Limburg	Gulpen	30
	30		Stevenswaard	30
	—		Urmond en Grevenbicht	60
	100		Weert	75
Totaal.	*f* 1580		Totaal.	*f* 1785

B. *Noodlijdende betrekkingen van predikanten.*

CLASSE.	IN 1856 BETAALD.	NAMEN.	VOORDRAGT.
Nijmegen . . .	*f* 50	De meerderjarige dochter van Ds. J. A. F. Monhemius, gen. A. C. .	f 50
	50	〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 S. F. .	50
	40	〃 geïnstitueerde dochter van Ds. B. Clement.	40
Zutphen. . . .	60	De meerderjarige dochter van Ds. W. L. Entink, gen. D. . . .	60
	60	〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 A. J. W. .	60
	40	〃 twee meerderjarige dochters van Ds. L. F. Westerbeek van Eerten, gen. J. H. en C. M..	60
Tiel.	60	De meerderjarige dochter van Ds. Lammers	60
Harderwijk. . .	30	De meerderjarige dochter van Ds. G. W. Bisschop	30
	60	〃 twee meerderjarige dochters van Ds. W. Brederode, gen. E. J. en G. H.	60
	50	〃 〃 〃 〃 〃 〃 Koning, gen. J. A. en A. H.	50
	25	〃 meerderjarige dochter van Ds. C. Witteveen	25
's Gravenhage. .	50	De weduwe van Ds. C. Wagener	50
	45	〃 meerderjarige dochter van Ds. H. W. Benier.	45
	40	〃 〃 〃 〃 〃 J. Grims	40
	—	〃 〃 〃 〃 〃 H. Huiser	30
Rotterdam. . .	50	De weduwe van Ds. J. B. van den Berg	50
	90	Het huisgezin van den voormaligen predikant D. Moreau	90
	—	De meerderjarige zoon van Ds. J. Sterck	50
Leyden. . . .	55	De weduwe van Ds. G. Badon van den Berg	75
	45	〃 〃 〃 〃 F. Boon	20
	55	〃 〃 〃 〃 W. C. van Campen	50
	60	〃 〃 〃 〃 P. Haesebroeck.	20
	45	〃 〃 〃 〃 P. Hoogeveen	20
	50	〃 〃 〃 〃 J. P. Jongeneel	50
	40	〃 〃 〃 〃 N. C. Lette.	75
	60	〃 〃 〃 〃 S. Prijn	75
	40	〃 〃 〃 〃 P. A. van der Laan	50
Dordrecht. . .	55	De weduwe van Ds. G. C. van Hula.	55
	60	〃 〃 〃 〃 C. A. van Schagen	60
	50	〃 twee meerderjarige dochters van Ds. D. Dagevos, gen. C. M. L. en A. A.	50
	40	〃 weduwe van Ds. H. van Lil	50
Over te brengen	*f* 1455	Over te brengen	*f* 1550

CLASSE.	IN 1856 BETAALD.	NAMEN.	VOOR-DRAGT.
Overgebragt	ƒ 1455	Overgebragt	ƒ 1550
Dordrecht. . .	60	De twee meerderjarige dochters van Ds. P. G. Mari	60
	50	〃 〃 〃 〃 〃 〃 C. van Rintelen. . .	50
Gouda	60	De weduwe van Ds. J. Thiebout.	60
	75	〃 〃 〃 den voormaligen predikant J. S. Zorn	80
	—	〃 meerderjarige dochter van Ds. J. Thiebout, gen. C. P. A. . .	25
Brielle. . . .	50	De meerderjarige dochter van Ds. F. Everaars, wed. J. J. ter Maat .	50
	50	〃 〃 〃 〃 〃 J. J. le Roij, gen. A.	50
	50	〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 J.	50
Amsterdam . .	50	De weduwe van Ds. J. P. H. Hulsteijn	50
	60	〃 〃 〃 〃 R. A. van Deursen	60
	—	〃 〃 〃 〃 H. Schreij	60
		Dezelfde voor 1856	60
	60	De meerderjarige zoon van Ds. A. Booiman	60
	60	〃 〃 〃 〃 〃 J. Roghair	60
	40	〃 weduwe van Ds. J. Langenberg	40
	50	〃 〃 〃 〃 B. Loose.	50
	90	〃 vier kinderen van Ds. B. A. van Ketel Jr.	90
	—	〃 meerderjarige zoon van Ds. H. Heins	50
	—	〃 〃 〃 〃 〃 J. H. Hasselbach.	60
Haarlem . . .	60	De meerderjarige dochter van Ds. J. Tasman.	60
Alkmaar . . .	60	De meerderjarige dochter van Ds. H. H. Groet	60
	75	〃 drie kinderen van Ds. J. C. P. Otto	75
Hoorn	70	De meerderjarige dochter van Ds. S. Rienewerf	70
	40	〃 〃 〃 〃 〃 J. W. Toerappel.	40
	60	〃 〃 〃 〃 〃 G. Homma Schardam	60
	45	〃 〃 zoon 〃 〃 H. D. Struiving	45
Edam	40	De weduwe van Ds. B. A. Plemper van Balen	40
	45	〃 〃 〃 〃 J. H. Snijder	30
	50	〃 meerderjarige dochter van Ds. J. D. van Genderen.	50
	40	〃 〃 zuster 〃 〃 B. A. van Ketel Jr.	25
	40	〃 〃 dochter 〃 〃 J. A. Kuitert	40
Middelburg . .	55	De weduwe van Ds. J. Hoogendorp	55
Over te brengen	ƒ 2940	Over te brengen	ƒ 3265

CLASSE.	IN 1856 BETAALD.	NAMEN.	VOOR-DRAGT.
Overgebragt	*f* 2940	Overgebragt	*f* 3265
Middelburg . .	35	De meerderjarige dochter van Ds P. Six Dijkstra	35
	85	〃 drie meerderjarige dochters van Ds. W. Vervoorn, gen. A. P., M. en S. W.	85
	55	Het huisgezin van den voormaligen predikant M. S. Kompenhans .	55
	40	De weduwe van Ds. H. Haesebroeck.	40
	60	De drie meerderj. dochters van Ds. Hagen, gen. C. M., A. M. en W. G	60
	—	〃 weduwe van Ds. W. de Rochefort	25
Zierikzee . . .	45	De weduwe van Ds. J. M. Henry.	45
	60	〃 meerderjarige zoon en dochter van Ds. J. M. de Bruin, gen. G. en W. S.	60
	85	Vier meerderjarige dochters van Ds. S. J. Everaars, gen. A. J. M., C. A., T. H. en B. A. J.	70
Goes	45	De weduwe van Ds. J. C. Meijer	45
	60	〃 〃 〃 〃 J. J. Schilham	60
	80	Vier meerderjarige zonen van Ds. J. Dagevos	90
IJzendijke. . .	40	Twee meerderjarige dochters van Ds. A. W. Egter, gen J. F. en J. C. E.	50
Utrecht. . . .	50	De weduwe van Ds. J. B. Hartman	50
	40	〃 〃 〃 〃 J. Versprille.	40
	50	〃 meerderjarige zoon van Ds. C. van Engelen	50
	45	〃 〃 dochter van Ds. J. C. ten Ham, wed. Marsman. .	45
	50	〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃 gen. C. B. P. . .	50
	40	〃 〃 〃 〃 〃 W. den Broeder	40
	25	〃 〃 〃 〃 〃 W. Horst	25
Amersfoort . .	40	De weduwe van Ds. J. M. Bredée	50
	35	〃 〃 〃 〃 H. van der Vijgh	35
Wijk	35	De meerderjarige dochter van Ds. B. Eickma, gen. A. M. . . .	35
Leeuwarden . .	45	De weduwe van Ds. F. Hellendoorn Cramer	45
	45	〃 〃 〃 〃 J. H. Dijkhuizen	45
	80	〃 〃 〃 〃 J. J. Menkema	80
	15	〃 meerderjarige dochter van Ds. E. Meurs	15
	55	〃 〃 〃 〃 〃 J. Engelsma Mebius	55
	45	〃 weduwe van Ds. A. Smit	45
Over te brengen	*f* 4325	Over te brengen	*f* 4690

CLASSE.	IN 1856 BETAALD.	NAMEN.	VOOR-DRAGT.
Overgebragt	*f* 4325	Overgebragt	*f* 4690
Sneek	85	De weduwe van Ds. W. Winsemius.	90
	35	De meerderjarige dochter van Ds. S. J. Attama	35
	60	〃 〃 〃 〃 〃 W. Ferwerda	75
	—	〃 〃 〃 〃 〃 R. Rodenburg.	25
Dokkum . . .	35	De weduwe van Ds. W. J. Buma Florison	35
	60	〃 〃 〃 〃 J. Mangel	60
	55	〃 meerderjarige zoon van Ds. J. Los	55
	60	〃 vrouw van den krankzinnigen predikant C. van Loon	90
Heerenveen . .	45	De weduwe van Ds. H. A. Ferff.	45
	45	〃 〃 〃 〃 F. Holkema.	45
	45	〃 〃 〃 〃 J. Nikkel	45
	50	〃 〃 〃 〃 A. Bekenkamp.	50
	30	〃 voormalige predikant P. Slecht	40
Zwolle	40	De weduwe van Ds. A. A. Booiman.	40
	40	〃 〃 〃 〃 J. H. de Roode	40
	40	〃 meerderjarige dochter van Ds. E. A. Boerman	40
Deventer . . .	75	De meerderjarige dochter van Ds. B. Martinius	75
Kampen	60	De meerderjarige dochter van Ds. J. Hemsing	60
	25	〃 weduwe van Ds. H. Blankhart	25
	45	〃 〃 〃 〃 N. Bakker	45
	—	〃 meerderjarige zoon van Ds. H. Uden Masman.	40
	—	〃 〃 dochter van Ds. R. Zwierink	45
Groningen. . .	90	De weduwe van Ds. J. Bremer	85
	40	〃 〃 〃 〃 P. van Gennep	40
	25	〃 〃 〃 〃 C. Meijer	25
	80	〃 〃 〃 〃 C. G. Offerhaus.	80
	55	〃 〃 〃 〃 J. L. Oosterhuis	55
	70	〃 〃 〃 〃 G. Stokveld	70
	60	〃 meerderjarige dochter van Ds. E. F. Rost, gen. M. A.. . . .	60
	40	〃 〃 〃 〃 〃 A. H. Braam	40
	40	Twee kinderen van den predikant J. Meijer Lich.	40
	85	Drie meerderjarige dochters van Ds. G. Reinkingh	85
	—	De weduwe van den voormaligen predikant E. Idema	50
Over te brengen	*f* 5840	Over te brengen	*f* 6420

CLASSE.	IN 1856 BETAALD.	NAMEN.	VOOR-DRAGT.
Overgebragt	*f* 5840	Overgebragt	*f* 6420
Winschoten . .	35	De weduwe van Ds. J. H. Hemmes	35
	85	Vijf kinderen van Ds. J. van den Broek	85
Appingadam . .	50	Twee meerderjarige dochters van Ds. J. Jansonius	50
Onderdendam. .	85	Vijf minderjarige kinderen van Ds. A. Muntinghe Stratingh . . .	90
's Hertogenbosch.	70	De weduwe van Ds. J. de Gids	70
	25	〃 meerderjarige dochter van Ds. R. H. van Altena.	25
Breda	75	Drie meerderjarige dochters van Ds. A. J. van den Burg	75
	40	De kleindochter van Ds. J. E. Moet	40
	65	〃 vrouw van den voormaligen predikant J. W. van de Ven . .	70
Heusden . . .	35	De meerderjarige dochter van Ds. B. Eickma, genaamd A. . . .	35
	70	Twee meerderjarige dochters van Ds. A. C. Romswinkel	70
	40	De meerderjarige dochter van Ds. M. Altheer	40
Eindhoven. . .	45	De meerderjarige dochter van Ds. F. H. Claessen	45
	70	〃 〃 〃 〃 〃 J. A. Kuhnen	70
	35	〃 〃 〃 〃 〃 R. Nicolaï	35
	50	〃 〃 〃 〃 〃 A. H. Ross.	50
	70	〃 〃 〃 〃 〃 J. Spaan.	70
	60	〃 〃 kleindochter van Ds. P. C. Wissenbach, geb. Hasley.	60
Assen	55	De meerderjarige dochter van Ds. H. H. Mennes	40
	35	〃 〃 〃 〃 〃 J. F. Heideggers.	35
Meppel. . . .	50	De weduwe van Ds. R. R. Weurdinge	40
	45	〃 〃 〃 〃 K. Winkel	45
Koevorden. . .	60	De meerderjarige dochter van Ds. J. C. Bril	60
Limburg. . . .	40	De weduwe van Ds. L. A. Preusser	30
Totaal	*f* 7130	Totaal . . .	*f* 7685

„Onze voordragten van kleine toelagen, te dezen jare door U te verleenen, gaan, volgens het bovenstaande, het betaalde in 1856, voor de *eerste* afdeeling met *f* 205 en voor de *tweede* met *f* 555 te boven. Wordt echter bij dit laatste gevoegd het bedrag van het ten vorigen jare uitgereikte aan gemeenten en personen, voor welke ditmaal geene aanvrage geschied is, of tot wier ondersteuning te *dezen* jare wij gemeend hebben U niet te moeten adviseren en wier namen daarom in onze lijst worden gemist, dan heeft het voor de *eerste* afdeeling *f* 15 en voor de *tweede* *f* 435 *meer* beloopen dan in bovenstaande opgave vermeld is, en heeft het derhalve voor de *gemeenten* slechts *f* 190 en voor de *personen* slechts *f* 120 of *voor het geheel der uitdeelingen* slechts *f* 310 *minder* bedragen dan voor *dit* jaar door ons van U verlangd wordt.

„En hiermede, Hoog Eerwaardige Heeren, hebben wij het meest omslagtige gedeelte der op ons gelegde taak volbragt. Hebben wij de som, over welke gij ons in Uwe vergadering van den 4den dezer provisioneel vergundet bij onze voordragten te beschikken, eenigermate overschreden, het heeft, bij het lezen en bespreken van de bedroevende bijzonderheden, die aangaande de levensomstandigheden der nagelaten' betrekkingen van zóóvele ontslapen' leeraars in onze vaderlandsche gemeenten (opdat wij van deze alleen gewagen) door de kerkbesturen werden medegedeeld, ons moeite gekost, dit nog niet meer te doen. Wij hopen dat gij het door ons na rijp overleg van U gevraagde gereedelijk inwilligen, ja, zij het mogelijk, nog met menigen penning verhoogen zult. En wij bidden U, gelijk over al den overigen arbeid, tot welken de Heer der Kerk, in deze dagen, te dezer plaatse U roept, zóó ook over deze Uwe uitdeeling van de gaven, door de Christelijke liefde in Uwe handen gesteld, de goedkeuring en den zegen van den God en Vader der barmhartigheid toe.

J. Fr. Wetter.
S. F. van Hasselt.
J. H. Gerlach."

2°. betreffende allerlei quaestorale zaken.

Het ander rapport betreft allerlei quaestorale zaken en is van dezen inhoud:

„HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„De commissie voor de quaestorale zaken, door Uwe vergadering in de zitting van den 2den Julij benoemd, heeft de eer bij deze rapport uit te brengen aangaande het Algemeene Synodale weduwenfonds en eenige andere zaken, welke in handen dier commissie werden gesteld.

I.

„1°. Vooreerst dan wat betreft de belangen der Synodale weduwenbeurs, heeft Uwe commissie, voorgelicht door den quaestor, de rekening nagegaan. De toestand van het fonds mag teregt gunstig worden genoemd; waarvan ten bewijze kan strekken, dat, ofschoon het getal der weduwen met *acht* is vermeerderd, de mededeelingen van den quaestor ons vrijmoedigheid geven te verklaren dat er geen reden bestaat, om dien ten gevolge de

jaarlijksche uitkeering aan de weduwen te verminderen en verder aan Uwe vergadering voor te stellen, de uitkeering der weduwenbeurs ook voor dit jaar weder te bepalen op *f* 90.

" 2°. In verband met deze zaak was in handen Uwer commissie gesteld een adres van ds. *A. S. Nanninga*, predikant te *Raamsdonk*, geregistreerd sub n°. 8359, inhoudende het verzoek dat het hem mogt vergund worden, zijne meerderjarige ongehuwde dochter als deelgeregtigde aan het weduwenfonds te doen instituëren; terwijl hij verder verzocht dat, in geval er wettige bezwaren tegen zijne aanvrage mogten bestaan, de Synode door een additioneel artikel hem, en anderen die in hetzelfde geval verkeeren, in de mogelijkheid stelle, van eene eigene, ongehuwde meerderjarige dochter tot deelgeregtigde te instituëren.

" Uwe commissie is eenparig van oordeel dat dit verzoek moet worden gewezen van de hand, gelijk ook reeds ten vorigen jare door de Synodale commissie was gedaan ten opzigte van een dergelijk verzoek van ds. *van Eerten*. Immers al kon ook nog het oude reglement van toepassing zijn op den adressant, dan zelfs zou zijne aanvrage te laat zijn ingekomen; terwijl art. 7 van het nieuwe reglement voortaan de voldoening aan zulke verzoeken bepaald onmogelijk maakt. Uwe commissie meent ook de Synode niet te mogen adviseren, om, in gevolge het tweede verzoek van den adressant, een additioneel artikel aan het reglement toe te voegen.

II.

" Verder waren in handen Uwer commissie gesteld twee adressen, betreffende aangevraagde subsidiën uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen:

" 1°. van kerkvoogden der gemeente te *Diever*;

" 2°. van kerkvoogden der gemeente te *Well*.

" 1°. Aangaande het adres van de kerkvoogden der Hervormde gemeente te *Diever*, geregistreerd sub n°. 8518, waarbij wordt aangedrongen het verzoek eener subsidie om *f* 2500 uit het fonds voor de vernieuwing der pastorij, moet Uwe commissie doen opmerken dat zij eene verklaring van den heer secretaris der Synode heeft ontvangen, houdende dat de stukken, waarop in het adres gedoeld wordt, bij hem *niet* zijn ingekomen. Uwe commissie is dus van oordeel dat deze zaak voor alsnog niet in consideratie genomen kan worden, en adviseert aan heeren kerkvoogden van *Diever* hiervan berigt te geven.

" 2°. Geheel anders meende Uwe commissie te moeten oordeelen over een dergelijk aanzoek van heeren kerkvoogden der gemeente te *Well* (classe *Bommel*), geregistreerd sub n°. 8354. Hun verzoek, reeds ten vorigen jare aan de Synodale commissie ingediend, doch waarop zij geoordeeld had een bepaald ongunstig advies te moeten uitbrengen (zie Bijl. A, blz. 16), werd door Uwe vergadering in hare zitting van den 3den dezer in handen der quaestorale commissie gesteld, benevens het reeds genoemde adres, om die zaak

nader te onderzoeken en van haar bevinden mededeeling te doen. Het min gunstig advies der Synodale commissie was hoofdzakelijk gegrond op de schijnbaar te hooge raming der kosten voor den opbouw der pastorij ad *f* 7,482, en de aanmerkelijke som van *f* 6,500, welke te dien einde werd gevraagd. Intusschen is het ons bij nader onderzoek, in verband met eene missive van den architect en eene officieuse mededeeling van den heer *Hooijer*, gebleken, dat het bestek alleen, uit hoofde van plaatselijke omstandigheden, tot die hoogte is moeten worden opgevoerd, terwijl het geheele project niet anders dan aan de noodzakelijkste behoefte voldoet. Immers is de eenige plaats waar de pastorij staan kan een kwelachtige grond, waardoor het allernoodzakelijkst is het gebouw aanmerkelijk hooger dan anders uit den grond op te trekken, wil men zich niet aan het gevaar bloot stellen, het binnen weinige jaren door de vocht ondermijnd te zien, zoo als met de oude pastorij het geval is. Hiervoor alléén wordt reeds eene som van minstens *f* 2,000 gevorderd, terwijl overigens het gebouw geen ander sieraad dan de eenvoudigheid hebben zal.

„Van groot belang is het in allen deele dat deze kleine, goede, midden onder Roomschen levende gemeente geholpen worde. Dit alles in aanmerking genomen, hebben wij het betreurd dat er voor dit jaar geene gelden beschikbaar zijn om haar te ondersteunen: maar vindt Uwe commissie des te meer vrijmoedigheid om Uwe vergadering te adviseren, aan die gemeente een gunstig uitzigt te openen, in dier voege dat de gevraagde som voor de helft aan de Regering ter betaling werd opgedragen, en de andere helft in twee jaarlijksche termijnen uit het fonds voor noodlijdende kerken gevonden werd.

III.

„Eindelijk werd nog in handen Uwer commissie gesteld een voorstel van ons geacht medelid dr. *van Campen*, van den navolgenden inhoud: „„Wetende dat voor subsidiën „„uit het fonds ter verhooging van de schraalste predikantstractementen zulke gemeenten „„zijn voorgedragen en misschien ook in het genot van subsidie gesteld, die in het be- „„zit van rijke kerkefondsen zijn en dus zeer goed bij magte om zelve de tractementen „„van hare predikanten te verhoogen; meenende, dat de bestemming van genoemd fonds „„is, *niet* het geven van eene toelage aan karig bezoldigde predikanten (daar men dan „„de met eigen middelen gezegende moest voorbijgaan, en in de eerste plaats of althans „„ook moest letten op den finantiëlen toestand der predikanten), maar het in staat stellen „„van de gemeenten, die daartoe onvermogend zijn, om hare predikanten beter te bezol- „„digen, stelt de ondergeteekende voor dat de Synode, zooveel in haar is, zorge, dat „„genoemd fonds aan zijne bestemming beantwoorde.""

„Uwe commissie meende hierin minder een bepaald voorstel, dan wel een wensch te moeten zien, welke niet slechts door ons, maar zeker ook door de geheele vergadering wordt gedeeld, en die alléén dan tot deliberatie zou kunnen aanleiding geven of welligt tot eenig besluit zou kunnen leiden, wanneer door nadere mededeelingen van den voorsteller bepaalde feiten werden opgegeven. Thans vooral, nadat Uwe vergadering besloten heeft dit jaar geene verzoeken in aanmerking te nemen of verhoogingen van tractementen toe te staan, moet Uwe commissie zich bepalen bij het advies, dat Uwe vergadering deze gewigtige zaak aan den naauwlettenden en voorzigtigen ijver der Synodale commissie aanbevele.

„ Ons vleijende met hiermede aan dit gedeelte van de ons opgedragen taak naar vermogen te hebben voldaan, en den zegen des Heeren over deze vergadering en hare werkzaamheden inroepende, hebben wij de eer te zijn

„ *De quaestorale commissie voornoemd,*

J. Fr. Wetter.
S. F. van Hasselt.
J. H. Gerlach."

Beide de rapporten worden ter visie gelegd tot de zitting van Woensdag den 15den dezer, tot welker bijwoning de quaestor-generaal door den secretaris zal worden uitgenoodigd.

Beide de rapporten ter visie gelegd tot eene volgende zitting.

Aan de orde is de benoeming van leden en secundi der Algemeene Synodale commissie in de plaats der aftredende.

Tot leden en secundi der Algemeene Synodale commissie benoemd de heeren dr. *F. J. J. Junius*, predikant te *Tiel*, secundus *J. F. Wetter*, predikant te *Vreeswijk*, mr. *J. Versfelt*, ouderling te *'s Hertogenbosch*, secundus mr. *B. van Hasselt*, ouderling te *Utrecht*.

Achtereenvolgend worden gekozen:

Als lid, dr. *F. J. J. Junius*, lid der vergadering, bij de tweede stemming;

tot zijn secundus, de heer *J. F. Wetter*, lid der vergadering, na de derde stemming, met het lot tegen den heer *H. W. J. Sannes*, lid der vergadering.

Als lid mr. *J. Versfelt*, lid der vergadering, bij de tweede stemming;

tot zijn secundus, mr. *B. van Hasselt*, inspecteur der posterijen te *Utrecht*, bij de derde stemming.

Aan laatstgenoemde zal schriftelijk, en aan den heer *Versfelt*, bij zijn weder verschijnen ter vergadering, zal persoonlijk worden kennis gegeven.

De heer *Junius* verzoekt tot de zitting van Maandag den 13den dezer zich te mogen beraden, hetgeen hem wordt veroorloofd, en de heer *Wetter* verklaart de hem aangeboden betrekking te willen aanvaarden.

Aanvaarding der benoeming door den heer *Wetter*.

Aan de orde der beraadslagingen wordt gesteld het rapport van den 8sten dezer, betreffende het adres tot de afschaffing der slavernij.

Besluit overeenkomstig het rapport der commissie betreffende de afschaffing der slavernij.

Allereerst in stemming gebragt zijnde, of de Synode aan het verzoek in het adres voldoen en in deze aangelegenheid met hare bemoeijingen tusschentreden zal, wordt hiertoe besloten, en daarna wordt goedgevonden, dat zij tot den Koning zich wenden zal met een adres, gelijk door de commissie is ontworpen.

In beraadslaging komt het rapport der commissie tot de redactie der verordeningen voor den secundus van den secretaris der Synode, ter visie gelegd in de zitting van den 8sten dezer.

Besluit in overeenstemming met het rapport der commissie tot de redactie der verordeningen voor den secundus van den secretaris der Synode.

In overeenstemming met dit rapport wordt na discussie besloten tot het voorstellen aan de kerkbesturen van de geprojecteerde wijzigingen in het Algemeen Reglement betrekkelijk dit onderwerp, en het aanbrengen der ontworpen veranderingen in de instructie van den secretaris, en zal de Minister worden verzocht de in het rapport vervatte missive aan de kerkbesturen ten dienste hunner leden en van de leden der classicale besturen, die

naar de slotbepaling in het Algemeen Reglement hierop gehoord moeten worden, te doen drukken.

Mede naar het voorstel derzelfde rapporterende commissie aangenomen de ontworpen wijziging van art. 56 van het Algemeen Reglement, betreffende de afvaardiging der ouderlingen tot de vergadering der Synode.

Mede wordt, overeenkomstig het voorstel van dezelfde commissie, hetwelk bij het rapport is gevoegd, voorloopig aangenomen de wijziging van art. 56 van het Algemeen Reglement, zoo veel de afvaardiging der ouderlingen ter Synode betreft, en zal deze in de missive bovenbedoeld worden opgenomen.

De ontwerping der aan te brengen wijziging in de laatste alinea van art. 5 van het Algemeen Reglement commissoriaal gemaakt.

De vergadering is van oordeel, dat, in verband met de voorgestelde wijzigingen, ook de laatste alinea van art. 5 van het Algemeen Reglement eene verandering zal moeten ondergaan, welke door den heer *Hofstede de Groot* zal ontworpen worden, om aangenomen zijnde in genoemde missive te worden ingevoegd.

De zitting wordt met dankgebed gesloten, geadjourneerd zijnde tot Maandag den 13den dezer.

H. G. J. van Doesburgh, *president.*

Zitting van den 13*den Julij* 1857.

Al de leden, behalve de heer *Matthes*, tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

Het lidmaatschap der Algemeene Synodale commissie door de heeren *Versfelt* en *Junius* aanvaard.

Naar aanleiding der notulen verklaart de heer *Versfelt* de op hem, als lid der Algemeene Synodale commissie, uitgebragte benoeming aan te nemen. Hierna geeft de heer *Junius*, op uitnoodiging van den president, het besluit te kennen, waartoe het beraad over zijne verkiezing hem heeft geleid, en deelt hij mede, dat ook hij vrijheid gevonden heeft, de hem opgedragen betrekking te aanvaarden.

Kennisgeving aan den Minister van de te houden openbare zitting tot de bevestiging van den hoogleeraar dr. *A. Kuenen* als predikant.

Na ontvangen berigt van den president, dat hij bij herhaling te vergeefs heeft getracht den Minister persoonlijk te ontmoeten, ten einde onder anderen hem kennis te geven van de op morgen te houden openbare zitting, wordt goedgevonden, Zijne Excellentie nog heden bij officiële missive daarvan te verwittigen.

Ontwerp van de acte der bevestiging van den heer *Kuenen* door den secretaris ingediend.

Aan den last voldoende van den 4den dezer, brengt de secretaris een ontwerp ter tafel van de acte van bevestiging, aan het einde der openbare zitting aan den heer *Kuenen* te overhandigen, hetwelk is van den navolgenden inhoud:

„ Nademaal de heer dr. *Abraham Kuenen*, bekleedende de betrekking van candidaat tot de H. dienst, en van gewoon hoogleeraar in de godgeleerdheid en academieprediker aan de

hoogeschool te *Leyden*, waarvan hij door overlegging van echte bescheiden heeft doen blijken, met beroep op art. 55 van het reglement op de vacaturen, tot onze kerkvergadering zich heeft gewend met het verzoek om als predikant te worden bevestigd, zoo zijn wij zamengekomen op Dingsdag den 14den Julij des jaars 1857, des voormiddags te tien uren, in het gebouw van de Kloosterkerk, toebehoorende aan de Nederduitsche Hervormde gemeente te *'s Gravenhage*, en heeft aldaar, in eene openbare zitting, bij plegtige handeling, onder de leiding van den voorzitter der Synode, met oplegging der handen, de bevestiging van voornoemden doctor en hoogleeraar *Abraham Kuenen* plaats gehad, waarbij hem al de regten van den evangeliedienaar in de vaderlandsche kerk zijn toegekend, en al de pligten, aan de bediening verbonden, zijn opgelegd.

„Na den afloop is tot getuigenis deze wettiglijk onderteekende acte hem overhandigd, en worden de wensch en het vertrouwen hierbij uitgesproken, dat hij, werkende in den kring der geleerden, den stand des Evangeliedienaars steeds waarderen en versieren, en diens roeping zoo veel hem zal gegeven zijn getrouw vervullen zal, en dat God hem stelle, in de nieuwe betrekking, waarin hij is geplaatst, tot een rijken zegen voor Christus' gemeente in den lande onzer woning.

„*De Algemeene Synode enz.*"

Het concept wordt goedgekeurd, en de acte zal na de bevestiging door den secretaris in de openbare zitting voorgelezen, en, met het zegel der Synode voorzien, door den president aan den bevestigde overhandigd worden. Het ontwerp aangenomen.

Wordt overgegaan tot de benoeming van een secundus van den secretaris der Synode, en wordt als zoodanig bij de eerste stemming herkozen dr. *P. Jas*, predikant te *'s Gravenhage*, wien zal worden kennis gegeven. Benoeming van den heer dr. *P. Jas*, predikant te *'s Gravenhage*, als secundus van den secretaris der Synode.

Van deze benoeming, gelijk mede van die voor de Algemeene Synodale commissie, wanneer zij allen zullen zijn aangenomen, zal aan het Ministerieel Departement berigt worden ingezonden.

Ingevolge de lastgeving der voorgaande zitting, draagt de heer *Hofstede de Groot* eene wijziging voor van art. 5 van het Algemeen Reglement, welke hierin bestaat, dat aan het slot worde bijgevoegd: „Wat de ouderlingen betreft, mogen deze ook uit die der classi„cale besturen der provincie of hunne secundi worden verkozen." Wijziging van art. 5 van het Algemeen Reglement voorgedragen en voorloopig aangenomen.

De wijziging wordt aangenomen en zal bij de overigen die voorloopig zijn goedgekeurd, in de missive aan de provinciale kerkbesturen worden opgenomen.

De commissie tot de jaarlijksche rapporten der provinciale kerkbesturen, benoemd in de zitting van den 2den dezer, brengt, bij monde van den heer *Bouman*, wegens de verslagen der ringsvergaderingen het navolgend rapport uit: Rapport nopens de verslagen der ringsvergaderingen.

„HOOG EERWAARDIGE HEEREN EN VEEL GEËERDE MEDEBROEDERS!

„De ondergeteekenden, bij besluit van den 2den dezer en later, verzocht om Uwer

vergadering berigt te geven omtrent onderscheidene jaarverslagen der provinciale kerkbesturen, pogen zich thans van een gedeelte hunner veel omvattende taak te kwijten, door het aanbieden van een beknopt overzigt van hetgeen tot onze kennis gebragt is omtrent de werkzaamheden der, gedurende het afgeloopene jaar 1856, gehoudene ringsvergaderingen. Een *beknopt overzigt*, zeggen wij, want de verslagen hebben uit den aard der zaak onderling zoo veel gelijkheid, dat, thans ten minste, eene bijzondere vermelding van hetgeen elk dezer achtenswaardige broederkringen heeft bezig gehouden, even omslagtig als vervelend zoude zijn.

„ A. Wij beginnen met het berigt, dat aan den, vroeger dezerzijds geuiten wensch, dat ons de *oorspronkelijke* ringsverslagen mogten toegezonden worden, ditmaal schier overal voldaan is. Slechts drie classen van *Friesland*, namelijk die van *Sneek*, *Franeker* en *Heerenveen*, benevens ééne van *Gelderland*, namelijk die van *Nijmegen*, maakten hiervan eene uitzondering. Doch het naauwkeurige verslag, door de scriba's dier classicale besturen aangeboden, stelde voor dat gemis Uwe vergadering schadeloos. Niet geheel volledig zijn ook, indien althans aan ons oog niets ontsnapt is, de ringsverslagen uit de Geldersche classen van *Bommel* en *Harderwijk*. Niets van het overige hebben wij vruchteloos gezocht.

„ B. Wat betreft het *aantal* der gehoudene bijeenkomsten, daaromtrent verwijzen ons enkele ringen naar hunne vroeger ingezondene berigten. Maar verre de meeste doen zeer bepaalde opgaven, sommige zelfs met vermelding der dagteekening. Onder het kerkbestuur van *Limburg* hebben, zoo wegens den verren afstand, waarop de predikantsplaatsen van elkander verwijderd zijn, als wegens andere, ter onzer kennis gebragte belemmeringen, de ringen van *Venlo* en *Heerlen* dit jaar slechts éénmaal, die van *Maastricht* geheel niet kunnen zamenkomen. Onder de vorige kerkbesturen is er, zoo verre ons gebleken is, geen één ring, die niet ten minste *tweemaal* vergaderde. Niet weinige deden dit *drie* en *vier malen*. Sommige *vijf* en *zes malen*. En twee voorbeelden althans treffen wij aan van *zeven malen*, in het laatste jaar, belegde bijeenkomsten. En welligt getuigt het van toegenomene belangstelling in de zaak, dat wij hier en daar melding gemaakt vinden van *buitengewone*, thans boven het vroeger vastgestelde getal, gehoudene vergaderingen.

„ C. Niet minder gunstig en verblijdende waren in het algemeen de getuigenissen, door de verslagen van vele zijden tot ons gebragt, omtrent de *geestheid* en den *ijver*, waarmede de genoemde broederkringen steeds bezocht werden. En hoogst zeldzaam zijn de uitzonderingen, waarvan wij berigt vonden. Hier en daar zag men ook de ringsvergaderingen door de tegenwoordigheid vereerd, zoo van naburige of rustende predikanten, als van leeraren, die tot andere afdeelingen der Protestantsche kerk behoorden. Nog iets mogen wij hier aanstonds bijvoegen, dat de vergadering met even veel genoegen, als hare commissie, vernemen zal. Wij weten, helaas! allen, hoe zeer verschillende denkwijze over theologische aangelegenheden hedendaags in de vaderlandsche kerk veler gemoederen van elkander verwijderd houdt. Maar des te opmerkelijker is het en des te aangenamer voor Christelijk gestemde harten, hier te vernemen, en door onderscheidene verklaringen bevestigd te zien, dat in de kringen onzer ambtsbroeders, waarvan wij spreken, ook bij de

behandeling van netelige vraagpunten, een broederlijke geest bleef heerschen, die door de verschillende rigting van gedachten geene stoornis onderging.

» D. Welke waren nu de *werkzaamheden* dezer, algemeen zoo geregeld gehoudene en naarstig bijgewoonde vergaderingen? Op deze vraag zochten Uwe gecommitteerden door het bedachtzaam nagaan der menigvuldige berigten en door zorgvuldige vergelijking van hetgeen daarin voorkwam, eerst zich zelven en daarna U een, zooveel mogelijk, naauwkeurig en bepaald antwoord te geven; *zooveel mogelijk*, zeggen wij. Want sommige, hoogst beknopte berigten bepaalden zich bij de algemeene verklaring, dat men gepoogd had aan het doel der instelling te beantwoorden, of dat men op denzelfden voet als vroeger was blijven voortgaan. Maar de meeste ringen stelden ons in staat om den gang hunner belangrijke verrigtingen eenigzins meer van nabij gade te slaan. Zij verklaarden en staafden door de aanvoering van onderscheidene proeven, dat zij, het oog gevestigd houdende op art. 30 van het Algemeen Reglement, zich bezig hielden met de *overweging en behandeling van onderwerpen*, *de godsdienst en het Christendom*, *de bevordering van bijbelkennis en de waarneming van hunne bediening betreffende*. Daartoe dienden bij sommigen alleen of meestal vrije, doch behoorlijk geregelde *gesprekken* van theologischen en pastoralen inhoud. Maar niet minder groot, ja talrijker veelligt was het aantal ringen, waar men telkens vooraf *vraagpunten*, ter behandeling bij de eerstvolgende zamenkomst, ontwierp en opteekende; waarover dan de broeders beurtelings of wel naar ieders goedvinden het woord voerden. En onder die vraagpunten vonden wij niet weinige even belangrijk, als tijdig. Wederom andere waren er, wier leden, beurtelings of zoo dikwijls iemand zich daartoe opgewekt voelde, *schetsen* van leerredenen of wel geheel uitgewerkte *leerredenen*, almede *verhandelingen* over eenig stuk onzer wetenschap, voordroegen en aan de aanwezigen ter beoordeeling aanboden. Naauwelijks behoeft het gezegd te worden, dat men, zoo dikwijls de omstandigheden zulks vereischten, in dezen broederkring vereenigd, de regelmatige waarneming der *vacatuurbeurten* en de verzorging der herderlooze gemeenten poogde te verzekeren. Maar almede waren de ringsvergaderingen van den beginne aan, en bleven zij ook nu hoogst bevorderlijk aan de oprigting, regeling en instandhouding van theologische leesgezelschappen, die aan het verstand en hart der deelgenooten voedsel verschaften, en aan hunne wetenschappelijke gesprekken leven en verscheidenheid gaven. Velerlei andere gewigtige belangen zochten de vergaderde ambtsbroeders te behartigen; waaronder die der *bijbel- en zendelinggenootschappen* eene voorname plaats bekleedden. Elders werden bijdragen tot het fonds ter verbetering der *schraalste predikantstractementen* bijeengebragt. Om niet te spreken van de plannen ter oprigting van bijzondere *weduwenbeurzen*, die hier en daar overwogen of in werking gebragt werden. Dan, niet alles kunnende opnoemen, eindigen wij met de vermelding van iets, dat bij den boven alles hevigen strijd, dien wij dezer dagen het *ultramontanisme* tegen onze belijdenis zien voeren, ons dubbele belangstelling moet inboezemen. In verscheidene ringsvergaderingen toonde men, òf door de keuze der in behandeling genomene vraagpunten, òf door de maatregelen die ter sprake gebragt werden, volkomen overtuigd te zijn, dat, terwijl *Rome* rusteloos waakt om ons te overheerschen, wij niet langer mogen slapen of sluimeren.

» E. Wenscht nu ten laatste de vergadering de slotsom vermeld te zien, die wij uit

eene naauwkeurige beschouwing der ons toevertrouwde stukken hebben opgemaakt, zoo aarzelen wij niet op bijna geheel de Hervormde kerk in *Nederland* toe te passen, wat de secretaris van het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland*, bij de toezending der ringsverslagen, omtrent die provincie aan de Algemeene Synode verklaarde:

„ „ Ons is gebleken" ", zegt hij, en zeggen wij met hem, „ „ dat het doel der zamen-
„ „ komsten zoo goed als eenparig allerwege wordt bereikt. Moge door zulke vereeni-
„ „ gingen, èn de broederlijke liefde der leeraren, èn de wetenschappelijke oefening harer
„ „ leden èn de onderlinge medewerking der kerkopzieners ten beste der gemeenten bevor-
„ „ derd worden; wij mogen de getuigenis uitspreken, dat althans aan dit drieledig oog-
„ „ merk nergens geheel wordt te kort gedaan en doorgaans zeer voorbeeldig wordt
„ „ beantwoord." "

„ Wij besluiten ons verslag met den wensch, dat de Vader der lichten ook verder de ringsvergaderingen aan de bevordering dier belangrijke oogmerken dienstbaar moge maken!

„ 's Gravenhage, 12 Julij 1857.

H. Bouman.
R. P. Reddingius.
G. W. Sannes."

Het rapport voor kennisgeving aangenomen.

Het rapport, dat is voorgelezen en onverwijld in discussie gebragt, wordt met dankzegging voor kennisgeving aangenomen.

De beraadslagingen over een rapport wegens tabèl A voor de kerkvisitatie verdaagd tot eene volgende zitting.

De beraadslaging wegens een ander rapport der commissie, tabèl A voor de kerkvisitatie betreffende, ter visie gelegd in de zitting van den 8sten dezer, wordt, wegens de afwezigheid van den rapporteur, verdaagd tot de zitting van den 17den dezer.

Rapport der commissie tot de beurzen ad studia in *Noordbrabant*.

De commissie van den 4den dezer tot de beurzen ad studia in *Noordbrabant* rapporteert, bij monde van den heer *Versfelt*, in voege als volgt:

„ In de voormalige stad en meijerij van *'s Hertogenbosch* bestaan nog van vóór de reformatie een aantal zoogenaamde *beurzen ad studia*, wier kapitalen bij den vrede van *Munster* als eigendommen van den Staat werden geconfiskeerd.

„ Oorspronkelijk bestemd tot de geleerde opleiding van Roomsch-katholijken, lag het in den aard der zaak, dat die instellingen na dien tijd geene strekking meer hadden en met het domein van den Staat werden geamalgameerd. De Staat intusschen gaf daaraan eene bestemming. Onder het uitsluitend beheer van Protestanten, werden zij bij de besluiten van 14 Mei 1650 en 20 Mei 1651 bestemd tot opleiding van jongelingen der Hervormde gezindheid; en die staat van zaken hield stand tot de omwenteling van 1795—1798. Naar de beginselen, welke toen bovendreven, konden zij niet meer strekken om een bepaald kerkgenootschap te bevoordeelen, en de Roomsch-katholijken werden dus tot eene gelijke aanspraak als de Protestanten op die fondsen geroepen. Later werden zij gesteld onder de administratie der bureaux de bienfaisance, maar ons is geen besluit van eenige wettige autoriteit bekend, waarbij óf de Roomsch-katholijken naar de beginselen

van vóór 1648, òf de Protestanten naar die van vóór 1795 in het uitsluitend regt op die beurzen worden hersteld, en het bleven dus fondsen van den Staat, aan de geleerde opvoeding der jeugd zonder onderscheid van godsdienstbelijdenis geaffecteerd.

„ De bureaux de bienfaisance werden opgeheven en de fondsen bleven voorloopig onder de administratie van commissiën, tot dat die aan de geregtigden zouden kunnen worden wedergegeven (art. 3, besluit 26 December 1818). Op dien grond werd bij dat besluit geregeld eene stichting van dien aard te *Bergen in Henegouwen*, en werd daaromtrent art. 6 bepaald, dat „ „ ingeval de wil der stichters geheel of gedeeltelijk niet meer zou kunnen „ „ worden opgevolgd (ut in casu), de Minister aan den Koning de middelen zou voordra- „ „ gen om daarin te voorzien.— *terwijl de middelen altijd met het oogmerk der stichters „ „ overeenkomstig moeten zijn.*" "

„ Bij ontstentenis van bij de stichting zelve aangewezen personen om de rekening van de bestuurders dier beurzen te ontvangen, worden Gedeputeerde Staten aangewezen om die op te nemen, en jaarlijks aan den Minister te rapporteren of de inkomsten besteed zijn in het belang *van het openbaar onderwijs.*

„ Bij een later besluit van 2 December 1823, n°. 49, werd dat van 26 December 1818 (*Staatsbl.* n°. 48) aangevuld, met het doel, volgens de præambule om de belanghebbenden te beveiligen *tegen alle willekeur*, door welke zij van het genot hunner regten zouden kunnen worden verstoken. Bij dat besluit wordt aan den Minister voor het publiek onderwijs (art. III) het regt gegeven, om indien de provisoren door de acte van stichting of door de resolutie van herstelling niet zijn aangewezen, op het advies van Gedeputeerde Staten, eene in de nabijheid van den zetel der stichting te huis behoorende publieke autoriteit aan te duiden, welke het meest geschikt zal schijnen, om deze functiën waar te nemen, en art. 13 van dat besluit bepaalt: „ „ Geene betaling aan den met beurzen begif- „ „ tigde zal in de verantwoording van den ontvanger kunnen worden geleden, dan voor „ „ zoover de ontvanger een getuigschrift zal overleggen, houdende dat de begiftigde aan „ „ eene der *van gouvernementswege erkende openbare scholen van het Rijk* zich werkelijk „ „ oefent in het vak van studie, waarvoor hij met de beurs begiftigd werd." "

„ In dezen stand van zaken beklaagt zich het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, dat *de beurzen ad studia* in dat gewest, met uitsluiting van alle Hervormden, ten behoeve der Roomsch-katholijken worden beheerd; en het wendt zich aan de Synode, met de vraag of niet, door tusschenkomst van die kerkvergadering, bij de Hooge Regering eene wijziging of interpretatie van bovengenoemde besluiten zou te erlangen zijn.

„ Voor een oogenblik aannemende dat bij gelegenheid der regeling van eene stichting van beurzen in *Henegouwen*, ook geacht moeten worden geregeld te zijn alle *soortgelijke* stichtingen in andere gewesten, dan zal in de eerste plaats te onderzoeken zijn, wat bij voorbeeld de bepaling van art. 23 van laatstgenoemd reglement „ „ (De begevers zullen „ „ zich overigens naauwkeurig houden aan de voorwaarden en bepalingen door de stichters „ „ voorgeschreven)" " met toepassing op de beurzen in *Noordbrabant* te beteekenen hebbe. Is het waar dat die beteekenis moet gezocht worden in de stichtingbrieven van 1401 en anderen van vóór de reformatie, dan zeker is de zaak niet twijfelachtig, gelijk die onzes oordeels voor de stichting te *Bergen in Henegouwen* niet twijfelachtig is. Dit is ondertusschen in casu het geval niet, tenzij men tevens zekere methode van reconstructie der geschiedenis aanneme, waarbij de jaren 1648 en 1798 worden weggecijferd, welke op de

stichtingen in *België* niet toepasselijk zijn. De toestand echter op die beide tijdstippen in *Staatsbrabant* en de Generaliteitslanden geschapen, was niet een bloot feit, maar een staatsregtelijke toestand, waaruit onbetwistbare regten en verpligtingen geboren zijn. Zou het nu aan den kant der Protestanten ongerijmd mogen heeten, zich na de Staatsregeling van 1798 te beroepen op de besluiten van HH. MM., waarbij de Roomsch-katholijken met zoo vele woorden van het genot dier beurzen werden uitgesloten, nog ongerijmder voorzeker is het, wanneer de Roomsch-katholijken hun regt zoeken in den toestand waarin zij zich vóór 1648 bevonden. De status quo post 1798 is dus de grondslag van beider regt. Sedert dien tijd hield de exclusieve aanspraak der Protestanten op, maar is den Roomsch-katholijken geen exclusief regt teruggegeven. Die beurzen ad studia zijn na dien tijd en zeker in 1826 niet bestemd om de studiën in groote en kleine seminariën, kloosters en zuiver Roomsche universiteiten te bevorderen, maar uitdrukkelijk bestemd om het publiek onderwijs te handhaven op de openbare scholen van het Rijk in den geest der wet van 1806, die toen nog het onderwijs beheerschte.

„Indien het dus waar is, gelijk de publieke notoriteit het door het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* geavanceerde bevestigt, dat uit die beurzen nimmer eenige uitkeering den Hervormden ten deel valt — indien het waar is, dat de bestuurderen dier stichtingen hunne regtvaardiging voor die handelwijze meenen te vinden in meergemelde twee Koninklijke besluiten — dan is het onzes oordeels niet twijfelachtig of die besluiten worden even onregtskundig als onregtzinnig ten uitvoer gelegd. Kwade trouw alleen kan die in zulk eenen zin interpreteren. Maar wanneer ook de Hooge Regering de verlangde en eenig mogelijke interpretatie van die besluiten gave, het zou tot niets leiden, zoo lang zij, die met de uitvoering belast zijn, in hunne wijze van zien eene voldoende reden vinden om onder verschillende voorwendsels de regtmatige aanvragen van de Protestantsche geregtigden af te wijzen.

„Eene officiële interpretatie kan dus naar ons bescheiden oordeel het bestaande onregt niet doen ophouden. Eene vordering in regten zou op allerlei wijzen kunnen ontweken worden, door middelen van niet ontvankelijkheid, geput uit omstandigheden betrekkelijk den persoon des klagers, waarover de burgerlijke regter de bestuurders alleen als de wettige en bevoegde beoordeelaars zou erkennen.

„Er blijft dus naar ons inzien niets anders over dan aan de Hooge Regering te verzoeken, òf:

„1°. dat, even als de stichting der beurzen in *Henegouwen* bij een speciaal Koninklijk besluit geregeld zijn, ook eene zoodanige regeling der beurzen ad studia in *Noordbrabant* plaats hebbe met inachtneming van geschiedenis en staatsregt, òf

„2°. indien die besluiten moeten geacht worden, ook op *Noordbrabant* toepasselijk te zijn, dat zij dan worden gewijzigd in dier voege, dat ook de regten der Protestanten worden verzekerd, hetzij door verpligte medewerking van een gelijk aantal Protestantsche bestuurders, hetzij door eene verdeeling van het bestaande kapitaal tusschen de Roomschen en de Protestanten, en

„3°. dat, in het laatste geval, de uitvoering aan eene bepaalde en daarvoer verantwoor-

delijke autoriteit opgedragen worde, met ontbinding van het thans bestaande beheer, dat zich òf zonder titel in het bezit dier fondsen bevindt, òf met schending van genoemde besluiten die fondsen onttrekt aan de bestemming, welke daaraan door den Souverein van 1648, gewijzigd door den Souverein van 1798, gegeven is.

„Mogt Uwe vergadering zich met deze onze beschouwing kunnen vereenigen, dan nemen wij de vrijheid haar in overweging te geven, zich ernstig en nadrukkelijk in dien geest bij verzoekschrift aan Z. M. den Koning te wenden en aan Hoogstdeszelfs tusschenkomst het herstel te vragen van een grief, waaronder de Protestanten in *Noordbrabant* reeds al te lang gebukt gaan.

De Commissie benoemd bij besluit der Synode
dd. 2 *Julij* 1857,

J. H. SCHOLTEN.
J. VERSFELT."

Wordt, nadat het rapport gehoord en overwogen is, in overeenstemming met de adviesen besloten, en wordt den heer *Versfelt* opgedragen, om het vereischte onderzoek wegens dit belang in te stellen, en onder mededeeling van den uitslag aan de Algemeene Synodale commissie, bij haar een concept ter tafel te brengen van adres aan den Koning, naar de strekking en in den geest van het rapport.

Besluit in overeenstemming met de adviesen der commissie, en opdragt aan één van hare leden, om, na een nader ingesteld onderzoek, een conceptadres aan den Koning bij de Algemeene Synodale commissie ter tafel te brengen.

Aan de orde is de voortzetting der beraadslagingen over het conceptreglement op de kerkvisitatie van de Synodale commissie, voorkomende in haar tweede rapport, Bijlage B.

De beraadslagingen over het conceptreglement op de kerkvisitatie voortgezet.

Uit kracht van het, op art. 6 gevallen besluit, worden de tijdsbepalingen in artt. 14, 15, 18 en 19 gewijzigd, en wordt gelezen: in de twee eerste *Mei* voor *Maart*, in het volgende „vóór den 10den der maand Mei", en in het laatstgenoemde „vóór den „15den Junij."

Op art. 15 stelt de heer *Wetter* voor, het 2de lid weg te laten, en ten gevolge daarvan de *persoonlijke* kerkvisitatie telke drie jaren ook voor de Waalsche gemeenten te verordenen.

Het voorstel wordt verworpen naar eenparig advies van de hoogleeraren en den secretaris, tegen de stemmen van de heeren *Spruijt*, *van Hengel* en *Wetter*.

Aangenomen wordt een subamendement van den secretaris, om voor *zal* te lezen *kan* geschieden, en het overige in de alinea weg te laten, waartoe de hoogleeraren hebben geadviseerd, en waar zich alleen de heeren *van Hengel* en *Wetter* tegen verklaard hebben.

Een amendement van den heer *van Hasselt* op art. 19, om achter de woorden: „de „drie daarvoor bestaande tabellen", met weglating van hetgeen daar verder voorkomt, te laten volgen: „die zij met de tabellen der kerkeraden vóór den 15den Junij opzenden „aan het provinciaal kerkbestuur", wordt goedgekeurd, met de bepaling, door den secretaris voorgesteld, dat de tabellen aan de classicale besturen worden teruggezonden.

Overeenkomstig het amendement van den heer *Wetter* wordt in art. 20 achter de

woorden „rapporten op" gevoegd: „en dienen ze bij de vergadering der Synode van „hetzelfde jaar, waarin de kerkvisitatie heeft plaats gevonden, vóór 1°. Julij, te gelijk „met de classicale tabellen in, welke laatste hun uiterlijk vóór den eersten September „daaraanvolgende door de Synode worden teruggezonden."

Naar het voorstel van den heer *van Hasselt* wordt het volgend additament bij art. 20 geplaatst: „De Waalsche commissie en het kerkbestuur *Limburg* zenden desgelijks hunne „rapporten, van de tabellen der kerkeraden vergezeld, waaruit zij zijn zamengesteld, „vóór den 1sten Julij ter Synodale vergadering in."

Het reglement op de kerkvisitatie voorloopig aangenomen en aan de consideratiën der provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen onderworpen.

Hierna wordt het reglement op de kerkvisitatie met algemeene stemmen voorloopig aangenomen, om naar artt. 62 en 12 van het Algemeen Reglement aan de consideratiën der provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen onderworpen te worden. Het concept is van dezen inhoud:

„SYNODAAL REGLEMENT op de kerkvisitatie.

„Art. 1.

„In de gemeenten, krachtens art. 1 van het Algemeen Reglement, tot de Nederlandsche Hervormde Kerk behoorende, wordt van wege de Algemeene Synode jaarlijks kerkvisitatie gehouden.

„Art. 2.

„De kerkvisitatie heeft ten doel het onderzoek naar den uitwendigen en inwendigen staat der gemeenten, naar de geregelde opvolging en de handhaving der wettige kerkoorde bij de kerkeraden, en naar de ambtstrouw en den Christelijken wandel van elk hunner afzonderlijke leden.

„Art. 3.

„De instelling van het onderzoek is opgedragen aan de classicale besturen, een iegelijk voor de gemeenten en kerkeraden in zijn ressort, behoudens de bepaling in art. 34 van het Algemeen Reglement, betreffende de Waalsche gemeenten en die van het Hertogdom *Limburg*.

„Art. 4.

„Om de drie jaren wordt de kerkvisitatie persoonlijk gehouden, immer door twee leden van het classicaal bestuur, die het daartoe met hunne secundi tijdig committeert.

„De visitatie over het geheele ressort wordt naar gelang zijner uitgestrektheid gehouden door één en hetzelfde tweetal of door onderscheidene tweetallen van leden, met inachtneming van voegzame afwisseling.

„ Art. 5.

„ De classicale besturen zien bij de benoeming der gecommitteerden toe, dat zij niet beiden tot ééne en dezelfde gemeente behooren, waar de visitatie moet plaats hebben.

„ Art. 6.

„ De kerkvisitatie wordt door de daartoe gecommitteerde leden van de classicale besturen vóór het verloop van de eerste helft der maand Mei gehouden.

„ Art. 7.

„ De visitatoren melden den dag en het uur hunner komst ten minste veertien dagen te voren aan den algemeenen kerkeraad, die haar op den naast hieraan voorafgaanden Zondag ter kennis brengt van de gemeente.

„ Art. 8.

„ Al de leden van den algemeenen kerkeraad, en in gemeenten waar de dienst door den ring wordt waargenomen, ook de consulent, zijn verpligt de vergadering, voor de kerkvisitatie bestemd, bij te wonen.

„ Wanneer iemand verhinderd wordt, zal hij daarvan ter vergadering aan de visitatoren in een gesloten brief kennis geven, met getrouwe opgave van de redenen zijner afwezigheid.

„ Art. 9.

„ Een der gecommitteerden is voorzitter, de andere is scriba. Indien de visitatie bij eene gemeente wordt gehouden, waartoe één hunner behoort, neemt hij zijne plaats in onder de leden des kerkeraads en vervult de andere de betrekking van voorzitter en scriba.

„ Art. 10.

„ De praeses van den kerkeraad, na de vergadering geopend te hebben, doet de visitatoren door eene commissie binnenleiden, en geeft aan den voorzitter der gecommitteerden de leiding der werkzaamheden over.

„ Art. 11.

„ De voorzitter legt den last van visitatoren open, vraagt of op den voorgaanden Zondag de dag en het uur der door hen bepaalde komst aan de gemeente is ter kennisse gebragt, en doet onderzoek of al de leden des kerkeraads tegenwoordig zijn.

„ Art. 12.

„ De voorzitter, tot de visitatie zelve overgaande, stelt een onderzoek in:

„ betreffende al de leden, of zij bezwaren hebben, rakende de belijdenis en den wan-

del van iemand hunner medeleden, en betreffende de leden buiten de predikanten, of zooveel de zamenstelling van hun collegie betreft, artt. 3 en 4, en, zooveel hunne zitting daarin aanbelangt, art. 11, en, voor zooveel noodig, art. 12 van het Synodaal reglement alsmede de verordeningen der bijzondere reglementen voor de kerkeraden worden in acht genomen.

„ Voorts:

„ ten opzigte der predikanten in het bijzonder:

„ of zij getrouwelijk al hunne ambtspligten vervullen, omschreven in het Synodaal reglement voor de kerkeraden, art. 14 en artt. 21-24.

„ Ten opzigte der ouderlingen in het bijzonder:

„ Of zij hunne ambtspligten volbrengen, vermeld in het Synodaal reglement voor de kerkeraden, art. 25.

„ Ten opzigte der diakenen in het bijzonder:

„ Of zij aan de verpligtingen beantwoorden, hun opgelegd bij art. 26 van het Synodaal reglement voor de kerkeraden, alsmede bij het Synodaal reglement voor de diaconiën, bepaaldelijk bij artt. 6—27.

„ Waar vacaturen of hiermede gelijkstaande gevallen aanwezig zijn, onderzoeken visitatoren, of in de dienst wordt voorzien zoo als door het reglement op de vacaturen in de tweede afdeeling en haar aanhangsel wordt verordend.

„ Voorts onderzoeken zij de doop-, lidmaten- en trouwboeken, de aanteekeningen van de kerkeraadshandelingen, de rekeningen der diaconie-administratie, de liggers van het tractement aan de predikantsplaats of plaatsen verbonden, mitsgaders de verzameling van de reglementen en van al de overige ingekomen kerkelijke stukken met register, als ook de index van het kerkelijk archief zich in goede orde bevinden, al welke bescheiden behooren ter tafel te zijn.

„ Ten aanzien van den staat van het godsdienstonderwijs wordt opgave gevraagd:

„ van het getal dergenen, die in het godsdienstonderwijs nevens de predikanten in de gemeente werkzaam zijn, naar art. 66 *a* van het reglement op dit onderwerp;

„ van het getal van jeugdigen en meergevorderden in de gemeente te zamen, die in het jongst verloopen burgerlijk jaar van het godsdienstonderwijs hebben gebruik gemaakt;

„ van het getal der in hetzelfde tijdvak op belijdenis des geloofs aangenomen lidmaten;

„ van al wat door den kerkeraad wordt verrigt in overeenstemming met artt. 38, 40, 48 en 66 *e* en *f* van het reglement op het godsdienstonderwijs.

„ Betreffende den uitwendigen toestand der gemeente wordt gevraagd naar het getal dergenen die in het laatst verloopen burgerlijk jaar uit de Hervormde kerk tot een ander kerkgenootschap zijn overgegaan, en van hen die uit een ander kerkgenootschap tot het onze zijn overgekomen, en naar de oorzaken, de middelen en de wijze die bij de overgangen verdienen te worden opgemerkt.

„ Voorts trachten visitatoren zich te vergewissen, dat de kerkelijke gebouwen tegen brandschade verzekerd zijn, en dat voor het onderhoud naar vermogen wordt zorg gedragen.

„ Ten slotte onderzoeken visitatoren of er leden der gemeente zijn opgekomen, die een of ander hebben voor te dragen, trachten, in den geest van art. 4, eerste lid, van het reglement voor kerkelijk opzigt en tucht, zoo mogelijk, bezwaren uit den weg te ruimen,

en zorgen overigens, dat gehandeld worde naar art. 47 van hetzelfde reglement, met inachtneming, zooveel noodig, van art. 42, 2°.

„ Art. 13.

„ De voorzitter der visitatoren geeft, na den afloop van het onderzoek, het beleid der vergadering aan den gewonen praeses terug, die zorg draagt, dat van de visitatie in het actenboek des kerkeraads aanteekening geschiede.

„ Art. 14.

„ Van den afloop van het onderzoek geven visitatoren verslag aan het classicaal bestuur in zijne vergadering van Mei.

„ Art. 15.

„ Nadat de kerkvisitatie persoonlijk is gehouden, heeft zij twee achtereenvolgende jaren, mede vóór het verloop van de eerste helft der maand Mei, schriftelijk plaats, tenzij het om bijzondere redenen voor eene of andere gemeente door het classicaal bestuur anders wordt goed gedacht.

„ In de Waalsche kerken kan zij elk jaar schriftelijk geschieden.

„ Art. 16.

„ De schriftelijke kerkvisitatie bestaat in de voorstelling van vragen, in drie onderscheidene tabellen vervat, tot dezelfde onderwerpen als in art. 12 vermeld, *a.* den toestand des kerkeraads, *b.* den staat van het godsdienstonderwijs en *c.* de uitwendige gesteldheid der gemeente, betrekking hebbende, welke tabellen tot dat einde door het classicaal bestuur van het ressort tijdig aan iederen kerkeraad worden toegezonden.

„ Art. 17.

„ De vragen in de tabellen van wege het classicaal bestuur worden bij de schriftelijke visitatie door den voorzitter des kerkeraads in de vergadering gelezen; bij elke der vragen wordt het antwoord bijgeschreven, en aan het einde worden de aldus ingevulde tabellen onderteekend, in gemeenten van ééne predikantsplaats door al de leden der vergadering, in de overige, door den praeses, den scriba, twee der onderlingen en twee der diakenen.

„ Art. 18.

„ De kerkeraad zendt de ingevulde en geteekende tabellen op aan het classicaal bestuur vóór of op den 10den der maand Mei.

„ Art. 19.

„ De classicale besturen geven van de persoonlijke en van de schriftelijke kerkvisitatie

in het ressort verslag door invulling van de drie daarvoor bestaande tabellen, die zij met de tabellen der kerkeraden vóór den 15den Junij opzenden aan het provinciaal kerkbestuur. De tabellen der kerkeraden worden aan de classicale besturen, na gemaakt gebruik, teruggezonden.

„ Art. 20.

„ De provinciale kerkbesturen maken uit de tabellen der classicale besturen drie onderscheidene rapporten op, en dienen ze bij de vergadering der Synode van hetzelfde jaar, waarin de kerkvisitatie heeft plaats gevonden, vóór den eersten Julij, te gelijk met de classicale tabellen in, welke laatste hun uiterlijk vóór den eersten September daaraanvolgende door de Synode worden teruggezonden.

„ De Waalsche commissie en het kerkbestuur *Limburg* zenden desgelijks hunne rapporten, van de tabellen der kerkeraden vergezeld, waaruit zij zijn zamengesteld, vóór den eersten Julij ter Synodale vergadering in.

„ Art. 21.

„ Aan het Ministerieel Departement voor de Zaken der Hervormde Eeredienst zenden de provinciale kerkbesturen berigt, in welke gemeenten van het ressort de visitatie persoonlijk, in welke zij schriftelijk is gehouden.

„ Art. 22.

„ Aan gecommitteerden van de classicale besturen worden voor elke persoonlijke, hetzij gewone of buitengewone kerkvisitatie, de kosten goedgedaan uit de classicale kas, overeenkomstig het reglement op de classicale kosten.

„ Voor eene buitengewone visitatie wordt geene schadeloosstelling verleend tenzij, door eene schriftelijke verklaring van het provinciaal kerkbestuur van het ressort, en waar het de Waalsche commissie en het kerkbestuur van *Limburg* geldt, van de Synode of van de Algemeene Synodale commissie, hare noodzakelijkheid zal zijn erkend.

„ OVERGANGSBEPALING.

„ Bovenstaande verordeningen treden in werking op . . . . . . , na welk tijdstip alle vroegere verordeningen op de kerkvisitatie worden verklaard te zijn vervallen."

De Minister zal worden verzocht om het conceptreglement te doen drukken ten dienste van genoemde collegiën.

De zitting wordt met dankgebed gesloten en geadjourneerd tot den volgenden dag des voormiddags, bij uitzondering op art. 21 van het reglement van orde, te tien uren, als wanneer de openbare zitting in de Kloosterkerk zal gehouden worden.

H. G. J. VAN DOESBURGH, *president*.

Openbare zitting, gehouden den 14den Julij 1857.

Al de leden, met uitzondering van den heer *Matthes*, tegenwoordig.

Bevestiging van den hoogleeraar dr. *A. Kuenen* als predikant, in eene openbare zitting.

Des voormiddags te tien uren treden de leden der Synode, vooraf in de kosterswoning der Kloosterkerk zich verzameld hebbende, geschaard naar de rangschikking, bij art. 2 van het reglement van orde voorgeschreven, onder het spelen van het orgel, het kerkgebouw binnen, wordende de president door den heer dr. *Abraham Kuenen* gevolgd. In dezelfde orde nemen de leden hunne plaatsen in, terwijl den heer *Kuenen* zijn zetel tegenover den president is aangewezen.

Met de aanroeping van Godes naam en de afbidding van zijnen zegen wordt de zitting door den president geopend.

Vervolgens houdt hij eene rede, aanvangende met het doel, waartoe deze zitting is bestemd, de bevestiging van genoemden hoogleeraar en academieprediker aan de hoogeschool te *Leyden* als predikant, op zijn verzoek, ingevolge art. 55 van het herzien reglement op de vacaturen.

Deze wetsbepaling geeft hij te beschouwen als een gelukkig teeken, dat het kerkbestuur er prijs op stelt, den band der Kerk met de vrij beoefende wetenschap, aan 's Lands hoogescholen vertegenwoordigd, te bewaren, begrijpende dat de Kerk met eene geboeide wetenschap of zonder wetenschap zich niet ontwikkelen kan; doch ook aan de andere zijde stelt hij het verlangen van den hoogleeraar om onder de predikanten der Kerk te worden opgenomen, als een verblijdend getuigenis, dat ook de wetenschap de Kerk eerbiedigt, en de man der wetenschap de betrekking hoogschat van den dienaar van het Evangelie; een verschijnsel in dezen oogenblik te hooger te waarderen om de uitnemendheid der verdiensten van den hoogleeraar *Kuenen*, die kortelijk worden vermeld.

Na deze inleiding gaat de president over tot de beschrijving van het ambt des evangeliedienaars naar het kerkelijk formulier, en stelt hij de drie vragen, naar de omstandigheden van het oogenblik gewijzigd, den heer *Kuenen* voor, die daarop het: „ja, ik van „ganscher harte" spreekt.

Deze vragen waren de navolgende:

Eerstelijk vraag ik u: Of gij overtuigd zijt, dat gij op wettige wijze, door het daartoe bevoegd kerkbestuur en alzoo van Godswege, in deze heilige dienst gesteld wordt?

Ten tweede. Of gij Gods heilig woord, in de schriften des O. en N. Verbonds vervat, van ganscher harte aanneemt, het Evangelie als eene kracht Gods tot zaligheid opregtelijk gelooft, en alle leeringen verwerpt, die daartegen strijden?

Ten derde. Of gij belooft, in de bediening van het Evangelie getrouw te verkeeren en uwe leering te versieren met een godzalig leven; mitsdien u onderwerpende aan de kerkelijke vermaning en tucht, volgens de verordeningen onzer Kerk, indien gij ('t geen God verhoede!) in leer of leven u kwaamt te misgaan?

Alsnu heeft de plegtige bevestiging plaats, onder oplegging der handen door het mode-

ramen, waarbij zich de hoogleeraar *Muurling* voegt, als schoonvader van den heer *Kuenen*, terwijl de gansche vergadering der Synode, door het opstaan van de zitplaatsen, haar aandeel neemt in de heilige plegtigheid, waarvan al de overige aanwezigen met eerbied getuigen zijn.

De president rigt hierna het woord tot den bevestigde, zijne toespraak ontleenende aan de stof, die in het kerkelijk formulier wordt aangegeven, en gaat eindelijk der vergadering in den gebede voor.

De secretaris, door den president daartoe uitgenoodigd, doet voorlezing van de acte van bevestiging, welke den heer *Kuenen* wordt overhandigd, waarna de openbare zitting der Synode met zegenbede door den president wordt opgeheven.

In dezelfde orde, waarin zij zijn binnengetreden, verlaten de leden der Synode, onder het orgelspel, het kerkgebouw.

De gewone zitting hervat.

In de gewone vergaderzaal teruggekeerd, wordt de zitting voortgezet en worden de werkzaamheden hervat.

De notulen worden gelezen en na resumtie gearresteerd en geteekend.

Rede van den heer *Scholten* naar aanleiding van het gesprokene door den president.

Met vergunning van den president vat de hoogleeraar *Scholten* het woord op, en zegt den president, ook uit naam zijner ambtgenooten, dank voor hetgeen hij in de openbare zitting inzonderheid over de wederzijdsche betrekking tusschen wetenschap en Kerk heeft uitgesproken, en verklaart, dat de hoogleeraren den band met de Kerk hoog waarderen, en dat zij de vrije beoefening der wetenschap wenschende gehandhaafd te zien, de verzekering durven geven, dat hare uitkomst nooit eene andere zal zijn dan te roemen in Jezus Christus en dien gekruist, en in Hem alleen, door wien de beste godsdienst is gesticht, en die het heil der aarde heeft gewrocht.

De president beantwoordt deze korte rede met dankbetuiging.

Voorstel om de toespraak van den president in de gedrukte Handelingen te doen opnemen, door den president gehouden in beraad.

De heer *van Hengel* verzoekt de toestemming van den president, dat het door hem in de openbare zitting gesproken woord in de Handelingen der Synode worde opgenomen, en een en ander gedeelte ook op andere wijze en binnen kort tot openbare kennis worde gebragt.

De president zegt zich hierover te willen beraden.

Voortzetting der gewone werkzaamheden. Aanvulling der agenda met nieuw ingekomen stukken.

Tot de werkzaamheden alsnu zullende overgaan, worden de punten van beschrijving met nog ingekomen stukken door den secretaris aangevuld.

Besluit om de stukken, welke na den 15den der maand nog zullen inkomen, niet dan bij uitzondering in behandeling te nemen.

Naar aanleiding van deze vernieuwde opgave wordt, op voorstel van den president, besloten, dat geene stukken, die na den 15den dezer zullen inkomen, in behandeling zullen genomen worden, tenzij de vergadering met twee derden der stemmen om bijzondere redenen het anders zal goedvinden.

Onder de bedoelde stukken, die later nog zijn ingekomen, behoort een adres van de classicale vergadering *IJzendijke*, dd. 2 dezer, geregistreerd sub n°. 8537, tot het verkrijgen van vrijdom van zegel voor de verklaringen wegens de voltrekking van het burgerlijk huwelijk, voor de kerkelijke inzegening benoodigd.

Verzoek van de classicale vergadering *IJzendijke* tot het verkrijgen van vrijdom van zegel voor de burgerlijke huwelijksacten, moetende dienen voor de kerkelijke inzegening, niet aangenomen.

Beraadslaagd zijnde, wordt het adres geoordeeld geen grond op te leveren, om op het besluit van den 6den dezer, hetwelk naar aanleiding van twee andere adressen, tot hetzelfde onderwerp betrekkelijk, genomen is, terug te komen.

Een ander stuk, zijnde berigt van het classicaal bestuur *Dordrecht*, dd. 23 Junij, ingezonden door tusschenkomst van het provinciaal kerkbestuur *Zuidholland*, bij missive van den 9den dezer, geregistreerd sub n°. 8546, mededeelende, dat de inschrijving in de geldleening voor het hulpfonds door den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Dordrecht* om redenen is uitgesteld, wordt gegeven in handen der quaestorale commissie.

Berigt van het classicaal bestuur *Dordrecht* betreffende de collecte ten behoeve van het hulpfonds bij de Nederduitsche Hervormde gemeente te *Dordrecht*, in handen der quaestorale commissie.

Aan de orde der beraadslagingen wordt gesteld het rapport van den 8sten dezer wegens het adres van mr. *Is. da Costa* met de adhaesiën, betreffende de opleiding van candidaten tot de H. dienst. Na gehouden discussiën wordt met algemeene stemmen overeenkomstig de conclusie van het rapport besloten.

Besluit overeenkomstig de conclusie van het rapport wegens de adressen van mr. *Is. da Costa* rakende de opleiding der candidaten tot de H. dienst.

Verworpen wordt een voorstel van den heer *van Hasselt*, om het rapport onverwijld uit te geven en te verspreiden.

Voorstel om het rapport onverwijld afzonderlijk te doen drukken en verspreiden, verworpen.

Aan de orde is de voortgezette behandeling van het tweede rapport der Algemeene Synodale commissie, Bijlage B.

De beraadslagingen wegens Bijlage B voortgezet.

De bedenkingen van den kerkeraad der Hervormde gemeente te *Koudum* tegen eene handeling van het provinciaal kerkbestuur *Friesland*, door de Synodale commissie tot deze vergadering overgebragt, worden gesteld in handen van de heeren *Gerlach* en *Versfelt*.

Bedenkingen van den kerkeraad te *Koudum* tegen eene handeling van het provinciaal kerkbestuur *Friesland*, commissoriaal.

In overweging worden genomen „de Synodale verordeningen op het prediken van candidaten in de godgeleerdheid”, door de Synodale commissie ontworpen en in Bijlage B voorkomende.

De door de Synodale commissie ontworpen verordeningen op het prediken van candidaten in de godgeleerdheid, in overweging.

De leden leggen hunne schriftelijke amendementen, zoo velen zij ze hebben, ten bureele neder.

Allereerst wordt besloten, in overeenstemming met het advies der Synodale commissie, om het sedert de vergadering van het vorig jaar aanhangig voorstel van den heer *van Hasselt*, strekkende tot het onttrekken aan de studenten van de bevoegdheid tot de predikdienst, niet aannemelijk te verklaren.

Op art. 1 stelt de heer *Hofstede de Groot* voor, om het met art. 2 tot één geheel te verbinden, door de woorden „een voorstel — gedrag zijn” in art. 1, en in art. 2 „zij leggen” te doen wegvallen, en op „over” te laten volgen „leggen.”

Op art. 2 geeft de heer *Junius* als amendement, dat de aanvang aldus gesteld worde: „de predikant, voor wien zij zullen optreden, verzekert zich vooraf door een getuigschrift

„ van de theologische faculteit, dat zij zijn" enz.; en de heer *van Hasselt*, dat in art. 1 „ en van goed zedelijk gedrag zijn" en in art. 2 *a* en *c* worden weggelaten.

De secretaris dient een subamendement op artt. 1 en 2 in, volgens hetwelk de artikelen, tot één gebragt, aldus gelezen zouden worden:

„ Het is aan studenten vergund, voor eene gemeente te prediken, onder voorwaarde dat zij:

„ *a.* candidaat in de godgeleerdheid zijn;

„ *b.* een voorstel onder een der hoogleeraren gedaan hebben, en

„ *c.* van goed zedelijk gedrag zijn.

„ De predikant, voor wien zij zullen optreden, verzekert zich vooraf door een getui- „ genis van de theologische faculteit, dat zij deze vereischten bezitten."

Het subamendement, het eerst in stemming gebragt, wordt aangenomen, waardoor de amendementen zijn vervallen.

Naar de voorstellen van de heeren *Hofstede de Groot*, *Wetter* en *Reddingius*, wordt als alinea aan dit artikel toegevoegd:

„ Het getuigschrift aangaande het zedelijk gedrag zal niet langer dan één jaar na zijne „ dagteekening geldig zijn."

Met goedkeuring van het voorstel van den heer *Bouman*, wordt art. 3 van het concept dus gewijzigd:

„ Zij mogen niet voor eene gemeente optreden, dan in tegenwoordigheid of althans met „ toestemming van den predikant dier gemeente."

Verworpen worden de amendementen op art. 4, van den heer *Wetter*, om „ den kerke- „ raad" te veranderen in „ het classicaal bestuur", en van den heer *van Hasselt*, om achter „ beurten" in te voegen „ en in gemeenten van één predikant niet meer dan drie."

Op voorstel van den heer *Wetter* wordt tusschen artt. 4 en 5 als nieuw artikel ingevoegd: „ Geene openbare godsdienstoefening zal door candidaten in de godgeleerdheid „ mogen geleid worden in eene vacante gemeente."

In art. 5 wil de heer *Hofstede de Groot* hebben ingevoegd achter „ doops" „ en des H. „ avondmaals."

De heer *van Hasselt* stelt de navolgende wijziging van het artikel voor:

„ Hun worden geene predikbeurten ter vervulling toevertrouwd, die met de bediening „ des Heiligen doops of met de bevestiging van het huwelijk verbonden zijn of tot de „ bediening des Avondmaals in betrekking staan."

De heer *Scholten* verlangt de weglating van het geheele artikel. Dit voorstel, het eerst aan de stemming onderworpen, wordt afgekeurd.

Daarna stelt de heer *Scholten* voor de weglating van „ de bevestiging van het huwelijk", hetgeen wordt goedgekeurd.

Vervolgens komt in stemming het voorstel van den heer *van Hasselt* en wordt dit verworpen.

Alsnu geeft de heer *Scholten* de navolgende redactie van het artikel: „ Geen candidaat

„ der godgeleerdheid zal de gewone kerkelijke formulieren, zoo voor de bediening des „ doops als des avondmaals mogen voorlezen." Deze redactie wordt aangenomen, en is hiermede tevens aan het verlangen van den heer *Hofstede de Groot* voldaan.

De redactie van den heer *Scholten* is aangenomen overeenkomstig het gevoelen der adviserende leden, tegen de stemmen alleen van de heeren *van Hasselt*, *Metzlar* en *van Walsem*.

Bij art. 5 wordt in de beraadslagingen over het concept gesubsisteerd.

Ingevolge art. 57, laatste lid, van het Algemeen Reglement, spreekt de vergadering haar goedachten uit over de continuatie van den quaestor-generaal en diens secundus, en is hun, naar eenparig oordeel, zonder discussie, de betrekking blijvend opgedragen, waarvan hun zal worden kennis gegeven, aan den quaestor bij zijn verschijnen ter vergadering in de volgende zitting, en aan den secundus van den quaestor bij missive.

De continuatie van den quaestor-generaal en diens secundus uitgesproken.

De zitting wordt met dankgebed gesloten, geadjourneerd zijnde tot den volgenden dag.

H. G. J. van Doesburgh, *president*.

Zitting van den 15*den Julij* 1857.

Al de leden, behalve de heer *Matthes*, tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

De quaestor-generaal, tot deze zitting opgeroepen, is ter vergadering tegenwoordig. Door den president begroet, wordt hem door dezen kennis gegeven van het verlangen, door de Synode uitgesproken in de vorige zitting, dat hij zijne betrekking blijve bekleeden, en wordt de hoop uitgedrukt, dat hij bevonden zal worden hiertoe bereid te zijn.

Persoonlijke kennisgeving van de continuatie aan den quaestor-generaal, ter vergadering tegenwoordig.

De quaestor-generaal, gevoelig zich betoonende voor het hem bewezen vertrouwen, wenscht hieraan voortdurend te beantwoorden, en met ijver en trouw de belangen der Kerk te blijven behartigen, hetgeen met genoegen wordt vernomen.

De president deelt den uitslag mede van zijn beraad wegens het voorstel van de vorige zitting, betrekkelijk de openbaarmaking van het door hem in de openbare zitting gesproken woord, en geeft te kennen, dat hij, na gehoord te hebben het aangeteekende in de notulen, en na onderrigt te zijn van hetgeen de vice-president voornemens is in het wekelijksch verslag te vermelden, hiermede liefst wil hebben volstaan, en wordt dit door de vergadering geëerbiedigd.

Mededeeling van den president wegens de uitkomst van het door hem gehouden beraad over het voorstel tot opneming in de Handelingen van zijne toespraak in de openbare zitting.

Van den uitgesproken wensch van den heer *Scholten*, dat de vermelding in het wekelijksch verslag geschiede in voege als in de notulen is aangeteekend, wordt door het moderamen nota genomen.

Ten gevolge het bedanken van den heer *B. van Hasselt* voor de hem aangeboden betrekking van secundus bij de Algemeene Synodale commissie, eene nieuwe benoeming voor de volgende zitting aan de orde gesteld.

Wordt kennis genomen van eene missive van den heer *B. van Hasselt*, dd. 13 dezer, geregistreerd sub n°. 8557, houdende berigt, dat hij door de werkzaamheden, aan zijne tegenwoordige ambtsbetrekking verbonden, tot zijn leedwezen zich verhinderd ziet de benoeming tot secundus bij de Algemeene Synodale commissie aan te nemen, en vermits de vergadering oordeelt in dit besluit te moeten berusten, wordt het doen van eene nieuwe benoeming voor de zitting van den volgenden dag aan de orde gesteld.

Rapport der quaestorale commissie betreffende de geldleening voor het hulpfonds.

Bij monde van den heer *van Hasselt* wordt het rapport der quaestorale commissie betreffende de geldleening voor het hulpfonds voorgedragen, waarbij een staat der ingeschreven gelden wordt overgelegd. Het rapport is van den volgenden inhoud:

„HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„Behalve de gewone geldelijke aangelegenheden, welke de quaestorale commissie te behandelen heeft, werd ons door Uwe vergadering opgedragen verslag te geven van de uitkomsten der ondernomene leening voor het hulpfonds tot uitbreiding der evangeliebediening in de gemeenten, en Uw Hoog Eerwaardigen tevens van advies te dienen, hoe te moeten handelen, wanneer deze uitkomsten niet aan de voorgestelde verwachting mogten beantwoorden. U werd door de Synodale commissie in haar rapport Bijl. A, blz. 34 en volgg. medegedeeld, hoe zij naar de magtiging, haar laatstelijk nog door de Synode des vorigen jaars verstrekt, deze hoogst belangrijke aangelegenheid heeft behartigd en door welke oorzaak zij genoopt is geworden, om den kerkeraden de gelegenheid te verschaffen, om de biljetten van inschrijving nog na den 1sten Mei, den tijd die daarvoor oorspronkelijk vastgesteld was, in te dienen. Het vervult ons met te treuriger gevoel, dat ons desniettegenstaande nog een groot aantal opgaven ontbreken, maar droeviger nog worden wij gestemd, wanneer wij, oordeelende naar de deelneming, welke de leening in de aanzienlijkste gemeenten onzer Kerk ondervonden heeft, de vrees voor U niet mogen verbergen, dat de leening als te eenemale mislukt moet worden aangemerkt. Uit den staat, door onzen wakkeren quaestor-generaal van het bedrag dier bekend geworden inschrijvingen opgemaakt en dien wij de eer hebben hierbij aan Uw Hoog Eerwaardigen over te leggen, blijkt, dat dit om en bij de vier tonnen gouds beloopt, en derhalve ter naauwernood een vijfde gedeelte van de som die gevraagd was. Waar de dringende behoeften, waarin de Synode door het hulpfonds wenschte te voorzien, voor de leden der Hervormde kerk duidelijk genoeg waren opengelegd, en zij met gepasten ernst tot ruime deelneming werden opgewekt, in de stukken bij duizendtallen door de commissie aan de kerkeraden toegezonden, daar hebben zeker onderscheidene oorzaken zaamgeloopen, om ons deze smartelijke teleurstelling te bereiden. Wij onthouden ons, om in een onderzoek of ontwikkeling van deze oorzaken te treden. De Synode, bewust als zij zich is van hare heilige bedoelingen, zal de miskenning en tegenwerking, welke zij hierin weder heeft moeten ondervinden, met onderwerping dragen, en er zich niet door laten terughouden om aan de gewigtige belangen, welke zij door de leening zocht te bevorderen, hare ijverigste zorgen te wijden. Het was Uw verlangen, dat wij onderling zouden raadplegen, wat daarvoor der Synode aan te raden. Wij hadden gewenscht, dat wij de gepaste middelen hadden kunnen vinden, om de betrekkelijk nog altijd aanzienlijke geldsommen, waarvoor door vele welgezinden is inge-

schreven, voor de Kerk te behouden, maar waar sommigen hunner slechts voorwaardelijk hebben ingeschreven, en aller inschrijvingen stilzwijgend aan de voorwaarden van aanneming verbonden zijn, wanneer de leening volteekend zou wezen, zoo moesten wij elk voorstel aan de inschrijvers, om het bedrag evenwel aan de Kerk af te staan, hoogst bedenkelijk rekenen, vooral omdat het de Synode zoo ligt onder de hatelijke verdenking zou kunnen brengen, van slechts tevreden te wezen, van zich gelden te verschaffen, onverschillig op welke wijze dit plaats vindt. Eene heropening der leening of onbepaalde verdaging van den tijd, binnen welken de inschrijvingen alsnog zouden kunnen worden ingediend, ware dan gepaster, en wij zouden niet aarzelen om U hiertoe te adviseren, indien er aan het montant der leening slechts een gering gedeelte ontbrak, maar nu wij, uit aanmerking dat de deelneming betrekkelijk zoo gering is geweest, vreezen moeten, dat alle andere pogingen, om langs den ingeslagen weg tot het voorgestelde doel te geraken, de Synode aan vernieuwde teleurstelling zullen blootstellen, zoo zijn wij eenparig van oordeel, dat wij de voortzetting van het ondernomen plan moeten ontraden, en gij de waardigheid der Synode in de gegevene omstandigheden niet beter zult kunnen handhaven, dan wanneer gij besluit om de inschrijvingen niet aan te nemen, maar wie daaraan deel genomen hebben naar eisch voor hunne liefderijke medewerking dank te zeggen.

„Intusschen meenen wij, dat deze dankzegging aan de inschrijvers op zulk eene wijze kan worden gerigt, dat de zaak der evangelieverbreiding in de gemeenten nog kan bevorderd worden, zij het dan ook niet in dien ruimen omvang, als wij voor het wezenlijk heil der Kerk wenschelijk hadden geacht. Bij zoo veel tegenwerking als onze pogingen ondervonden hebben, is de edele gezindheid der inschrijvers ons te ondubbelzinnig gebleken, dan dat wij daarin niet eenen waarborg mogen vinden, dat zij ons tot het voorgestelde doel hunne krachtige ondersteuning willen blijven leenen. Welnu dat wij hen hiertoe opwekken, dat wij zulks doen door eenen brief, tevens voor openbaarmaking door ons officieel orgaan geschikt, misschien dat wij alzoo langs eenen anderen weg dan wij eerst beproefd hebben, door den zegen van Hem, die onze bedoelingen kent en de harten neigt, ons in staat zullen vinden, om de ons dierbare belangen te bevorderen, en daarin van lieverlede welligt geholpen zullen worden door velen, die aan het plan van leening hunne goedkeuring niet konden hechten. Moge de Heer der Kerk onze beraadslagingen over deze gewigtige aangelegenheid slechts dienstbaar maken aan het waarachtig heil der gemeenten en die hulpbehoevenden, welker behoeften wij te behartigen hebben.

's Hage, den 15den Julij 1857.

J. Fr. Wetter.
S. F. van Hasselt.
J. H. Gerlach."

Onverwijld wordt het rapport in discussie gebragt.

Na ernstige beraadslaging worden genomen de na te melden besluiten: **Besluiten naar aanleiding van het rapport:**

Vooreerst, de inschrijvingen voor de geldleening niet aan te nemen in dien zin, dat daarmede het hulpfonds als gevestigd zou worden verklaard. **1°. de inschrijvingen in de leening niet aan te nemen;**

2°. de inschrijvingen ook niet aan te houden tot dat een ander middel zal zijn beproefd;

Ten tweede, de inschrijvingen ook niet aan te houden in dien zin, dat bij de aangewende pogingen nog een ander middel zou worden beproefd, om de leening te doen volteekend worden naar het vastgestelde plan.

3°. om ondanks de mislukking van het plan nu niet van de geheele zaak af te zien;

Ten derde, om wegens de mislukking van dit plan, daarom echter *nu* van de geheele zaak *niet* af te zien.

Het laatste besluit is genomen in overeenstemming met het gevoelen van al de adviserende leden, tegen de stemmen alleen van de heeren *Borsius*, *Vos* en *Versfelt.*

4°. om een nieuw plan door deze vergadering te doen ter hand nemen;

Vervolgens brengt de president het voorstel in stemming, dat het nieuwe plan niet door de vergadering zelve ter hand genomen, maar aan de Synodale commissie zal opgedragen worden. Het voorstel wordt verworpen.

Tegen de heeren *Junius*, *van Campen*, *Wetter*, *van Hasselt*, *Metzlar*, *Sannes*, *van Walsem*, *Reddingius* en *Gerlach.*

Voor, in overeenstemming met al de adviserende leden, de heeren *Borsius*, *Spruijt*, *van Hengel*, *Vos*, *Versfelt* en *van Doesburgh.*

5°. om eene commissie tot voorlichting in deze te benoemen.

Hierna wordt eene commissie benoemd, bestaande uit de heeren *Junius*, *van Campen* en *van Hasselt*, ten einde de vergadering in de zitting van den 20sten dezer voor te lichten, wat haar in zake het hulpfonds te doen zal staan, en worden de leden der vergadering uitgenoodigd om hunne opmerkingen en beschouwingen, die de commissie zullen kunnen dienen, aan haar mede te deelen.

Tevens wordt bepaald, dat het uit te brengen rapport in de zitting van den 21sten dezer aan de orde der beraadslagingen zal zijn, en wordt de quaestor-generaal uitgenoodigd daaraan deel te nemen.

Besluiten naar aanleiding van het rapport der quaestorale commissie betrekkelijk allerlei quaestorale zaken, als:

In discussie gebragt zijnde het rapport van den 11den dezer betrekkelijk allerlei quaestorale zaken, worden overeenkomstig de adviesen der commissie genomen de navolgende besluiten :

1°. de uitdeeling uit de weduwenbeurs te bepalen op f 90;

1°. De uitdeeling uit de weduwenbeurs te bepalen op *f* 90.

2°. het verzoek van den predikant *A. S. Nanninga* in het belang zijner meerderjarige ongehuwde dochter in verband tot de weduwenbeurs, af te wijzen;

2°. Het verzoekschrift van den predikant *A. S. Nanninga*, om zijne meerderjarige ongehuwde dochter als deelgeregtigde aan het weduwenfonds te instituëren, af te wijzen, en ook tot voorziening in zoodanig belang geen additioneel artikel aan het reglement toe te voegen, waarvan kennisgeving aan den adressant te doen.

3°. aan kerkvoogden te *Diever* te berigten, dat geen verzoek van hun collegie tot subsidie voor alsnog is ingekomen;

3°. Aan kerkvoogden der Hervormde gemeente te *Diever*, in antwoord op hun adres, waarbij het verzoekschrift tot subsidie wordt aangedrongen, te berigten, dat geen zoodanig verzoekschrift is ingekomen.

Voorts wordt het advies der commissie betrekkelijk het verzoekschrift van de kerkvoogdij der Hervormde gemeente te *Well* tot subsidie aangehouden, en den secretaris inmiddels opgedragen een onderzoek in te stellen, of, in het belang van *Well* zonder opoffering van eene andere gemeente, in de provisioneel genomene besluiten ter zake de subsidiën uit het fonds voor noodlijdenden eene wijziging gebragt zal kunnen worden.

4°. het advies der rapporterende commissie aangaande het verzoekschrift der kerkvoogdij te *Well* tot subsidie aan te houden, tot dat een onderzoek naar de meest voegzame wijziging der provisioneel op de adressen tot ondersteuning genomen besluiten zal zijn ingesteld.

Eindelijk wordt het advies der commissie aangenomen, om het voorstel van den heer *van Campen* van den 2den dezer, betreffende de zorg, door de Synode te dragen, dat het fonds voor predikantstractementen aan zijne bestemming beantwoorde, aan den naauwlettenden en voorzigtigen ijver der Synodale commissie aan te bevelen.

5°. Het voorstel van den heer *van Campen* rakende de belangen van het fonds voor de schraalste predikantstractementen aan de zorg der Algemeene Synodale commissie aan te bevelen.

De beraadslagingen worden voortgezet wegens de conceptverordeningen op het prediken van candidaten in de godgeleerdheid, in Bijlage B.

De beraadslagingen over de conceptverordeningen op het prediken van candidaten in de godgeleerdheid voortgezet.

Op art. 7 is een amendement ter tafel van den heer *Wetter*, strekkende, om het artikel aldus te redigeren en te ampliëren:

„ De classicale besturen houden toezigt over de getrouwe naleving van deze verordeningen.

„ Van elke vervulling eener predikbeurt door een candidaat in de godgeleerdheid binnen hun ressort zal hun te dien einde door den predikant, in wiens plaats hij voor de gemeente optrad, binnen acht dagen schriftelijk kennis moeten worden gegeven, met bijgevoegde verklaring, dat daarbij geene der bovenstaande bepalingen is overtreden."

De heer *Scholten* stelt voor, om geheel art. 7 weg te laten, en wordt dit voorstel aangenomen, waardoor het amendement van den heer *Wetter* is komen te vervallen.

Goedgekeurd wordt het voorstel van den heer *Hofstede de Groot*, om op art. 7 te doen volgen oud art. 10.

Geene amendementen zijn meer ten buréle, en geene nieuwe worden ingebragt. De Synodale verordeningen op het prediken van candidaten in de godgeleerdheid worden in haar geheel in stemming gebragt, en, overeenkomstig de meening der adviserende leden, tegen de stemmen alleen van de heeren *van Hasselt* en *Sannes*, aangenomen in voege als volgt:

Het concept der verordeningen gearresteerd en aan de consideratien der provinciale kerkbesturen en der classicale vergaderingen onderworpen.

„ SYNODALE VERORDENINGEN op het prediken van candidaten in de Godgeleerdheid.

„ Art. 1.

„ Het is aan studenten vergund voor eene gemeente te prediken, onder voorwaarde dat zij

„ *a.* candidaat in de godgeleerdheid zijn;

„ *b.* een voorstel onder een der hoogleeraren gedaan hebben, en

„ *c.* van goed zedelijk gedrag zijn.

„ De predikant, voor wien zij zullen optreden, verzekert zich vooraf door een getuigenis van de theologische faculteit, dat zij deze vereischten bezitten.

„ Het getuigschrift aangaande het zedelijk gedrag zal niet langer dan één jaar na zijne dagteekening geldig zijn.

„ Art. 2.

„ Zij mogen niet voor eene gemeente optreden, dan in tegenwoordigheid of althans met toestemming van den predikant dier gemeente.

„ Art. 3.

„ In eene en dezelfde gemeente mogen niet meer dan zes predikbeurten gedurende den tijd van één jaar door candidaten in de godgeleerdheid vervuld worden, tenzij met goedkeuring van den kerkeraad.

„ Art. 4.

„ Geene openbare godsdienstoefening zal door candidaten in de godgeleerdheid mogen geleid worden in eene vacante gemeente.

„ Art. 5.

„ Geen candidaat der godgeleerdheid zal de gewone kerkelijke formulieren, zoo voor de bediening des Doops als des Avondmaals, mogen voorlezen.

„ Art. 6.

„ De predikanten in het bijzonder, en de kerkeraden in het algemeen, zijn verpligt deze bepalingen in acht te nemen en deswegens verantwoordelijk voor het classicaal bestuur, waaronder zij ressorteren.

„ Art. 7.

„ Een student, bevonden wordende de eene of andere der bovenstaande bepalingen te hebben overtreden, zal verklaard worden onbevoegd te zijn tot het doen van eenig kerkelijk voorstel, tot den tijd toe, dat hij als candidaat tot de H. dienst zal zijn geëxamineerd en toegelaten.

„ Bij herhaalde overtreding zal, behoudens de verklaring zijner onbevoegdheid om ergens een kerkelijk voorstel te doen, zijne aangifte bij het provinciaal kerkbestuur om geëxamineerd te worden voor een half jaar worden afgewezen."

De verordeningen zullen aan de consideratiën der provinciale kerkbesturen en door dezen aan die der classicale vergaderingen, zoo veel zij de kerkeraden aangaan, krachtens artt. 62 en 12 van het Algemeen Reglement, onderworpen worden, en zal de Minister worden verzocht, de artikelen ten dienste van die besturen en vergaderingen te doen drukken.

De zitting wordt met dankzegging gesloten en geadjourneerd tot den volgenden dag.

H. G. J. VAN DOESBURGH, *president.*

Zitting van den 16*den Julij* 1857.

Al de leden, ook de quaestor-generaal, tegenwoordig.

De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

De secretaris rapporteert, ingevolge den last der vorige zitting, dat hem gebleken is, dat de toekenning van subsidie aan *Kollumerzwaag*, zonder schade voor deze gemeente, in zoo verre kan gewijzigd worden, dat aan haar *f* 2,000 dit jaar worde toegekend, met uitzigt op *f* 2,000 voor het volgend jaar; en dat in verband met deze wijziging aan *Well* worde toegewezen *f* 2,000 voor dit jaar, met uitzigt op *f* 4,000 voor het volgend.

Verslag van den secretaris wegens het onderzoek naar de gemeenten, aan wie bij de provisioneel genomen besluiten subsidie uit het fonds voor noodlijdenden is toegekend.

Overeenkomstig dit advies wordt besloten.

Wijziging van de provisionele besluiten, zoo veel *Kollumerzwaag* aangaat en besluit ten aanzien van *Well*.

De besluiten, betreffende de verzoekschriften van hulpbehoevende gemeenten, allereerst provisioneel genomen, worden alsnu definitief gemaakt.

De provisionele besluiten op de voordragten der Synodale commissie betreffende de verzoekschriften tot subsidie, definitief gemaakt.

Wordt overgegaan tot de benoeming van een secundus van den heer *Versfelt* in zijne betrekking als lid van de Algemeene Synodale commissie, en wordt als zoodanig gekozen de heer mr. *C. L. Schuller tot Peursum* te *Utrecht*, aan wien zal worden kennis gegeven. De benoeming heeft plaats gehad bij de derde stemming, na gehouden tusschenstemming tusschen de heeren *Matthes* en *Vos*.

Benoeming van den heer mr. *C. L. Schuller tot Peursum* als secundus bij de Algemeene Synodale commissie.

In deliberatie wordt genomen het quaestoraal rapport van den 11den dezer, behelzende de voordragten voor kleine toelagen aan hulpbehoevende gemeenten en personen.

Besluiten op de voordragten der quaesturale commissie voor kleine toelagen aan gemeenten en personen, als:

de gemeente *Nes op Ameland* te ondersteunen met *f* 30 voor de kerkelijke administratie, en voor de kerkelijke gebouwen te verwijzen naar de voorschriften tot inzending der adressen;

Ten aanzien van de gemeente *Nes* op *Ameland* wordt de voordragt in dier voege gewijzigd, dat voor dit jaar ter tegemoetkoming in de algemeene lasten van het kerkelijk beheer zal worden toegekend *f* 30, en dat de gemeente voor de gelden tot reparatie wordt verwezen naar de voorschriften van inzending der verzoekschriften van den 9den Julij 1855.

aan *Schoonoord* te verleenen eene toelage van *f* 75;

Aan *Schoonoord* wordt benevens de voorgedragen som van *f* 35 verleend eene toelage voor dit jaar van *f* 40, in de plaats van het uitzigt voor dit bedrag op het volgend jaar.

een voorstel tot het terugkomen op het besluit betreffende *Nes op Ameland* te verwerpen;

Naar aanleiding van de toekenning der toelage aan *Urmund* en *Grevenbicht*, stelt de heer *van Hasselt* voor, om terug te komen op het besluit wegens *Nes op Ameland*, doch wordt dit voorstel verworpen.

aan de weduwe *Versprille* en aan de weduwe *Hemmes* eene toelage van *f* 50, doch aan de weduwe *van Gennep* geene subsidie toe te kennen;

Aan de weduwe *Versprille* wordt in de plaats van *f* 40 eene toelage verleend van *f* 50, en aan de weduwe *Hemmes* in de plaats van *f* 35 eene toelage van *f* 50, terwijl de voordragt van *f* 40 voor de weduwe *van Gennep*, na bekomen inlichtingen, geheel wordt afgekeurd.

de overige voordragten in het rapport goed te keuren.

Voor het overige worden de voordragten aangenomen, en worden de besluiten wegens de toelagen, die eerst provisioneel genomen zijn, definitief gemaakt.

Het rapport wegens den toestand der Waldensche kerken, Bijl. D, voor de volgende zitting aan de orde gesteld.

Het rapport wegens den toestand der Waldensche kerken, hetwelk als Bijlage D aan de leden in gedrukt exemplaar is ter hand gesteld, zal in de volgende zitting aan de orde der beraadslagingen zijn.

Besluit overeenkomstig het advies der commissie tot art. 43 van het reglement op de vacaturen.

In discussie wordt gesteld het rapport der commissie tot het voorstel van den heer *van Hasselt*, betreffende art. 43 van het reglement op de vacaturen, ter visie gelegd in de zitting van den 10den dezer, en wordt in overeenstemming met het advies besloten.

Voorstel van den predikant *L. C. Meijer* te *Hontenisse*, tot wijziging van art. 52 van het reglement op de vacaturen, verworpen.

Gelezen eene missive van den predikant *L. C. Meijer* te *Hontenisse*, dd. 9 dezer, geregistreerd sub n°. 8549, tot verklaring en wijziging van art. 52 van het reglement op de vacaturen, en tot verandering in formulier G, aan het reglement annex, wordt goedgevonden, noch het reglement, noch het formulier op dit punt te alteréren.

De beraadslagingen wegens Bijlage B voortgezet.

De beraadslagingen wegens Bijlage B worden voortgezet.

De handelingen der Synodale commissie in diaconale zaken, alsmede betrekkelijk de beroeping te *Marrum en Nijkerk* en te *Vianen* en het consulentschap te *Doorn*, goedgekeurd, en het voorstel van den heer *van Campen* tot handhaving van het diaconiereglement, verworpen.

Al de handelingen in diaconale zaken, benevens de handeling betrekkelijk de beroeping te *Marrum* en *Nijkerk* en te *Vianen*, alsmede het consulentschap te *Doorn*, worden goedgekeurd, en wordt het voorstel van den heer *van Campen*, van den 2den dezer, betreffende de handhaving van het diaconiereglement, verworpen, in overeenstemming met al de adviserende leden, en tegen de stemmen alleen van de heeren *van Campen*, *Wetter* en *van Hasselt*.

Hierbij wordt in de beraadslagingen geenbeisteerd, nadat gelezen is een adres van het classicaal bestuur *Gouda*, dd. 23 Junij, toegezonden met geleidende van het provinciaal kerkbestuur *Zuidholland*, dd. 9 dezer, geregistreerd sub n°. 8546, betrekking hebbende tot het prediken van dr. *H. T. Kohlbrugge* te *Vianen*, en wordt deze missive aan de orde gesteld voor de volgende zitting.

In de beraadslagingen over het rapport geenbeisteerd, en een adres van het classicaal bestuur *Gouda* betrekkelijk het prediken van dr. *H. T. Kohlbrugge* te *Vianen*, voor de volgende zitting aan de orde gesteld.

De zitting wordt met dankgebed gesloten, geadjourneerd zijnde tot den volgenden dag.

H. G. J. VAN DOESBURGH, *president.*

Zitting van den 17den Julij 1857.

Al de leden tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

De heer *van Hasselt* verklaart, naar aanleiding der notulen, dat hij in de vorige zitting bij vergissing zijne stem heeft gegeven tot de goedkeuring van de handeling der Synodale commissie betreffende de predikantsberoeping te *Marrum en Nijkerk*, weshalve hij verzoekt zijne stem te mogen veranderen, en te vermelden, dat hij *tegen* heeft gestemd. Aan het verzoek wordt voldaan.

Verzoek van den heer *van Hasselt* om te vermelden, dat hij met het uitbrengen van zijne stem in de vorige zitting tot goedkeuring der handeling van de Synodale commissie in zake de predikantsberoeping te *Marrum* en *Nijkerk* zich heeft vergist, ingewilligd.

Aan de orde der beraadslagingen is het rapport wegens den staat der Waldensche kerken, Bijlage D, in gedrukt exemplaar aan elk der leden overhandigd.

Het rapport betreffende de *Waldensche* kerken, Bijlage D, in beraadslaging.

De heer *Wetter* stelt voor, om den voornamen inhoud der Bijlage, zooveel de uitbreiding vooral van het Protestantisme in *Italië* en daar buiten betreft, terstond, hetzij door het kerkelijk orgaan, hetzij op andere wijze openbaar te maken; welk voorstel wordt verworpen.

Voorstel om den voornamen inhoud van het rapport onverwijld openbaar te maken, verworpen.

De algemeene beschouwingen worden geopend over het rapport van den 7den dezer, betreffende de uitvoering van art. 23 van het Algemeen Reglement.

Het rapport betreffende art. 23 Algemeen Reglement in beraadslaging. Staking van stemmen op het voorstel van een der leden. Herstemming in de volgende zitting.

Tot de bijzondere beschouwingen overgegaan zijnde, stelt de secretaris voor het navolgend besluit: „De Synode, in ernstige overweging genomen hebbende of eene nieuwe poging door haar zal worden aangewend, om art. 23 van het Algemeen Reglement ten uitvoer te leggen, heeft dit geoordeeld in het tegenwoordig tijdstip niet geraden te zijn, doch, met volle erkenning van het regt der gemeente, bij het artikel uitgesproken, in den transitoiren staat, waarin de verkiezing van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten thans verkeeren, voor alsnog te moeten blijven rusten."

Als amendement op dit voorstel verlangt de heer *Scholten* het woord „transitoiren" weg-

genomen, en achter „art. 28 Algemeen Reglement" de woorden „op eene andere wijze „dan de thans bestaande" ingevoegd te zien; en wil de heer *van Hasselt*, dat de woorden „met volle erkenning van het regt der gemeente" zullen uitvallen.

De heer *van Campen* stelt voor, om art. 23 van het Algemeen Reglement aldus te wijzigen: „De benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten „geschiedt op de wijze, die in nader te maken bijzondere reglementen voor de kerkeraden „en op de vacaturen zal worden aangewezen."

Allereerst komt in stemming het amendement van den heer *Scholten* op het voorstel van den secretaris, en blijken hierop de stemmen te staken, weshalve in de volgende zitting eene herstemming zal worden gehouden.

Voor stemden de heeren *Matthes*, *van Campen*, *Wetter*, *van Hasselt*, *Metzlar*, *Sannes*, *Vos* en *van Hengel*.

Tegen de heeren *Borsius*, *Junius*, *van Walsem*, *Reddingius*, *Gerlach*, *Versfelt*, *Spruijt* en *van Doesburgh*.

In stemming komt daarna het amendement van den heer *van Hasselt* en wordt dit verworpen.

Tegen de heeren *Borsius*, *Matthes*, *van Walsem*, *Reddingius*, *Vos*, *Gerlach*, *Versfelt*, *Spruijt* en *van Doesburgh*.

Voor de heeren *Junius*, *van Campen*, *Wetter*, *van Hasselt*, *Metzlar*, *Sannes* en *van Hengel*.

De beraadslagingen over Bijlage B voortgezet.

Aan de orde is de voortzetting der beraadslagingen over Bijlage B.

De behandeling van hetgeen de Synodale commissie in zake dr. *H. T. Kohlbrugge* heeft gedaan, verdaagd.

Het antwoord der Synodale commissie in zake dr. *H. T. Kohlbrugge* zal overwogen worden als men zal gekomen zijn aan de regeling der bevoegdheid om te prediken, door de Synodale commissie in hetzelfde rapport voorgesteld.

Lastgeving aan de Synodale commissie om het onderzoek wegens het archief van het voormalig geestelijk kantoor voort te zetten.

Op voorstel van den heer *Wetter*, wordt aan de Synodale commissie opgedragen, het onderzoek wegens het archief van het voormalig geestelijk kantoor voort te zetten.

De handeling der Synodale commissie betrekkelijk het beheer der pastorijgoederen te *Blijham* goedgekeurd, en het Ministerieel berigt van het Koninklijk besluit in overeenstemming met het advies der commissie, voor kennisgeving aangenomen.

Bij de handeling rakende het beheer der pastorijgoederen te *Blijham* wordt gelezen en voor informatie aangenomen eene Ministeriële missive dd. 30 Junij, n°. 20, geregistreerd sub n°. 8509, houdende het Koninklijk besluit, hetwelk in deze aangelegenheid in overeenstemming met het advies der Synodale commissie is genomen.

Na goedkeuring van de volgende handelingen der commissie, in het rapport vermeld, bij het plan van eene onderlinge brandwaarborgmaatschappij in de beraadslagingen gesubsisteerd.

Overigens zijn de handelingen der commissie alle goedgekeurd, tot dat men gekomen is aan het plan van onderlinge brandwaarborgmaatschappij voor kerkelijke gebouwen, waarbij in de beraadslagingen wordt gesubsisteerd.

De zitting wordt met dankgebed gesloten, geadjourneerd zijnde tot den volgenden dag, des voormiddags, bij uitzondering op art. 21 van het reglement van orde, te negen uren.

H. G. J. van Doesburgh, *president*.

Zitting van den 18den Julij 1857.

Al de leden tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

De beraadslagingen over het rapport betrekkelijk art. 23 van het Algemeen Reglement hervat. Herstemming wegens het voorstel, waarop in de vorige zitting de stemmen hebben gestaakt.

Aan de orde is de herstemming over het amendement van den heer *Scholten* op het voorstel van den secretaris betreffende art. 23 van het Algemeen Reglement, waarop de stemmen in de vorige zitting hebben gestaakt.

Bij den uitslag der herstemming blijkt het amendement te zijn verworpen.

Tegen de heeren *Borsius*, *van Hasselt*, *van Walsem*, *Reddingius*, *Gerlach*, *Versfelt*, *Spruijt*, *Junius*, *van Doesburgh.*

Voor de heeren *Matthes*, *van Campen*, *Wetter*, *Metzlar*, *Sannes*, *Vos*, *van Hengel.*

De heer *Scholten* dient het navolgend voorstel in: „De Synode, gehoord het rapport der „commissie betreffende de voorschriften en voorstellen ter uitvoering van art. 23 van het „Algemeen Reglement, besluit, na ernstige beraadslaging, voor alsnog, naar de laatste „alinea van gezegd artikel, bij de bestaande bepalingen te moeten blijven berusten."

Alsnu komt in stemming het voorstel van den secretaris van de vorige zitting, hetwelk wordt verworpen.

Tegen de heeren *Matthes*, *van Campen*, *Wetter*, *van Hasselt*, *Metzlar*, *Sannes*, *Reddingius*, *van Hengel*, *Junius*, *van Doesburgh.*

Voor de heeren *Borsius*, *van Walsem*, *Vos*, *Gerlach*, *Versfelt*, *Spruijt.*

De hoogleeraar *Scholten* heeft zich *tegen*, en de heer *Hofstede de Groot* heeft zich *voor* verklaard, zijnde de heer *Bouman* gebleven buiten advies.

De heer *van Hasselt* dient het navolgend voorstel in:

„Na velerlei vruchtelooze pogingen tot eene bevredigende toepassing van art. 23 van het Algemeen Reglement, heeft de Synode, in hare zitting van ..... Julij 1857, de navolgende regeling der benoeming van ouderlingen en diakenen en der beroeping van predikanten vastgesteld.

„Art. 1. In elke gemeente is de algemeene kerkeraad door de gemeente, behoudens de regten van derden, tot de verkiezing van ouderlingen en diakenen gemagtigd.

„Art. 2 (art. 7 van het reglement op de vacaturen). In nieuwe gemeenten wordt de eerste benoeming van ouderlingen en diakenen gedaan door de stembevoegde manslidmaten.

„Art. 3. Van de keuze des kerkeraads wordt op den eerstvolgenden Zondag in elke godsdienstoefening aan de gemeente kennis gegeven, en deze geacht daaraan hare goedkeuring te hechten, indien niet de meerderheid van de stembevoegde manslidmaten binnen het verloop van acht dagen van het tegendeel heeft doen blijken, door schriftelijke en behoorlijk onderteekende verklaring hiervan, zonder meer, bij den kerkeraad der gemeente in te dienen.

„ Art. 4. Wanneer de keuze des kerkeraads de goedkeuring der gemeente wegdraagt, volgt onmiddellijk op de twee naastvolgende Zondagen de voorstelling, in art. 8 van het reglement op de vacaturen vastgesteld.

„ Art. 5. Wanneer de keuze des kerkeraads door de gemeente niet is goedgekeurd, gaat hij tot eene nieuwe verkiezing over, maar bijaldien deze wederom hare goedkeuring niet heeft mogen wegdragen, geschiedt de benoeming, door den kerkeraad, alléén uit voormalige kerkeraadsleden.

„ Art. 6. De beroeping van predikanten geschiedt door den algemeenen kerkeraad, met eerbiediging van de regten van derden, op den bestaanden voet.

„ Art. 7. Deze regeling wordt, altoos met inachtneming van art. 62 van het Algemeen Reglement, eerst zes maanden na hare uitvaardiging als definitief vastgesteld aangemerkt, ten ware de meerderheid der stembevoegde manslidmaten der Nederlandsche Hervormde kerk binnen het verloop van drie maanden na die uitvaardiging haar verlangen naar vollediger toepassing van art. 23 heeft te kennen gegeven.

„ Zij heeft hiertoe in elke gemeente de bevoegdheid en de gelegenheid op dezelfde wijze als in art. 3 ten aanzien van de benoemde ouderlingen en diakenen is omschreven, terwijl de meerderheid van alle stembevoegde manslidmaten in de gezamenlijke gemeenten berekend wordt naar de wettige bevolking op den 1sten Januarij des loopenden jaars, volgens de registers van den burgerlijken stand, in dier voege, dat elke gemeente gehouden wordt op de honderd leden *tien* stembevoegde manslidmaten te bezitten; grootere gemeenten boven de 20,000 *acht*, boven de 50,000 leden *zes*."

In stemming komt het voorstel van den heer *van Campen*, ingediend in de vorige zitting; het voorstel wordt verworpen, hebbende de heeren *van Campen*, *van Hasselt* en *Metzlar* alleen zich *voor* verklaard, terwijl de heer *Bouman* is gebleven buiten advies.

Het voorstel van den heer *Scholten* wordt aangenomen, volgens eenparig advies, behalve van den secretaris, en tegen de stemmen van de heeren *van Campen*, *van Hasselt*, *Metzlar*, *Gerlach* en *Versfelt*.

Al de stukken tot art. 23 van het Algemeen Reglement behoorende, gesteld in handen der Algemeene Synodale commissie, ten fine van advies.

De heer *Borsius* stelt voor, om al de stukken betrekkelijk art. 23 van het Algemeen Reglement te stellen in handen van de Algemeene Synodale commissie ten fine van advies in de volgende vergadering der Synode. Dit voorstel wordt aangenomen tegen het gevoelen van de heeren *Scholten* en *Bouman* en tegen de stemmen alleen van de heeren *van Campen* en *Wetter*.

Rapport nopens het hulpprediketschap.

De commissie tot de jaarlijksche rapporten der provinciale kerkbesturen brengt bij monde van den heer *Reddingius* het navolgend verslag uit wegens het *hulppredikerschap:*

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ Uwe commissie, in Uwe vergadering van den 2den dezer, belast met het geven van

rapport omtrent de verslagen der provinciale kerkbesturen betrekkelijk het *hulppredikerschap*, heeft de eer het navolgende te berigten:

„Werd in vorige jaren wel eens geklaagd, dat een en ander provinciaal kerkbestuur verzuimd had van het hulppredikerschap te rapporteren, thans bestaat daarvoor geen grond. Niet één provinciaal kerkbestuur, als ook de Waalsche commissie niet, is in gebreke gebleven aan art. 24 van het hulppredikerschap te voldoen; zelfs werden door de provinciale besturen van *Noordbrabant* en *Overijssel* de rapporten der classicale besturen en door dat van *Friesland* het rapport van het classicaal bestuur van *Leeuwarden* tevens toegezonden.

„Uit de ontvangen verslagen is ons gebleken, dat in het vorige jaar 18 hulppredikers zijn werkzaam geweest, en alleen de provinciale besturen *Groningen*, *Zeeland* en *Gelderland* van geene hulppredikers hadden te rapporteren.

„Het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* berigt, dat in zijn ressort alleen te *Bussem*, combinatie van *Blaricum* en *Laren*, classe *Amsterdam*, een hulpprediker werkzaam was, en aldaar de heer *H. J. D. Hellendoorn*, wegens zijne beroeping naar *Nieuw-* en *St.-Joostland* in *Zeeland*, opgevolgd was door den heer *A. P. G. Jorissen*, candidaat bij het provinciaal kerkbestuur van *Utrecht*, die op eene lofwaardige wijze tot genoegen der gemeente de dienst waarnam.

„Uit de berigten der classicale besturen van *Zwolle*, *Deventer* en *Kampen*, door den secretaris van het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel* toegezonden, is ons gebleken:

„dat in de classe van *Zwolle* ds. *J. Coninck Liefstinck*, predikant te *Hellendoorn*, door Z. M. den Koning *salvo honore et stipendio* emeritus verklaard, in den laatsten tijd als hulpprediker is bijgestaan door den Weleerw. heer *S. P. Heringa*, candidaat tot de Heilige dienst bij het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel*, en zulks op eene wijze als den grijzen leeraar en der gemeente zeer aangenaam was;

„dat in de classe van *Deventer* één hulpprediker was, te weten te *Haaksbergen*, zijnde de heer *C. Ribbius*, emeritus predikant van *Schokland*, welke hulpprediker bepaaldelijk belast was met de dienst in de buurtschap *Buurse*, en dat zijn Eerw. in alle opzigten met den loffelijksten ijver en getrouwheid de dienst verrigtte;

„dat in de classe *Kampen* de predikant *J. Marissen van Loon*, predikant te *Kampen*, wegens ongesteldheid in den aanvang des vorigen jaars een hulpprediker gehad had in dr. *C. P. Hofstede de Groot*, toen candidaat tot de Heilige dienst, die ten vollen genoegen der gemeente van *Kampen*, tot het overlijden van genoemden predikant (21 Mei), die betrekking heeft bekleed;

„dat in dezelfde classe op het eiland *Schokland*, ten gevolge der gunstige dispositie van Zijne Exc. den Minister van Eeredienst, om, bij *f* 100 's jaars door den predikant *J. Cromhout* te verstrekken, *f* 50 per maand uit 's Rijks kas te voegen, de candidaat *J. H. Berghege Arz.*, van October tot den dood van genoemden predikant (16 Maart dezes jaars), geheel tot genoegen der gemeente is werkzaam geweest;

„en dat de kerkeraad van *Kampen*, uit aanmerking der hoogstnoodzakelijke voorziening in de godsdienstige belangen der jongelingen van het instructie-bataillon door de bij Koninklijk besluit van den 29sten Januarij jl. toegestane voordragt van het Ministerie van Eeredienst en van Oorlog, om eene jaarwedde uit 's lands kas van *f* 800 te verkrijgen, terwijl door het gemeentebestuur van *Kampen* eene bijdrage van *f* 400 was toegestaan, in

de aangenomene beroeping van den heer *J. Hoek*, predikant te *Oudeschoot*, voor de godsdienstige belangen van het instructie-bataillon eene betere toekomst te gemoet zag.

„ De Waalsche commissie deelt mede, dat in haar ressort alleen te *'s Gravenhage* een hulpprediker voor den tijd van een half jaar aangesteld was, om de dienst waar te nemen voor ds. *Boucher*, door ongesteldheid hierin verhinderd, en dat die hulpprediker was ds. *A. Bost*, predikant buiten vaste betrekking in *Frankrijk*, daartoe volgens art. 6 van het reglement door den predikant zelf gekozen, onder approbatie der Waalsche commissie, na ingewonnen advies van den kerkeraad der gemeente.

„ Het kerkbestuur van *Drenthe* schrijft, dat de heer *A. Alberti* te *Ruinerwold*, voor zijn vader, gelijk ook op vacante plaatsen in den ring *Meppel*, nu en dan de dienst met goed gevolg waarnam.

„ Volgens het ingekomen rapport van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*, waren in die provincie, en wel in de classe *Heerenveen*, twee hulppredikers, één te *Bakkeveen*, één te *Haulerwijk*, van welke beide een goed getuigenis gegeven wordt, en had de heer *L. Fockens*, hulpprediker te *Dragtstercompagnie*, met het einde van het eerste kwartaal dezes jaars het door hem verzochte ontslag ontvangen, hebbende eenige naastbijwonende predikanten op zich genomen te dezer plaatse eenige predikbeurten te vervullen, tot dat nadere voorziening zou gekomen zijn.

„ Uit *Utrecht* is geschreven, dat in die provincie alleen te *Amersfoort* een vaste hulpprediker was, en wel de heer *J. H. van Rossem*, emeritus predikant van *Soerabaja*, omtrent wiens persoon en werk niet anders dan de loffelijkste getuigenissen konden gegeven worden.

„ Het kerkbestuur van *Limburg* berigt, dat in zijn ressort twee hulppredikers waren; te *Weert* de heer *J. de Jong*, emeritus predikant, en te *Eijsden*, de heer *J. R. Dinckgrene*, candidaat tot de Heilige dienst, en dat men in beide gemeenten over hun werk zeer te vreden was.

„ Voorts is uit het verslag van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* gebleken, dat in dit gewest slechts één hulpprediker is werkzaam geweest, en dat in de gemeente *Heusden* die hulpprediker was *Henri François Rijnvaan*, van wien ten opzigte van wandel en bediening de beste getuigenissen waren ingekomen.

„ Eindelijk hebben wij nog uit *Zuidholland* mede te deelen, dat aldaar drie hulppredikers werkzaam waren, als twee vaste en één tijdelijke. De betrekking van vaste hulpprediker werd waargenomen in de classe *Dordrecht*, in de hoofdplaats, op wien echter, volgens art. 25 van het reglement op het hulppredikerschap, de bepalingen in hetzelve vervat niet toepasselijk waren; in de classe *Leyden*, te *Alphen*, alwaar de dienst werd waargenomen door den candidaat *A. A. C. Sels*, daartoe aangesteld bij dispositie van Zijne Exc. den Minister van Eeredienst, dd. 9 Januarij 1857, tegen eene toelage van *f* 400 van Rijkswege, waaraan van wege de gemeente eene gelijke som werd toegevoegd; zijnde de dienst van gezegden hulpprediker in vereeniging met den predikant geregeld overeenkomstig het reglement op het hulppredikerschap. In hetzelfde ressort *Leyden* fungeerde de tijdelijke hulpprediker te *Leymuiden* c. a. de candidaat *A. van Laar*, ten vorigen jare door het classicaal bestuur van *Leyden*, en voor de eerste zes maanden dezes jaars door het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* toegevoegd aan den predikant van genoemde gemeente, ds. *G. van den Berg*, die door langdurige ziekte buiten staat was zijn dienstwerk

te verrigten, zullende de dienst van den hulpprediker eindigen met den 1sten Julij aanstaande, terwijl door de tusschenkomst van het classicaal bestuur bereids voor ds. *G. van den Berg* het emeritaat was aangevraagd.

" Met dankbare blijdschap in den Heer der kerk u deze berigten omtrent het hulppredikerschap medegedeeld hebbende, bidden wij verder Gods besten zegen over Uw Hoog Eerw. af voor Uwe hoogstgewigtige werkzaamheden.

R. P. Reddingius.

H. Bouman.

H. J. Matthes Jr.

G. W. Sannes."

Het rapport wordt voor kennisgeving aangenomen.

Het rapport voor kennisgeving aangenomen.

Namens de commissie tot het *Purmerkerkefonds* rapporteert de heer *van Campen* in voege als volgt:

Rapport der commissie tot het *Purmerkerkefonds*.

" Bij zeker octrooi der Staten van *Holland* en *West-Friesland*, werd bij het bedijken van de *Purmer* de honderste morgen der in te dijken landerijen voorbehouden ten behoeve van kerk en kerkelijke diensten; terwijl door eene in 1821 door den dood bekrachtigde uiterste wilsbeschikking van *Jan van Wallendal* aan de *Purmerkerk* eene boerenwoning met 40 morgen lands werd gelegateerd, met bepaling dat dit legaat zou blijven onder directie en administratie van dijkgraaf en hoofdingelanden, om de zuivere vruchten en revenuën aan de bestuurders van de *Purmerkerk* uit te keeren.

" Het lag in den aard der zaak dat de administratie der bij de bedijking gereserveerde landerijen aan de zorg van het opperbestuur van de *Purmer* werd opgedragen, welke die bevoegdheid delegeerde, eerst aan dijkgraaf en heemraden, later aan eene vaste commissie van hoofdingelanden, welke sedert 1637 onder den naam van commissie van kerkmeesters over de Purmerkerkgoederen is werkzaam geweest en tot op den huidigen dag voor die gestie comptabel is aan het collegie van hoofdingelanden. De administratie der goederen, herkomstig uit het legaat *Wallendal*, werd aan dezelfde commissie opgedragen.

" De classe *Edam* heeft zich in der tijd aan de Synode gewend met de vraag:
" " wat er zou behooren gedaan te worden om den eigendom en de revenuën van 70
" " morgen lands, ware het slechts gedeeltelijk, te beschermen en voor de Hervormde kerk
" " te verzekeren — en wie zich dat belang zou behooren aan te trekken." "

" Wat aan vorige kerkvergaderingen ontbrak om die vragen te beantwoorden, is naar het oordeel Uwer commissie volledig aangevuld door de inlichtingen van dijkgraaf en heemraden te dezer zake, aan HH. Gedeputeerde Staten van *Noordholland* dd. 30 September 1856 verstrekt, en ter voldoening aan het verzoek der Synode van 1856 door Hun Edel Groot Achtbaren aan de Synodale commissie medegedeeld.

" Naar ons oordeel stelt dat verslag de onderwerpelijke zaak in een helder daglicht. Wij maken het tot den grondslag van ons praeadvies en nemen het dus als een integrerend deel van ons rapport over:

„ „ Edam, *den* 30*sten September* 1856.

„ „ Dijkgraaf en heemraden van de *Purmer* hebben bij Uw Edel Groot Achtb. apostille, dd. 21 Augustus jl., n°. 30, ontvangen eene daaraan gehechte missive van de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde kerk, aan Uw Edel Groot Achtb. gerigt onder dagteekening *'s Gravenhage* den 7den Augustus 1856, waaromtrent wij door Uw Edel Groot Achtb. verzocht zijn geworden alle zoodanige inlichtingen te geven, als ter beoordeeling der zaak noodig zijn.

„ „ Wij hebben de eer betrekkelijk een zeker fonds, bekend onder den naam van *Purmerkerkefonds* aan Uw Edel Groot Achtb. de volgende mededeeling te doen:

„ „ 1°. dat, zoo als in de bovengezegde missive wordt aangevoerd, bij het octrooi van de Staten van *Holland* en *West-Friesland* tot het bedijken van de *Purmer* van den jare 1617, de 100ste morgen van alle te bedijken gronden is voorbehouden geworden tot onderhoud van kerk en kerkelijke diensten, doch dat omtrent het beheer dier gronden daarin geen gewag is gemaakt; — dat het uit den aard der zaak voortvloeide, dat het bedoelde beheer was toevertrouwd geworden aan het opperbestuur van de *Purmer*, dat is: het collegie van hoofdingelanden; door welk collegie dan ook van den beginne af aan de administratie dier landerijen eerst aan dijkgraaf en heemraden, doch later (in 1637) aan eene vaste commissie uit of door hoofdingelanden is opgedragen geworden, aan welke commissie van toen af de naam van kerkmeesters over de Purmerkerkelijke goederen is toegekend, onder welken naam die commissie tot heden nog bestaat, en die altijd rekenpligtig is beschouwd aan het collegie van hoofdingelanden, waaraan ook door haar altijd gevolg is gegeven.

„ „ 2°. dat bij art. 5 der kavelconditiën van de *Purmer*, gearresteerd den 28sten Julij 1622, door Hoog Edel Mogende Heeren Staten van *Holland* en *West-Friesland* onder dien datum onherroepelijk bekrachtigd, is vastgesteld geworden, dat „ „ „ zoo wanneer „ „ „ namaals bij de hoofd- en gemeene ingelanden, dijkgraaf en heemraden goedgevonden „ „ „ werd eene kerk te doen stellen, alsdan diegene, op wiens land dezelve gesteld zal „ „ „ worden, voor 't zelve land zal worden gecontenteerd naar de waardij van den tijd;" " "

„ „ 3°. dat echter, ten gevolge van een in 1647 ingekomen, zoo schriftelijk als mondeling verzoek van gecommitteerden van de classis van *Edam* tot opbouw van een Godshuis en hetgeen daartoe behoort, ten beste van de ledematen en andere bewoners in de *Purmer*, blijkens resolutie van hoofdingelanden voornoemd, van den 4den Mei 1648, met dijkgraaf en heemraden de opbouw eener kerk in de *Purmer* is geëxcuseerd, en in plaats daarvan bij provisie en tot wederopzeggens toe aan de predikanten van *Edam* c. s. is toegekend *f* 25 's jaars voor het waarnemen van kerkelijke diensten enz. Welke toelage op aanvrage van belanghebbenden bij onderscheidene besluiten successivelijk is verhoogd geworden, waarmede destijds genoegen is genomen, terwijl nimmer door de ingelanden van de *Purmer* zelve eenig verzoek tot stichting van een kerkgebouw is ingezonden.

„ „ 4°. dat bij uiterste wilsbeschikking van 15 Julij 1808, later door den dood be-

krachtigd, en in 1821 door het overlijden zijner huisvrouw, aan wie het vruchtgebruik was verbleven, kracht van uitvoering bekomen hebbende, door *Jan van Wallendal* aan de Purmerkerk tot vermeerdering van hare kerkelijke goederen gelegateerd is geworden eene boerenwoning met 40 morgen lands, onder voorwaarde, dat deze zullen worden gesteld en altijd verblijven onder directie en administratie van den dijkgraaf en hoofdingelanden in der tijd, om de zuivere vruchten en revenuën aan de bestuurders van de Purmerkerk uit te keeren;

„ „ dat de directie en administratie bij resolutie van hoofdingelanden al dadelijk is toevertrouwd geworden, behalve aan den dijkgraaf, aan eene vaste commissie uit hoofdingelanden en door deze telken jare de revenuën van gezegde plaats van *Wallendal* in de *Purmerkerkekas* zijn overgestort, en alzoo tot vermeerdering van het kerkefonds hebben gestrekt;

„ „ 5°. dat, ofschoon daarvan bij het octrooi geen gewag is gemaakt, reeds in den jare 1633, op request van verscheiden huislieden in de *Purmer* bij resolutie van hoofdingelanden, is besloten tot het daarstellen van een schoolgebouw, en dat de kosten van aanbouw alsmede de jaarwedde van den onderwijzer zouden betaald worden uit de inkomsten van de Purmerkerkelanden, zoo als zulks nog heden plaats heeft;

„ „ 6°. dat tot den jare 1727, onder uitzondering van het zoo evengenoemde, de opkomsten van de kerkelanden telken jare zijn besteed òf tot aankoop van eenige landerijen òf tot belegging in rentegevende effecten ten laste van het gemeene land enz.; welke laatste in der tijd zijn overgebragt in inschrijvingen op het grootboek der nationale schuld;

„ „ 7°. dat na het genoemde jaar 1727 de opkomsten van de kerkelanden (met inbegrip van die van de gelegateerde plaats van *Wallendal*) door het collegie van hoofdingelanden (zeker uit aanmerking dat het kerkelijke fonds eene genoegzame hoogte had verkregen), zijn geoordeeld vatbaar te kunnen worden beschouwd om ten algemeenen nutte van al de ingelanden te worden gebezigd; tengevolge waarvan dan ook, onder behoud van het bestaande fonds, jaarlijks eene telkens bepaalde som tot het bovengezegde einde is afgezonderd geworden, welke dan ook uit de *Purmerkerkekas* werd overgestort, waaronder almede zijn begrepen geworden de zuivere opkomsten van meergemelde plaats van *Wallendal;*

„ „ 8°. dat in 1821 in de vergadering van hoofdingelanden is ingekomen een verzoek van de toenmalige predikanten van *Edam* c. s., aandringende op eene vermeerdering van toelage, ja zelfs om de geheele inkomsten der kerkelijke goederen te reclameren; doch welk verzoek destijds na ernstige correspondentie met Z. E. den Heer Staatsraad Gouverneur dezer provincie is gewezen van de hand niet alleen, maar ook bij Hoogstdeszelfs missive van den 31sten Mei 1822, n°. $\frac{380}{2685}$ de wijze van administratie en beheer dezer goederen geheel en onvoorwaardelijk is goedgekeurd;

„ „ 9°. dat niettemin alstoen op het bovenaangehaalde verzoek aan de respective predikanten van *Edam* c. s. is toegekend geworden eene jaarlijksche toelage van *ƒ* 75 ieder, beloopende voor 8 predikanten 's jaars eene som van *ƒ* 600, waarbij gevoegd het onderhoud

van het schoolgebouw en de jaarwedde van den onderwijzer, dit te zamen meer beloopt, dan de zuivere inkomsten van het primitive fonds konden renderen;

„ „ 10°. dat uit al het bovenstaande, naar het bescheiden oordeel van dijkgraaf en heemraden, genoegzaam kan blijken, dat nergens gevonden wordt eenige aanwijzing van bestemming voor hetgeen het *Purmerkerkefonds* jaarlijks als saldo aanbiedt, en dat de vergadering van hoofdingelanden daarover ten allen tijde oppermagtig op onderscheiden wijzen doch slechts in het belang der ingelanden heeft beschikt, zonder daarin ooit weerhouden of weersproken te zijn geworden.

„ „ Waarom dan ook dijkgraaf en heemraden van gevoelen zijn, dat het onderwerpelijke fonds is geworden het gemeenschappelijk eigendom der ingezetenen, daar de bedoelde landerijen van de bedijkers als primitive eigenaars zijn afgehouden en tot iets zijn voorbehouden, hetwelk tot heden doelloos is geacht geworden, en dat alzoo de administratie en beschikking over dat fonds ontegenzeggelijk behoort aan het collegie van hoofdingelanden.

„ *Dijkgraaf en Heemraden van de Purmer*,

(get.) W. Pauw, *dijkgraaf*.
P. Peeting, *secretaris*." "

„ Dit vooruitgesteld zijnde, hebben wij ons de vraag voorgesteld:

„ 1°. Wien behoort de eigendom der goederen en fondsen hier bedoeld?

„ 2°. Wien behoort de administratie?

„ 3°. Welke verandering behoort in den tegenwoordigen stand van zaken gebragt te worden, en wie zijn geregtigd om casu quo zulk eene verandering te provoceren?

„ Wat de eerste vraag betreft, schijnt de beantwoording daarvan geene moeijelijkheid op te leveren, omdat dijkgraaf en heemraden van de *Purmer* zich niet als eigenaren daarvan beschouwen, en de opbrengsten dier goederen erkennen te behooren tot het kerkelijk fonds van de *Purmer*, hoewel zij tegen al hunne voorafgaande positieven op het einde van hun rapport, op grond der ontstentenis van eenige aanwijzing van bestemming, beweren dat het fonds zou geworden zijn het gemeenschappelijk eigendom der ingezetenen.

„ Wel is waar, erkent dat collegie, dat het dat fonds groot genoeg rekent, om een gedeelte daarvan ten nutte van de gezamenlijke ingelanden aan te wenden, en zou vroeger of later het geval kunnen ontstaan dat het deswegens ter verantwoording geroepen werd — maar ook in die daad en in de wijze, waarop zij wordt ten uitvoer gelegd, ligt niet opgesloten eenige bewering van eigendom op de landerijen.

„ Er bestaat geene kerk in de *Purmer*, en toen in den jare 1647 door sommigen eene poging werd aangewend om er eene te stichten, schijnt men met onderling goedvinden

daarvan te hebben afgezien bij eene transactie, waaruit herkomstig is de toelage van *ƒ* 75 's jaars, welke aan acht predikanten van omliggende plaatsen wordt uitbetaald.

„ Uit die fondsen werd in 1683 eene school gebouwd, en tot op heden eene jaarwedde aan den onderwijzer uitgekeerd.

„ Van het oogenblik nu dat de bewoners van de *Purmer* hun verlangen zullen te kennen geven om eene kerk te stichten, daarbij eene pastorij te voegen, een kerkhof aan te leggen, en er dus een kerkbestuur zal bestaan, zullen de revenuën van dat fonds aan dat kerkbestuur moeten worden uitgekeerd, en zullen de tegenwoordige beheerders tot rekening en verantwoording hunner gestie kunnen geroepen worden. Van dat oogenblik toch zullen die goederen *worden* kerkelijke eigendommen — thans zijn zij daartoe slechts *bestemd*. Waren zij niet bepaaldelijk aan de kerk en de kerkelijke diensten van de *Purmer* voorbehouden en gelegateerd, dan zou de vraag kunnen oprijzen, of niet de Kerk (als algemeen corpus morale) zich als eigenaresse daarvan zou kunnen beschouwen, en welk aandeel daarin den Roomsch-katholijken, welk aandeel daarin den Protestantschen bewoners van de *Purmer* zou toekomen. Thans kan daarvan naar ons oordeel geene sprake zijn.

„ Minder bezwaarlijk nog schijnt ons het antwoord op de tweede vraag. Wat toch betreft de administratie van het legaat *Wallendal*, die is door het testament van den erflater aangewezen niet alleen, maar tot eene voorwaarde van zijne schenking gemaakt. En wat de overige eigendommen betreft, die herkomstig zijn uit de oorspronkelijke reserve van den honderdsten morgen en de gecapitaliseerde inkomsten dier bezittingen, lag het in den aard der zaak dat zij, die dat quotum der door hen ingedijkte landerijen eenmaal casu quo zouden moeten afstaan, het bezit en de administratie van dat quotum behielden tot dat, bij eventuële vervulling der voorwaarde van het octrooi, die administratie zal worden overgenomen door het kerkbestuur, dat dàn, maar ook dàn alleen daartoe zal geregtigd zijn.

„ En thans overgaande tot de beantwoording van de derde vraag, volgt reeds uit het gepromitteerde, dat, zoolang er in de *Purmer* geene kerk gesticht en dus geen kerkbestuur gevestigd is, in den tegenwoordigen stand der zaak geene verandering kan gebragt worden, en wij het niet zouden durven wagen aan eenig kerkbestuur te raden, de revindicatie dier eigendommen of zelfs de administratie daarvan, als kerkegoederen, bij den burgerlijken regter te vorderen of bij de administratieve autoriteiten te vragen.

„ Wij hebben de eer dit ons oordeel en deze niet onbelangrijke zaak aan Uwe hoogere wijsheid te onderwerpen.

„ *De Commissie ad hoc*,

A. W. van Campen.
J. Versfelt.
G. W. Sannes."

Het rapport wordt ter visie gelegd tot de zitting van den 21sten dezer. Het rapport ter visie gelegd.

In dezelfde zitting zal in beraadslaging worden genomen het plan eener onderlinge brandwaarborgmaatschappij voor de kerkelijke gebouwen, hetwelk door de Algemeene Synodale commissie bij haar rapport, Bijlage B, is overgelegd.

De zitting wordt met dankgebed gesloten, geadjourneerd zijnde tot Maandag den 20sten dezer.

H. G. J. van Doesburgh, *president*.

Zitting van den 20sten Julij 1857.

Al de leden, met uitzondering van den heer *Vos*, tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

Voorstel, om het adres aan den Koning tot afschaffing der slavernij, uit aanmerking van de daartoe strekkende, bij de Staten-Generaal ingediende wetsontwerpen, terug te houden, verworpen.

De heer *Wetter*, op zijn verzoek het woord bekomen hebbende, stelt voor, dat de vergadering op haar besluit van den 11den dezer, betreffende het aan Z. M. den Koning in te dienen adres tot afschaffing der slavernij in de volkplantingen van het Rijk, terugkome, uit aanmerking dat, gelijk de dagbladen vermelden, de Hooge Regering wetsontwerpen, tot dit doel moetende leiden, bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft ingedierd. Het voorstel wordt verworpen, hebbende alleen de heeren *Borsius*, *van Campen*, *Wetter* en *Versfelt* zich *voor* verklaard.

Eenige rapporten uitgebragt, betreffende:

Achtereenvolgend worden uitgebragt de na te melden rapporten, als:

1°. de geloofsveranderingen;

1°. door de commissie tot de jaarlijksche rapporten der provinciale kerkbesturen, bij monde van den heer *Bouman*, betreffende de *geloofsveranderingen*, luidende als volgt:

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN EN MEDEBROEDERS!

„ De ondergeteekenden, bij besluit van den 2den dezer en later, verzocht der vergadering berigt te geven aangaande verscheidene verslagen der provinciale kerkbesturen, nemen de vrijheid thans eene beknopte beschouwing aan te bieden van hetgeen, in de bekende tabel C, omtrent zoodanige *geloofsverwisselingen* vermeld is, waardoor *Roomschgezinden* tot *ons* of wel *Hervormden* tot de *Roomsche* kerk overtraden.

„ A. Allereerst zal men hier eene *statistische opgave* verlangen van het getal personen, die van belijdenis verwisselden. Intusschen kan het *verlies*, dat ons *Rome* nu wederom deed ondergaan, zelfs door geene benadering, met volkomene juistheid berekend worden. Immers, om dit eerst te noemen, bij de opgave dergenen, die tot de Roomsche kerkgemeenschap overtraden, vonden wij veel zeldzamer, dan in het tegenovergestelde geval, de *kinderen* vermeld, die te gelijk met hunne ouders aan onze gemeente onttrokken werden. Waar wij evenwel deze opgegeven zagen, hebben wij, om den toestand van zaken niet te zeer van de lichtzijde te doen beschouwen, hun getal bij het cijfer der overgetredenen gerekend. Maar veel grooter wordt hier de onzekerheid, als men bedenkt, hoe velen, vooral in de aanzienlijkste en met fabrieken en trafieken vervulde steden van ons Vaderland, door de al te bekende middelen *in het geheim* voor het Pausdom gewonnen worden, zonder dat het aan de kerkeraden en kerkbesturen, hoe waakzaam ook, gelukt daaromtrent volledige en zekere narigten te bekomen. Waarom dan de secretaris van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* met wijze omzigtigheid verklaart, *dat men te Amsterdam, zelfs niet bij gissing, bepaaldelijk kan opgeven, of er overgangen uit de Hervormden tot de Roomschen hebben plaats gehad.* En ook in andere, ons toegekomene berigten ontbreekt het niet aan soortgelijke wenken der voorzigtigheid. Dit een en ander gelieve dan de

vergadering onder het oog te houden, ter regte waardering der volgende opgaven, die uit de onderscheidene berigten, zoo naauwkeurig mogelijk, verzameld zijn.

„ Uit de *Roomsche* kerk traden, in het laatste jaar, tot de *Hervormden* over:

In *Gelderland*	22	personen.
„ *Zuidholland*	109	„
(Hieronder 32 te *Rotterdam* en 22 te *'s Gravenhage*.)		
„ *Noordholland*	37	„
(Hieronder 22 personen te *Amsterdam*; medegerekend twee personen, behoorende tot de *Oudroomsche Clerezie*. Voorts zijn te *Amsterdam* daarenboven dertig Roomsch gedoopte kinderen uit veertien huisgezinnen op het doopboek der Hervormden overgeschreven.)		
„ *Zeeland*	7	„
„ *Utrecht*	37	„
(Waaronder 34 in de stad van dien naam; alwaar mede twee Israëlitinnen en eene Mohammedaansche vrouw tot onze gemeente overgingen.)		
„ *Friesland*	20	„
(Hiervan tien te *Leeuwarden*, waar zich nog 64 Roomschen bereiden om bij ons belijdenis des geloofs af te leggen.)		
„ *Overijssel*	5	„
„ *Groningen*	14	„
(Waarvan 11 in de classe van dien naam.)		
„ *Noordbrabant*	16	„
„ *Drenthe*	8	„
„ *Limburg*	1	„
Waalsche kerken	8	„

In het geheel zijn dus uit de *Roomsche* kerk tot de *Hervormden* overgetreden . . . . 284 personen.

Daarentegen hebben het *Hervormde* geloof verzaakt en zijn tot de *Roomsche* kerk overgetreden :

In *Gelderland*	. . . .	12	personen.
" *Zuidholland*	. . . .	17	"
" *Noordholland*	. . . .	7	"
" *Zeeland.*	. . . .	4	"
" *Utrecht.*	. . . .	3	"
" *Friesland*	. . . .	10	"
" *Overijssel*	. . . .	8	"
(Waaronder te *Zwolle* een huisgezin van zeven personen.)			
" *Groningen*	. . . .	4	"
" *Noordbrabant.*	. . . .	8	"
" *Drenthe.*	. . . .	1	"
" *Limburg.*	. . . .	4	"
Waalsche kerken, niemand.			

Het blijkt dus, dat, *zooveel bekend is* (want dit voegt *Zuidholland* uitdrukkelijk bij het medegedeelde berigt), in het geheel uit ons midden tot de *Roomschen* zijn overgegaan . . . . 78 personen.

Dit getal, vergeleken zijnde met het, uit dezelfde narigten boven aangegevene cijfer der tot ons overgekomenen, ten bedrage van. . . . 284 "
toont voor onze *Hervormde kerk* eene aanwinst van. . . . . 206 "

" B. *Ten tweede* zij het ons nu vergund de vergadering op eene en andere bijzonderheid, tot deze berigten betrekkelijk, opmerkzaam te maken. De onderlinge verhouding der overgangen schijnt thans voor ons minder gunstig, dan in 1855; toen wij, naar de, wegens dat jaar ontvangene opgaven, eene aanwinst hadden van 271 personen. Maar als wij gadeslaan, wat ons uit de hoofdstad van eene onzer provinciën, gelijk boven gezegd is, berigt wordt van het aantal Roomschgezinde Christenen, die zich tot het afleggen der geloofsbelijdenis bij onze gemeente voorbereiden, en als wij daarbij opmerken, wat algemeen bekend is, dat in eene andere groote stad van ons land, bij het laatst gevierde Paaschfeest, vele gelijkgezinden die belijdenis werkelijk reeds gedaan hebben; zoo schijnt de hope niet ijdel, dat het eerstvolgende jaarverslag gunstiger uitkomsten zal aanbieden. En zulks te meer, daar de werkzaamheid der *Evangelische Maatschappij* en andere lofwaardige instellingen om, door de uitreiking van den Bijbel en nuttige kleine geschriften, licht in de duisternis te verspreiden, nu eerst haar weldadigen invloed krachtdadig

begint te doen gevoelen; waarvan wij, op meer dan ééne plaats der verslagen, bij de vermelding van de zoo genoemde *colportage*, aangename blijken ontdekken. Maar er is meer, dat ons, bij de aandachtige beschouwing der berigten, blijdschap geeft. Want, al moet men vreezen, dat het aantal van hen, die onze kerk verlieten, hier en daar grooter was, dan de kerkbesturen konden mededeelen; zoo blijkt toch genoegzaam, dat wij thans het verlies van niemand te betreuren hadden, die zich door maatschappelijken stand of beschaving onderscheidde. Integendeel mogt van meer dan éénen, die tot ons overtrad, naar waarheid getuigd worden, dat zijn overgang onzer gemeente tot eere verstrekte. Zoo is het opmerkelijk, dat in eene aanzienlijke vaderlandsche stad, in één en hetzelfde jaar 1856, de beide hoofdambtenaren der politie, en een van deze met twee zijner zonen, tot onze gemeente werden toegebragt. Maar veel meer blijdschap baart ons, wat omtrent deze twee geachte mannen en omtrent anderen, die bijna gelijktijdig dààr en elders denzelfden gewigtigen stap deden, verklaard wordt, dat zij niet slechts *met volkomene overtuiging tot de Hervormde kerk toetraden*, maar dat *ook voor de zaak des Heeren veel goeds van hen te hopen is*. Nog trok het onze opmerking tot zich, dat bijzonder *in onze aanzienlijkste steden*, een betrekkelijk groot aantal Roomschgezinden van de banden des Pausdoms bevrijd werden. En dit verschijnsel boezemde ons de zoete hoop in, dat de onzen daar zoo langer zoo meer werkzaam worden ter verbreiding van het zuivere Evangelielicht onder hunne dwalende medechristenen, en scheen ons het streelende uitzigt te openen, dat ook de, elders wonende Hervormden, bij wie wij gaarne denzelfden ijver voor de heilige zaak veronderstellen, met even gelukkigen uitslag dat lofwaardige voorbeeld zullen navolgen.

„C. Wenscht men *ten laatste* de wegen gade te slaan, langs welke zulk een aanmerkelijk aantal onzer landgenooten, als wij vermeld hebben, tot *geloofsverwisseling* gevoerd werden; hoezeer ook sommige der toegezondene berigten den lof van naauwkeurigheid verdienden, zoo troffen wij evenwel zelfs hier niets aan dat over dit, ook voor de *zielkunde* zoo belangrijke verschijnsel ons eenig nieuw of onbekend licht deed opgaan. Sommigen dan, *die het Pausdom vaarwel zeiden*, om van dezen eerst te spreken, werden daartoe door meer uiterlijke *aanleidingen* en levensomstandigheden geleid of opgewekt, die de goede Voorzienigheid aan de bevordering harer weldadige oogmerken dienstbaar maakte. Van dien aard waren voor eenigen de zamenwoning of huwelijksverbindtenis met *Protestanten*; voor anderen de tegenzin tegen eene kerk, wier geestelijken zij, door onverdraagzame bemoeijingen, den vrede hunner huisgezinnen zagen verstoren. Elders wordt de aandacht op het regtmatige *mishagen* gewezen, dat bij nadenkenden tegen verscheidene leerstellingen van het Pausdom oprees. Onder die leeringen worden inzonderheid de *mis* en *biecht* genoemd, mitsgaders het *Bijbelverbod* en de hedendaags zoo onbeschaamd gedreven *Mariadienst*. Maar het bleek ons uit de berigten, dat dit alles dan eerst voor gemoed en leven gezegende vruchten droeg, als het de vroegere stompzinnigheid en lijdelijke gehoorzaamheid aan den priester voor bedachtzaam onderzoek der waarheid, uit geestelijke behoefte ontstaan, deed plaats maken, en bovenal als het tot het lezen en bepeinzen van den *Bijbel* aanlokte en overhaalde. Naar de telkens wederkeerende getuigenissen, die wij lazen, was *dit*, *dit* inzonderheid het krachtige en van God gezegende middel, dat bij meest allen, die uit reine beginselen tot ons overtraden, het nieuwe gemoedsleven

opwekte en aankweekte. Wij zagen dus hier weder onze overtuiging versterkt, dat allen, die niet wenschen dat eenmaal hunne nakomelingen een *meerendeels Roomsch* land bewonen, geene maatschappijen hunne ondersteuning waardiger behooren te achten, dan haar, die zich beijveren om het *Woord des levens*, zelfs in de afgelegenste hoeken van ons eigen Vaderland, zoo veel mogelijk aan allen, voor wie het nog een gesloten en verboden boek is, bekend te maken en ter hand te stellen.

„Wat hen aangaat, die *Rome* boven ons de voorkeur gaven; wij hopen (want *de liefde hoopt alle dingen*), dat het onder hen mede niet geheel aan zoodanigen ontbroken moge hebben, die zich bij hunnen overgang door gemoedelijke overtuiging en waarheidsliefde geleiden lieten. Maar wij moeten in opregtheid verklaren, dat ons daarvan uit de stukken, die de stoffe voor dit verslag aanboden, niets gebleken is. Veeleer was het zucht naar voordeel, met diepe onkunde gepaard, die voor de arglist en omkooping der priesters het aardsgezinde oor en hart opende. Maar bovenal waren het de *gemengde huwelijken*, sints vele jaren in de geschiedenis van *Rome's* overwinningen zoo befaamd, die nu wederom al te vele huisgezinnen en geslachten onder het juk van het Pausdom bragten. Elk verslag bijna, dat wij overwogen, diende om onze droefheid over die verbindtenissen, door het bijgeloof steeds zoo listig aan zijne oogmerken dienstbaar gemaakt, te verlevendigen. Elk berigt bijkans scheen eene nieuwe roepstem te zijn om onze jeugdige geloofsgenooten en lidmaten tegen huwelijken te waarschuwen, waardoor zij zich zelven naberouw en bitter zelfverwijt en het kroost, dat hun veelligt gegeven zal worden, reeds vóór de geboorte, geestelijke slavernij bereiden.

„Uwe commissie, Hoog Eerwaardige Heeren en Broeders! besluit dit verslag met den wensch en de bede, dat, zoo het haar gelukt is uit de, ons toevertrouwde berigten hier of daar eenige nuttige opmerking te verzamelen, die wenken voor de vaderlandsche kerk, in haar moeijelijken strijd tegen het Pausdom, niet geheel onvruchtbaar bevonden mogen worden!

„'s Gravenhage, den 20sten Julij 1857.

HERM. BOUMAN.
R. P. REDDINGIUS.
G. W. SANNES.
H. J. MATTHES."

2°. het voorstel van den heer *Hofstede de Groot* tot het maken van bepalingen opzigtens de uitspraken van kerkelijke tucht;

2°. Door de commissie tot het voorstel van den heer *Hofstede de Groot*, van den 2den dezer, betreffende de uitspraken van kerkelijke tucht, bij monde van den voorsteller in dezer voege:

„HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„In handen van de ondergeteekenden is, ten einde van raad en voorlichting te dienen, door Uwe vergadering gesteld het navolgend voorstel van één hunner: „„Het is

„ „ in de laatste jaren gebleken, dat er eene tweevoudige geheel tegenovergestelde ziens-
„ „ wijze bij kerkelijke besturen heerscht omtrent het op nieuw in behandeling nemen van
„ „ aanklagten, waarover vroeger beslist is, of van aanklagten, welke, zouden zij in aan-
„ „ merking mogen genomen worden, vroeger hadden dienen te zijn ingeleverd. Daar
„ „ deze tegenovergestelde zienswijze aanleiding geeft tot tegenstrijdige handelwijze en veel
„ „ verwarring kan veroorzaken, stelt de ondergeteekende voor, dat de Synode eene com-
„ „ missie benoeme, om te onderzoeken, wat zij doen kan, om hierin de noodige eenparig-
„ „ heid tot stand te brengen."" Wij hebben daarover vele ernstige beraadslagingen gehad, waarvan wij U de slotsom aanbieden.

„ Aanleiding tot het doen van dit voorstel lag in het gebeurde met eenige kerkbesturen, welke wij hier niet behoeven te noemen. Die nu hebben wel allen naar hunne beste overtuiging gehandeld, doch in geheel strijdigen geest, zoodat eene bevordering van gelijkmatigheid dringend noodig schijnt.

„ Bij onze beraadslagingen kwam ons ook voor, dat voor deze zaak het beginsel van *verjaring* van verkeerde handelingen in onze kerkelijke wetgeving diende opgenomen te worden. Want in art. 38 van het nieuw reglement voor opzigt en tucht is bepaald, dat een predikant, van zijn ambt ontzet, na vijf jaren rehabilitatie kan bekomen. Hierin ligt het beginsel *opgesloten*, dat verkeerdheden, vóór vijf jaren bedreven, geene reden van kerkelijke tucht en bestraffing kunnen opleveren; doch *uitgesproken* is dit beginsel nergens.

„ In velerlei opzigten kwamen wij geheel overeen. Wij twijfelden niet, of als *regtsregel* moest ook bij ons gelden, wat in het Romeinsche regt dus wordt uitgedrukt: „ „ Res judi-
„ „ cata pro veritate accipitur;"" als ook: „ „ Prætor quoque jus reddere dicitur, etiam
„ „ quum inique decernit;"" desgelijks: „ „ Sententia rescindi non potest;"" of ook:
„ „ Rebus judicatis standum est.""

„ De *ratio legis*, welke de Romeinen voor dien regel hadden, geldt immers ook voor kerkelijke zaken. Wel wordt de zedelijk-schuldige niet rein, als de regter hem voor onschuldig houdt; maar eene onschuldig-verklaring moet toch gelden, „ „ ne aliter modus
„ „ litium multiplicatus summam atque inexplicabilem faciat difficultatem; maxime si diversa
„ „ pronunciarentur."" Of gelijk *Cicero* het uitdrukt, *pro Cæcina*, cap. 26: „ „ Esse debet
„ „ finis sollicitudinis et periculi litium.""

„ Deze beginselen worden door *J. H. Boehmer*, in zijn *Jus Ecclesiasticum Protestantium*, Lib. II, Tit. 27, § 32 (T. I, p. 1410, ed. 5), dan ook met regt op het Protestantsch kiesregt toegepast. Uit *Cicero pro Sylla* haalt hij aan: „ „ Status reipublicæ seu
„ „ publica reipublicæ salus maxime rebus judicatis continetur;"" en uit denzelfden *pro Cluentio*, dat het impudent is, „ „ rem judicatam labefactare conari;"" als ook uit L. V. *in Verrem*, dat de Staten bedorven zijn en ten ondergang snellen, wanneer geslagen vonnissen worden veranderd. *Boehmer* zelf voegt er bij: „ „ Fingunt quidam *plenitudinem*
„ „ *potestatis* in principe, eâque abutuntur ad judicata rescindenda, sed hæc plenitudo
„ „ magis *vis*, quam jus, magis *potentia*, cui resisti nequit, quam *legitima potestas* dicenda
„ „ est et ita merito reprobatur.""

„ Dezelfde grondbeschouwing, meenen wij, heerschte ook bij onze kerkbesturen, toen zij art. 15 van het Algemeen Reglement ontwierpen en goedkeurden, en daarmede van een vonnis maar één hooger beroep toelieten, en voorts wel vernietiging, doch na vernietiging

ook maar ééne nieuwe beslissing, die dan definitief is. Hiermede is de *finis* sollicitudinis et periculi litium vastgesteld.

„Verder twijfelden wij niet, of ook de toelating als catechiseermeester bij een classicaal bestuur en als candidaat voor de H. dienst bij een provinciaal kerkbestuur, en eene bevestiging als lidmaat en predikant moet als eene res judicata worden beschouwd. Die tot lidmaat is aangenomen, is eerst door een predikant en ouderling onderzocht en aan de gemeente voorgesteld. Er heeft een onderzoek naar zijn gedrag, zijne kunde en zijne gezindheid plaats gehad, en hij is aangenomen, terwijl er zich geenerlei bezwaar voordeed. Veel naauwkeuriger geschiedt dit onderzoek bij de toelating tot catechiseermeester en candidaat voor de H. dienst, en allernaauwkeurigst bij de beroeping, goedkeuring van het beroep en bevestiging van een predikant. De beslissing, die ten laatste iemand tot catechiseermeester of candidaat verklaart, of een predikant doet bevestigen, is eene uitspraak, op onderzoek van meer dan één persoon en collegie gegrond. Door zulk eene beslissing is de toelating of bevestiging eene *res judicata.*

„Die zaak, die handeling is dus, zoo de voorgeschrevene vormen zijn in acht genomen, onherroepelijk. „ „Quod factum est, infectum fieri nequit.""

„Vraagt men, of de eens toegelatene of bevestigde persoon dan nu niet meer strafbaar is, bijv. voor verkeerdheden, welke, waren zij vroeger bekend geweest, die toelating of bevestiging welligt zouden verhinderd hebben? Wij meenen *ja*, doch op eene andere wijze, dan zoo zij vroeger waren bekend gemaakt. Door een voorbeeld willen wij onze meening ophelderen. Een candidaat zegt, op eene vacante plaats predikende, dat hij, zoo hij beroepen wordt, de pastorij aanmerkelijk wil verbeteren, en wordt mede hierom beroepen. Moge hij dit ook uit onvoorzigtigheid gezegd hebben, zonder er erg in te hebben, dat het simonie is, wij meenen, dat het classicaal bestuur zijn beroep daarom moest improberen, indien het dit vooraf verneemt. Maar volgt nu daaruit, dat hij, eens als predikant bevestigd, weder moet afgezet worden? Wij meenen, geenszins. Vooreerst is er een bepaalde tijd, waarin men zijne bezwaren tegen de approbatie behoort in te leveren; de later inkomende bezwaren worden niet aangenomen. Vervolgens is de straf van *improbatie* van een beroep en van *ambtsontzetting*, nadat men bevestigd is, oneindig ver de eene van de andere verwijderd. Eindelijk is er geene rust en veiligheid meer denkbaar, indien de wettig geschiede daad voor herroeping vatbaar is. De aanklager behoeft dan maar te wachten, tot dat deze of die getuigen overleden of papieren verloren zijn, en dan eene klagte na tien, twintig jaren inbrengen, waartegen de beschuldigde zich niet meer kan verdedigen, welligt ook reeds, dewijl hem veel vergeten is van 't geen bij de beroeping is voorgevallen. Wij achten dus, dat bijv. eene belofte als die wij noemden, van herstelling eener pastorij, vóór de bevestiging bekend gemaakt *improbatie*, na haar vernomen, eene ernstige bestraffing moet ten gevolge hebben. Wierd na de bevestiging eene grove verkeerdheid bekend, welke vóór haar had plaats gehad, bijv. van bedrog, dronkenschap of ontucht, deze zouden welligt met ambtsontzetting kunnen gestraft worden, maar de wettigheid zijner bevestiging en zijne handelingen als bevestigd predikant niet kunnen vernietigen.

„Ten gevolge dezer beschouwingen meenen wij, dat het goed ware, zoo in de Kerk wierden aangenomen de volgende

„*Regelen in de behandeling van kerkelijke proceduren.*

„Art. 1.

„Wanneer iemand van wege het wettig kerkelijk bestuur, met inachtneming der vormen, in de reglementen voorgeschreven, is bevestigd als lidmaat of predikant, of toegelaten als catechiseermeester of candidaat tot de H. dienst, is deze bevestiging of toelating nooit te herroepen.

„Art. 2.

„Bezwaren tegen den bevestigde en toegelatene ingebragt, ook zoodanige, welke, waren zij vroeger bekend geweest, die bevestiging en toelating konden verhinderd hebben, worden behandeld als bezwaren tegen den persoon, die bevestigd en toegelaten is, niet als bezwaren tegen de eenmaal naar art. 1 geschiede wettige handeling.

„Art. 3.

„Worden die bezwaren gegrond bevonden, dan is de persoon strafbaar naar art. 4 van het reglement voor kerkelijk opzigt en tucht.

„Art. 4.

„Aanklagten bij een kerkelijk collegie tegen een persoon ingebragt wegens verkeerde gedragingen, welke niet in de laatste vijf jaren zijn geschied, worden niet aangenomen.

„Art. 5.

„Aanklagten, welke hoewel van andere personen uitgaande, en in andere bewoordingen gesteld, evenwel in geest en strekking gelijk zijn aan zulke, waarover vroeger is beslist, behoeven, zoo zij niet met nieuwe afdoende bewijzen zijn gestaafd, niet weder te worden aangenomen.

„Doch terwijl wij het één*s* zijn in de *saak*, zijn wij het niet één*s* in den *vorm*. Één van ons meent, dat deze regelen, met uitzondering van art. 4, 't welk in het reglement voor opzigt en tucht behoort, meer regt*sleer* dan regtsvoor*schrift* zijn, en dus kwalijk bij wijze van reglement kunnen worden vastgesteld. Één acht, dat artt. 1—3, eenigzins gewijzigd en alleen op predikanten toegepast, behoorden in het reglement op de vacaturen, en artt. 4 en 5 in dat voor opzigt en tucht. Één is van oordeel, dat er vooreerst geene mogelijkheid is, om de beginselen, in deze artikelen bevat, anders in te voeren dan bij

wijze van afzonderlijke regelen, die als een aanhangsel bij het reglement voor kerkelijk opzigt en tucht kunnen beschouwd worden.

„Wij leggen zoowel de *zaak*, als haar *vorm* in den boezem Uwer vergadering neder. Acht zij, dat zoodanige regelen, op welke wijze en plaats dan ook, in de Kerk dienen ingevoerd te worden, dan zal in elk geval, naar art. 62 van het Algemeen Reglement, het oordeel der provinciale kerkbesturen er over ingewonnen moeten worden.

„De God der waarheid, wijsheid en regtvaardigheid besture Uwe beraadslagingen ook over deze belangrijke zaak.

P. Hofstede de Groot.
J. Fr. Wetter.
J. Versfelt."

3°. de geldleening voor het hulpfonds;

3°. Door de commissie van den 15den dezer, tot de geldleening voor het *Hulpfonds*, bij monde van den heer *van Campen*, van dezen inhoud:

„Hoog eerwaarde heeren!

„De commissie, in Uwe vergadering van den 15den dezer benoemd, met den last, om U te dienen met hare consideratiën en advies, ten aanzien van hetgeen door deze Synode zou kunnen gedaan worden tot oprigting van een hulpfonds ten behoeve van de Evangeliebediening in onze Hervormde gemeenten, nadat de pogingen daartoe door de Synodale commissie, op last van de Synode des vorigen jaars, aangewend, vruchteloos bevonden zijn of althans niet aan de verwachting hebben beantwoord, heeft de eer het navolgende aan Uwe overweging aan te bieden.

„*Eene eerste vraag*, die Uwe commissie meende in overweging te moeten nemen, was, of zij ook, naar het advies van sommige leden der vergadering de Synode zou moeten adviseren, om op haar besluit, om de oprigting van het hulpfonds niet te laten varen, terug te komen. Zij was eenparig van oordeel, dat de Synode om ééne mislukte poging niet mag afzien van een doel, dat door alle weldenkenden moet worden toegejuicht; dat zij niet mag rusten, vóór zij alles, wat in haar vermogen is, heeft aangewend, om het te doen slagen; dat zij zulks verpligt is niet alleen aan de heilige zaak der Evangeliebediening, die haar vóór alles behoort ter harte te gaan, niet alleen aan die gemeenten of personen, wier godsdienstige belangen zij weet, dat niet op voldoende wijze kunnen worden behartigd, maar ook aan de leden van ons Hervormd kerkgenootschap, die teregt zich zouden kunnen beklagen, dat men na ééne enkele minder vruchtbare poging niet nog éénmaal bij hen heeft willen aankloppen, niet nog éénmaal hen in de gelegenheid heeft willen stellen, om zich van hunne dure verpligtingen te kwijten en van hunne goede gezindheid te doen blijken.

„*Eene tweede vraag*, die Uwe commissie zich voorstelde, was, of men de zaak ook *voorshands* zou laten rusten, betere tijden afwachten; of ten minste niet zoo veel spoed

er mede maken zou, dat men beproeven zou, om haar ook nog door deze Synode tot op zekere hoogte in uitvoering te brengen, maar haar liever aan de zorgen der Synodale commissie zou démandéren. Wel verre van die vraag bevestigend te beantwoorden, was Uwe commissie van oordeel dat de zaak *juist nu* met de meest mogelijke kracht moest worden doorgezet, dat de tijd daarvoor juist nu, om meer dan ééne reden, bijzonder gunstig moest geacht worden. De zaak toch is nu eenmaal ter sprake en de belangstelling in haar bij velen levendig. Laat men eenige maanden verloopen, dan geraakt zij bij velen in vergetelheid en de belangstelling in haar vermindert gewis met elken dag, en niet zoo spoedig zal men haar dan weder hebben opgewekt. Doch er is meer. Uwe commissie houdt zich, en zeker niet geheel ten onregte, overtuigd, dat, wanneer het in de Vaderlandsche gemeenten bekend wordt, dat de voorgenomen geldleening is mislukt, zulks menigeen, die, door laauwheid en onverschilligheid of door te groote gehechtheid aan de dingen dezer wereld, zich heeft laten terughouden, om het zijne bij te dragen en zijne krachten in te spannen tot verwezenlijking van het grootsche doel, hetwelk de Synode zich met de geldleening had voorgesteld, daardoor met schaamte vervuld, uit den sluimer zijner laauwheid en onverschilligheid wakker zal worden geschud of zal toelaten, dat zijne betere gezindheden, zij het dan ook voor korten tijd, over zijne geldzucht zegevieren; dat zij zoo zullen worden opgewekt om de helpende hand niet langer terug te houden. Die overtuiging vooral is het, die Uwe commissie noopt, om Uwe vergadering te adviseren, dat zij de mislukking der voorgenomen geldleening niet bekend make, zonder tegelijk aan allen de gelegenheid open te stellen, om, zij het dan op eene andere wijze, mede te werken aan de zaak, die men met de geldleening wilde tot stand brengen.

„ *Eene derde vraag*, met wier beantwoording Uwe commissie zich onledig hield, betrof de wijze, waarop men, nu het eerste plan was mislukt, het voorgestelde doel zou pogen te bereiken. Reeds is het door Uwe vergadering beslist, dat van de geldleening, die te vergeefs was beproefd geworden, geen sprake meer kon zijn, dat men op haar niet kon en mogt terugkomen. Doch er zou een ander plan van geldleening kunnen uitgedacht worden, en Uwe commissie deed zich de vraag, of zij dit ook zou beproeven. Al aanstonds kwam zij echter, vooral na het ingewonnen advies van onzen geachten quaestor-generaal, tot het besluit, dat, mogt er ook al vroeger van eene geldleening iets goeds te verwachten geweest zijn, daarvan in het geheel geen sprake meer kon zijn nadat eene eerste poging daartoe schipbreuk geleden had. Zij werd in dat besluit bevestigd door de overweging, dat het meer strookt met de vroegere gewoonten en den geest der Hervormde kerk, om een werk der liefde, hoedanig de oprigting van het hulpfonds er in hooge mate een is, door vrijwillige bijdragen tot stand te brengen, dan door eene geldleening, waarbij men onwillekeurig tot finantiële berekeningen geleid wordt.

„ Na dit drietal vragen op deze wijze te hebben beantwoord, kwam Uwe commissie van zelve tot *de vierde vraag*, de vraag namelijk, op welke wijze men dan het lofwaardig doel, dat wij ons voorstellen, zou kunnen verwezenlijken en in de dringende behoefte aan eene ruimere bediening van het Evangelie zou kunnen voorzien. Moeijelijk was het nu niet om op die vraag een antwoord te vinden. Stond het bij Uwe commissie vast, dat er aan eene geld*leening* niet meer moest worden gedacht, dan bleef er wel niets anders over

te beproeven, dan om hetgeen bij *leening* niet had kunnen verkregen worden, bij *schenking* te bekomen. Het is dit middel, dat Uwe commissie gemeend heeft, aan Uwe vergadering te moeten aanbevelen. Zij kan het niet ontveinzen, dat het haar meer dan eenig ander toelacht, aangenaam als het is, het denkbeeld, dat in de godsdienstige behoeften der gemeenten door de geheel belangelooze zorg der geloovigen zal worden voorzien; en in het vertrouwen, dat dit denkbeeld ook bij Uwe vergadering weerklank zal vinden, dat dit eenvoudige middel ook door haar niet alleen goedgekeurd, maar zelfs toegejuicht zal worden, neemt zij de vrijheid, om al aanstonds Uwe aandacht te vestigen op een door haar in losse omtrekken geschetst

„ PLAN *tot oprigting en beheer van een door vrijwillige bijdragen zamen te stellen Hulpfonds voor de Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden, ten behoeve der Evangeliebediening in de gemeenten.*

„ Art. 1. Het Hulpfonds heeft ten doel de voorziening in de bestaande behoefte aan eene ruimere bediening van het Evangelie in de Hervormde kerk.

„ Art. 2. Dat doel tracht het te bereiken, door het verstrekken van gelden, die noodig zijn, om nieuw te stichten gemeenten van predikanten, betrekkelijk te groote gemeenten van een grooter aantal van predikanten, van hulppredikers en van godsdienstonderwijzers te voorzien, alsmede om deze laatsten voor hunne taak behoorlijk te doen opleiden.

„ Art. 3 *a*. Dat fonds wordt daargesteld en uitgebreid door vrijwillige bijdragen, giften, legaten, en al wat van dien aard meer zij, van de leden der gemeenten.

„ Art. 3 *b*. De quaestoren der classicale besturen zullen, even als zulks plaats heeft met het fonds der noodlijdenden, de gelden in ontvang nemen en onverwijld opzenden aan den quaestor-generaal, onverminderd de vrijheid voor een iegelijk tot regtstreeksche overmaking aan den laatstgenoemde.

„ Art. 4. Die bijdragen, giften, legaten en alle verdere schenkingen worden successivelijk op het Grootboek der nationale schuld geplaatst, ten name van het Hulpfonds ten behoeve van enz. enz.

„ Art. 5. Van de intresten en inschrijvingen op het Grootboek wordt gedurende de 5 eerste jaren $^3/_4$ gebruikt tot het voorgestelde doel, terwijl één vierde gebezigd wordt tot verhooging van het kapitaal. Tot dezelfde verhooging worden alle latere bijdragen van welken aard ook eveneens aangewend. Na verloop van die vijf jaren bepaalt de Synode of men op dezen voet zal voortgaan, dan of men zal ophouden met de renten te kapitaliseren of althans een minder deel daarvan tot dat einde zal bezigen. Hetzelfde heeft telke vijf jaren op gelijke wijze plaats.

„ Art. 6. Het Hulpfonds wordt op nader te bepalen voorwaarden door den quaestor-generaal beheerd. Deze doet daarvan jaarlijks rekening en verantwoording aan de Synode. Die rekening en verantwoording wordt door middel van de Kerkelijke Courant kenbaar gemaakt, terwijl aan alle kerkelijke besturen er afdrukken van worden uitgereikt.

„ Art. 7. Toelagen uit het fonds worden verstrekt op aanvragen aan het provinciaal kerkbestuur. Die besturen brengen die aanvragen, na gehoord te hebben de classicale besturen, waaronder de belanghebbenden ressorteren, met hunne consideratiën aan de Synodale commissie, die ze met hare consideratiën in handen stelt van de Synode, die daaromtrent hare besluiten neemt.

„ En ziedaar, Mijne Heeren! in ruwen omtrek een plan tot oprigting en beheer van een fonds, dat Uwe commissie gemeend heeft dat uit de liefdegaven der gemeenten zou kunnen worden daargesteld. Verre is van haar de meening, dat dit plan aan alle vereischten zou voldoen. Zij heeft slechts eene schets willen geven van zulk een plan, het aan Uwe wijsheid overlatende, om daarin, wanneer het door haar voorgestelde middel tot bevordering van eene ruimere Evangeliebediening Uwe goedkeuring mogt wegdragen, die veranderingen te brengen, die zij zal noodig en dienstig achten.

„ Vraagt Uwe vergadering wat er zou kunnen en behooren gedaan te worden, om de oprigting van meergenoemd fonds door het door Uwe commissie aangewezen middel tot stand te brengen, dan heeft zij gemeend U het volgende te kunnen antwoorden:

„ In de eerste plaats wende Uwe vergadering zich met een open schrijven, dat in de Kerkelijke Courant worde geplaatst en van de predikstoelen worde afgelezen, aan de gemeenten zelven. In dat schrijven worden de gemeenten bekend gemaakt met de dringende behoefte, die op zoo menige plaats in ons vaderland aan godsdienstig onderwijs en evangeliebediening bestaat. De Synode betuige, dat het haar om niets anders dan om de verkondiging van het Evangelie, niet om de voortplanting van deze of gene opvatting van het Evangelie te doen is. Zij herinnere vervolgens, wat er gedaan is om die behoefte te vervullen, hoe die pogingen zijn mislukt, brenge haren dank aan allen, die het hunne hebben gedaan om die pogingen te doen slagen, verklare, dat zij de oorzaak van die mislukking niet zoekt in gebrek aan belangstelling in die heilige zaak, niet in opzettelijken tegenstand tegen hen, die haar ter hand namen, maar eenig en alleen of hoofdzakelijk althans in de wijze, waarop men gemeend had, haar te moeten tot stand brengen, dat men liever heeft willen *geven* dan *leenen*, drukke haar vertrouwen uit, dat zulks uit de uitkomsten zal blijken, zoodat zij met volkomen vrijmoedigheid nu tot de gemeenten komt en haar om hare gaven vraagt, terwijl zij ten slotte in korte trekken mededeeling doet van de wijze waarop het fonds beheerd en de toelagen er uit zullen verleend worden.

„ Een tweede schrijven worde door Uwe vergadering gerigt aan de kerkeraden, waarin hun vooral het hoog belang der zaak op het hart wordt gedrukt en zij dringend worden uitgenoodigd, om al wat in hen is te doen, opdat het doel worde verwezenlijkt. Hun worde de weg aangewezen, langs welken zij dit zouden kunnen doen, zoo als bijv. door te beproeven, om vooral in aanzienlijke steden commissiën te vormen uit invloedrijke gemeenteleden, die deze zaak ter hand nemen, door het rondzenden van lijsten van inteekening

met eene korte opwekking tot deelneming aan het hoofd, door het houden van collecten aan de huizen der gemeenteleden of bij de openbare godsdienstoefening.

„Een derde schrijven ga nog uit aan de predikanten, gelijke uitnoodiging tot behartiging van de zaak inhoudende.

„Dit een en ander meent Uwe commissie dat er zou kunnen en moeten gedaan worden tot oprigting van het hulpfonds, dat thans Uwe aandacht bezig houdt en dat alles van dien aard is, dat het nog door deze Synode kan worden verrigt. Vraagt gij, of Uwe commissie van meening is, dat er grond aanwezig is, dat men op die wijze beter zal slagen en het beoogde doel zal bereiken, dan aarzelt zij geen oogenblik om hierop volmondig een bevestigend antwoord uit te spreken. Van mislukking van deze poging kan eigenlijk geen sprake zijn. Er wordt toch geene bepaalde som gevraagd. En mogt er ook al eens terstond niet zooveel worden ingezameld, als wij reden meenen te hebben om te mogen verwachten, dat weinige kan in elk geval de grond zijn, waarop het gebouw met elk jaar hooger wordt opgetrokken. En eens daargesteld zijnde, kan men immers telkens de opwekking tot het geven van bijdragen herhalen, ja, men zou daartoe om de vijf of tien jaren eene opzettelijke collecte kunnen houden, terwijl ook hier de weg tot erfmakingen wel niet zal gesloten zijn. Er komt nog bij, dat wij nu zooveel minder behoeven dan bij eene leening, daar alles terstond het rentegevend eigendom der gemeente wordt, terwijl bij eene leening renten moeten betaald en aflossingen moeten gedaan worden. Vreest men ook hier tegenwerking van eene partij, die niet tevreden is met den tegenwoordigen staat van zaken in ons Hervormd kerkgenootschap, die tegenwerking moge niet geloochend kunnen worden, zij is niet zoo magtig als deze of gene zich wel voorstelt, die partij is niet zoo groot, als men wel meent, niet zoo groot, dat zij ons doel kan verijdelen. Of getuigen niet de jaarlijksche collecten voor noodlijdende kerken en personen, dat het aantal van hen aanzienlijk is die de goede bedoelingen der Synode toejuichen en gaarne willen ondersteunen. Die allen, zij zullen ook nu niet terugblijven. Zij zullen ons de hand reiken, om de gemeente van den Heer uit te breiden en te doen bloeijen door de vermeerdering van het getal der arbeiders in Zijnen wijngaard. Slaan wij slechts rustig en kalm, vertrouwende op het goede en heilige doel dat wij voor oogen hebben, de hand aan het werk. Dat werk moet gelukken, zij het dan ook niet in die mate, waarin wij het wenschelijk zouden achten.

„En hiermede meent Uwe commissie zich van de haar opgedragen taak te hebben gekweten. Zij legt hare voorstellen in den schoot Uwer vergadering met den wensch, dat gij ze maken moogt tot het voorwerp Uwer ernstige overweging, met de verklaring, dat zij bereid is, om, wanneer Uwe vergadering, hetgeen zij hoopt, besluiten mogt om zich met die voorstellen in het algemeen te vereenigen en aan het door haar voorgestelde plan gevolg te geven, de daartoe betrekkelijke stukken te concipiëren en aan Uw oordeel te onderwerpen, opdat deze zaak, nog vóór de sluiting Uwer zittingen, tot een begin van uitvoering kome en door verlies van tijd geene schade lijde.

„*De Commissie voornoemd*,

F. J. J. A. Junius.
A. W. van Campen.
S. F. van Hasselt."

4°. Door de commissie tot de adressen, houdende bezwaren tegen de beperkingen der vrijheid volgens de kerkelijke bepalingen, ten aanzien van het doen doopen en onderwijzen in de godsdienst aan de kinderen in de gemeente enz., door den heer *Spruijt*, luidende als volgt:

4°. de adressen tot opheffing van de beperking der vrijheid ten aanzien van de bediening des doops, en het onderwijs in de godsdienst voor de kinderen in de gemeente;

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ In de zitting Uwer vergadering van den 2den Julij ll. en daarna, zijn ten fine van rapport in onze handen gesteld negen adressen, aan welken ons opgedragen last wij de eer hebben bij deze te voldoen. Deze adressen zijn nagenoeg alle van gelijke strekking, een zestal met eenig verschil in taal en spelling van gelijkluidenden inhoud.

„ 1°. Van leden der Hervormde gemeente van *Loosduinen*, dd. Junij dezes jaars, geregistreerd sub n°. 8364, zich beklagende: „ „ dat er eene leervrijheid in de Neder-
„ „ landsche Hervormde kerk bestaat, waarmede een groot aantal harer leden zich niet
„ „ kan vereenigen, en dat voor duizenden de bepaling bezwarend is, dat men verpligt
„ „ is zijne kinderen doop en onderwijs te doen ontvangen door dien leeraar, onder wien
„ „ men naar plaatselijke of gemaakte bepalingen behoort." " „ „ Is de leeraar" " zeggen zij „ „ aan niets gebonden, geeft ook den leden hunne billijke vrijheid, opdat men naar
„ „ zijn geweten God moge dienen en alzoo de scheuring in onze Hervormde kerk niet
„ „ grooter worde." " Zij meenen „ „ dat er geene wanorde behoeft te ontstaan, wanneer
„ „ men zijne kinderen laat doopen en onderwijzen bij welken leeraar der kerk men ver-
„ „ langt, omdat de bepaling, dat de pastor loci verpligt is een bewijs af te geven, dat
„ „ hij van de zaak weet, hetwelk in handen van den leeraar, tot wien men zich begeeft,
„ „ moet gesteld worden, alle verwarring voorkomt." " Dit adres telt 12 handteekeningen.

„ 2°. Van *H. W. A. Verhoeff*, *A. P. A. du Cloux* en *W. Craijenbelt*, zich noemende predikanten in en van harte toegedaan de leer der Hervormde kerk, gelijk zij in hare belijdenisschriften is vervat, gedagteekend *Rotterdam* den 29sten Mei 1857, geregistreerd sub n°. 8331, houdende het verzoek: „ „ dat art. 62 van het reglement op het godsdien-
„ „ stig onderwijs en het Synodaal besluit van 1842, betreffende den doop der kinderen
„ „ in andere gemeenten dan die, waarin de ouders woonachtig zijn, mogen gewijzigd
„ „ worden; en wel dat bij art. 62 omtrent het aannemen tot lidmaat van iemand in eene
„ „ andere gemeente woonachtig, waartoe de toestemming van den kerkeraad dier ge-
„ „ meente vereischt wordt, gevoegd moge worden: „ „ „ elk verzoek tot deze toestem-
„ „ „ ming zal schriftelijk moeten worden ingediend aan den kerkeraad en met redenen
„ „ „ omkleed moeten zijn; bij weigering van den kerkeraad wordt de zaak ter beoor-
„ „ „ deeling van het classicaal bestuur, waaronder de kerkeraad behoort, aan wien de toe-
„ „ „ stemming wordt gevraagd, gebragt." " " Voorts: „ „ dat omtrent het doopen der
„ „ kinderen in het Synodaal besluit van 1842 het woord *predikant* moge verwisseld
„ „ worden met het woord *kerkeraad*, en er alzoo gesteld worde: „ „ „ zonder schrifte-
„ „ „ lijke toestemming van den *kerkeraad* dier gemeente," " " met bijvoeging van dezelfde
„ „ bepaling, in geval van weigering, als hierboven bij art. 62 op het godsdienstig onder-
„ „ wijs is opgegeven." "

″ 3°. Van zich noemende lidmaten der Hervormde kerk binnen *Delft*, dd. Junij dezes jaars, geregistreerd sub n°. 8360, voorzien van 31 handteekeningen. Adressanten meenen: ″ ″ dat elk regtschapen hart den eisch zal moeten billijken om van de Synode te ″ ″ vorderen, dat geen predikanten die lidmaten, welke door hun doen en laten bewij- ″ ″ zen geven, dat zij van harte gelooven al de artikelen der leer, welke in onze belij- ″ ″ denisschriften voorkomen, als geheel overeenkomstig Gods woord te zijn, op eene ″ ″ onzinnige wijze (voor feitelijke afgescheiden) vermogen te verklaren, of hun te wei- ″ ″ geren dat consent, dat thans noodig is om hunne kinderen te laten doopen bij die ″ ″ predikanten, welke naar hunne overtuiging dezelfde belijdenis der Gereformeerde leer ″ ″ met hen van harte zijn toegedaan; of dat predikanten hun eenige bemoeijelijking in ″ ″ den weg zouden kunnen leggen, om hunne kinderen bij zoodanige predikanten te ″ ″ laten onderwijzen en hunne geloofsbelijdenis afleggen."″

″ 4°. Van zich noemende leden der Hervormde gemeente van *Rotterdam*, dd. 18 Mei 1857, geregistreerd sub n°. 8334;

″ Van zich noemende leden der Hervormde gemeente te *'s Gravenhage*, dd. 8 Junij, geregistreerd sub n°. 8343;

″ Van zich noemende leden der Hervormde kerk te *Overschie*, dd. Mei 1857, geregistreerd sub n°. 8329:

″ Van zich noemende leden der Hervormde gemeente *Maasland*, *Maassluis* en *Rozenburg*, gedagteekend *Maasland*, den 11den Mei 1857, geregistreerd sub n°. 8352;

″ Van zich noemende leden der Hervormde gemeente van *Voorburg*, dd. 13 Junij 1857, geregistreerd sub n° 8368; en eindelijk

″ Van zich noemende leden der Hervormde gemeente van den *Alblasserwaard*, dd. 19 Junij dezes jaars, geregistreerd sub n°. 8376.

″ Deze zes adressen zijn, zoo als wij reeds vermeld hebben, van denzelfden inhoud, en dragen zamen 392 handteekeningen. ″ ″ De onderteekenaars sloegen meermalen gade, ″ ″ dat het beleefd verzoek der waarheidlievende leden om hunne kinderen door een ge- ″ ″ trouwen predikant te laten doopen of in de leer der waarheid te laten onderwijzen ″ ″ en tot lid der kerk te doen aannemen, door de willekeur van eenen der waarheid ″ ″ vijandigen predikant werd van de hand gewezen, waardoor de grootste verdeeldheden ″ ″ ontstaan, die de treurigste gevolgen achterlaten. Zij achten reglementen van orde ″ ″ noodzakelijk, maar vermeenen van de zorg van Uw Hoog Eerwaarden te mogen ver- ″ ″ wachten, dat zij tot geenen alles overheerschenden conscientiedwang overslaan, en de ″ ″ getrouwe predikanten en leden minstens dezelfde regten mogen genieten, als diege- ″ ″ nen, welke de leer der Hervormde kerk openlijk verloochenen en bestrijden, en ver- ″ ″ zoeken ten slotte: ″ ″ ″ dat de Synode zulke bepalingen make, welke, bij de bestaande ″ ″ ″ vrijheid voor den eenen, ook die, op welke anderen niet minder aanspraak kunnen ″ ″ ″ maken, niet belemmeren en waardoor de orde en éénheid niet verbroken, maar ″ ″ ″ veeleer bevestigd zullen worden."""

″ Door Uw Hoog Eerwaarden zal reeds zijn opgemerkt, dat de adressanten hierin

overeenkomen, dat zij op eene verandering of wijziging aandringen van de reglementaire bepalingen:

„ 1°. omtrent de *bediening des doops;*

„ 2°. het geven van *godsdienstig onderwijs* in de gemeenten; en

„ 3°. het *afnemen der belijdenis.*

„ Zij bewaren niet altijd een bescheiden toon; sommigen hunner doen zelfs te kort aan den eerbied, dien zij aan deze Hooge kerkvergadering verschuldigd zijn.

„ De beweegredenen voor hun verzoek zijn, hoewel in de hoofdzaak overeenkomende, in sommige adressen anders dan in de meeste uitgedrukt. Terwijl de leden der Hervormde gemeente van *Loosduinen* zich slechts beklagen over de leervrijheid, die in de Hervormde kerk bestaat, hebben de predikanten *Verhoeff, du Cloux* en *Craijenbelt* boven dien met leedwezen de verdeeldheden opgemerkt, die de Hervormde kerk verontrusten, en gevoelen zij zich in het belang van éénheid en orde tot hun verzoek gedrongen. Zij doen het omdat, naar hun bescheiden oordeel, alle willekeurige handelingen van kerkeraden en predikanten, in het weigeren der in den regel gevraagde toestemming, welke de gemoederen verbitteren, en waardoor vele andere worden bezwaard, zouden kunnen weggenomen en zoude kunnen voorgekomen worden, dat er tegen het uitdrukkelijk woord des Heeren, Matth. XXVIII: 19, Markus XVI: 15 en art. 28 onzer belijdenis in de Kerk wordt gehandeld, en er conscientiedwang wordt uitgeoefend door zulke leeraars, die zich onbeperkte leervrijheid toekennen; „ „ door Uw Hoog Eerwaarden"" zoo voegen zij er bij, „ „ immers niet te dulden, als zijnde geroepen, volgens de bepaling van het Algemeen „ „ Reglement, om de leer der Kerk te handhaven.""

„ Wederom anders luiden de motieven, „ „ door de lidmaten der Gereformeerde kerk „ „ binnen *Delft*"" bijgebragt.

„ Volgens hen „ „ blijkt het, dat de Synode met den stand der Gereformeerde kerk in „ „ ons vaderland thans niet onbekend is, daar zij zelve duidelijk te verstaan geeft, niet „ „ meer te kunnen bepalen, wat door al de verschillende predikanten voor de Gereformeerde leer gehouden wordt."" — „ „ Het mag alzoo geene bevreemding baren, dat „ „ die leden der Gereformeerde kerk, welke in God waarachtig en tevens de gewisheid „ „ van zijne beloftenissen en van zijne oordeelen gelooven, des te meer over den oorsprong, „ „ uit welken deze Synode in den jare 1816 haren aanvang genomen heeft, ernstig „ „ nadenken."" — „ „ Trouwens toen heeft Zijne Majesteit Koning *Willem I*"" (zoo „ „ staat er letterlijk) „ „ uitdrukkelijk betuigd, dat er geene vreeze te voeden was voor „ „ verandering van leer, en dat die Synode maar slechts toezigt te houden had op wat „ „ ordelijk beheer betrof.""

„ Van even weinig gewigt zijn de beweegredenen, die de onderteekenaars der zes gelijkluidende adressen tot den door hen gedanen stap hebben geleid. Niet slechts hebben zij met leedwezen de toenemende verdeeldheid en verwarring, die de Hervormde kerk verontrusten, gezien, maar volgens hen valt het niet te ontkennen, dat „ „ eene valsche dusgenaamde wetenschap met smaad en verachting de dierbare waarheden, vervat in de

„ „ belijdenisschriften der Hervormde kerk, verguist en verwerpt."" — „ „ Klagten, met „ „ duidelijke bewijzen gestaafde klagten hierover zijn, helaas te vergeefs, in Uwe verga- „ „ dering nedergelegd, waardoor, zoo als adressanten zich uitdrukken, „ „ „ velen in ons „ „ „ vaderland niet alleen van de getrouwe verkondiging dier waarheid verstoken zijn, „ „ „ maar vooral van de getrouwe bediening des doops en de opleiding hunner kinderen „ „ „ in de leer der waarheid, die naar de godzaligheid is."""

„ Ziedaar Hoog Eerwaardige Heeren den inhoud dezer stukken.

„ Wij betreuren het, dat ook hier weder zulke zware beschuldigingen onbewezen daar henen worden geworpen, en men om scheuring in de Kerk te vermijden voorslagen doet, die er zelve toe leiden om scheuring te verwekken, en dat men eene billijke vrijheid durft noemen, wat alleen losbandigheid is. Wij betreuren het, dat zelfs drie predikanten zich niet hebben ontzien, in een adres aan de Algemeene Synode hunne medebroeders uit de hoogte te veroordeelen en bij de gemeente verdacht te maken, en dat zij tot steun van hun verzoek, behalve dit liefdeloos oordeel, niets anders bijbrengen dan twee verkeerdelijk toegepaste bijbelplaatsen en een artikel der Nederlandsche geloofsbelijdenis, dat tegen hen is. Doch aan den anderen kant verheugt het ons op te merken, dat, terwijl soortgelijke adressen in 1841, behalve door vier kerkeraden, door wel 8790 personen bij de Hooge kerkvergadering werden ingezonden, deze stukken nu slechts van 435 handteekeningen zijn voorzien, en bovendien verre de meeste dezer handteekeningen het bewijs dragen van den min beschaafden stand der onderteekenaars, en alzoo van menschen, van wie men, zonder hen te beleedigen, met grond beweren kan, dat zij onbevoegd zijn om over de wetenschap oordeel te kunnen vellen.

„ Volgens het eenparig gevoelen Uwer commissie zijn de verzoeken der adressanten zoo als zij daar liggen:

„ 1°. Niet alleen in strijd met de reglementen maar ook zóó voorgedragen, dat zij geen punt van beraadslaging voor deze Hooge kerkvergadering verdienen uit te maken.

„ 2°. Meent zij, dat er geene noodzakelijkheid bestaat, om de reglementen en verordeningen op de bediening van den doop, het godsdienstig onderwijs en het afnemen der belijdenis, om redenen door adressanten aangevoerd, te veranderen of te wijzigen; te minder daar het haar niet gebleken is, ook na naauwkeurige kennisneming der verslagen op de kerkvisitatie dezes jaars, dat, buiten die der adressanten, eenige klagten van elders vernomen zijn omtrent de bediening des doops of het geven van godsdienstig onderwijs, of het afnemen der belijdenis in de gemeenten, veel minder dat door eenig predikant, gelijk in eenige adressen beweerd wordt, de dierbare waarheden, vervat in de belijdenisschriften, zouden verguisd en verworpen worden.

„ 3°. Komt het haar voor, dat blijkbaar door de adressanten op wijziging in de bepalingen omtrent den doop wordt aangedrongen, omdat zij in eene schromelijke dwaling schijnen te verkeeren, aangezien door hen aan den persoon, door wien de doop bediend wordt, een gewigt, eene zekere heiligheid wordt gehecht, in strijd met den geest onzer belijdenisschriften en het formulier van den heiligen doop bij onze vaderlandsche kerk in gebruik, en aan deze dwaling, welke zij in meerdere of mindere mate met de Roomsche kerk toonen gemeen te hebben, volstrekt geen voedsel mag gegeven worden.

„Op grond van het aangevoerde meenen wij Uw Hoog Eerwaarden te mogen aanraden, om met waardigheid en vastheid de kerkelijke verordeningen omtrent de doopsbediening te blijven handhaven, en wat de andere vorderingen of verzoeken betreft de adressen als onaannemelijk ter zijde te leggen, daar zij geene redenen bevatten om aan de verlangens der adressanten te voldoen.

„In de zitting van den 2den Julij ll. is ons mede opgedragen, Uwe vergadering te adviseren over een adres van den Wel Eerwaarden Heer *J. B. Moquette*, predikant te *Rhijnsaterwoude*, classe *Leyden*, dd. 20 Junij, geregistreerd sub n°. 8382. Het betreft de navolgende zaak.

„In het classicaal bestuur van *Leyden*, waarvan adressant lid is, was de vraag gerezen, „„of de derde godsdienstoefening te *Katwijk aan Zee*, onder de leiding van den aldaar „„gevestigden catechiseermeester ingesteld, kon verhinderd worden?"" — „„Vele leden „„beweerden dat die godsdienstoefening „„„onregelmatig en in strijd was met art. 20 „„„van het Algemeen Reglement,""" waarbij de leiding der openbare godsdienstoefening aan predikanten is toevertrouwd en aanbevolen. „„Anderen echter beriepen zich op het „„reglement op het godsdienstig onderwijs art. 16,"" waarbij aan godsdienstonderwijzers de bevoegdheid wordt toegekend, om zoogenaamde *oefeningen* te houden, doch niet dan alleen in de gemeente tot welke zij behooren, na daarenboven de uitdrukkelijke toestemming van den leeraar of de leeraren dier gemeente daartoe bekomen te hebben.

„De eersten beschouwden de uitdrukkingen: „„leiding van de openbare godsdienst- „„oefening"" en „„bevoegdheid om de zoogenaamde oefeningen te houden,"" in deze artikelen voorkomende, als geheel verschillende zaken. De meerderheid der vergadering was echter van oordeel, „„dat genoemde uitdrukkingen als gelijkluidende moesten wor- „„den aangemerkt, en de zaak, hoe onregelmatig ook, niet te beletten was.""

„In dit besluit der meerderheid schijnt adressant niet te kunnen berusten. Op grond dat de bijeenkomst onder de leiding van den catechiseermeester door den kerkeraad zelven genoemd wordt „„eene derde godsdienstoefening;"" „„dat zij bestaat in votum, lofzang, „„collecte, voorlezen van eene leerrede, dankzegging met zegenbede, terwijl de spreker „„voor den lessenaar van den voorzanger staat, alsmede op grond van het besluit der Sy- „„node van den 26sten Julij 1858, waarbij bepaald wordt, hoe bij ontstentenis van den „„predikant te handelen, wenscht de adressant:""

„dat de Synode uitspreke of dergelijke vergadering moet gerekend worden eene zoogenaamde oefening te zijn en alzoo moet geduld worden, dan wel of zij moet beschouwd worden als openbare godsdienstoefening, doch waarvan de voorganger onwettig is; en bij gevolg dus dat bij deze gelegenheid door de Synode verklaard worde, wat verstaan moet worden in art. 20 van het Algemeen Reglement door: *leiden van de openbare godsdienstoefening*, wat in tegendeel moet verstaan worden, in art. 16 van het reglement op het godsdienstig onderwijs, door de uitdrukking *bevoegdheid om zoogenaamde oefeningen te houden*, terwijl het eerste het werk is van predikanten, het laatste eene vergunning aan catechiseermeesters.

„Het is beklagelijk, Hoog Eerwaardige Heeren, dat men de Synode telkens met zulke bijzondere gevallen bemoeijelijkt en den tijd harer zittingen onnoodig verlengt. Immers daar, waar de reglementen zoo duidelijk spreken, behoeft de Synode geen uitspraak meer

te doen. De leiding der openbare godsdienstoefening, waarvan in meergemeld art. 20 van het Algemeen Reglement sprake is, is volgens art. 16 van het godsdienstig onderwijs onderscheiden van de bevoegdheid om zoogenaamde oefeningen te houden. Gene behoort aan den predikant van regtswege, die dit doet, niet staande voor het pultrum van den voorzanger maar op den kansel; deze wordt ook aan leeken toegestaan, daartoe bekwaam bevonden. En hoe men laatstgenoemde ook noeme of inrigte, als leiding der openbare godsdienstoefening kan men haar niet aanmerken.

„Naar ons bescheiden oordeel, dat wij aan Uwe overweging aanbevelen, behoort de beslissing van deze wetsverklaring niet tot de bemoeijing van deze Synode, maar bijaldien men van die des classicalen bestuurs in beroep wil komen, bij het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*.

„Hiermede ons rapport en de adviesen daarbij voorgedragen aan Uwe beraadslagingen onderwerpende, bidden wij Uw Hoog Eerwaarden de wijsheid toe, die van boven is, waardoor wij ons benaarstigen om door den band des vredes en der liefde de eenigheid des geestes te behouden.

„*Uwe Commissie*,

J. A. VAN WALSEM.
M. SPRUIJT Jr.
W. A. VAN HENGEL.

5°. de aangelegenheid van *Koudum*, in Bijlage B voorkomende.

5°. Door de commissie van den 14den dezer tot de aangelegenheid van *Koudum*, in Bijlage B, blz. 51 voorkomende, bij monde van den heer *Gerlach*, in dezer voege:

„HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„De zaak waaromtrent de kerkeraad van *Koudum*, provincie *Friesland*, classe *Sneek*, van deze vergadering licht en regt vraagt, en welke tot nader onderzoek in handen Uwer commissie was gesteld, is door ons, met raadpleging der aanhangige stukken, naauwgezet overwogen, en wij vermeenen Uwe vergadering dienaangaande een bepaald advies te kunnen geven.

„Tot regt verstand der zaak zal het echter niet ondienstig zijn dat wij daarvan een beknopt overzigt laten voorafgaan, waardoor Uwe vergadering zelve in staat zal worden gesteld om haar oordeel uit te spreken. In November 1855 had de kerkeraad van *Koudum* een achttal lidmaten dier gemeente het lidmaatschap en de regten daaraan verbonden ontzegd, omdat zij geregeld de godsdienstoefeningen in de kerk der afgescheiden gemeente bijwoonden, en ook daar hunne kinderen ter catechisatie heenzonden. Dit besluit was gegrond op eene *aanschrijving*, uitgaande van het classicaal bestuur van *Sneek*, waarbij de ringen van zijn ressort werden uitgenoodigd, en door de ringsvergaderingen weder de kerkeraden zouden uitgenoodigd worden, om zoodanige personen, die zich niet door schriftelijke verklaring, maar toch met de daad afscheiden van het Hervormd kerkgenootschap, dan ook als daartoe niet meer behoorende te verklaren, waarvan verder behoorlijke aanteekening geschieden moest, met kennisgeving aan de bezwaarden, ten einde deze zich bin-

nen vier weken schriftelijk mogten verklaren, terwijl het stilzwijgen als eene verklaring van afscheiding zou worden aangemerkt. Deze laatste bepaling is echter in het besluit van *Koudum's* kerkeraad niet uitgedrukt, daar hij meende dat zulks alleen zag op hooger beroep, in verband met art. 40 van het reglement van opzigt en tucht.

„In die ongelukkige meening nu ligt (gelijk later zal blijken) de grond van het geheele twistgeding. De bij het besluit betrokken lidmaten beklaagden zich in Januarij 1856 over de handelwijze des kerkeraads; en de præses van het classicaal bestuur, ontwarende dat de 2de alinea der aanschrijving, hierboven genoemd, in geenen deele was geobserveerd, maakte hierop den kerkeraad opmerkzaam, daarbij de klagten der genoemde lidmaten in zijne handen stellende, met uitnoodiging, om die zaak zoo mogelijk nog in orde te brengen.

„De kerkeraad weigerde hieraan te voldoen. Praeses en scriba van het classicaal bestuur wendden zich in Februarij nogmaals tot hen, bepaald te kennen gevende dat de reeds meer genoemde aanschrijving niet anders was dan een *maatregel in het belang der orde*, aan de ringen aanbevolen; en men in allen gevalle de gelegenheid tot eene schriftelijke verklaring moest geven, wilde men zich niet met eene wederregtelijke uitspraak bezwaren, daar art. 27 van het reglement voor opzigt en tucht den kerkeraad als hoogste straf alleen de censuur voor onbepaalden tijd voorschrijft.

„In weerwil van dit alles bleef de kerkeraad bij zijn sustenu volharden; en nu volgde in het laatst van Mei eene uitspraak van het classicaal bestuur, waarbij, zonder in eenig onderzoek te treden van het al of niet regtmatige van des kerkeraads besluit, de genoemde lidmaten verstoken verklaard worden van hun regt op hooger beroep van die uitspraak, op grond dat zij dat beroep niet binnen vier weken hadden ingesteld.

„Hierop hebben deze zich in September gewend tot het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*, met verzoek om het besluit van het classicaal bestuur van *Sneek* niet geldig te verklaren, en dien ten gevolge ook het besluit van *Koudum's* kerkeraad te hunnen opzigte te vernietigen.

„Het provinciaal kerkbestuur, onder anderen overwegende: 1°. dat art. 3 van het Algemeen Reglement niet in negativen zin kan worden uitgelegd; 2°. dat de kerkeraden alleen mogen censureren, zonder het regt te hebben van leden af te scheiden of van hunne betrekking vervallen te verklaren; 3°. dat geen wetsbepaling van eenig reglement het classicaal bestuur van *Sneek* regt geeft om eene dergelijke aanschrijving aan de kerkeraden te doen; 4°. dat dus noch het classicaal bestuur, noch de kerkeraad van *Koudum* zich op wettelijke bepalingen heeft kunnen beroepen; 5°. dat alzoo in het geval der adressanten geen sprake van appèl kon zijn, daar de handeling des kerkeraads, in zich zelve nietig, geene regtsgevolgen kon hebben; 6°. dus ook moet vervallen hetgeen overeenkomstig meergemelde aanschrijving heeft plaats gehad, heeft daarop, uitspraak doende in het eerste ressort, het classicaal bestuur aangemaand die aanschrijving in te trekken of althans te wijzigen, en te bevorderen dat de kennisgeving van *Koudum's* kerkeraad worde beschouwd als niet te zijn gedaan, zoodat de adressanten nog voortdurend als leden der kerk worden erkend.

„Tegen deze uitspraak nu van het provinciaal kerkbestuur komt de kerkeraad van *Koudum* op, in zijn adres aan de Synodale commissie, dd. 17 Mei 1857, geregistreerd sub n°. 8308. Voor zijn regt beroept hij zich op art. 3 Algemeen Reglement en de imperative

aanschrijving van het classicaal bestuur van *Sneek*. Verder betwist hij de mogelijkheid van hooger beroep, volgens artt. 39 en 40 oud reglement voor opzigt en tucht, en meende op grond daarvan dat na den termijn van 4 weken de zaak was afgedaan. Verder nog beweert hij, dat artt. 3, 40 en 18 reglement voor opzigt en tucht door het provinciaal bestuur zijn geschonden in zijne uitspraak, en verlangt daarom de vernietiging van die uitspraak, terwijl hij blijft volhouden geheel overeenkomstig de wet te hebben gehandeld.

„De vraag is dus, of de bezwaren van *Koudum's* kerkeraad tegen de uitspraak van het provinciaal bestuur geldig kunnen geacht worden; wat Uwe commissie van oordeel is te moeten ontkennen, terwijl zij zich ten volle kan vereenigen met de uitspraak van genoemd bestuur.

„Wij behoeven ons niet met een onderzoek en eene refutatie der beweringen van den kerkeraad van *Koudum* omtrent artt. 3, 40 en 18 in te laten; immers al waren zij ook nog zoo gegrond, zij komen niet meer in aanmerking zoodra het blijkt dat de eerste handeling van dien kerkeraad, als *onwettig*, geene regtsgevolgen kon hebben, en er dus ook van geen *appèl*, maar wel van *beklag* sprake kon zijn. Dit nu is, naar onze meening, het geval, waarom wij het nog met weinige woorden in het licht willen stellen.

„Ongetwijfeld kan eene consultative aanschrijving van het classicaal bestuur van *Sneek*, aan de ringen gerigt en door dat bestuur zelf *een maatregel van orde* genoemd, nooit kracht van wet hebben; en daarop toch alléén grondt zich eigenlijk (blijkens het authentiek stuk van den kerkeraad) het kerkeraadsbesluit, waarbij eenige lidmaten van hunne regten worden vervallen verklaard. Want het later beroep van dien kerkeraad op art. 3 Algemeen Reglement, al was de interpretatie daarvan ook minder onaannemelijk, kan hierbij niet in aanmerking komen.

„Maar nu eens voor een oogenblik aangenomen dat die aanschrijving kracht van wet kon hebben, dan nog zou de kerkeraad die aanschrijving zelve hebben geschonden, door de 2de alinea niet te observéren, volgens welke aan zulke met de daad afgescheidenen de gelegenheid moet worden gegeven om zich te verklaren. Buitendien eens aangenomen dat die alinea zelfs niet bestond, dan kan er geene uitspraak zijn dáár waar geene procedure heeft plaats gehad, en kan er weder geene procedure plaats hebben, zonder dat partijen gehoord zijn.

„Dit laatste nu heeft klaarblijkelijk geen plaats gehad. De kerkeraad had, in zijne verkeerde opvatting der classicale aanschrijving, daarvan kennis kunnen geven aan de bedoelde lidmaten; maar had dan ook, in plaats van hun de faculteit tot beroep bij het classicaal bestuur toe te kennen, ze moeten uitnoodigen, om ingevolge die aanschrijving zich te willen verklaren, des noods onder bedreiging van hun stilzwijgen te zullen beschouwen in den zin derzelfde aanschrijving. Dit verzuim nu maakt hetgeen de kerkeraad eene *uitspraak* gelieft te noemen, waarvan men in appèl kan komen, tot eene bloote *handeling*, door haren aard en in hare toepassing even onwettig, waarover men zich wel kan beklagen, maar waarbij van *appèl* geen sprake kan zijn.

„Uwe commissie acht zich dus in gemoede verpligt om Uwe vergadering te adviseren, dat zij, zonder den vorm goed te keuren, de beslissing van het provinciaal bestuur van *Friesland*, waarbij de kerkeraad van *Koudum* in het ongelijk wordt gesteld, geenszins vernietige, maar bekrachtige.

J. H. Gerlach.
J. Versfelt."

Het eerstgenoemd rapport wordt met dankzegging voor kennisgeving aangenomen.

De overige worden ter visie gelegd, het derde om in de zitting van den 21sten dezer, de andere om in de zitting van den 22sten dezer aan de orde der beraadslagingen te zijn.

Het eerstgenoemd rapport voor kennisgeving aangenomen; de overige ter visie gelegd.

In discussie wordt gebragt het adres van het classicaal bestuur *Gouda*, betreffende het prediken te *Vianen* van dr. *H. T. Kohlbrugge*, predikant te *Elberfeld*, ter visie gelegd in de zitting van den 16den dezer.

Besluiten naar aanleiding van het adres van het classicaal bestuur *Gouda* ter zake het prediken van dr. *H. T. Kohlbrugge* te *Vianen*.

Voor het eerste gedeelte van het adres, behelzende het verzoek tot voorlichting wegens bestaande verordeningen ten aanzien van de bevoegdheid van kerkelijke personen om bij openbare godsdienstoefeningen in kerkgebouwen als voorgangers op te treden, zal aan het classicaal bestuur geantwoord worden, dat buiten de bepalingen, waarbij de bevoegdheid van candidaten in de godgeleerdheid, candidaten tot de H. dienst en predikanten der Nederlandsche Hervormde kerk wordt uitgesproken, geene andere betreffende de regeling dier bevoegdheid bekend zijn.

Met opzigt tot het ander deel van het adres, dat betrekking heeft tot de handeling der Synodale commissie, in Bijlage B, blz. 45 vermeld, besluit de Synode, in die handeling berustende, den wensch uit te spreken, dat de Synodale commissie, zich gedragende naar art. 13 van het Algemeen Reglement en het Synodaal besluit van den 16den Julij 1852, op verzoek al die inlichtingen geve, waartoe zij in staat en bevoegd is, terwijl de Synode het daarvoor houdt, dat met deze inlichtingen in geenen deele wordt gepraejudicieerd eene officiële uitspraak, waartoe zij later in dezelfde zaak kan geroepen worden.

Het derde rapport der Synodale commissie, behelzende het Overzigt van den staat der Nederlandsche Hervormde kerk, Bijlage C, hetwelk in gedrukt exemplaar door den secretaris aan de leden is ter hand gesteld, wordt voor de zitting van den 23sten dezer aan de orde der beraadslagingen gesteld.

Het Overzigt van den staat der Kerk, Bijl. C, voor eene volgende zitting aan de orde gesteld.

De zitting wordt met dankgebed gesloten, geadjourneerd zijnde tot den volgenden dag.

H. G. J. VAN DOESBURGH, *president*.

Zitting van den 21sten Julij 1857.

Al de leden tegenwoordig, en de quaestor-generaal mede ter vergadering opgekomen.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

Namens de commissie tot de jaarlijksche rapporten der provinciale kerkbesturen, brengt de heer *Matthes* wegens den uitwendigen toestand der gemeenten, naar tabèl C der kerkvisitatie, het navolgend rapport uit:

Rapport wegens den uitwendigen toestand der gemeenten, naar tabèl C der kerkvisitatie.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ De commissie, door Uw Hoog Eerwaarden met de vereerende taak belast, om aangaande den uitwendigen toestand der gemeenten het merkwaardigste mede te deelen, heeft de eer het volgende Uw Hoog Eerwaarden te berigten:

„ Vraag 1 en 2 van tabèl C is in de provincie *Gelderland* over 't algemeen voldoende beantwoord. Van *Druten* wordt gemeld, dat die gemeente nog geene subsidie ontvangt, maar de gebouwen zoo goed mogelijk worden onderhouden. De dringende behoefte echter aan de tusschenkomst der Synode wordt daar levendig gevoeld. Te *Maasbommel* verkeert de pastorij in deerniswaardigen toestand. In de classe *Utrecht* wordt de verwaarborging tegen brandschade overal gezegd plaats te hebben, behalve te *Utrecht*, waar de kerkeraad verklaarde de vraag hieromtrent niet te kunnen beantwoorden. Het provinciaal kerkbestuur meent echter het er voor te mogen houden, dat de gebouwen er niet verwaarborgd zijn, met uitzondering van het binnenwerk der Domkerk. Uit *Soest* berigtte men: „ „ zoo „ „ veel men weet, ja."" Te *Mijdrecht* is de kerk afgebroken en zal door eene nieuwe worden vervangen; de pastorij is er gewaarborgd. Uit de gemeenten, tot het genoemde classicale ressort behoorende, die gesubsidieerd worden, luiden de berigten over 't algemeen gunstig. Alleen te *Baambrugge* verklaarde men, dat de gebouwen in goeden staat worden gehouden, zooveel de middelen dit toelaten; en te *Waverveen*, dat uit gebrek aan fondsen dit veel te wenschen overliet. Uit *Polsbroek* wordt berigt, dat de slechte staat en de bouwvalligheid der pastorij de gezondheid van den predikant en van zijn huisgezin benadeelt, waarom het den kerkeraad aangenaam zijn zou, indien door hooger bestuur aan kerkvoogden eene dringende vermaning tot herstelling werd toegevoegd. Te *Vleuten* is ook te wenschen over wegens gebrek aan fondsen; herstelling is daar echter binnen kort te wachten. Te *Schalkwijk* heeft het onderhoud plaats voor zoo ver de fondsen dit toelaten.

„ In de provincie *Zuidholland* verklaren de kerkeraden in 't classicaal ressort van *'s Gravenhage*, te *Delft*, *Rijswijk* en *den Haag*, dat hun te dezen aanzien niets officieel bekend is, evenzoo te *IJsselmonde*, classe *Rotterdam*. De kerkeraad van *Klaaswaal*, classe *Dordrecht*, verklaart, dat de ambachtsheeren van *Cromstrijen* de beschikking voor zich houden, maar beklaagt zich tevens, dat de kerkelijke gebouwen in verval zijn. Te *Grootammers* wordt de oude kerk afgebroken. Men is echter voornemens de nieuwe, even als de oude met de pastorij tegen brandschade te verzekeren. Betrekkelijk het in goeden staat houden der gesubsidieerde gemeenten is over 't algemeen toestemmend geantwoord. Te *Hoogvliet* geschiedt dit onderhoud echter zooveel mogelijk. Te *Noorden*, classe *Leyden*, uit men den wensch, dat het kerkgebouw mag hersteld worden; er is evenwel niet berigt, of aan de gemeente subsidie werd verleend; dit berigt ontbreekt ook van *Westmaas*, waar uit gebrek aan fondsen veel te wenschen overblijft. *Everdingen*, classe *Gouda*, gaat nog steeds gebukt onder de vernielende uitwerkselen van den orkaan des vorigen jaars, zoodat die gemeente dringend naar subsidie uitziet. Ook te *Nieuwland* laat de toestand veel te wenschen over.

„ Uit de provincie *Overijssel* wordt gemeld, dat in de classicale ressorten van *Zwolle* en *Deventer* al de kerken en pastorijen tegen brandschade zijn gewaarborgd, behalve te *Delden*, waar geen van beide en te *Deventer*, waar alleen de meubelen en de orgels in de kerken zijn geassureerd. In de classe *Kampen* is de kerk alleen te *Kuinre* verzekerd, en

te *Kampen* van ééne kerk het ameublement. Noch te *Vollenhoven* noch te *Wanneperveen* schijnt de assurantie plaats te hebben; in de laatstgenoemde plaats heeft men aanvraag gedaan om subsidie. In de tien gesubsidieerde gemeenten van het classicaal ressort van *Zwolle* en *Deventer* worden overal, waar subsidie verleend wordt, de kerkelijke gebouwen in goeden staat gehouden, behalve te *Rouveen* en *Staphorst*, waar veel te wenschen overblijft. In de provincie *Groningen* zijn in 't classicaal ressort van *Groningen* en *Winschoten* beide in 21 gemeenten kerk en pastorij gewaarborgd tegen brandschade; in de classe *Appingadam* 35 en in die van *Onderdendam* allen; daarentegen was in 14 gemeenten der classe *Groningen*; 3 van de classe *Winschoten*, 2 van de classe *Appingadam* en 1 van de classe *Onderdendam* de kerk niet gewaarborgd; van andere gemeenten was men in het onzekere.

„ In dezelfde provincie werden in sommige gemeenten de kerkgebouwen goed en in andere gebrekkig onderhouden.

„ Aangaande de provincie *Friesland* werd vraag 1 toestemmend beantwoord, met uitzondering van *St. Jacobsparochie*, waar alleen de kerk is gewaarborgd. In de classe *Dokkum* zijn op 4 en die van *Heerenveen* op ééne plaats de kerken niet verzekerd. Van *Nijega* wordt gemeld, dat er eene nieuwe kerk gebouwd werd zonder subsidie uit het Synodale fonds. Te *Lollum* heeft de kerk door de aanzienlijke vermeerdering harer inkomsten eene aanzienlijke verbetering en verfraaijing ondergaan. Te *Stavoren* laat de beantwoording der tweede vraag 't een en ander te wenschen over, 't geen ook te *Ballum* en *Birdaard* plaats heeft.

„ In *Zeeland* werd vraag 1 algemeen toestemmend beantwoord; vraag 2 insgelijks, met uitzondering van *Dreischor*, *Elkerzee* en *'s Heerenjansland*, waar men eenigermate voorwaardelijk antwoordde door bijvoeging van: voor zoo ver de middelen gedoogen, zooveel mogelijk. Te *IJerseke* laat het onderhoud der kerk te wenschen over. Kerkvoogden aldaar beweren geheel en al onafhankelijk te zijn; dààr bestaat ten minste geen collegie van notabelen. Reeds het vorige jaar is aangaande die gemeente een dergelijk ongunstig berigt medegedeeld, 't geen het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* genoopt heeft, om zich deswegens in rapport te stellen met het provinciaal collegie van toezigt. Te *Cattendijke* is men bedacht op het bouwen van eene consistoriekamer.

„ In de provincie *Noordholland* zijn de kerkgebouwen meest overal verzekerd. Te *Haarlem* en te *Edam* alleen de groote kerken. Te *Venhuizen*, *Ooster-* en *Wester-Blokker* alleen de pastorijen. Te *Weesp* en *'s Graveland* meent men, dat zij verzekerd zijn. Te *Naarden*, *Kortenhoef* en *Kudelstaart* zijn zij niet gewaarborgd. Van *Houtrijk en Polanen* wordt niets gemeld. Te *Amsterdam* heeft de kerkelijke commissie een eigen assurantiefonds. Ook de 2de vraag is meestal voldoende beantwoord. Te *Ankeveen* en *Muiderberg* doet men wat men kan, en te *Watergang* ziet men, uit gebrek aan fondsen, zich verhinderd het noodige in 't werk te stellen; ditzelfde heeft plaats te *Oosterland* en *Hippolitushoef*. Te *Oostwoud* is uitzigt op verbetering der kerkgebouwen, die nu in geen goeden staat verkeeren.

„ In de provincie *Drenthe* meent men dat de kerkgebouwen te *Assen* niet verzekerd zijn. Van *Zuidlaren* meldt men, hoewel die gemeente niet gesubsidieerd wordt, dat het inwendige der kerk veel te wenschen overlaat. Te *Odoorn* is de pastorij verzekerd, en had men plan om ook de nieuw gebouwde kerk te assuréren. Te *Sleen* had de kerkeraad vruchteloos bij kerkvoogden aangedrongen op de assurantie der kerk.

„ In *Noordbrabant* worden de kerkgebouwen in goeden staat gehouden, of naar gelang der fondsen er de noodzakelijke verbeteringen en herstellingen aan toegebragt. Van *Lage Zwaluwe* meldt men, dat, ofschoon de gemeente niet gesubsidieerd is geweest uit het Synodale fonds, zij echter kerk en pastorij, bij eene schuld van *f* 3000 zonder eenigen onderstand, zoo goed mogelijk onderhouden.

„ Uit *Limburg* luiden de berigten gunstig.

„ Wat de Waalsche gemeenten eindelijk betreft, ook hier werd vraag 1 toestemmend beantwoord, behalve te *Arnhem* en *Groningen*, dewijl daar de kerkgebouwen geen eigendom zijn der gemeente. Vraag 2 kwam in geen aanmerking, daar aan geene gemeente subsidie verleend wordt.

„ Ziedaar, Hoog Eerwaardige Heeren, 't voornaamste, dat Uwe commissie waardig vond U mede te deelen. Zij voegt hierbij den hartelijken wensch, dat die gemeenten, welke voor hare kerkgebouwen de noodige zorg dragen, in haren ijver niet mogen verflaauwen, en zij ten voorbeelde aan andere strekken mogen, die te dezen opzigte te kort schieten.

's Gravenhage, den 20sten Julij 1857.

H. J. MATTHES.
H. BOUMAN.
G. W. SANNES.
R. P. REDDINGIUS."

Het rapport ter visie.

Het verslag wordt ter visie gelegd tot de zitting van den 23sten dezer.

Beraadslagingen over het rapport rakende de geldleening voor het Hulpfonds.

Aan de orde der beraadslagingen is het rapport van de vorige zitting betreffende het Hulpfonds.

Na langdurige beraadslagingen wordt het hoofddenkbeeld in het rapport, om het fonds tot stand te brengen uitsluitend door vrijwillige giften, verworpen, in overeenstemming met het gevoelen van de adviserende leden, behalve van den heer *Hofstede de Groot.*

Tegen de heeren *Borsius*, *van Walsem*, *Vos*, *Gerlach*, *Versfelt*, *Spruijt*, *van Hengel*, *Matthes* en *van Doesburgh.*

Voor de heeren *Wetter*, *van Hasselt*, *Metzlar*, *Sannes*, *Reddingius*, *Junius* en *van Campen.*

Het rapport ten fine van advies in handen der Algemeene Synodale commissie.

Hierna wordt besloten, het rapport te stellen in handen der Algemeene Synodale commissie, opdat zij, ook met het oog op het voorstel der rapporterende commissie, de zaak van het Hulpfonds in overweging neme, en in de vergadering van het volgend jaar de Synode diene van præadvies. Alleen de heeren *Wetter* en *van Campen* hebben zich tegen dit besluit verklaard.

Regeling van hetgeen in betrekking tot de geopende geldleening afdoening vordert, als:

Men gaat over tot de regeling van hetgeen in betrekking tot de geopende en niet gelukte geldleening afdoening vordert.

1°. Magtiging op den quaestor-generaal, om eene dankzegging te doen uitgaan aan de agenten;

De quaestor-generaal wordt gemagtigd om de heeren agenten namens de Synode dank te zeggen voor hunne in zake de geldleening bestede moeite en zorg.

2°. Lastgeving aan den secretaris tot plaatsing in het kerkelijk orgaan van eene aankondiging nopens den ongunstigen uitslag der geldleening, met dankbetuiging en aanbeveling aan de inschrijvers.

In het kerkelijk orgaan en in de *Haarlemsche Courant* zal eene, door den secretaris op te stellen aankondiging worden geplaatst, dat de inschrijvingen, uit hoofde van het betrekkelijk gering bedrag, door de Synode niet worden aangenomen; waarbij aan de inschrijvers dank zal worden betuigd, met huldiging van de goede gezindheid, waarvan zij hebben doen blijken, en de belangen der Kerk aan hunne behartiging voortdurend zullen aanbevolen worden, met de uitdrukking der hoop, waarin de Synode leven blijft, dat zij langs een anderen weg het heilrijk doel zal mogen bereiken.

3°. Opdragt aan de Synodale commissie om de vergoeding der gemaakte kosten, welke door gemeenten zullen worden opgegeven, te trachten te verkrijgen uit de classicale kas.

Eindelijk wordt aan de Algemeene Synodale commissie opgedragen, om, indien haar het montant voldoende zal gebleken zijn van de kosten, die, als door de zorg voor de inschrijvingen veroorzaakt, uit de gemeenten zullen worden opgegeven, het verzoek aan den Minister te rigten, dat het Zijner Excellentie behage order te stellen op het vergoeden dier kosten uit de classicale kas.

Plan van den heer *Opperdoes Alewijn* tot oprigting van eene onderlinge brandwaarborgmaatschappij voor de kerkelijke gebouwen, niet aangenomen.

In beraadslaging komt het plan van onderlinge brandwaarborgmaatschappij voor kerkelijke gebouwen, vermeld in Bijlage B, blz. 51, en oordeelt de Synode, terwijl het beheer der stoffelijke belangen geheel van het kerkbestuur is afgescheiden, het niet van hare bevoegdheid te zijn, in de behandeling van deze aangelegenheid te treden, waarvan den heer *Opperdoes Alewijn*, als adressant, zal worden kennis gegeven.

Ministeriële missive over de verhooging van predikantstractementen uit 's Rijks middelen in verband met het Synodaal fonds, gesteld in handen der Algemeene Synodale commissie.

Wordt ter tafel gebragt eene missive van den Minister, dd. 20 dezer, n°. 12, geregistreerd sub n°. 8560, waarin Zijne Excellentie aan de Synode in overweging geeft, om het fonds voor de schraalste predikantstractementen in staat te stellen tot uitkeering van nieuwe toelagen, hetwelk zou kunnen geschieden, als de Synode de door haar verleende toelage van *f* 50 hier en daar met de helft verminderde, en daarentegen voor de standplaatsen, waar voortaan uit het fonds in plaats van *f* 50 slechts *f* 25 kan worden genoten, bij die *f* 25 het alterum tantum uit 's Lands kas werd verleend; langs welken weg een aanmerkelijk deel van de uit te keeren gelden van het fonds meer beschikbaar zou worden, waarvan de Synode gebruik zou kunnen maken tot het verleenen van vaste toelagen tot verhooging van lage predikantstractementen bij zoodanige gemeenten, welke te onvermogend zijn, om zelve daartoe bij te dragen; terwijl de Minister van zijne zijde verklaart, gaarne, op verlangen van de Synode, aan Z. M. den Koning eene voordragt te zullen doen om de vaste toelagen door het alterum tantum uit 's Lands kas te verdubbelen.

De brief wordt gesteld in handen der Algemeene Synodale commissie, ten einde bij hare voordragten tot nieuwe toelagen uit het fonds in het volgend jaar daarop acht te slaan.

Besluit in overeenstemming met het advies der commissie tot het *Purmerkerkefonds*.

In beraadslaging komt het rapport van den 18den dezer, betreffende het *Purmerkerkefonds*, en wordt in overeenstemming met het advies der commissie besloten, om geene maatregelen te nemen tot het brengen van verandering in den tegenwoordigen stand der zaak, zoo lang er in de *Purmer* geen kerk en dus ook geen kerkelijk bestuur of beheer gevestigd is.

Aan de orde der discussiën het rapport nopens tabèl A der kerkvisitatie.

Aan de orde der discussiën is het rapport van den 18sten dezer wegens tabèl A van de

kerkvisitatie, naar aanleiding waarvan de heer *Wetter* het navolgend voorstel ter tafel brengt:

„ De Synode heeft uit de bij haar ingekomen verslagen der classicale en provinciale kerkbesturen bespeurd, dat onderscheidene kerkeraden, hetzij eenstemmig, hetzij voor een deel, bij de jongste kerkvisitatie zwarigheid gemaakt, ja geweigerd hebben een bepaald en duidelijk antwoord te geven op meer dan ééne vraag, in de gebruikelijke tabellen voorkomende, bijzonder op diegenen, die de Evangelieprediking der predikanten, mitsgaders de belijdenis en de ambtsvervulling der ouderlingen en der diakenen betreffen.

„ De opmerking daarvan heeft bij haar niet anders dan leedwezen en afkeuring kunnen verwekken, vermits zulks niet beantwoordt aan de in haren naam den kerkeraden voorgestelde vragen, niet slechts de kerkvisitatie voor een voornaam deel haar heilzaam doel doet missen, maar ook een openbaar verzet is tegen eene wettig ingevoerde kerkelijke verordening; een verzet, op geen enkelen grond, ook niet op dien van onwetendheid met opzigt tot de beteekenis der bedoelde vraag te verschoonen, daar toch die beteekenis aan alle opzieners en voorgangers der gemeenten in het Vaderland bekend *behoort* te wezen en, bij eenig wèl gemeend onderzoek, genoegzaam bekend zijn *kan*.

„ Dat leedwezen en die afkeuring bij deze openlijk uitdrukkende, verlangt de Synode van alle kerkeraden der gemeenten onder haar ressort, en vermaant zij dezen ten ernstigste, dat zij voortaan op alle vragen, zonder onderscheid, die bij de kerkvisitatie, zoo schriftelijke als persoonlijke, hun voorgesteld worden, zonder eenig voorbehoud een bepaald en duidelijk antwoord geven, en tot het geven van zoodanig antwoord zich, zoo noodig, door behoorlijk onderzoek voorbereiden.

„ Zij wekt te gelijk de classicale besturen op om, bij de eerstvolgende kerkvisitatie en zóó dikwerf zij dit later noodig zullen achten, bij de kerkeraden onder hun ressort dit verlangen en deze vermaning der Synode in herinnering te brengen, en bij onverhoopte vruchteloosheid, zoowel van die herinnering als van de tegenwoordige openlijke Synodale verklaring, naar de op bij hen rustende verpligting, tegen de wederstrevige kerkeraden of bijzondere leden van dezen overeenkomstig de bestaande kerkelijke verordeningen te handelen.

„ En zal mededeeling hiervan geschieden aan de kerkeraden, door opneming er van in het kerkelijk orgaan en aan de classicale en provinciale kerkbesturen, gelijk mede aan de Waalsche commissie en het kerkbestuur *Limburg* door bijzondere aanschrijving."

Voorstel van den heer *Wetter* naar aanleiding van het rapport ter visie.

Het voorstel wordt ter visie gelegd tot de zitting van den volgenden dag.

Besluit om aan het verlangen van den predikant *D. J. van Meerten* te *Oud-Beijerland* tot het nemen van maatregelen, ten einde de orde in de Kerk en het gezag der Synode en der reglementen te bewaren, geen gevolg te geven.

Wordt gelezen eene missive van den predikant *D. J. van Meerten* te *Oud-Beijerland*, dd. 7 dezer, geregistreerd sub nº. 8538, verlangende dat de Synode alles zal doen, tot voorkoming van wanorde in de Kerk, wat strekken kan om haar gezag en dat der reglementen te handhaven.

De vergadering is van oordeel, dat geene bijzondere maatregelen te dien aanzien behoeven genomen te worden, vermits het de taak is der kerkelijke besturen om in elk geval voor de handhaving der kerkelijke verordeningen te waken.

Voorts wordt het rapport der commissie met dankzegging aangenomen, terwijl, wat het voorstel van het provinciaal kerkbestuur *Zeeland* betreft nopens de classicale tabellen, hierin bij het conceptreglement op de kerkvisitatie reeds is voorzien.

Het rapport wegens tabèl A voor de kerkvisitatie voor kennisgeving aangenomen.

De heer *Hofstede de Groot* dient het navolgend voorstel in:

Voorstel van den heer *Hofstede de Groot*, rakende de revisie der vertaling van het Nieuwe Testament.

„ De Algemeene Synodale commissie is gemagtigd, om de vacaturen, in de commissie voor de vertaling van het Nieuwe Testament bestaande, na ontvangen voordragt van het moderamen dier commissie, aan te vullen.

„ De ondergeteekende stelt voor, dat de Algemeene Synodale commissie tevens worde gemagtigd, om, na het moderamen der vertalers gehoord te hebben, de revisoren, wanneer hun aantal volledig zijn zal, te verzoeken, in 1858 met de revisie aan te vangen, aangezien de vertaling reeds ver genoeg schijnt gevorderd, om dien aanvang te kunnen maken.

P. Hofstede de Groot."

Het voorstel wordt ter visie gelegd tot de volgende zitting.

Het voorstel ter visie.

De zitting wordt met dankgebed gesloten, geadjourneerd zijnde tot den volgenden dag, des voormiddags, bij uitzondering op art. 21 van het reglement van orde, te half tien uren.

H. G. J. van Doesburgh, *president.*

Zitting van den 22sten Julij 1857.

Al de leden tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

De commissie tot de jaarlijksche rapporten der provinciale kerkbesturen, benoemd in de zitting van den 2den dezer, brengt, bij monde van den heer *Sannes*, haar verslag van den staat van het godsdienstonderwijs, naar tabèl B voor de kerkvisitatie, op volgende wijze uit:

Rapport wegens den staat van het godsdienstonderwijs, naar tabèl B voor de kerkvisitatie.

„ Hoog eerwaardige heeren!

„ De commissie, aan welke door Uwe vergadering is opgedragen, om uit de verslagen der provinciale kerkbesturen een rapport op te maken omtrent den staat van het gods-

dienstig onderwijs in de Hervormde gemeenten van ons Vaderland, heeft zich trachten te kwijten van hare taak, door die verslagen, van welke er vele door volledigheid en duidelijkheid uitmunten, naauwkeurig na te gaan. Zij is daardoor in staat om Uw Hoog Eerwaarden een overzigt te geven van hetgeen er geschiedt in eene zaak, die ons allen met regt zeer ter harte gaat. — Het valt haar echter niet gemakkelijk, om, volgens het verlangen der Synode, zulks beknopt te doen. Noode onthoudt zij zich van het afzonderlijk noemen van zoo vele plaatsen en bijzonderheden, waar zij aanleiding vond, om eene regtmatige hulde te brengen aan den warmen ijver van predikanten en kerkeraden en onderwijzers, en hier en daar ook van gemeenteleden, die het licht van evangelische kennis op onderscheiden wijzen zoeken te verbreiden. Waarlijk, het mag wel onder de gunstige teekenen des tijds genoemd worden, dat men, bij groot verschil van meeningen, toch dáárin overeenkomt, dat het voor de gemeente behoefte is, om opgebouwd te worden in de waarheid, die in Christus is.

„ Daaromtrent geven de verslagen hoogst verblijdende berigten. En betrekkelijk slechts weinige uitzonderingen vinden wij te betreuren.

„ Ten einde een beter overzigt te geven van den numerieken staat van onderwijzers en leerlingen en tot lidmaten aangenomenen, heeft Uwe commissie eene tabèl vervaardigd, waarin een en ander met een oogopslag te zien is. Zij vertrouwt, dat de opgaven zoo naauwkeurig mogelijk zijn, en daarbij nagenoeg volledig, daar slechts van weinige, en nog wel kleine gemeenten het verlangde niet is ingekomen. In deze tabèl is eerst vermeld het getal godsdienstonderwijzers in de onderscheiden kerkelijke ressorten; vervolgens het aantal catechumenen en dat der aangenomen lidmaten, en eindelijk een paar opmerkingen bij het vermelde.

KERKELIJKE RESSORTEN.	GODSDIENST-ONDERWIJZERS.	AANTAL		Aanmerkingen.
		CATECHISANTEN.	AANGENOMEN LIDMATEN.	
Provincie Gelderland.				
Classe Arnhem	7	7811	995	
„ Nijmegen	2	1991	304	
„ Zutphen	10	10960	1328	
„ Tiel	1	3033	443	
„ Bommel	1	3228	380	
„ Harderwijk	5	6563	448	
te zamen.	26	33586	3898	

KERKELIJKE RESSORTEN.	GODSDIENST-ONDERWIJZERS.	AANTAL CATE-CHISANTEN.	AANTAL AANGENOMEN LIDMATEN.	*Aanmerkingen.*
Provincie Zuidholland.				
Classe 's Gravenhage	12	7090	1132	
〃 Rotterdam	13	12252	1425	
〃 Leyden	10	9110	958	
〃 Dordrecht	5	9613	966	
〃 Gouda	1	7176	570	
〃 Brielle	1	3986	466	
te zamen. . .	42	49227	5517	
Provincie Noordholland.				
Classe Amsterdam (*a*)	39	8483	2254	(*a*) Bovendien 14 onderwijzeressen.
〃 Haarlem (*b*)	2	5710	879	(*b*) Bovendien 1 onderwijzeres.
〃 Alkmaar	2	6667	957	
〃 Hoorn	1	3850	567	
〃 Edam	1	2948	326	
te zamen. . .	45	27658	4983	
Provincie Zeeland.				
Classe Middelburg	3	5095	506	
〃 Zierikzee	—	3605	368	
〃 Goes	—	2984	338	
〃 IJzendijke	1	1886	463	
te zamen. . .	4	13570	1675	
Provincie Utrecht. (*c*)				(*c*) Van 20 gemeenten wordt berigt, dat er geene lidmaten zijn aangenomen.
Classe Utrecht	10	6460	747	
〃 Amersfoort	3	4665	341	
〃 Wijk	—	2892	210	
te zamen. . .	13	14017	1298	

KERKELIJKE RESSORTEN.	GODSDIENST-ONDERWIJZERS.	AANTAL CATE-CHISANTEN.	AANTAL AANGENOMEN LIDMATEN.	*Aanmerkingen.*
Provincie Friesland.				
Classe Leeuwarden	3	8613	630	
〃 Sneek	1	5120	427	
〃 Franeker	1	5339	510	
〃 Dokkum	—	3969	198	
〃 Heerenveen	—	6071	418	
te zamen. . .	5	29112	2183	
Provincie Overijssel.				
Classe Zwolle.	5	6921	936	
〃 Deventer	7	7941	1032	
〃 Kampen	4	5259	629	
te zamen. . .	16	20121	2597	
Provincie Groningen.				
Classe Groningen	7	5873	545	
〃 Winschoten	5	6158	585	
〃 Appingadam.	—	3436	187	
〃 Onderdendam	—	2510	140	
te zamen. . .	12	17977	1457	
Provincie Noordbrabant.				
Classe 's Hertogenbosch	1	813	163	
〃 Breda	1	2592	389	
〃 Heusden	—	1105	294	
〃 Eindhoven	—	346	30	
te zamen. . .	2	4856	876	

KERKELIJKE RESSORTEN.	GODSDIENST-ONDERWIJZERS.	AANTAL CATE-CHISANTEN.	AANTAL AANGENOMEN LIDMATEN.	*Aanmerkingen.*
Provincie Drenthe.				
Classe Assen	2	4962	498	
〃 Meppel	9	4009	406	
〃 Coevorden	1	1659	191	
te zamen.	12	10630	1095	
Waalsche kerken. (*a*)				(*a*) Door 3 kerkeraden is geen antwoord ingezonden.
Te Amsterdam	1	896	246	
〃 's Gravenhage	1			
〃 Leyden (*b*)	1			(*b*) In Leyden is een vaste candidaat, die ook de catechisatiën waarneemt.
〃 Utrecht	1			
te zamen.	4	896	246	
Limburg	—	338	152	

RECAPITULATIE.

Gelderland	26	33586	3898
Zuidholland	42	49227	5517
Noordholland	45	27658	4983
Zeeland	4	13570	1675
Utrecht	13	14017	1298
Friesland	5	29112	2183
Overijssel	16	20121	2597
Groningen	12	17977	1457
Noordbrabant	2	4856	876
Drenthe	12	10630	1095
Waalsche kerken	4	896	246
Limburg	—	338	152
TOTAAL.	181	221988	25977

„ Na deze tabellarische opgave stelt Uwe commissie zich voor, naar de volgorde der vragen in de tabèl B voor de kerkvisitatie, Uwe aandacht eerst te vestigen op het resultaat van het onderzoek naar het al of niet houden van catechisatiën gedurende het geheele jaar. Het zal wel niet noodig zijn om hierbij den naam der classen en der onderscheiden gemeenten opzettelijk te noemen, en zulks zou ook eene niet gewenschte uitvoerigheid aan ons verslag geven.

„ Over het algemeen mogen de antwoorden op deze vraag voldoende worden genaamd, en hier en daar wordt er eene goede getuigenis gegeven. Het blijkt, met slechts enkele uitzonderingen, dat er overal in de gemeenten geregeld gelegenheid toe wordt gegeven. Maar de oude klagt, dat in vele gemeenten ten platten lande de drukke veldarbeid en ook de kracht der gewoonte vele leerlingen in den zomer van de catechisatiën terughoudt, heeft zich ook dit jaar doen hooren. Om dat tegen te gaan heeft men hier en daar met goed gevolg de catechisatiën op Zondag na de godsdienstoefeningen gehouden of bijbellezingen in het schoollocaal. Over het algemeen echter mag men zeggen dat de zwarigheden steeds meer worden overwonnen.

„ De derde vraag, die aan de kerkeraden wordt gedaan, is: wat er van wege hen wordt verrigt, om het getrouw bezoek der catechisatiën te bevorderen. Terwijl in sommige gemeenten wordt gezegd, dat wegens de gewilligheid der leerlingen eene bijzondere opwekking onnoodig mag heeten, en door anderen op die vraag geen antwoord wordt gegeven, wordt er in vele gemeenten getuigd, dat daartoe algemeene opwekkingen van den kansel en afzonderlijk bij het huisbezoek worden aangewend. Op sommige plaatsen heeft eene commissie uit den kerkeraad, ingevolge het reglement op het godsdienstig onderwijs, zich dat belang aangetrokken en dus een loffelijk voorbeeld gegeven. Enkele diaconiën gebruiken daartoe bij hunne alumni de dwangmiddelen, die hun ten dienste staan. Ook vinden wij als middelen ter aanmoediging gebezigd het verstrekken van geschikte kleederen en boekgeschenken, met name van leerboeken, Testamenten en Psalm- en Gezangboeken. En als een hoogst doelmatig middel wordt ook ergens opgegeven het verschaffen van goede localen voor de catechisatiën, en de bezoldiging door de kerkvoogden aan den schoolonderwijzer gegeven, om buiten de schooluren onderwijs te geven in de bijbelsche geschiedenis. Uit ééne gemeente wordt berigt, dat eene commissie uit de predikanten zich onledig houdt met het vormen van godsdienstonderwijzers en onderwijzeressen. Het zal wel geene aanwijzing behoeven hoezeer dit, bij het te betreuren gebrek van goede catechétenscholen, alle aanprijzing verdient.

„ De vierde vraag in tabèl B van de kerkvisitatie is deze: wat er in de onderscheiden scholen wordt gedaan tot godsdienstige opleiding der jeugd? Op de meeste plaatsen wordt in substantie geantwoord, dat in de scholen en instituten door de onderwijzers, onder opzigt der predikanten, of door deze zelven in uren buiten den schooltijd of in afzonderlijke localen onderrigt wordt gegeven in bijbellezen, bijbelsche geschiedenis, godsdienstig gezang, en bijzonder in koraal gezang. Een aangenaam verschijnsel is het hier en daar, dat ook leden van den kerkeraad en andere gemeenteleden de voorgangers zijn in de Zondagsscholen. Van enkele plaatsen, waar men zich door de beperkingen van de gemengde school belemmerd achtte, wordt eenvoudig gemeld dat er niets gebeurde.

„ Het verwonderde Uwe commissie eenigzins, dat onder de genoemde, anders wel gespecificeerde leerstof niet afzonderlijk sprake is van de kerkgeschiedenis. Mag dit als

een bewijs geacht worden van de heerschende meening, dat het als van zelf spreekt, dat zij wordt onderwezen, dan is dat gewis verblijdend. Want zeker is het, dat het zeer wenschelijk is, dat in haar niet minder dan in de bijbelsche geschiedenis aan leerlingen en lidmaten gezettelijk onderrigt wordt gegeven.

„De vijfde vraag, waarop het antwoord van den kerkeraad wordt verlangd, en over het algemeen nog al uitvoerig is gegeven, is deze: wat geschiedt er in het belang van het godsdienstig onderwijs van hen, die in gestichten enz. leven?

„Bij het nalezen der rapporten dienaangaande vindt men stof om er zich over te verbazen en te verblijden, dat er zóó groot een aantal van zulke gestichten der liefdadigheid en der zorg voor verbetering van den gevallen medemensch in ons Vaderland wordt gevonden. Uwe commissie zou ze gaarne allen opnoemen en er geene verzwijgen, en daarbij hulde doen aan den arbeid der liefde die er ruimschoots wordt betoond. Maar wáár zou zij beginnen, wáár eindigen? Een paar bijzonderheden echter vallen meer in het oog. Wij bedoelen hetgeen er, meer dan bevorens, voor krankzinnigen en gevangenen gedaan wordt in de plaatsen, waar ze in grooteren getale bijeen zijn. Zoo ook, dat men zich de godsdienstige belangen der militairen meer en meer aantrekt. En vooral, dat er in de havensteden en enkele andere plaatsen door commissiën van wege de kerkeraden bijzonder gezorgd wordt voor de zeevarenden op de zeevaartkundige scholen en ook anders, door godsdienstig onderwijs, door toespraak, doelmatige godsdienstige lectuur en inzonderheid door het verschaffen van Bijbels, waarbij eenige rederijen van koopvaardijen visscherschepen behulpzaam zich betoonen. Waarlijk, de Synode verrigt een goed werk, door meer bijzonder de aandacht te doen vestigen op die klasse van menschen, die aan godsdienstig onderwijs en besturing zoo zeer behoefte hebben, maar, zoo als de ondervinding leert, er ook bijzondere vatbaarheid voor bezitten.

„De indruk, Hoog Eerw. Heeren, welke over het algemeen de lezing der rapporten omtrent dit gedeelte der kerkvisitatie geeft, is, zoo als Uwe commissie reeds zeide, deze: dat men zich verheugen mag, dat, bij velerlei verschil van begrippen, er zoo veel eenstemmigheid wordt gevonden in het waarderen van het godsdienstig onderwijs als een uitnemend middel tot uitbreiding van het Godsrijk; maar vooral ook, dat men het, bij het zien van zoo groote velden, wit om te oogsten, betreurt, dat het getal arbeiders niet nog veel grooter is. Neen voorwaar, het behoeft geen betoog, dat elke nieuwe poging, om daarin van wege de Kerk ten spoedigste te voorzien, van harte moet worden toegejuicht en ondersteund.

„Moge dat voortaan, meer dan bevorens, door de gemeenten worden erkend en betracht; zoo zullen in volgende jaren aan Uwe vergadering steeds gunstiger berigten kunnen worden gegeven.

„*Uwe Commissie voornoemd*,

G. W. SANNES.
H. BOUMAN.
H. J. MATTHES JR.
R. P. REDDINGIUS."

Het rapport ter visie.

Het verslag wordt ter visie gelegd tot de zitting van den 24sten dezer.

Besluit op het voorstel van den heer *Wetter*, ontleend aan de verslagen der kerkvisitatie.

In deliberatie komt het voorstel van den heer *Wetter*, hetwelk in de vorige zitting is ter visie gelegd, ontleend aan de verslagen der jongst gehouden kerkvisitatie, waarop naar de motie van den president wordt genomen het navolgend besluit: „De vergadering, „instemmende met de beschouwingen van den heer *Wetter* in 't algemeen, is nogtans van „oordeel, dat wegens enkele afwijkingen van de bestaande orde geene aanschrijving aan „de verschillende kerkbesturen te deze behoeft gedaan te worden, maar meent de toepas„sing der reglementen op bijzondere gevallen aan de classicale en provinciale besturen te „moeten toevertrouwen."

Het voorstel van den heer *Hofstede de Groot* betrekkelijk de revisie der vertaling van het Nieuwe Verbond met wijziging aangenomen.

Aan de orde der discussiën is het voorstel van den heer *Hofstede de Groot*, ingediend in de vorige zitting, betrekkelijk de revisie der nieuwe Bijbelvertaling (Nieuwe Verbond), en wordt naar het amendement van den secretaris goedgevonden, de Synodale commissie te magtigen, om in overleg met het moderamen der gecommitteerden de revisoren uit te noodigen om het werk der revisie aan te vangen, wanneer zal gebleken zijn dat het werk der vertaling daartoe ver genoeg zal zijn gevorderd.

De heer *Borsius* alleen heeft zich tegen dit besluit verklaard, en de hoogleeraar *Bouman* is gebleven buiten advies.

In beraadslaging het rapport betreffende de vrijheid ter zake de doopsbediening en het godsdienstonderwijs.

Het rapport van den 20sten dezer, betreffende de adressen tot verkrijging der vrijheid in zake het doen doopen en aannemen als lidmaten ook buiten de gemeente der woonplaats, wordt in beraadslaging gebragt.

Onverwijld na de opening der discussiën dient de heer *Gerlach* het navolgend voorstel in: „om art. 62 van het reglement op het godsdienstonderwijs aldus te veranderen:

„Het zal den predikant vrijstaan, iemand, in eene andere gemeente woonachtig, tot het „afleggen van belijdenis toe te laten en tot lidmaat aan te nemen, wanneer deze door hem „zelven is onderwezen, of wel het bewijs overlegt, dat hij van een leeraar der Her„vormde kerk genoegzaam godsdienstonderwijs heeft ontvangen."

Behalve dit voorstel wil de president het advies der rapporterende commissie in dier voege hebben geamendeerd, dat in art. 62 van het reglement op het godsdienstonderwijs aan het slot worde bijgevoegd: „behoudens het regt van belanghebbenden om hunne be„zwaren in te dienen bij het classicaal bestuur van het ressort, en vervolgens bij het in „opklimmenden rang opvolgend bestuur, het provinciaal kerkbestuur van het ressort, „naar art. 14 van het Algemeen Reglement."

De heer *Scholten* geeft in overweging, om het rapport met al de voorstellen te geven in handen van de Algemeene Synodale commissie, ten einde de Synode in het volgend jaar te dienen van praeadvies.

Besluiten naar aanleiding van het rapport, tot wijziging van art. 62 van het reglement op het godsdienstonderwijs.

Allereerst komt in stemming het tweevoudig advies der rapporterende commissie, betrekking hebbende, het eene tot den doop, het andere tot het onderwijs in de godsdienst van de kinderen der gemeente, en wordt besloten, op het eene zoowel als op het andere punt, zich gedragende aan de adviesen in het rapport, aan het verlangen der adressanten niet te voldoen, doch de bestaande kerkelijke verordeningen in deze te blijven handhaven.

Het laatste besluit is genomen tegen het gevoelen van de adviserende leden.

Voor de heeren *Metzlar*, *Sannes*, *van Walsem*, *Reddingius*, *Vos*, *Spruijt*, *van Hengel*, *Junius*, *van Campen* en *Wetter*.

Tegen de heeren *Borsius*, *van Hasselt*, *Gerlach*, *Versfelt*, *Matthes* en *van Doesburgh*.

Alsnu ontstaat verschil van meening, of in verband met het gevallen besluit de voorstellen nog in stemming kunnen gebragt worden.

Wordt beslist vooreerst, dat de behandeling van het voorstel van den heer *Gerlach* in zich behelzen zou een terugkomen op het gevallen besluit, en dat hiertoe niet moet worden overgegaan.

Vervolgens geoordeeld zijnde het voorstel van den heer *van Doesburgh* niet met zich te brengen een terugkomen op het genomen besluit, wordt dit voorstel aangenomen, weshalve de provinciale kerkbesturen zullen worden uitgenoodigd, om, overeenkomstig art. 62 van het Algemeen Reglement, hunne consideratiën op de voorgestelde wijziging van het reglement op het godsdienstonderwijs in het volgend jaar bij de Synode in te dienen, en krachtens art. 12 van het Algemeen Reglement de consideratiën der classicale vergaderingen te vragen, en zal de Minister te dien einde worden verzocht de missive betrekkelijk de wijziging ten behoeve der provinciale kerkbesturen en der classicale vergaderingen te doen drukken.

Eindelijk wordt in overeenstemming met het advies betreffende de missive van den predikant *Moquette* besloten, waarvan den adressant zal worden kennis gegeven.

In overeenstemming met het advies nopens de missive van den predikant *Moquette* besloten.

Aan de orde is de voortgezette behandeling van het rapport der Synodale commissie, Bijlage B.

De beraadslagingen over Bijlage B voortgezet.

De belangen der armengoederen te *Oisterwijk* worden bij vernieuwing aan de zorg der Synodale commissie opgedragen, en wordt haar aanbevolen, om de herstelling van de regten der Protestanten te dien opzigte bij voorkeur te zoeken langs den administrativen weg.

De belangen der armenfondsen te *Oisterwijk* voortdurend aan de zorg der Algemeene Synodale commissie aanbevolen.

Bij de vermelding van de zaak van den kerkeraad te *Koudum* wordt in overweging genomen het rapport, hetwelk in de zitting van den 20sten dezer is ingediend; bij welks behandeling de heer *van Hasselt* de vergaderzaal verlaat.

In verband met het vermelde in het rapport wegens den kerkeraad te *Koudum*, het daartoe betrekkelijk rapport in overweging gesteld, en dien overeenkomstig besloten.

De vergadering vereenigt zich met de beschouwingen in het rapport, overeenkomende met die der Synodale commissie, dat de handeling van het provinciaal kerkbestuur *Friesland* in deze niet is aan te merken als eene formele uitspraak naar het reglement voor kerkelijk opzigt en tucht, doch als eene beslissing volgens art. 14 van het Algemeen Reglement; waar alleen de heer *Wetter* zich tegen heeft verklaard.

Hierna wordt goedkeuring verleend aan de verklaring der Synodale commissie ten aanzien van hare bevoegdheid in deze; hebbende al de adviserende leden hiertoe geraden, en alleen de heeren *van Campen* en *Wetter* hunne stem hiertegen uitgebragt.

Ten slotte wordt het advies der rapporterende commissie in stemming gebragt en aangenomen, en zal den kerkeraad te *Koudum* hiervan worden kennis gegeven.

Wegens eene klagt van den predikant *J. Buddingh* te *St. Oedenrode* over eene uitdrukking in een rapport rakende de kerkvisitatie, voorkomende in de gedrukte Handelingen der Synode van het vorig jaar, overgegaan tot de orde van den dag.

Wordt gelezen de, door de Synodale commissie overgelegde missive van den predikant *J. Buddingh* te *St. Oedenrode*, dd. 28 April ll., geregistreerd sub n°. 8226, zich beklagende over de uitdrukking in het rapport eener commissie uit de Synode des vorigen jaars (Hand. 1856, blz. 36): „de ouderling der gemeente betuigde (te weten bij de kerkvisi- „ tatie) den visitatoren zijne *voldoening*, dat hem in de tegenwoordige omstandigheden de „ bewuste vragen niet waren voorgesteld," hetgeen de adressant door overlegging van een geauthentiseerd afschrift van de notulen dier vergadering, door den president kerkvisitator mede goedgekeurd, wil aantoonen bezijden de waarheid te zijn, en wat hij verlangt hersteld te zien.

De vergadering, in aanmerking nemende, dat het verschil hoogstens alleen bestaat in redactie en opvatting, besluit om wegens het verzoek over te gaan tot de orde van den dag.

De handelingen der commissie, tot de vermelding der aangelegenheid van *Koudum* in het rapport, alle goedgekeurd.

Voor het overige zijn de handelingen der Synodale commissie alle goedgekeurd tot de zaak, in de laatste plaats vermeld, waarna in de behandeling van het rapport wordt gesubsisteerd.

De zitting wordt met dankgebed gesloten, geadjourneerd zijnde tot den volgenden dag.

H. G. J. van Doesburgh, *president.*

Zitting van den 23sten Julij 1857.

Al de leden tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

Het rapport wegens den uitwendigen toestand der gemeenten, naar het eerste gedeelte van tabèl C voor de kerkvisitatie, in beraadslaging gebragt en voor kennisgeving aangenomen.

Het rapport van den 21sten dezer wegens den uitwendigen toestand der gemeenten, naar het eerste gedeelte van tabèl C voor de kerkvisitatie, wordt in beraadslaging gebragt en met dankzegging voor kennisgeving aangenomen.

Het rapport betrekkelijk de behandeling van zaken van kerkelijke tucht, in handen der Algemeene Synodale commissie.

Aan de orde der discussiën is het rapport van den 20sten dezer, betrekkelijk de behandeling van ingediende aanklagten in zaken van kerkelijke tucht, en wordt dit gesteld in handen der Algemeene Synodale commissie, om ten volgenden jare in de vergadering der Synode te dienen van consideratiën en advies. Alleen de heeren *Matthes*, *van Campen*, *Wetter* en *van Hasselt* hebben zich *tegen* verklaard.

Het Overzigt van den staat der Kerk, Bijlage C, voor kennisgeving aangenomen, en de Synodale en de Indische commissie tot mededeelingen aangaande den inwendigen toestand der kerken uitgenoodigd.

In omvraag wordt gebragt het derde rapport der Algemeene Synodale commissie, Bijlage C, behelzende het Overzigt van den staat der Nederlandsche Hervormde kerk. Na onderscheidene opmerkingen, waarop ten deele door den afgevaardigde der Indische, en ten deele door den secretaris der Synodale commissie geantwoord wordt, neemt de vergadering het rapport dankzeggend voor kennisgeving aan, en besluit zij bij deze de Synodale

commissie en door hare tusschenkomst de Indische uit te noodigen om voortaan wegens den inwendigen staat der kerken, elke zoo veel haar zal aangaan, mede te deelen wat onder het bereik van haar vermogen vallen zal.

Eenige nog ingekomen stukken worden op de agenda aangeteekend en voor een deel onverwijld in behandeling genomen, als: eene kennisgeving van den heer dr. *P. Jas*, dd. 23 dezer, geregistreerd sub n°. 8566, dat de betrekking van secundus van den secretaris der Synode, waartoe hij is benoemd, bereidwillig door hem wordt aanvaard. Aangenomen voor informatie.

Berigt van den heer dr. *P. Jas*, wegens de aanvaarding der betrekking van secundus secretaris der Synode, voor kennisgeving aangenomen.

Drie adressen tot subsidie voor kerkelijke gebouwen, die worden gesteld in handen der Synodale commissie, zijnde van *P. C. W. van der Feltz* c. s., ingezetenen te *Epe*, dd. 18 dezer, tot het bouwen van kerk en pastorij te *Emst;* van de commissie tot stichting eener gemeente te *Soesterberg*, dd. 16 dezer, ingezonden bij missive van het provinciaal kerkbestuur *Utrecht*, dd. 21 dezer, en van de kerkvoogdij te *Diever*, dd. 29 April ll., ingezonden met conductoire van het provinciaal kerkbestuur *Drenthe*, dd. 18 dezer, geregistreerd sub n°. 8562, 8563 en 8567.

Adressen tot subsidie uit het fonds voor noodlijdenden van ingezetenen te *Epe* voor het stichten van kerkelijke gebouwen te *Emst*, van de commissie tot de gemeente *Soesterberg* en van de kerkvoogdij te *Diever*, in handen der Algemeene Synodale commissie.

Eene missive van den heer *J. H. C. Wagener*, dd. 20 dezer, geregistreerd sub n°. 8564, benoemd, volgens zijn schrijven, door het Comité Synodal in *België* als Evangelieprediker te *Mechelen* c. a., en verzoekende hij een schriftelijk bewijs van de kerkvergadering, dat zij hoopt, dat hij tot het examen, hetwelk hij in die betrekking voor de Belgische Synode heeft af te leggen; door deze zal worden toegelaten; of anders de vergunning om, na driemalen te zijn afgewezen, nog éénmaal voor het provinciaal kerkbestuur *Gelderland* het examen ter toelating tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde kerk te mogen ondergaan.

Verzoek van den heer *J. H. C. Wagener* tot bevordering zijner belangen, als door het Comité Synodal in *België* tot Evangelieprediker te *Mechelen c. a.* benoemd, gewezen van de hand.

Aan den adressant zal geantwoord worden, dat de kerkelijke wet verbiedt aan het tweede verzoek te voldoen en dat, zooveel het eerste betreft, de Synode zich bezwaard vindt, eene verklaring gelijk verlangd wordt af te geven.

Uit de vroeger reeds ingekomen stukken wordt ter tafel gebragt een adres van het classicaal bestuur *Heerenveen*, dd. 24 Junij, ingezonden bij conductoire van het provinciaal kerkbestuur *Friesland*, dd. 26 daaraanvolgende, geregistreerd sub n°. 8438, verzoekende aanduiding van middelen om het reglement voor de diaconiën bij veelvuldige weerstrevigheid, die het in het ressort ontmoet, te handhaven.

Adres van het classicaal bestuur *Heerenveen*, tot handhaving van het regt voor de diaconiën, beantwoord.

De besluiten, die vroeger betrekkelijk de handhaving zoo wel van genoemd reglement in het bijzonder, als van de overige reglementen in het algemeen genomen zijn, waarbij die handhaving in de voorkomende gevallen aan de besturen is overgelaten, worden ook hier van toepassing verklaard, waarvan aan het bestuur zal worden kennis gegeven, hebbende alleen de heer *van Campen* zich tegen verklaard.

De president deelt aan de vergadering mede, dat hij, den Minister uit hoofde van diens ongesteldheid niet kunnende ontmoeten, den secretaris-generaal bij het departement heeft uitgenoodigd, en deze heeft op zich genomen aan Zijne Excellentie over te brengen het verzoek, om gehoor bij Z. M. den Koning voor eene commissie uit de Synode te vragen,

Verzoek aan den Minister, om gehoor bij den Koning voor eene commissie uit de Synode te vragen, en dankbetuiging voor de blijken van belangstelling in het welzijn der Kerk.

met den dank der vergadering voor des Ministers belangstellende zorg voor het heil der Kerk en der predikanten, inzonderheid gebleken in de verhooging van vele tractementen, de uitbreiding van standplaatsen en de voorziening in de godsdienstige behoeften van het instructiebataillon te *Kampen*.

De beraadslagingen wegens Bijlage B voortgezet. De voorgestelde wet tot regeling van een tijdelijken werkkring voor de candidaten tot de H. dienst.

De beraadslagingen worden voortgezet wegens het rapport der Synodale commissie, Bijlage B, en wordt in behandeling genomen wat daarin voorkomt betrekkelijk de in te voeren wet tot regeling van tijdelijk aan de candidaten tot de H. dienst op te dragen werkzaamheden.

De heer *Wetter* dient het navolgend voorstel in:

„De Synode, uit het rapport B der Algemeene Synodale commissie, blz. 21, met leedwezen ontwaard hebbende dat deze aan de ten vorigen jare voorwaardelijk op haar gelegde taak der vervaardiging van eene *conceptwet tot regeling van tijdelijk aan de candidaten tot de H. dienst op te dragen werkzaamheden* gemeend heeft voor alsnog de hand niet te moeten slaan, vooral ook op grond dat de gelden, tot de eventuële uitvoering van zoodanige wet benoodigd, nog niet gevonden zijn; — *te eener zijde* van het hooge gewigt dezer zaak voor de candidaten voormeld en geheel de Vaderlandsche Hervormde kerk doordrongen, — *te andere zijde* met het vaste vertrouwen vervuld dat, gelijk elke goede poging ter bevordering der belangen van het Koningrijk Gods in het Christelijk *Nederland* steeds ondersteuning verwierf, zóó ook voor de heilrijke onderneming, welke door de bedoelde conceptwet zal behooren geregeld te worden, is zij slechts eenmaal naar eisch geordend, in de Vaderlandsche gemeenten, door 's Heeren zegen, de gaven der liefde wel niet ontbreken zullen, — heeft besloten en besluit als volgt:

„1°. Der Algemeene Synodale commissie wordt op nieuw in last gegeven, eene *kerkelijke wet tot regeling van tijdelijk aan de candidaten tot de H. dienst op te dragen werkzaamheden* te concipiëren en in te dienen bij de Synode des volgenden jaars.

„2°. Het door het lid der Synode *J. Fr. Wetter* ter tafel gebragte en in 16 artikelen begrepene concept van de *hoofdbepalingen*, welke de sub 1°. bedoelde wet, naar zijn inzien, zal moeten bevatten, wordt in handen der Algemeene Synodale commissie gesteld, ten einde daarop zoodanig acht te slaan als zij noodig of nuttig zal keuren.

„3°. In afwachting van de voordragt der sub 1°. bedoelde conceptwet, wordt voorloopig het volgende vastgesteld:

„*a.* De candidaten tot de H. dienst zullen in de plaats hunner woning, tegen eene billijke, en, bij verschil, door het classicaal bestuur te bepalen belooning, verpligt zijn den kerkeraad de diensten te bewijzen, welke deze van hen verlangt ter bevordering van alles, wat de gemeente in geloof en godsvrucht opbouwen kan.

„*b.* Zij zullen, door het bevoegde kerkelijk bestuur aangezocht zijnde om in één der gevallen, bij art. 2 van het *reglement op het hulppredikerschap* vermeld, in eenige gemeente

binnen hunne provincie tijdelijk als hulpprediker te fungeren, gehouden zijn om, tegen eene billijke, door het gezegde bestuur vast te stellen of goed te keuren bezoldiging, zoodanige roeping bereidvaardig op te volgen.

„ *c.* Aan de sub *a* en *b* vermelde verpligtingen zullen zij, zonder voldoende, door het classicaal bestuur, waaronder zij ressorteren, te beoordeelen redenen van verschooning, van het begin der maand, volgende op die, waarin zij tot de Evangeliedienst werden toegelaten, tot aan het einde der maand, volgende op die, waarin eene beroeping als herder en leeraar door hen zal zijn aangenomen, doch in geen geval langer dan *drie* jaren onderworpen zijn.

„ *d.* Met goedkeuring van het kerkbestuur, 't welk tot eenige werkzaamheid in eene gemeente hen riep, zullen twee of meer van hen hunne standplaatsen of werkkringen onderling mogen ruilen.

„ *e.* De classen en de ringen worden uitgenoodigd om de candidaten tot de H. dienst binnen hun ressort als gasten tot hunne bijeenkomsten toe te laten en hen van den tijd en de plaats daarvan tijdig kennis te doen ontvangen.

„ *f.* Deze bepalingen zullen, overeenkomstig art. 62 van het Algemeen Reglement, aan de provinciale kerkbesturen en door dezen, volgens art. 12, lid 2 van datzelfde reglement, ook aan de classicale vergaderingen ten fine van consideratiën worden toegezonden.

„ ONTWERP VAN HOOFDBEPALINGEN *eener kerkelijke wet tot regeling van tijdelijk aan candidaten tot de H. dienst op te dragen werkzaamheden.*

„ Art. 1.

„ De candidaten tot de H. dienst zijn terstond na hunne toelating tot het leeraarsambt als *hare dienaars* aan de Nederlandsche Hervormde kerk verbonden, en ontvangen, ten blijke daarvan, voor het aangezigt der gemeente eene *kerkelijke wijding.*

„ Art. 2.

„ Behoudens het opzigt en de tucht, welke aan de classicale en provinciale kerkbesturen, onder wier ressort zij woonachtig zijn, over hen bij de reglementen zijn opgedragen, staan zij onder het toezigt en bestuur eener speciale commissie van *negen* predikanten, uit dubbeltallen der provinciale kerkbesturen te benoemen door de Synode en vergaderende te *'s Gravenhage.*

„ Art. 3.

„ Zoolang zij geene beroeping naar eene vaste standplaats hebben ontvangen en aangeno-

men, zijn zij gehouden, in den werkkring, door de in art. 2 genoemde commissie hun aangewezen, hunne gaven en krachten der Kerke te wijden.

„ Art. 4.

„ De werkzaamheden, welke den candidaten kunnen worden opgedragen, zijn:

„ *a.* het hulpredikerschap in vacante of uitgestrekte of van de dienst harer leeraars, door krankte of afwezigheid voor een geruimen tijd beroofde gemeenten;

„ *b.* het houden van godsdienstoefeningen voor armen, voor krijgslieden en zeevarenden, in gevangenissen en in liefdadige gestichten;

„ *c.* het godsdienstige onderwijs van ouden en jongen, bijzonder ook in lagere en middelbare scholen;

„ *d.* het assisteren der predikanten van talrijke of wijd uitgestrekte gemeenten in het huis- en krankenbezoek;

„ *e.* het houden van openbare bijbellezingen, gelijk mede van openbare voorlezingen over eenig gedeelte der algemeene of der vaderlandsche kerkhistorie;

„ *f.* het bijwonen en, des verzocht zijnde, het assisteren der scriba's van de kerkeraadsvergaderingen in de gemeente, en van de classicale vergaderingen in de classe, in welke zij woonachtig zijn.

„ Art. 5.

„ Zonder wettige redenen van verschooning, te beoordeelen door de commissie, in art. 2 vermeld, zullen de candidaten, alvorens naar eene vaste standplaats beroepelijk te zijn, minstens een half jaar, ter plaatse, door die commissie hun aangewezen, eenig gedeelte der in art. 4 genoemde werkzaamheden met getrouwheid behooren te volbrengen, doch, bij het achterblijven van eene beroeping, niet langer dan *drie* jaren tegen hunnen wensch daartoe kunnen worden verpligt.

„ Art. 6.

„ De commissie zal zich, bij het opdragen der verschillende, in art. 4 opgegeven werkzaamheden, door het vooraf in te winnen advies der plaatselijke kerkeraden laten leiden en te gelijk de woonplaats, de omstandigheden en den leeftijd der candidaten, gelijk mede den graad hunner bekwaamheid, zoover deze haar uit de bij haar in te dienen verslagen van hunne kerkelijke examina blijken kan, zóóveel doenlijk in aanmerking nemen. Met hare toestemming zal, om voldoende redenen, eene *ruiling* van werkkring tusschen twee of meer candidaten geoorloofd zijn.

„Art. 7.

„Gezegde commissie zal, door middel van de provinciale kerkbesturen, van alle classicale besturen in het Vaderland telken jare eene opgave *vragen* en voorts bij elke hun voorkomende behoefte eene opgave *ontvangen* van die gemeenten onder hun ressort, in welke zij, op grond van bij hen ingekomen aanvragen of narigten den arbeid van één of meer candidaten noodig of wenschelijk achten.

„Art. 8.

„Alle aanvragen van kerkeraden en predikanten of van andere collegiën en personen tot het bekomen der hulp van een candidaat zullen bij de classicale besturen moeten worden ingediend en door dezen met hun advies, door middel van de provinciale kerkbesturen, zoo spoedig doenlijk bij de hiervoor genoemde commissie worden ingezonden.

„Art. 9.

„Ook zonder dat zij er regtstreeks toe aangezocht of uitgelokt werd, zal de commissie voormeld, met inachtneming van het voorgeschrevene bij art. 6, overal, waar zij zulks noodzakelijk of nuttig oordeelt, voor één of meer candidaten een bepaalden werkkring trachten te openen.

„Art. 10.

„Éénmaal 's jaars zullen al de candidaten, op eene hiertoe ontvangene oproeping, voor de commissie of voor een deel der commissie voornoemd, tot het ondergaan van een onderzoek naar hunne studiën, hunne ambtsverrigtingen en hun gedrag, in persoon moeten verschijnen, na uiterlijk ééne maand bevorens bij haar te hebben ingezonden:

„*a.* eene preek over een vooraf opgegeven Bijbeltekst;

„*b.* een opstel over een, mede te voren opgegeven wetenschappelijk onderwerp, en

„*c.* een getuigschrift van den kerkeraad hunner gemeente aangaande hunne werkzaamheden en hunnen wandel.

„Art. 11.

„Mede éénmaal 's jaars zullen al de candidaten, die in dezelfde provincie woonachtig zijn, zich, bij wijze van ringsvergadering, tot eene broederlijke zamenkomst vereenigen.

„Art. 12.

„De classicale of provinciale kerkbesturen op eenen candidaat één der in het reglement

voor kerkelijk opzigt en tucht voorgeschreven bestraffingsmiddelen hebbende moeten toepassen, zenden daarvan onmiddellijk een omstandig berigt aan de in art. 2 vermelde commissie.

„ Art. 13.

„ De candidaten, die zich in den aangewezen werkkring door hunne bekwaamheid en hun godvruchtigen ijver onderscheiden, zullen door de commissie voornoemd, zoo veel zij hiertoe in de gelegenheid zijn zal, tot het bekomen van eene vaste standplaats aan kerkeraden of collatoren bijzonder worden aanbevolen.

„ Art. 14.

„ De geldelijke belooningen, op welke de candidaten voor hunne werkzaamheden aanspraak hebben, gelijk mede hare eigene uitgaven en de kosten der bijeenkomsten, in art. 11 vermeld, worden door de commissie voornoemd, volgens een door de Synode vast te stellen tarief, geregeld en door den quaestor-generaal voldaan.

„ Art. 15.

„ De gelden, tot het bestrijden der in art. 14 bedoelde uitgaven benoodigd, zullen worden gevonden:

„ *a.* uit eene, bij de Hooge Regering aan te vragen jaarlijksche toelage uit 's Rijkskas;

„ *b.* uit de bijdragen, *hetzij* van gemeenten of predikanten, *hetzij* van collegiën of particulieren, aan welke, op hun verzoek, de hulp van een candidaat zal worden verstrekt; en

„ *c.* uit het door de Synode ontworpen *hulpfonds* ter uitbreiding van de Evangelieprediking in de Nederlandsche Hervormde kerk.

„ Art. 16.

„ De commissie, in art. 2 vermeld, zendt jaarlijks bij de Synode een uitvoerig verslag in zoowel van hare eigene verrigtingen als van het personeel, de werkzaamheden en den wandel der candidaten, over welke haar toezigt en bestuur zich uitstrekte."

Het eerste gedeelte van het daartoe betrekkelijk advies der Algemeene Synodale commissie aan de zorg der commissie zelve opgedragen.

Gediscussieerd zijnde, wordt het eerste gedeelte van het advies der Synodale commissie goedgekeurd en wordt voorts de zaak aan hare zorg bij vernieuwing aanbevolen, met overlegging van het voorstel van den heer *Wetter* en de door hem medegedeelde conceptbepalingen, ten einde ook daarop ter gelegener tijd acht te slaan.

Het tweede gedeelte van het advies der commissie verworpen.

Het tweede gedeelte van het advies der Synodale commissie wordt verworpen, en hebben zich de heer *Wetter* en de secretaris alleen tegen dit besluit verklaard.

Met de overbrenging van het verzoek van den predikant *H. Potholt van Dorp* oordeelt de vergadering, instemmende met het gevoelen der Synodale commissie, te moeten volstaan.

Instemming met het gevoelen der commissie opzigtens het verzoek van den predikant *H. Potholt van Dorp* te *Veghel*.

Genaderd tot de bezwaren van den predikant *Begemann* te *Roermond*, stelt de heer *van Hasselt* voor, dat de onbevoegdheid der Synodale commissie om in deze te handelen zal worden uitgesproken.

Eenparig wordt geoordeeld, dat de behandeling van dit voorstel een terugkomen zou zijn op besluiten in vorige zittingen op het rapport der Synodale commissie genomen, waarbij hare bevoegdheid tot het handelen over bezwaren enz., die bij haar zijn ingediend, is erkend, en wordt hierna, tegen de meening van de heeren *van Campen*, *Wetter* en *van Hasselt*, goedgevonden om aan deze besluiten hunne kracht te doen behouden.

Alsnu wordt de handeling der Synodale commissie in zake den predikant *Begemann* te *Roermond* goedgekeurd, hebbende de heeren *Wetter* en *van Hasselt* hunne stem tot afkeuring gegeven.

De handeling der commissie betrekkelijk de bezwaren van den predikant *Begemann* te *Roermond* goedgekeurd, met verwerping van een voorstel tot erkenning van hare onbevoegdheid in deze.

In discussie komende de verrigting der Synodale commissie ten aanzien der bezwaren van den predikant *Begemann* te *Stevenswaard*, tegen de handeling van het kerkbestuur *Limburg*, hetwelk hem als consulent te *Roermond* eervol heeft ontslagen, wordt allereerst kennis genomen van drie hiertoe betrekkelijk ingekomen stukken, zijnde twee missiven van genoemd kerkbestuur, dd. 12 Junij, geregistreerd sub n°. 8361 en 8362, strekkende tot rigtige beoordeeling zijner handelwijze, met overlegging van de daartoe behoorende bescheiden, en eene missive van den bedoelden consulent, dd. 28 Junij, geregistreerd sub n°. 8442, waarbij hij zich bezwaart over hetgeen de Synodale commissie in deze heeft uitgesproken.

Hierna wordt de handeling der Synodale commissie goedgekeurd, tegen de stem alleen van den heer *Wetter*.

Goedkeuring van de verrigting der commissie ter zake de bezwaren van den predikant *Begemann* te *Stevenswaard*, als consulent van de gemeente *Roermond*, na kennisneming van drie hiertoe betrekkelijk ingekomen stukken.

De zitting wordt met dankzegging gesloten en geadjourneerd tot den volgenden dag.

H. G. J. van Doesburgh, *president*.

Zitting van den 24sten Julij 1857.

Al de leden tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

Het rapport van den 22sten dezer wegens den staat van het godsdienstonderwijs wordt in omvraag gebragt en dankzeggend voor kennisgeving aangenomen.

Het rapport wegens den staat van het godsdienstonderwijs voor kennisgeving aangenomen.

De Ministeriële missive, houdende berigt van verleende verhooging van predikantstractementen, met dankzegging voor informatie aangenomen.

De Ministeriële missiven berigt doende van de verhooging van predikantstractementen in een aantal gemeenten van de Vaderlandsche kerk van Rijkswege verleend, in vroegere zittingen ter visie gelegd, worden in behandeling gebragt en met dankbaarheid voor kennisgeving aangenomen.

Missiven tot verhooging der predikantstractementen te *Kudelstaart*, *Herbajum* en *Lage Zwaluwe* uit het kerkelijke fonds, in handen der Algemeene Synodale commissie.

De missiven betreffende de predikantstractementen te ***Kudelstaart***, ***Herbajum*** en ***Lage Zwaluwe***, dd. 10 en 13 dezer, de tweede ingezonden bij conductoire van het provinciaal kerkbestuur ***Friesland***, dd. 11 dezer, respectivelijk geregistreerd sub n°. 8550, 8553 en 8556, worden in verband met de geheele aangelegenheid der tractementen, gesteld in handen der Algemeene Synodale commissie, ten fine van rapport en advies.

Mede in handen der Synodale commissie een adres van *P. A. C. Hugenholtz c. s.*, leden van den ring van *Dokkum*, rakende de uitgave der nieuwe Bijbelvertaling.

Desgelijks wordt in handen der Synodale commissie gesteld een adres, dd. 8 dezer, geregistreerd sub n°. 8558, van *P. A. C. Hugenholtz c. s.*, zich noemende alle leden van den ring ***Dokkum***, onder betuiging van ten hoogste ingenomen te zijn met de bemoeijingen der Synode, om aan de gemeenten in het Vaderland eene nieuwe Bijbelvertaling aan te bieden, hunnen wensch kenbaar makende ten aanzien van hetgeen opzigtens de uitgave van den arbeid zal behooren te worden in acht genomen, opdat de vertaling in veler, ja in aller handen kome en een nationaal eigendom worde.

Voorstel van den ring *Doesburgh* om verandering te brengen in de bepalingen nopens de invoering van kerkelijke reglementen, afgewezen.

Gelezen een, bij conductoire van het provinciaal kerkbestuur ***Gelderland***, dd. 17 dezer, ingezonden adres van den ring van ***Doesburgh***, dd. 14 dezer, geregistreerd sub n°. 8559, houdende het voorstel, dat de bepaling worde ingevoerd op wettige wijze, dat de conceptreglementen niet alleen, waarop krachtens art. 12 van het Algemeen Reglement de classicale vergaderingen moeten worden gehoord, maar ook de later gewijzigde conceptreglementen, die nu, naar art. 62 van het Algemeen Reglement, aan de stemmen alleen der provinciale kerkbesturen onderworpen worden, aan de kerkeraden ter behandeling op de classicale vergaderingen mogen worden toegezonden. Wordt besloten geene wijzigingen in de bepalingen van het Algemeen Reglement betreffende de invoering van kerkelijke reglementen te moeten provoceren.

De beraadslagingen over Bijl. B voortgezet.

De beraadslagingen over Bijlage B worden voortgezet.

De bepaling opzigtens de mededeeling van uitspraken in zaken van kerkelijk opzigt en tucht, als algemeene maatregel van orde goedgekeurd.

De dusgenaamde bepaling sub *ff*, de mededeeling betreffende van uitspraken in zaken van kerkelijk opzigt en tucht, wordt als algemeene maatregel van orde goedgekeurd.

Besluiten betrekkelijk een verzoek tot medewerking aan de stichting van een gedenkteeken voor *Luther* te *Worms*.

Gelezen de stukken betrekking hebbende tot een te ***Worms*** te stichten gedenkteeken voor ***Luther***, door de Synodale commissie overgelegd, vergezeld door eene geleidende van den Minister. Nadat het besluit is genomen, dat de Synode zich niet zal begeven tot het aanwenden van pogingen om bijdragen voor dat gedenkteeken in te zamelen, vindt de vergadering goed den Minister de stukken te retournéren, en Zijne Exc. te berigten, dat zij geen vrijheid heeft gevonden om tot zulk een doel gelden zamen te brengen, terwijl in de Vaderlandsche kerk zoo vele behoeften bestaan, aan de voorziening in ware godsdienstige belangen verbonden.

De werkzaamheden der Synodale commissie, in het derde hoofddeel van het rapport sub *a*, *c* en *d* voorkomende, worden goedgekeurd.

De werkzaamheden der Synodale commissie, in het derde deel van het rapport sub *a*, *c* en *d* vervat, en de begroeting der Ministers van Hervormde Eeredienst enz., bij hunne af- en optreding, de herinnering van de voorschriften voor de kerkelijke correspondentie en de openbaarmaking van uitspraken in zaken van kerkelijke tucht, alle goedgekeurd.

De voorgestelde bepalingen sub *b*, nopens de bevoegdheid om bij de openbare godsdienstoefeningen voor te gaan, leiden tot ernstige beschouwingen.

Het advies der Synodale commissie, dat de bevoegdheid om bij openbare godsdienstoefeningen voor te gaan geregeld worde op wettelijken voet, niet opgevolgd.

De heer *Hofstede de Groot* verlangt bij de bepalingen het navolgende bijgevoegd te zien:

„Is een Nederlander bij een verzoek om lidmaat der Hervormde kerk in *Nederland* te worden, of bij een examen tot candidaat voor de H. dienst hier afgewezen, dan geeft het bekleeden van het predikambt bij een Evangelisch kerkgenootschap buiten 's lands hem geene bevoegdheid hier te lande bij eene godsdienstoefening in de Hervormde kerk voor te gaan."

De heer *Wetter* stelt een nieuw ontwerp van bepalingen voor, hetwelk luidt als volgt:

„Niemand zal in eenige gemeente bij hare openbare godsdienstoefeningen mogen voorgaan, tenzij hij de bevoegdheid daartoe verkregen hebbe,

„*a.* zoo hij in *Nederland* geboren, of gedurende de vijf laatste jaren woonachtig geweest is, *bij een wettig erkend Evangelisch kerkgenootschap in het Vaderland;*

„*b.* zoo hij *buiten 's lands* werd geboren, *bij dergelijk kerkgenootschap, waar ook gevestigd.*

„Voor in het buitenland geborene en gedurende de laatste vijf jaren niet in *Nederland* woonachtige predikanten en candidaten tot de H. dienst wordt bovendien de toestemming des kerkeraads gevorderd, voor wien zij te dien einde van hunne bevoegdheid in deze voldoende zullen moeten doen blijken."

De heer *van Campen* wenscht geene bepalingen voor de binnenlandsche, doch alleen voor de buitenlandsche predikanten en de candidaten tot de H. dienst.

Na overweging wordt besloten om in de beschouwingen der Synodale commissie niet te treden en de bevoegdheid tot het prediken in de kerk niet te regelen.

Tegen de regeling, in overeenstemming met de hoogleeraren *Scholten* en *Bouman*, de heeren *Borsius*, *Sannes*, *Vos*, *Gerlach*, *Versfelt*, *Spruijt*, *Junius*, *Matthes*, *van Campen*, *van Hasselt*, *Metzlar* en *van Doesburgh*.

Voor, overeenkomstig het gevoelen van den hoogleeraar *Hofstede de Groot* en den secretaris, de heeren *van Walsem*, *Reddingius*, *van Hengel* en *Wetter*.

Naar het voorstel van den heer *Scholten* wordt het besluit aldus geformuleerd: „De „Synode, de goede bedoeling der Synodale commissie huldigende en zich verblijdende „in den geest van verdraagzaamheid, die zich in vele gemeenten van ons Vaderland „openbaart, heeft het ter bevordering van dat lofwaardig doel niet noodig geacht deze „aangelegenheid te regelen."

Verwerping van het voorstel van den heer *van Campen* tot het ontwerpen van de regeling bovenvermeld voor de buitenlandsche predikanten en de candidaten tot de H. dienst.

De heer *van Campen* verlangt na het gevallen besluit alsnog zijn voorstel tot het ontwerpen van eene regeling voor de buitenlandsche predikanten en de candidaten tot de H. dienst in stemming te zien gebragt, en nadat het ontvankelijk is verklaard, wordt het voorstel tegen het gevoelen alleen van de heeren *Spruijt*, *van Campen* en *Wetter* verworpen.

De beraadslagingen over het rapport der Synodale commissie zullen in de volgende zitting worden voortgezet, en wordt de tegenwoordige met dankgebed gesloten, geadjourneerd zijnde tot den volgenden dag, bij uitzondering op art. 21 van het reglement van orde, des voormiddags te tien uren.

H. G. J. VAN DOESBURGH, *president*.

Zitting van den 25sten Julij 1857.

Al de leden tegenwoordig.

De zitting geopend met gebed. De notulen na resumtie gearresteerd en geteekend.

Mededeeling van wege den heer mr. *Schuller tot Peursum*, als ter oorzake van uitlandigheid buiten staat om op de uitgebragte benoeming als secundus bij de Algemeene Synodale commissie een officieel antwoord in te zenden.

Namens den heer mr. *Schuller tot Peursum* deelt de heer *Wetter* mede, dat hij wegens uitlandigheid de missive van benoeming tot secundus bij de Synodale commissie niet ontvangen heeft, en hij ten gevolge van dien zich niet in staat bevindt haar officieel te beantwoorden, doch dat het allezins te verwachten is, dat hij de benoeming zal aannemen.

Art. 10 van het reglement van orde, opzigtens de staking van stemmen en eene alsdan in de volgende zitting te houden herstemming, voor deze laatste zitting gewijzigd.

De president geeft in overweging, om voor deze zitting, die de laatste zal zijn, art. 10 van het reglement van orde in zoo verre te wijzigen, dat, indien de stemmen staken, in deze zelfde zitting eene herstemming zal gehouden worden, en indien de stemmen dan wederom staken, dat alsdan de zaak zal blijven onbeslist en onafgedaan, en in de notulen zal worden aangehouden.

In overeenstemming met dit voorstel wordt besloten.

De beraadslagingen wegens Bijlage B voortgezet.

De beraadslagingen wegens Bijlage B worden voortgezet.

Aan de orde is het advies der Synodale commissie betreffende art. 13 van het Algemeen Reglement.

Advies der Synodale commissie betreffende art. 13 van het Algemeen Reglement, verworpen.

Naar de motie van den secretaris wordt in overweging genomen of de behandeling van het advies der Synodale commissie, rakende de intrekking van het besluit van 16 Julij 1852, te beschouwen is als een terugkomen op het besluit van 20 dezer. Wordt geoordeeld dit geen terugkomen te zijn.

Alsnu komt in stemming het advies der Synodale commissie tot intrekking van het besluit der Synode van 16 Julij 1852.

Het advies wordt verworpen.

Tegen stemden, overeenkomstig het gevoelen van de hoogleeraren *Scholten* en *Bouman* en den secretaris, de heeren *Borsius*, *Reddingius*, *Vos*, *Gerlach*, *Spruijt*, *van Hengel*, *Matthes* en *van Doesburgh*.

Voor, overeenkomstig den hoogleeraar *Hofstede de Groot*, de heeren *Versfelt*, *Junius*, *van Campen*, *Wetter*, *van Hasselt*, *Metzlar* en *Sannes*.

De heer *van Walsem* bij de stemming afwezig.

Met dit besluit wordt het eerste gedeelte van het advies der Synodale commissie beschouwd te zijn vervallen, en wordt, met wijziging van het tweede gedeelte, den secretaris opgedragen, om alle stukken terug te zenden, die niet langs den voorgeschreven weg van kerkelijke correspondentie zijn ingekomen, en het adresserend collegie daarheen te verwijzen.

Lastgeving aan den secretaris, om alle stukken, welke niet langs den voorgeschreven weg van kerkelijke correspondentie inkomen, terug te zenden met verwijzing naar de voorschriften.

Het voorstel der Synodale commissie sub *f*, betrekkelijk art. 56 van het Algemeen Reglement, wordt gerekend te zijn vervallen na de ontworpen alteratie van het artikel, en eindelijk de mededeeling der uitspraak in cassatie voor kennisgeving aangenomen.

Het voorstel der commissie ten aanzien der verklaring van de bepalingen in art. 56 van het Algemeen Reglement betrekkelijk de afvaardiging van de ouderlingen ter Synode, geoordeeld te zijn vervallen. De mededeeling der uitspraak in cassatie voor kennisgeving aangenomen.

Nog twee voorstellen worden door leden ingediend.

Twee bijzondere voorstellen door leden ingediend, als:

Het eerste van den heer *Hofstede de Groot*, hetwelk is luidende als volgt:

1°. van den heer *Hofstede de Groot*, strekkende om de Algemeene Synodale commissie uit te noodigen tot het doen van voorstellen aan de Synode des volgenden jaars omtrent het onderwijs der Hervormde jeugd;

„De ondergeteekende, in aanmerking nemende, dat de bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wet op het *Lager onderwijs* waarschijnlijk zal worden goedgekeurd door de Eerste Kamer en den Koning, en er alsdan eene aanmerkelijke verandering in het schoolwezen zal komen, waarbij ook de Hervormde kerk groot belang heeft,

„stelt voor, de Algemeene Synodale commissie uit te noodigen, ingeval de bedoelde wet wordt ingevoerd, aan de Synode des volgenden jaars die voorstellen te doen omtrent het onderwijs der Hervormde jeugd, als zij dienstig zal oordeelen, dat bij de Synode in aanmerking komen.

P. Hofstede de Groot."

2°. van den secretaris, om der Synodale commissie op te dragen, dat ten volgenden jare een concept van herzien reglement op het hulppredikerschap door haar ter tafel der Synode worde gebragt.

Het tweede van den secretaris, die de Synodale commissie wil hebben uitgenoodigd, om ten volgenden jare bij de Synode ter tafel te brengen een concept van herzien reglement op het hulppredikerschap.

De beide voorstellen aangenomen.

De beide voorstellen worden aangenomen.

Overweging wegens hetgeen gehouden moet worden buiten de gedrukte Handelingen.

Geene gedeelten der Handelingen zijn meer aan te wijzen, om te houden buiten de gedrukte.

Het register der ingekomen stukken, na vergelijking met het archief, geteekend.

Het register van de ingekomen stukken wordt door den president sub n°. 8568 geteekend.

De werkzaamheden ten einde gebragt, en de vergadering der Synode gesloten.

De werkzaamheden zijn hiermede afgeloopen.

De vice-president, het woord op zijn verzoek bekomen hebbende, rigt eene hartelijke toespraak tot den president, om hem dank te zeggen voor zijne leiding.

Met gepaste toespraak en ernstig dankgebed wordt, na resumtie van de notulen dezer zitting, de twee en veertigste vergadering van de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde kerk verklaard te zijn gesloten.

H. G. J. van Doesburgh, *president.*

Timmers Verhoeven, *secretaris.*

Bijlage A.

Eerste rapport van de Algemeene Synodale commissie wegens hare werkzaamheden.

RAPPORT van de Algemeene Synodale Commissie wegens hare handelingen betreffende aangelegenheden der algemeene kerkelijke fondsen.

De Algemeene Synodale commissie der Nederlandsche Hervormde kerk heeft de eer bij haar eerste rapport berigt aan Uwe vergadering te doen wegens hare handelingen betrekkelijk de belangen der algemeene kerkelijke fondsen.

Zamenstelling der commissie.

Wat de zamenstelling der commissie en den tijd van hare zittingen aangaat, zij bestond, in het verloopen Synodaal jaar, uit de heeren *R. J. Koning* en *J. Witkop*, die, de eerste als president, de andere als vice-president, het moderamen met den secretaris dr. *Timmers Verhoeven* uitmaakten, en voorts uit de heeren dr. *W. Muurling*, als praeadviseur, de gewone leden *C. Hooijer*, mr. *U. A. Evertsz*, *P. A. C. Hugenholtz*, mr. *F. de Greve*, *B. Boers* en mr. *H. O. Feith*. Hare najaarsvergadering heeft voortgeduurd van den 5den tot den 26sten November, en hare voorjaarsvergadering van den 29sten April ll. tot den 25sten Mei. Tusschen de beide vergaderingen werd zij vertegenwoordigd, ter behandeling van de spoed vorderende zaken, door de heeren *Koning*, *Hooijer* en *de Greve*, met den secretaris.

Rapport betrekkelijk de algemeene kerkelijke fondsen.

In dit eerste rapport onzer werkzaamheden bepalen wij U wederom bij hetgeen behoort:

I. tot het fonds voor noodlijdende kerken en personen;

II. tot de overige kerkelijke fondsen onder het beheer der Synode;

III. tot de administratie van den quaestor-generaal over al deze fondsen in haar geheel.

I.

I. Verslag betrekkelijk het fonds voor de hulpbehoevende gemeenten.

Het eerste gedeelte van ons verslag bevat de aangelegenheden, die betrekking hebben tot de hulpbehoevende gemeenten, beginnende met

A. Voordragten wegens verzoekschriften.

A. De voordragten wegens de verzoekschriften. Tot het indienen van consideratiën

en advies wegens de onderscheidene verzoekschriften werden benoemd, voor het ressort van

Gelderland,	de heer	*Witkop*.
Zuidholland,	" "	*Boers*.
Noordholland,	" "	*Koning*.
Zeeland,	" "	*de Greve*.
Utrecht,	" "	*Evertsz*.
Friesland,	" "	*Hugenholtz*.
Overijssel,	" "	*Hooijer*.
Groningen,	" "	*Feith*.
Noordbrabant,	" "	*Hooijer*.
Drenthe,	" "	*Feith*.
Limburg,	" "	*Timmers Verhoeven*.

De quaestor-generaal berigtte ons, bij missive van den 29sten April, geregistreerd sub n°. 8292, dat de vermoedelijk beschikbare som kon worden geraamd op ongeveer *f* 21,950, en bij officieuse mededeeling van de zijde van het departement bleek ons, dat de Rijksmiddelen ten dienste der kerkelijke gebouwen, op den post der begrooting nog voorhanden, eene som bedroegen van omstreeks *f* 10,000, zoodat wij, de *f* 1,000 voor *Hengelo*, in dit rapport later te vermelden, medegerekend, te beschikken hadden over ongeveer *f* 33,000.

Naar onze voordragten hebben wij deze gelden verdeeld onder de gemeenten, die geoordeeld werden voor dit jaar in aanmerking te mogen komen, ons verheugende, dat deze alle geholpen kunnen worden, zonder dat de collecte voor het volgend jaar wordt bezwaard.

Met eenige wijziging ons houdende aan de orde, die wij ten vorigen jare hebben in acht genomen, dragen wij U achtereenvolgend voor de gemeenten:

a. aan wie gunstig uitzigt is gegeven;

b. wier verzoek is gehouden in advies;

c. wier verzoek werd afgewezen;

d. die de toegekende subsidie verlangen verhoogd te zien;

e. wier verzoekschriften als geheel nieuwe zijn aan te merken.

a. Voordragten van gemeenten, aan wie uitzigt is gegeven.

a. Wij beginnen met de gemeenten, aan wie gunstig uitzigt is geopend.

GELDERLAND.

GELDERLAND.

Haarlo.

Haarlo. De commissie kan in weinige woorden haar advies betrekkelijk het verzoek

van de commissie tot stichting eener kerkelijke gemeente te *Haarlo* c. a., om *f* 2,500 te ontvangen, formuleren. Zij meent dit verzoek te moeten ondersteunen als reeds in zijne billijkheid ten vorigen jare door de Synode erkend, en nu nog aangedrongen door klem van redenen, vervat in het adres der stichtingscommissie, nu onlangs door haar aan de Synode van dezen jare gerigt.

OVERIJSSEL.

OVERIJSSEL.

Buurse. Bij de aanbesteding van kerk en pastorij te *Buurse* is gebleken, dat de kosten van opbouw het geraamde ver te boven gaan.

Buurse.

Ook al wordt aan het verlangen Uwer vergadering (zitting van 7 Julij 1856) voldaan om het uitzigt dier gemeente voor dit jaar tot *f* 1,900 op te voeren, blijft er nog een te kort van *f* 1,945, waarin nog moet voorzien worden. Het classicaal bestuur van *Deventer* en het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel* hebben het jongste adres van *Buurse*, geregistreerd sub n°. 8216 *a*, krachtig aangedrongen. Wij aarzelen niet om Uwe vergadering te raden, dat zij het uitzigt voor dit jaar tot *f* 1,900 opvoere; doch daar aan de gemeente dan reeds *f* 6,900 zal zijn toegestaan, durven wij niet adviseren om ook nog bovendien de al wederom verlangde *f* 1,900 toe te zeggen.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

Grootegast. Uit het onderzoek, in het vorige jaar ingesteld op het adres van kerkvoogden en notabelen der Hervormde gemeente te *Grootegast*, om een subsidie uit het fonds voor noodlijdende kerken tot den opbouw eener pastorij, is toen gebleken, Bijl. A blz. 17, dat dit subsidie werd begroot op *f* 1,875.60, in de veronderstelling dat ook uit 's rijkskas eene bijdrage werd verstrekt van *f* 400. Op ons advies besloot de Synode, in de vergadering van den 8sten Julij 1856, voor dat jaar aan die gemeente toe te staan *f* 1,000 en haar het uitzigt te geven op het volgend jaar voor het bedrag der som, welke dan zal blijken nog benoodigd te zijn, nadat de Synodale commissie nog beproefd zal hebben van de kerkvoogdij der gecombineerde gemeente *Doezum* eene verhooging der door haar toegezegde bijdrage van *f* 100 te verkrijgen.

Grootegast.

De kerkvoogden en notabelen hebben zich, na dit besluit der Synode, gewend tot Zijne Majesteit den Koning om uit 's rijks fondsen voor gezegden opbouw *f* 400 te mogen ontvangen. Dit request, met het daarop ingekomen, het verzoek gunstig aanbevelend, advies van het collegie van toezigt in de provincie *Groningen*, werd, bij brief van Zijne Excellentie den Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst, van den 19den Januarij jl., gezonden aan Uw Hoog Eerw., ten einde te willen beantwoorden „de vraag, of met het oog „op hetgeen de Synode waarschijnlijk nog verleenen zal, eene landssubsidie van *f* 400 „als benoodigd is te beschouwen, en zoo ja, of die subsidie dan nu reeds zou dienen „te worden verleend, dan of daarmede zou kunnen worden gewacht tot de behandeling „der subsidiën uit het fonds voor noodlijdende kerken door de Synode in de maand Julij „aanstaande."

Ter verkrijging van eene grootere bijdrage tot den opbouw der pastorij, overeenkomstig

het besluit der Synode, zijn wij met de kerkvoogden en notabelen van *Doezum* en van *Grootegast* in onderhandeling geweest. Deze kerkelijke besturen hebben echter verklaard, dat de eens toegezegde bijdrage niet kon worden vermeerderd. Die van *Doezum* betuigden, dat aan hun kerkgebouw vele groote en belangrijke herstellingen moeten geschieden. De solder is in zulk eenen toestand, dat de vrees voor het afvallen van stukken niet opgegrond is, terwijl ook daarenboven de toren vele kosten aan herstelling zal vorderen. Die gemeente zou dan ook niet kunnen voorzien in de gelden, tot deze zoo noodzakelijke vertimmeringen vereischt, indien zij niet door de tegenwoordige hoogere huurwaarde der landerijen eenige meerdere inkomsten verkreeg, waaruit die buitengewone kosten in eenige achtereenvolgende jaren zullen kunnen worden bestreden.

Vele gemeenteleden, deze groote kosten tot herstelling van kerk en toren voor oogen houdende, hadden nu reeds aanmerkingen gemaakt op het door kerkvoogden en notabelen toegestane subsidie van *f* 100 tot de pastorij van *Grootegast*. Die leden waren bovendien van gevoelen, dat door *Grootegast*, waar de pastorij is en weder zal worden opgebouwd, in welk dorp derhalve de onmiddellijke voordeelen daarvan worden getrokken, de benoodigde gelden tot den opbouw zouden dienen te worden bijeengebragt. Dit gevoelen is, volgens het oordeel der kerkvoogden, mede eene oorzaak, dat bij de op handen zijnde groote onkosten voor kerk en toren door de gemeente te *Doezum* niet meer kon worden bijgedragen.

Ook kerkvoogden van *Grootegast* zien geene gelegenheid hunne bijdragen van *f* 1,000 te kunnen verhoogen. Er zijn onder de aanzienlijkste en rijkste leden der gemeente velen, die zich van haar hebben afgescheiden, waarvan het gevolg is, dat de lasten nu te meer op de andere leden drukken. Veel moeite, inspanning en opoffering had het gekost om hunne bijdrage tot één voor hunne gemeente zoo aanzienlijk bedrag van *f* 1,000 te brengen, zoodat zij thans ook van de leden der gemeente geene meerdere gelden tot dezen opbouw hebben kunnen verkrijgen.

De pogingen derhalve tot eene verhoogde bijdrage van *Doezum* en van *Grootegast* hebben niet opgeleverd die uitkomst, welke wij ons hadden voorgesteld. Het uitzigt, ten vorigen jare door de Synode gegeven op nog zoodanige som uit het fonds, welke dan, na aanwending van pogingen tot eene meerdere bijdrage, zal blijken noodig te zijn, noopt ons, na het mislukken dier pogingen met het oog op de gebleken behoefte, U voor te stellen, uit het fonds der noodlijdende kerken aan de gemeente *Grootegast* voor dit jaar tot den meergemelden opbouw der pastorij te verleenen *f* 875.60.

Aan Zijne Excellentie den Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst hebben wij gerapporteerd, dat de gemeente *Grootegast* buiten het nu vermoedelijk door de Synode te vergunnen subsidie, groot *f* 875.60, nog *f* 400 zal noodig hebben, en hebben haar gunstig aanbevolen om dit bedrag uit 's rijkskas tot den opbouw der pastorij te mogen ontvangen.

b. Voordragten van gemeenten, wier verzoek is gehouden in advies.

b. Voordragten van gemeenten, wier verzoek is gehouden in advies.

GELDERLAND.

GELDERLAND.

Druten.

Druten. Op het vernieuwd verzoek van kerkvoogden der gemeente *Druten* c. a. meent Uwe commissie te moeten adviseren:

1°. dat het buiten allen twijfel is, dat de gemeente te *Druten* c. a. eene subsidie behoeft voor het stichten van een nieuw kerkgebouw;

2°. dat de kosten, volgens de aanwezige begrooting, ad *f* 10,814.73, nog altijd met het oog op den omvang der gemeente als te hoog moeten beschouwd worden. Voor de kosten van kerk en pastorij in de nieuwe gemeente te *Hall*, dubbel zoo talrijk als die te *Druten*, wordt eene mindere som besteed;

3°. dat bij de beperktheid der gelden, welke beschikbaar zijn, geen *f* 9,000 of daaromtrent aan *Druten* kan worden verleend;

4°. en derhalve dat de Synode, dit verzoek afwijzende, aan adressanten verklare, dat de Hooge Kerkvergadering allezins gezind is te helpen, wanneer de gemeente bij een nog lager cijfer der begrooting ook van elders in de benoodigde gelden zal trachten te voorzien.

Drumpt. Reeds ten vorigen jare (zie Bijl. A blz. 23, 24) werd de zaak der subsidie voor een nieuw te stichten kerkgebouw te *Drumpt* bij Uwe commissie ter tafel gebragt. Uwe commissie was toen van oordeel, het voorstel der gemeente *Drumpt* bij de Synode niet te ondersteunen; zoo wegens de te hooge som voor het stichten eener kerk in die gemeente, als wegens de te hooge som, namelijk *f* 12,000, die als subsidie van de Synode en het Rijk was gevraagd. *Drumpt.*

Thans komt die gemeente andermaal eene subsidie vragen. De stand der zaak is geheel veranderd. De kosten van bouwen zijn van *f* 13,405 gedaald op *f* 9,148, na aftrek van *f* 240.06 als waarde van het oude kerkgebouw. Bestek en teekening zijn overgezonden. Zij vraagt nu geene bepaalde som, maar doet aan de Synode het beleefd verzoek: „om tot „den opbouw uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen eene zoodanige som te „harer beschikking te stellen, als hun Hoog Eerw., uit aanmerking van de behoefte „der gemeente, zullen meenen te behooren, en om deze gemeente bij de Hooge Regering „te willen voordragen ter bekoming eener toelage uit 's Rijks kas."

Uwe vergadering antwoordde aan de adressanten, dat, aangezien de gemeente geen de minste aanwijzing heeft gedaan van hetgeen zij zelve zal kunnen bijdragen, zij het genoemd verzoek, zoo als het daar ligt, moet wijzen van de hand, om de zaak zelve in advies te houden tot dat later genoemde aanwijzing zal zijn gedaan.

ZUIDHOLLAND.

ZUIDHOLLAND.

Kage. Uit het rapport der quaestorale commissie, uitgebragt in de zitting der Synode van den 15den Julij 1856, blijkt, dat de kerkvoogden der Hervormde gemeente te *Kage* zich tot de Synode hadden gewend met het verzoek, dat de jaarlijksche toelage van *f* 50 alleen voor dat loopende jaar met *f* 200 mogt worden verhoogd, ten einde een grooter achterstand van buitengewone uitgaven voor te komen, die er hebben plaats gehad. *Kage.*

De bovengenoemde commissie stelde verder in haar rapport aan de Synode voor, dat aan de Synodale commissie zou worden aanbevolen, om onderzoek te doen naar de ware toedragt

der zaak, ten einde naar bevind de gemeente *Kage* aan de Synode des volgenden jaars te kunnen voordragen, tot zoodanig subsidie als noodig mogt worden geacht (zie Synodale Hand. 1856, blz. 68, 69).

De Synode vereenigde zich met de conclusie van het rapport, en in overeenstemming met haren last is door ons het vereischte onderzoek ingesteld.

Uit de mededeeling van heeren kerkvoogden der Hervormde gemeente van *Kage* blijkt, dat de inkomsten voor het jaar 1857 zijn begroot op *f* 204, en de uitgaven op *f* 366, zoodat er een vermoedelijk tekort bestaat van *f* 162, veroorzaakt door noodzakelijke buitengewone onkosten, gedurende de laatste jaren aan kerk en pastorij gedaan, en waarvan de schuld nog niet is afgeloopen.

Op deze gronden meent de Synodale commissie vrijheid te hebben aan de Synode te adviseren, om aan de gemeente *Kage* de gevraagde som van *f* 200 toe te staan.

UTRECHT.

UTRECHT.

Mijdrecht.

Mijdrecht. Kerkvoogden van *Mijdrecht* hebben, na het ontvangen besluit der Synodale commissie van 10 November 1856, gemeend tot de aanbesteding van hun kerkgebouw te moeten overgaan, in hope dat, ofschoon daarop geen uitzigt is gegeven, de Synodale commissie echter niet ongunstig adviseren, en de Synode van 1857 subsidie verleenen zal (missive van 24 December 1856 n°. 8100 *a*).

Intusschen is het ons bij de behandeling der zaak van *Waverveen* officieel ter kennisse gekomen, dat de aannemingsprijs zooverre beneden de begrooting is gebleven, dat, in verband met het subsidie van de provincie en van 's Rijkswege (waartoe betrekkelijk zijn de Ministeriële resolutiën van 11 Januarij en 17 Februarij 1857, n°. 8122 en 8142), eenige verdere bijdrage noodeloos zou worden. En het is op grond daarvan, dat wij Uw Hoog Eerw. adviseren het verzoek te wijzen van de hand.

FRIESLAND.

FRIESLAND.

Kollumerzwaag.

Kollumerzwaag. Indien de stichting eener afzonderlijke gemeente en medewerking daartoe ergens doelmatig en wenschelijk is, dan zeker ook te *Kollumerzwaag*, voor welke gemeente te dezen jare gevraagd wordt eene subsidie van *f* 4,000 tot opbouw eener pastorij (zie Hand. der Synode Bijl. A blz. 24).

De Synode heeft goedgekeurd het advies der commissie, „om dat verzoek aan te houden „en aan de adressanten te kennen te geven, dat de Synode het in zeer ernstige en gunstige „overweging zal nemen, wanneer haar zal gebleken zijn, dat er uitzigt op de bereiking „van het voorgestelde doel bestaat."

Dat uitzigt is werkelijk gegeven door Zijne Excellentie den Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst enz., namelijk op een landstractement van *f* 600 voor *Kollumerzwaag*, op voorwaarde dat dit tractement van wege de gemeente met *f* 100 verhoogd en alzoo op *f* 700 gebragt zal worden, en dat wijders de scheiding van *Augsbuur* (*Lutjewoude*) zal tot stand komen.

Dit laatste heeft nog geen plaats gehad, ten gevolge van eenen geheel ongedachten tegenstand, dien de bevordering eener zoo goede zaak bij sommigen gevonden heeft; toen het

tractement van den tweeden predikant van ***Kollum*** en ***Augsbuur***, en de betrekkelijk kleine toelage, daartoe door de groote en aanzienlijke gemeente ***Kollum*** te verleenen, zou geregeld en vastgesteld worden.

Men mag echter hopen en verwachten, dat die tegenstand van enkelen, door de krachtige pogingen van menige welgezinden in de gemeente ***Kollum***, weldra verijdeld en de zaak ook aldaar tot een gewenscht einde gebragt worden zal.

De gemeente *Kollumerzwaag* intusschen heeft dadelijk en met de meeste bereidwilligheid voldaan aan de door Zijne Excellentie den Minister gestelde voorwaarde, en *f* 100 'sjaars voor het predikantstractement behoorlijk verzekerd. En het is daarom dat wij der Synode adviseren, haar voor dit jaar reeds toe te leggen *f* 4,000 ter opbouw van een pastorij, onder voorwaarde echter dat, zoo niet nog vóór of gedurende de zitting der Synode, dan ten minste in de najaarsvergadering der Synodale commissie zal moeten blijken, dat de gegeven uitzigten verder zijn verwezenlijkt.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

Oostwold.

Oostwold. Bij adres van den 16den Maart 1856 hebben de kerkvoogden en notabelen van ***Oostwold***, *Lage* en ***Hoogemeden*** (classe ***Groningen***) zich vervoegd tot de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde kerk, ten einde aan hen, tot opbouw eener nieuwe pastorij, schuur en stalling, uit het fonds voor de noodlijdende kerken en personen, mogt worden toegestaan eene som van *f* 2,000, hetzij voor het geheel, hetzij voor de helft, en in het laatste geval, dat de Synode moge bewerken, dat de andere helft uit 's rijks schatkist mogt worden verstrekt.

In de bij dit verzoek overgelegde stukken toonen adressanten aan:

1°. den bouwvalligen staat der pastorij, welke, volgens de verklaring van den opzigter bij den waterstaat in de provincie *Groningen*, *W. K. Dusseldorp*, niet voor herstelling vatbaar is, maar overeenkomstig het daarvan door dien ambtenaar opgemaakte plan moet worden vernieuwd, waarvan de kosten worden geraamd op *f* 5,200;

2°. dat de uitgaven bij de kerkvoogdij van ***Oostwold*** de ontvangsten *f* 70 te boven gaan, doch dat bij die van ***Lage- en Hoogemeden*** *f* 31.45 meer wordt ontvangen dan uitgegeven, waaruit derhalve volgt, dat de kerkvoogden en notabelen uit deze kerkvoogdijkassen de gelden, voor den bouw der pastorij benoodigd, niet kunnen erlangen;

3°. dat de leden der gemeente te ***Oostwold*** hebben aangenomen *f* 500, en die voor ***Lage*** en ***Hoogemeden*** *f* 1,000 daartoe te zullen opbrengen, en dat zij zich bij request van den 17den Maart 1856 aan de Staten der provincie ***Groningen*** hebben gerigt, om een subsidie uit de provinciale fondsen, groot *f* 1,700. Indien dit verzoek mogt worden toegestaan, zal er eene som van *f* 3,200 beschikbaar zijn, maar voor den voorgestelden opbouw nog een te kort bestaan van *f* 2,000, tot verkrijging van welke som zij de gunstige medewerking der Synode verzoeken;

4°. dat het collegie van toezigt in de provincie ***Groningen*** dit verzoek der kerkvoogden

heeft onderzocht en de verklaring geeft, dat de gemeente is werkelijk hulpbehoevende, en de gevraagde som van *f* 2,000, in aanmerking genomen het ontworpen plan van pastorij, met de daarbij gevoegde schuur en stalling, niet is overdreven; en

5°. dat zoowel het classicaal als het provinciaal bestuur van *Groningen* dit verzoek hebben ondersteund.

In de vergadering der Synode van den 8sten Julij 1856 werd overeenkomstig het advies besloten, aan adressanten te verklaren, dat hun verzoek in geene aanmerking kon worden genomen, omdat in het plan der nieuwe pastorij is opgenomen ook de opbouw van eene schuur en stalling van eenigen omvang, welke geacht moeten worden niet ten dienste van den predikant als zoodanig, maar voor den predikant-landbouwer bestemd te zijn, vermits het genot van een tractement, hetwelk uit pastoralia, in landerijen bestaande, voortvloeit, niet noodzakelijk medebrengt, dat het bedrijf van den landbouw door den evangeliedienaar wordt uitgeoefend.

Op het vernemen van dit besluit der Synode, hebben kerkvoogden en notabelen der genoemde gemeente zich, bij adres van 27 October 1856, andermaal tot ons gerigt, om het „daarheen te dirigeren, dat hun door de Synode des volgenden jaars eene subsidie „moge worden verleend van *f* 2,000, opdat hunne gemeente, daar ook reeds eene „subsidie uit de provinciale fondsen is toegestaan, in het bezit worde gesteld van eene „goede en bewoonbare pastorij."

In dit adres geven kerkvoogden te kennen, dat het besluit der Synode vermoedelijk anders zoude zijn uitgevallen, indien de leden dier vergadering meer bekend waren geweest met den plaatselijken toestand van het dorp *Oostwold*, waar de pastorij der gecombineerde gemeente staat. Ten einde derhalve de behoefte aan eene schuur en stalling, zoo als in het meergemeld plan is opgenomen, aan te toonen, deelen adressanten daarvoor de volgende redenen mede. De predikant der gemeente moet noodzakelijk een klein gedeelte der landerijen, uit welke zijn tractement wordt gevonden, zelf in gebruik hebben, deels omdat hij, hetgeen hij voor zijn huisgezin behoeft, op eene andere wijze niet dan hoogst moeijelijk, ja dikwijls in het geheel niet en zelfs niet tot hooge prijzen kan verkrijgen, deels ook, omdat hij de dienst tevens moet vervullen in de gecombineerde gemeente van *Lage-* en *Hoogemeden*, welke gemeente bijna een uur gaans van *Oostwold* is verwijderd, zoodat het houden van paard en rijtuig voor hem eene dringende behoefte is. De tegenwoordige predikant heeft dan ook, zonder juist het landbouwbedrijf uit te oefenen, zelf plus minus 3 bunders in gebruik. De ontworpen schuur zal naar dit gebruik geëvenredigd zijn, terwijl, indien men eene had willen bouwen naar evenredigheid van al het land, waaruit het tractement voortvloeit en hetwelk ongeveer 80 bunders bedraagt, deze eenen veel grooteren omvang zoude moeten hebben. Eindelijk geven adressanten te kennen, dat de schuur en stalling voor vier paarden mede zullen moeten worden gebruikt door de op verren afstand van de kerk wonende leden der gemeente, van welke sommigen 1³/₄ uur zijn verwijderd, die met rijtuig des Zondags naar *Oostwold* ter kerk gaan, en geene gelegenheid in dat dorp hebben om hunne paarden te stallen. Kerkvoogden en notabelen zouden dan ook die grootte voor de schuur en stal in hun plan niet hebben opgenomen, ware de kerkelijke administratie of de gemeente zelve in staat meer bij te dragen, in welk geval zij eene

inrigting voor het bergen der paarden en rijtuigen gedurende de godsdienstoefening voor eigen rekening zouden hebben laten bouwen.

Uit eene persoonlijke opneming der pastorij en van hare ligging in het dorp *Oostwold*, door één onzer leden, is het gebleken:

1°. dat de pastorij in eenen zeer bouwvalligen toestand verkeert;

2°. dat aan die pastorij thans een schuur en stal van eenigen omvang zijn verbonden, welke mede noodzakelijk vernieuwd moeten worden;

3°. dat de paarden dergenen, die met rijtuig naar de kerk gaan, tot nu toe werden geplaatst in de open lucht in een appelhof, liggende niet ver van de kerk, hetwelk zonder twijfel velen, omdat zij hunne paarden niet in de open lucht durven laten staan, dikwijls terug zal hebben gehouden de godsdienstoefeningen bij te wonen, maar dat er, sedert het indienen van het request aan Uw Hoog Eerw. van den 27sten October jl., in de nabijheid der kerk een herberg met een schuur is gebouwd;

4°. dat de predikant noodzakelijk eenig landbouwbedrijf moet uitoefenen om in vele huishoudelijke behoeften te voorzien, welke in dit kleine dorp, waarvan de inwoners bovendien zeer verspreid wonen, niet zijn te verkrijgen, en dat er derhalve voor een paar koeijen en een paard schuur en stal bij de pastorij moeten worden gevoegd;

5°. dat de schuur en stal, door de nu aldaar geplaatste herberg, thans welligt niet die grootte zullen vereischen welke in het plan is opgenomen, doch dat eene beperking van het plan te dezen opzigte niet veel de begrootingsom zal verminderen, en dat door de uitvoering van het plan, zooals het is voorgesteld, duurzaam zal worden voorzien in de behoefte tot berging van paarden en rijtuigen der verst verwijderde leden van de gemeente, terwijl daarin nu slechts tijdelijk is te gemoet gekomen.

Op deze gronden meenen wij de vrijheid te hebben, bij Uw Hoog Eerw. het adres van kerkvoogden en notabelen van *Oostwold*, *Lage* en *Hoogemeden* te ondersteunen, en u te adviseren om van het gevraagde subsidie à *f* 2,000, voor de helft uit het fonds der noodlijdende kerken te verstrekken, en voor de andere helft te vragen uit de middelen van het Rijk.

Garshuizen. Het verzoek der kerkvoogden der Hervormde gemeente *Garshuizen*, provincie *Groningen*, aan de Synode ten vorigen jare gerigt om subsidie uit het fonds der noodlijdende kerken tot herstelling der pastorij, doch toen uithoofde der ontbrekende noodige bijlagen afgewezen, is thans op nieuw aan deze Hooge Kerkvergadering gezonden. *Garshuizen.*

Uit het voor die herstelling opgemaakte bestek wordt aangetoond, dat daartoe zal noodig zijn eene som van *f* 1,792.

Hiertoe zal de gemeente bijdragen	*f*	400
Uit de provinciale fondsen hoopt men te ontvangen		100
En uit het fonds der noodlijdende kerken		1,292
	f	1,792

De overgelegde staat der jaarlijksche inkomsten en uitgaven duidt aan, dat de laatste de eerste, zoo niet te boven gaan, althans evenaren. Het collegie van toezigt in de provincie *Groningen* verklaart deze gemeente *hulpbehoevende*, en hare aanvrage om *ƒ* 1,292 uit het fonds der noodlijdende kerken ten bedoelden einde niet overdreven.

Het provinciaal kerkbestuur *Groningen* daarentegen, na ingewonnen te hebben het advies van het classicaal bestuur *Appingadam*, meent geene vrijheid te hebben het verzoek te ondersteunen.

In de eerste plaats niet, omdat er meerdere reparatiën en vernieuwingen aan de pastorij zullen worden gedaan dan volstrekt noodig kunnen worden geacht te zijn. Ook schijnen de voorgestelde vernieuwingen op een zeer kostbaren voet te zijn, en niet alleen eene verfraaijing, die het thans bestaande verre te boven gaat, maar ook eene die meer op eene rijke kerkekas der gemeente, dan wel op hulp uit een beperkt fonds van noodlijdende kerken, dat alleen voor het *volstrekt noodige* zorgen kan, aanspraak maken mag.

Het meergemelde bestuur toont dit nader aan, onder anderen door te wijzen daarop, dat thans de pastorij ééne behangen kamer bezit en bij het bestek drie zijn opgegeven; dat er thans gewone goten om het huis zijn, en er worden voorgedragen lijstgoten, ten bedrage van *ƒ* 70; dat het niet is gebleken, dat de zerkenstoep onbruikbaar is, en dat men voordraagt de plaatsing van een nieuwe ten bedrage van *ƒ* 63.50. Eindelijk, bij nog meerdere opgaven der bewijzen voor de verfraaijing der pastorij door de voorgestelde herstelling voegt het bestuur de opmerking, dat ook de kosten van het opmaken van bestek en voorwaarden, uitgetrokken voor eene som van *ƒ* 75, minder hadden kunnen en behooren te zijn, indien men, overeenkomstig Synodaal besluit van 1 Augustus 1848, deze had laten opmaken door twee deskundige timmerlieden uit de plaats of den omtrek, en niet, zooals nu is geschied, door ambtenaren van den waterstaat.

Ten andere acht het provinciaal bestuur de gemeente *Garshuizen* niet hulpbehoevende te zijn. Het grondt zijn oordeel daarop, dat er buiten den kom der gemeente, doch tot deze behoorende, 1500 landbouwers zijn, waarvan één eene kleine boerderij heeft, maar de overigen in goeden welstand zijn. Ook is het niet gebleken, dat er in deze gemeente een kerkelijke omslag of eene collecte bij de godsdienstoefening ten behoeve der kerkelijke fondsen plaats heeft. De overtuiging, dat de gemeenteleden in verhouding van hunne gegoedheid hebben bijgedragen tot de voorgenomene herstelling, kan hieruit dus niet worden verkregen.

Ten slotte stelt het provinciaal kerkbestuur de niet ongegronde vraag, of bij eene meer zuinige inrigting van het bestek de geheele vertimmering niet doelmatig voor plus minus *ƒ* 1,200 zoude kunnen plaats hebben, en of de gemeente te zwaar zoude zijn belast, wanneer zij de ontbrekende gelden negotieerde met jaarlijksche aflossing van *ƒ* 100, welke vraag na het aangevoerde bevestigend schijnt te kunnen worden beantwoord.

Uwe commissie, zich vereenigende met de beschouwingen van het provinciaal kerkbestuur en het classicaal bestuur, heeft insgelijks geen vrijheid gevonden het verzoek der gemeente *Garshuizen* te ondersteunen, en adviseert derhalve het te wijzen van de hand.

Leegkerk.

Leegkerk. De kerkvoogden van *Leegkerk* en die van *Hoogkerk* hebben zich, bij afzonderlijke adressen, in de beide voorgaande jaren tot de Synode gewend, om ten behoeve van

hunne gecombineerde gemeente *Leegkerk* en *Hoogkerk* een subsidie te mogen erlangen uit het fonds der noodlijdende kerken, tot opbouw eener nieuwe pastorij. Die van *Leegkerk* wenschten de thans bij hunne kerk geplaatste pastorij te vernieuwen. Die van *Hoogkerk* daarentegen verzoeken de pastorij te bouwen bij hunne kerk. Beide kerkvoogdijen geven de verzekering, door eene negotiatie in hunne gemeente, *f* 2,500 tegen jaarlijksche aflossing van *f* 100 te zamen te zullen brengen, en meenden het overige te erlangen, $^1/_3$ uit het fonds der noodlijdende kerken, $^1/_3$ van de provincie en $^1/_3$ uit 's rijks schatkist. De kosten der te bouwen pastorij zijn in beide plaatsen begroot op plus minus *f* 7,000. In het vorige jaar besloot Uwe vergadering, zich buiten staat bevindende om te bepalen, welke de meest geschikte plaats is, waar de nieuwe pastorij zal moeten worden gebouwd, al de stukken te stellen in handen van het classicaal bestuur van *Groningen* en van het provinciaal kerkbestuur dier provincie, ten einde die kerkelijke besturen de zaak onderzoeken en daaromtrent gemotiveerde rapporten, inhoudende de gronden, waarop hun gevoelen steunt, aan de Synode of Algemeene Synodale commissie inzenden. Het rapport van het classicaal bestuur van *Groningen* betreffende, is in loco ingesteld persoonlijk onderzoek, en zijne zamenspreking met kerkvoogden van *Leegkerk*, met die van *Hoogkerk* en met beider kerkeraad levert de volgende gronden voor de plaatsing der nieuwe pastorij te *Hoogkerk*.

De gemeente van *Leegkerk* is veel achteruitgegaan door den overgang van vele harer leden tot de afgescheidene gemeente, zoodat er zelfs geene leden genoeg overblijven om de collegiën van kerkeraad en kervoogdij te bezetten.

Te *Hoogkerk* heeft de predikant meer catechisatiën dan te *Leegkerk;* dat dorp ligt meer te midden der gemeente, bestaat uit verscheidene woningen, drie aanzienlijke fabrieken en heeft met de omliggende boerderijen eene bevolking van plus minus 550 zielen; eindelijk bevat het de meeste leden en is gelegen aan een grind en kanaal.

De kerkvoogden van *Leegkerk* geven te kennen, dat zij de predikantswoning aldaar willen behouden, dewijl de tegenwoordige pastorij met de daarbij behoorende landerijen het wettig en uitsluitend eigendom zijn der gemeente *Leegkerk*, en zij van deze bezitting nimmer afstand zal kunnen en mogen doen.

De leden van den kerkeraad uit *Leegkerk* verklaren de predikantswoning in hun midden te moeten behouden, en wel *vooreerst*, omdat zij meenen, dat de toestand der pastorijlanden anders dezelfde niet zal blijven en het jaarlijksche inkomen van den predikant verminderen; *ten andere*, omdat, naar hunne gedachten, „de geest van het separatisme", gelijk zij zich uitdrukken, „*Leegkerk* meer en meer zal verwoesten."

Het classicaal bestuur van *Groningen* is van meening, dat het verkieslijk is de pastorij te *Hoogkerk* te plaatsen, omdat de werkkring van den predikant voornamelijk dáár is en niet dan voor een klein gedeelte te *Leegkerk*, en dat daardoor zijn dienstwerk, zoowel voor hemzelven minder moeijelijk en tijdvorderend zijn zoude, als vruchtbaarder voor de gemeente.

Tegen deze voordeelen komen, volgens het oordeel van het classicaal bestuur, niet in aanmerking de twee bezwaren van de kerkemannen te *Leegkerk*, gezocht in eene te vreezen vermindering van den toestand der pastorijlanden, alsmede in het gevaar van verwoesting door het separatisme.

Het provinciaal kerkbestuur verklaart zich geheel en volkomen te vereenigen met deze zienswijze van het classicaal bestuur.

De kerkvoogden van *Hoogkerk* hebben bij de stukken niet overgelegd eene verklaring

van het collegie van toezigt, dat de gemeente hulpbehoevende is en de kosten voor de voorgenomene pastorij niet overdreven zijn. Ook is het, blijkens de stukken, nog onzeker of kerkvoogden eene woning voor den predikant zullen aankoopen, dan wel of zij eenigen grond willen koopen om daarop eene woning volgens het overgelegde bestek te bouwen.

In dezen stand der zaak acht Uwe commissie het niet raadzaam een subsidie voor te stellen aan een der kerkvoogdijen, noch eene beslissing over de plaats, waar de pastorij zal worden gebouwd, te geven, omdat daardoor ligt eene scheuring, zoo tusschen de leden van den kerkeraad als tusschen die der gemeente van *Leegkerk* en *Hoogkerk*, mogt ontstaan, die voor beide gemeenten hoogst nadeelige gevolgen konden hebben. Zij meent Uw Hoog Eerw. te moeten adviseren, aan de beide kerkvoogdijen mede te deelen, dat zij genegen is eenig subsidie, indien noodig, te verleenen voor eene pastorij der gecombineerde gemeente *Leegkerk* en *Hoogkerk*, zoodra het haar zal gebleken zijn, dat de kerkbesturen dier gemeente eenstemmig zijn over de plaats waar de pastorij zal worden gebouwd, en aan haar daartoe eene bepaalde voordragt met al de noodige en vereischte stukken zullen hebben ingezonden, en de ingezondene verzoeken, zoo als zij nu zijn gedaan, te wijzen van de hand.

c. Van gemeenten, wier verzoek is afgewezen.

c. Voordragten van gemeenten, wier verzoek is afgewezen.

ZUIDHOLLAND.

ZUIDHOLLAND.

Oosterwijk.

Oosterwijk. Het blijkt uit de Synodale Handelingen van het jaar 1855, blz. 22, 58 en Bijl. A blz. 24, dat het verzoek, te dien tijd ingezonden door het collegie van kerkvoogden te *Oosterwijk*, om subsidie tot het bouwen eener nieuwe pastorij is aangehouden, om vooraf betere inlichting op vele punten te ontvangen.

Blijkens de Synodale Handelingen van het volgende jaar 1856, Bijl. A blz. 27, is het vroeger beraamd plan tot opbouwing van eene nieuwe pastorij later vervallen, en is het zoogenaamd kasteel van *Oosterwijk* aangekocht voor eene som van *f* 1,500, om tot predikantswoning te dienen.

Kerkvoogden en notabelen riepen toen de hulp in der Synode, om te gemoet te komen aan de kosten, vereischt tot aankoop en het in orde brengen der tot pastorij aangekochte woning. Uwe vergadering was echter van oordeel, dat aan het gedaan verzoek geen gunstig gevolg kon worden gegeven, wegens de zeer oppervlakkige en onvolledige opgaaf van kosten en van de middelen om die te bestrijden; en bovendien was Uwe uitspraak afwijzend, omdat het verzoek om subsidie, in weêrwil van opzettelijk herhaalde herinnering, niet langs kerkelijken weg was ingezonden, zoodat noch het classicaal bestuur van *Gouda*, noch het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, in de gelegenheid zijn gesteld om hunne consideratiën mede te deelen. Op deze gronden oordeelde de Synodale commissie, dat het verzoek door haar niet kon worden in behandeling genomen, en adviseerde dus aan de Synode om deze zaak als afgedaan te beschouwen, met welk advies Uwe vergadering zich vereenigde bij besluit van 8 Julij 1856.

Kerkvoogden en notabelen der gemeente *Oosterwijk*, kennis ontvangen hebbende van dit besluit der Synode, hebben zich thans op nieuw tot deze vergadering gewend, bij het adres,

dat in onze handen is gesteld, daarin vermeldende, dat zij eerst nu in staat zijn gesteld volledige opgave te doen.

Uit die opgave blijkt nu dat het kasteel van *Oosterwijk* is aangekocht voor	*f*	1,500.00
Dat de kosten van vertimmering zijn geraamd op		2,297.00
Transportkosten		186.54⁵
Dus een totaal van	*f*	3,983.54⁵

Om deze kosten te dekken, bezit de gemeente door eene gift van den heer *Beslaerts van Blokland* eene som van	*f*	1,000.00
eene leening ad 3 ten honderd met jaarlijksche aflossing van *f* 100 aan de diaconie		1,000.00
toezegging uit 's Rijks kas		635.00
en uit de provinciale kas		1,000.00
Totaal	*f*	3,635.00

zoodat er een tekort bestaat van *f* 298, hetwelk kerkvoogden bij hun adres verzoeken dat gedekt worde uit het fonds voor noodlijdenden.

Wij meenen echter Uwe vergadering opmerkzaam te moeten maken op het bij vernieuwing ontbreken van de consideratiën der kerkelijke besturen, omdat kerkvoogden van *Oosterwijk*, niettegenstaande al het aangemerkte op de onregelmatige wijze van vroegere toezending, weder hebben goedgevonden om buiten den kerkelijken weg hunne stukken in te zenden.

Wij hebben op dien grond de eer aan Uwe vergadering te adviseren, het adres wegens dit herhaald verzuim ter zijde te leggen, en hiervan kennis te geven aan kerkvoogden en notabelen te *Oosterwijk*, met opgaaf van reden.

ZEELAND.

ZEELAND.

's Heerenjansland. Kerkvoogden van *'s Heerenjansland* hadden zich bij adres van den 11den Augustus 1855 tot Uwe commissie gewend, met het verzoek eener subsidie van *f* 740 voor eenige noodzakelijke herstellingen aan de pastorij der gemeente. *'s Heerenjansland.*

Blijkens haar vorig verslag, Synod. Hand. 1856, Bijl. A. blz. 32 en 33, heeft Uwe commissie, hoewel overigens niet ongunstig gestemd, alleen echter op grond, dat eene toen door de gemeente ingeschreven bijdrage van slechts *f* 28 als veel te gering moest worden beschouwd, aan de Synode geadviseerd, dit verzoek te houden in advies tot dat van meerdere belangstelling van gemeenteleden zal zijn gebleken, met welk advies zich de Synode heeft vereenigd.

Ten gevolge daarvan is eene tweede inschrijving beproefd, die het gezamenlijk bedrag tot *f* 124 heeft doen klimmen, en verzoeken kerkvoogden bij een nieuw adres, van den 18den October 1856, eene subsidie van het ontbrekende voor de benoodigde som van *f* 740, en alzoo eene bijdrage van *f* 616.

Het classicaal bestuur van *Zierikzee*, met welks beschouwing het provinciaal kerkbestuur

van *Zeeland* zich vereenigt, verklaart, dat de nu toegezegde bijdrage geacht kan worden aan de krachten der gemeente te zijn geëvenredigd, en haar uit dien hoofde met grootere vrijmoedigheid dan vroeger aan te bevelen.

Op grond, dat deze kleine en behoeftige gemeente thans mag worden geacht van hare zijde het mogelijke te hebben gedaan, vermeenen wij Uw Hoog Eerw. te moeten voorstellen, aan *'s Heerenjansland* uit het Synodale fonds te verleenen eene subsidie van *f* 420 en eene subsidie van *f* 200 te vragen uit de middelen van het Rijk.

Noordbrabant.

Noordbrabant.

Dongen.

Dongen. Heeft de gemeente van *Dongen* voorleden jaar te vergeefs subsidie gevraagd, om het niet gebruikt wordende deel van hare kruiskerk af te breken, zij komt thans met het dringend verzoek, geregistreerd sub n°. 8048 *a*, om toelage tot herstel van dat groote gebouw. De som, daartoe vereischt, bedraagt *f* 834. Uit gehechtheid aan hare kerk zal die kleine min gegoede gemeente er uit eigen beurs *f* 200 toe bijdragen. Wij maken zwarigheid om zoo aanzienlijke som toe te staan tot herstel van het niet gebruikt gedeelte der kerk, en adviseren om de gemeente nogmaals aan te manen, om, met wegneming van het onnoodige gedeelte, het overblijvende deel met minder kosten behoorlijk te doen inrigten.

d. Van gemeenten, die verhoogde subsidie verlangen.

d. Voordragten van gemeenten, die de toegekende subsidie verlangen verhoogd te zien.

Gelderland.

Gelderland.

Garderen.

Garderen. Het verzoek van *Garderen*, om andermaal *f* 3,000 te ontvangen, is door de commissie, met het oog op de bezwaren, Bijl. A, blz. 12, 13, ten vorigen jare geopperd, ernstig overwogen. Zij durft Uwe vergadering niet adviseren om genoemde som toe te staan. Zij is van oordeel, dat de als benoodigde som opgegevene *f* 13,000 voor het nieuwe kerkgebouw aanmerkelijk zal verminderd worden, wanneer de boeren te *Garderen*, gelijk op vele andere plaatsen is geschied, de materialen aanvoeren. Let men daarbij op het uitgedrukte voornemen der kerkvoogden, om de ontbrekende gelden door eene negotiatie te vinden, en deze af te lossen uit den verkoopprijs van de zitplaatsen, dan vervalt, meenen wij, de noodzakelijkheid om andermaal zulk eene aanzienlijke som toe te staan.

Zuidholland.

Zuidholland.

Noordwijkerhout.

Noordwijkerhout. Volgens den inhoud van het verhandelde in de Synodale commissie en door de Synode van 1855, Bijl. A, blz. 7, en Hand. der Synode blz. 22, 58, is aan de gemeente *Noordwijkerhout* toegelegd eene som van *f* 450 tot het doen van noodzakelijke herstellingen aan het kerkgebouw en de predikantswoning, waarvan de kosten waren geraamd op *f* 829.

De middelen, door de gemeente bijeengebragt om deze kosten te dekken, bestonden:

uit vrijwillige giften, ad	*f*	178.50
uit een renteloos voorschot, ad		200.00
Dus te zamen eene som van	*f*	378.50

Op dat tijdstip had de gemeente *Noordwijkerhout* het reglement op de kerkelijke administratie enz. nog niet aangenomen, doch dit heeft, sedert de gunstige beschikking der Synode op het eerste adres, plaats gegrepen, waardoor het bestuur over de kerkelijke goederen is overgegaan in handen van een collegie van kerkvoogden en notabelen.

Dit nieuwe bestuur oordeelde het vroeger gemaakt bestek onvoldoende, zoowel wegens het onvolledige van de raming, als om den vorm, waarin het was opgesteld, en kwam tot het besluit, om een ander bestek te doen vervaardigen door den heer architect *Brouwer*, welk bestek werd goedgekeurd door den heer hoofdingenieur in het 10de district van *Zuidholland*.

Volgens dit nieuwe plan werden de kosten nu berekend op *f* 1,186, dus *f* 355 hooger dan volgens het eerste ontwerp.

In dezen stand van zaken wenden zich tot deze vergadering de kerkvoogden en notabelen der gemeente *Noordwijkerhout*, bij adres van 29 Augustus 1856, geregistreerd sub n°. 8024 *a*, en geven daarin te kennen, dat zij zich hebben geadresseerd aan heeren Gedeputeerde Staten van *Zuidholland*, om onderstand te erlangen van wege de provincie. Op hun adres werd gunstig beschikt, en aan de gemeente eene som toegestaan van *f* 500.00

zoo wij nu bij deze som voegen wat de gemeente reeds vroeger bezat en haar door de Synode was toegezegd, te samen 828.50

dan was zij in het bezit van . . . . *f* 1,328.50

dus *f* 142 meer dan zij werkelijk behoefde.

Bij de uitvoering echter viel het werk tegen, en hierdoor werd er buiten het bestek nog verwerkt voor eene som van *f* 332.05, waarbij nog komt eene som van *f* 133 voor kosten van het vervaardigen van het afgekeurde eerste ontwerp en voor architectsloon en kosten van opzigt. Zoo werd de oorspronkelijke berekening van kosten van *f* 1,186 verhoogd tot *f* 1,651.05, en zoo blijft er voor rekening der gemeente een te kort van *f* 322.55, of indien zij alleen had gesuppleerd het te kort volgens het bestek, dan eene som volgens opgaaf van kerkvoogden van *f* 465.05.

Nu verzoeken kerkvoogden eene suppletie van *f* 250 uit het fonds voor noodlijdende kerken, met mededeeling van hun voornemen om ook van de provincie eene suppletie te vragen van *f* 215.

Uit aanmerking van den behoeftigen toestand der gemeente, hebben wij vrijheid Uwe vergadering te adviseren, om het verlangen van heeren kerkvoogden en notabelen in gunstige overweging te nemen, in overeenstemming met de adviesen van het classicaal bestuur van *Leyden* en het provinciaal bestuur van *Zuidholland*, volgens geleidende missive, geregistreerd sub n°. 8024, en de eene helft der som te geven uit het fonds, de andere te vragen uit de middelen van het Rijk.

e. Voordragten van gemeenten, wier verzoekschriften als geheel nieuwe zijn aan te merken. *e. Van gemeenten, die nieuwe verzoekschriften hebben ingediend.*

GELDERLAND. GELDERLAND.

Wezep. De commissie heeft naauwkeurig kennis genomen van al de stukken, waarmede *Wezep.*

het verzoek der commissie tot stichting eener nieuwe Hervormde gemeente te ***Wezep*** c. a. bij de Synodale commissie is ingezonden; welk verzoek inhoudt de aanvrage bij de Synode eener som van *f* 5,000 uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen. Ook door persoonlijke conferentie met den eerst onderteekende *J. Koops*, alsmede door mondeling ingewonnen berigten van den oud-burgemeester van ***Oldebroek***, waaronder ***Wezep*** burgerlijk ressorteert, is het der commissie wenschelijk, ja zelfs noodzakelijk voorgekomen, dat te ***Wezep*** c. a., waar 857 inwoners op grooten afstand van de naaste kerk wonen, een eigen gemeente worde gesticht.

Toch durft de Synodale commissie, na rijp beraad, niet onvoorwaardelijk adviseren, dat de genoemde som door de Synode van dit jaar voor het genoemde doel worde verleend. De zwarigheid is deze: ook wanneer de Synode de gevraagde som van *f* 5,000 mogt toestaan, blijft er een tekort van *f* 5,074. De commissie tot stichting zegt wel, dat zij in dat tekort hoopt te voorzien op ***andere wijze*** en door eene provinciale collecte; maar hoe, indien dat eens niet gelukte, of die ***andere wijze*** in strijd was met den uitgedrukten geest der Synode? Het is toch genoegzaam zeker, dat eene provinciale collecte in ***Gelderland*** slechts ongeveer de ***helft*** der ontbrekende som zal opbrengen. Indien nu de overblijvende helft van het tekort niet kan gevonden worden?

De Synodale commissie is dus van oordeel, dat de zaak van ***Wezep*** c. a. bij Uwe vergadering allezins mag worden ondersteund, en de gevraagde som van *f* 5,000 worden toegestaan, zoodra ten volgenden jare gebleken zal zijn, dat het tekort zoodanig, bijv. op de helft zal zijn verminderd, dat in het dàn nog ontbrekende door eene provinciale collecte, als laatste middel, kan worden voorzien, en bovendien dat de koopprijs van *f* 1,900 als prijs voor 26 roeden land, welke der commissie boven alle grenzen hoog is, tot eene kleine som zal zijn verminderd; zoodat voor het tegenwoordige aan het verzoek niet zal kunnen worden voldaan.

Well.

Well. Op het verzoek van het collegie van kerkvoogden der gemeente ***Well*** (classe ***Bommel***) meent de commissie een bepaald ongunstig advies te moeten uitbrengen. Dat collegie vraagt, voor den opbouw eener nieuwe pastorij, niet minder uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen, dan *f* 6,500. Zonder angstvallige berekening kon voor 's hands met genoegzame zekerheid gezegd worden, dat de beschikbare Synodale fondsen zulks niet gedoogen, wil men billijk zijn jegens andere gemeenten. Maar buiten en behalve dit is deze som veel te hoog. Uit het bestek blijkt, dat de nieuwe pastorij zou moeten kosten *f* 7,482.18, eene som, op zich zelf reeds veel te hoog; eene menigte pastorijen van de laatste jaren zijn *f* 2,000 goedkooper gebouwd. Dat men te ***Well*** de wet der spaarzaamheid niet betracht, blijkt bij de eerste inzage van bestek en berekening. Het gebouw zal toch voorzien zijn van een ***voorsprong aan het front.*** Niet minder dan 270 vierk. ellen behangerswerk; in de pastorij van het naburig ***Wichmond*** is slechts één behangen kamer. Als winst voor den aannemer staat uitgetrokken *f* 975.94, zijnde niet minder dan 15 per cent. Als waarde bij afbraak van de oude pastorij wordt opgegeven de nietige som van *f* 217. Waarom de oude voor binnenmuren en fundamenten niet in de nieuwe verbruikt?

Dat de predikant eene goede woning ten gebruike hebbe, is hoogst billijk. Laat die woning zelfs prachtig zijn, waar zij uit eigen fondsen kan gebouwd worden; maar waar men nagenoeg de gansche som, zoo als te ***Well***, vraagt uit het Synodaal fonds, dat bestaat uit

giften, zelfs uit den penning der weduwe, daar moet de wet der spaarzaamheid in hooge mate worden betracht, welke wet, naar ons ernstig overleg, geenszins door genoemde kerkvoogden van *Well* is in acht genomen.

Ons oordeel is dus, genoemd verzoek in advies te houden tot dat een min kostbaar plan zal zijn overgelegd.

IJzendoorn. Het verzoek van *IJzendoorn*, om *ƒ* 2,000 te ontvangen uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen, verdient, naar het oordeel van Uwe commissie, alle aanbeveling. Uit de verklaring van kerkeraad, kerkvoogden en notabelen, vereenigd met die van het classicaal bestuur van *Tiel* en van het provinciaal bestuur van *Gelderland*, blijkt zoowel de dringende noodzakelijkheid van het bouwen eener nieuwe pastorij, als de onmogelijkheid dat de gemeente zonder hulp dit werk voltooit. Uit particuliere informatiën is de meening Uwer commissie, om het verzoek van *IJzendoorn* te ondersteunen, nog bovendien zeer bevestigd. *IJzendoorn.*

Door den Minister verzocht, bij missive van den 12den December ll., n°. 13, geregistreerd sub n°. 8082, om te dienen van advies wegens een verzoek van dezelfde gemeente tot het erlangen van een Rijkssubsidie van *ƒ* 2,000, hebben wij, onder mededeeling van het gunstig uitzigt voor de gemeente op hulp uit het kerkelijk fonds, haar voor die Rijkssubsidie aan Zijne Excellentie aanbevolen.

Asch. Door Uwe commissie is overwogen het verzoek van kerkvoogden der Hervormde gemeente te *Asch*, classe *Tiel*, vragende uit de kerkefondsen eene som van *ƒ* 885.50 ter reparatie van hun kerkgebouw. De kosten worden, volgens overgelegd bestek, begroot op *ƒ* 1,285.50. De inkomsten, blijkens nevensgaanden staat, bedragen bij de kerkvoogdij slechts eene zuivere som van ruim honderd gulden. Zij bieden *ƒ* 400 aan, om een gedeelte der kosten te bestrijden, en vragen het ontbrekende van Uwe kerkvergadering. *Asch.*

Met het oog op de hulpbehoevendheid der gemeente, meent de commissie, dat aan dit verzoek door Uwe Hooge Kerkvergadering bereidwillig moet worden voldaan, in dier voege dat haar *ƒ* 285 worde toegekend uit het kerkelijk fonds, en dat zij voor eene subsidie van *ƒ* 600 worde aanbevolen aan de Hooge Regering.

Culenborg. De commissie, ontvangen hebbende een adres van heeren kerkvoogden der gemeente te *Culenborg*, inhoudende dringend verzoek om *ƒ* 1,500 uit het fonds voor noodlijdende kerken, heeft met de vereischte naauwgezetheid de gronden voor dat verzoek overwogen. Het kerkgebouw te *Culenborg*, door den orkaan van den 12den Augustus jl. deerlijk geteisterd, vordert belangrijke herstelling, waarvan de kosten ten minste zullen bedragen eene som van *ƒ* 4,500. De gemeente, klein van omvang, draagt daartoe bij *ƒ* 1500. De Hooge Regering verleent insgelijks *ƒ* 1500. De Synodale commissie spreekt haar gevoelen uit, dat genoemde gemeente allezins aanbeveling verdient, en deswege aan Uwe Hooge Kerkvergadering adviseert, om de gevraagde som uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen te verleenen. *Culenborg.*

Eerbeek. De Synodale commissie, kennis genomen hebbende van het verzoek der buurtschap *Eerbeek*, thans kerkelijk vereenigd met *Halle*, burgerlijke gemeente *Brummen*, *Eerbeek.*

vragende *f* 2,000 ter vestiging eener eigene gemeente, meent dit verzoek bij Uwe Hooge Kerkvergadering krachtig te moeten aandringen. Wanneer zij toch let op het aantal van ongeveer 700 inwoners in genoemde buurtschap en omtrek, waarvan velen een uur en daaromtrent van de kerk zijn verwijderd; dat door de commissie tot stichting eener kerk reeds is aangekocht de Katholijke kerk en pastorij met tuin, ter waarde van *f* 4,000, en dat nog boven dit door de ingezetenen eene som van *f* 3,000 zal worden bijeengebragt, ter gedeeltelijke dekking van de kosten der vertimmering, op *f* 6,439 geraamd, dan meent zij gerustelijk deze gemeente tot het ontvangen van *f* 2,000 uit het kerkefonds te mogen aanbevelen.

ZUIDHOLLAND.

ZUIDHOLLAND.

Everdingen.

Everdingen. Door den hevigen storm in den nacht tusschen 11 en 12 Augustus 1856 werden de kerk en de pastorij der Hervormde gemeente van *Everdingen* zeer zwaar beschadigd.

De schaden, door dien storm aangerigt, was zóó groot dat het kerkefonds niet bij magte is, om in de kosten der herstelling te voorzien, die door deskundigen zijn geraamd op *f* 2,197.

Uit de beide overgelegde specifieke staten van de bezittingen, inkomsten en uitgaven der kerk blijkt, dat de jaarlijksche inkomsten bedragen *f* 346, en de uitgaven *f* 335; een voldoend bewijs voor het onvermogen der gemeente, om uit hare fondsen deze buitengewone kosten te bestrijden; welk onvermogen bovendien is erkend door het provinciaal collegie van toezigt enz. in *Zuidholland*, welk collegie ook de begrooting van kosten niet overdreven keurt.

Om de geraamde som ter herstelling van de beschadigde gebouwen te vinden, heeft de gemeente bijeengebragt de som van . . . . *f* 384.57[5]
van wege de provincie is haar voorwaardelijk toegezegd 897.00

Totaal . . . . . *f* 1,281.57[5]

zoodat haar nog zou ontbreken de som van *f* 916.42[5]. Om dit tekort te dekken, vraagt de gemeente *Everdingen* eene subsidie uit het fonds der noodlijdende kerken van *f* 1,000.

Het komt ons voor, dat deze gemeente in de termen valt, om ondersteuning uit het fonds der noodlijdende kerken te genieten, en stellen daarom aan Uwe vergadering voor, om deze gemeente te begunstigen met eene subsidie van *f* 500, en voor een gelijk bedrag aan te bevelen aan 's Lands regering. Ons voorstel is in overeenstemming met het advies van het classicaal bestuur van *Gouda* en het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, in hunne begeleidende missiven, geregistreerd sub n°. 8033 en 8033 *a*.

Papendrecht.

Papendrecht. Uit het adres van heeren kerkvoogden en notabelen, geregistreerd sub n°. 8117 *a*, blijkt, dat de gemeente *Papendrecht* door eene groote ramp werd getroffen. Den 1sten Mei 1855 werd het kerkgebouw der Hervormde gemeente door brand geheel vernield. Hierdoor van haar bedehuis verstoken, heeft zij de toevlugt moeten nemen tot het schoolvertrek, ter uitoefening van hare gemeenschappelijke godsdienst.

De kosten tot het bouwen eener nieuwe kerk zijn geraamd op *f* 23,708.80.

Om deze uitgaaf gedeeltelijk te bestrijden is de gemeente in het bezit van de volgende middelen:

van wege de assumantie	*f*	10,550.00
van wege de provincie toegezegd		6,000.00
uit den boezem der gemeente		1,795.40
Totaal	*f*	18,345.40

Volgens opgaaf van heeren kerkvoogden bedraagt het tekort *f* 3,950.

In dezen toestand wenden zij zich tot deze vergadering met het verzoek, dat aan de gemeente van *Papendrecht* uit het fonds voor noodlijdende kerken moge worden toegestaan een subsidie van *f* 1,000.

Uit de bijgevoegde stukken blijkt, dat de bezittingen der kerk zeer gering zijn, zoodat er tot dekking der jaarlijksche uitgaven een hoofdelijke omslag moet worden geheven, ten bedrage van *f* 800.

Wij meenen Uwe vergadering te mogen adviseren, om voor deze gemeente eene som van *f* 1,000 te verzoeken van het Rijk.

NOORDHOLLAND.

NOORDHOLLAND.

Oudorp.

Oudorp. Kerkvoogden en notabelen der Hervormde gemeente te *Oudorp*, classe *Alkmaar*, hebben zich bij adres van 21 Junij 1856 tot Uwe vergadering gewend, met het dringend verzoek om eene subsidie ten bedrage van *f* 1,000. Het adres is geregistreerd sub n°. 7801*a*, en wordt begeleid door al de bescheiden, vereischt volgens het Synodale voorschrift van 9 Julij 1855. De subsidie wordt gevraagd voor de herstelling van haar kerkgebouw. Die herstelling is hoogst noodig en uitstel gedoogt zij niet. De kerk dier gemeente, van hoogen ouderdom, is in een treurigen toestand; want uitgenomen de oude fundamenten, waarop, en de oude kap, waaronder gebouwd zal kunnen worden, is er niets, uit- of inwendig in het gebouw aanwezig, dat gebruikt kan worden. De buitenmuren, van tijd tot tijd met ongelijksoortige steenen aangemetseld, zijn vol scheuren en barsten, en verzettingen en verzakkingen zijn daarvan het gevolg geweest, zoodat een herbouw van alle muren noodzakelijk is bevonden. De ramen, de banken, de predikstoel, en de beschuttingen zijn versleten; de vloer is gezakt, en het gebouw geheel en al ongeschikt voor de openbare godsverheerlijking. De herstelling eischt, volgens de begrooting, die niet overdreven is, nagezien en verbeterd door den hoofdingenieur van den waterstaat in *Noordholland*, de som van *f* 8,000, en die kapitale herstelling is te verkiezen boven den bouw eener nieuwe kerk, èn omdat die nog eene grootere som zou eischen, èn omdat zij zóó voldoende zal bevonden worden, dat door haar de vernieuwde eene nieuwe kerk zal worden. Zoo noodig en doelmatig de herbouw is, zoo billijk en bescheiden is de aanvraag om subsidie. De gemeente telt slechts 83 leden, en bestaat uit mingegoeden. De specifieke staat van inkomsten en uitgaven wijst aan, dat de eerste de laatstgenoemde elk jaar overtreffen met slechts *f* 135, omdat men nog met eene hypothecaire schuld, gevestigd op de pastorij en groot *f* 1,000, bezwaard is, en jaarlijks *f* 400 uit de kerkekas moet betalen tot het

predikantstractement. En nogtans wil men de som van *f* 5,000 bijdragen, blijkens de verklaring op zegel, door kerkvoogden en notabelen afgelegd, gevonden bij negotiatie, voor wier renten en aflossing zij zich verantwoordelijk stellen, en verlangt men de som van *f* 3,000 tot ondersteuning. Het eerste $^1/_3$ is gevraagd van en toegezegd door de Gedeputeerde Staten der provincie *Noordholland*, bij missive van 5 Junij 1856; voor het tweede $^1/_3$ deel is een verzoek uitgegaan tot Z. M. onzen geëerbiedigden Koning, en om het laatste derde deel komt de vraag tot U. Uwe commissie heeft de vrijmoedigheid die vraag te ondersteunen, als zij let op de verklaring van het provinciaal collegie van toezigt, dat getuigt, „ dat de gemeente op *afdoende* wijze hare belangstelling doet blijken, hulpbehoevende is en „ niet in staat het herstel der kerk uit eigen boezem te bekostigen;" op de ondersteuning, aan het verzoek gegeven door het classicaal bestuur *Alkmaar*, dat zegt: „ dat de gemeente „ al doet zij wat kan, een zeer groot bewijs geeft van hare belangstelling;" op het advies van het provinciaal kerkbestuur *Noordholland*, dat een gunstig besluit vraagt, om de noodzakelijkheid der „ herstelling en om de waarlijk aanzienlijke bijdrage van de gemeente in „ de kosten," en neemt de vrijheid U te adviseren, der gemeente *Oudorp* de gevraagde som van *f* 1,000 uit het Synodale fonds tot de collecte van dit jaar toe te staan, en haar aan het Rijk voor eene subsidie van *f* 1,000 aan te bevelen, opdat het verzoek er om, reeds van wege haar ingediend, bij de Hooge Regering ingang vinde, en zij met eigene krachtsinspanning voor ééns en geheel geholpen worde.

UTRECHT.

UTRECHT.

Waverveen.

Waverveen. Kerkvoogden van *Waverveen* hebben zich den 16den Februarij 1857 gewend aan Uwe Hooge Kerkvergadering, te kennen gevende dat de tegenwoordige predikant met behulp van den tegenwoordigen ambachtsheer de pastorij eenigzins bewoonbaar heeft moeten maken, en dat zij vreezen dat hun kerkgebouw spoedig zoodanig in verval zal geraken, dat zij belemmerd worden voortaan de geregelde dienst daarin te kunnen verrigten. Herstel is dus dringend, en voor de allernoodigste reparatiën is eene som benoodigd van *f* 1,590, waartoe de gemeente, in vereeniging met den ambachtsheer, zal bijdragen *f* 300. Zij verzoeken mitsdien dat de ontbrekende *f* 1,290 hun op de eene of andere wijze worde verstrekt.

Dit verzoek wordt door het classicaal bestuur ondersteund, uit aanmerking van den hulpbehoevenden toestand der gemeente, waarin weinige eenigermate vermogende leden zich bevinden, en deze weinige gezegd kunnen worden, door hetgeen zij willen bijdragen zich van hunne verpligtingen overvloedig te kwijten; en het provinciaal kerkbestuur van *Utrecht* zegt ook te zeer bekend te zijn met den *uiterst hulpbehoevenden* toestand der gemeente, die, om in hare *gewone* behoeften te voorzien, jaarlijks eene kleine gift van de Synode ontvangt, en haar met alle vrijmoedigheid ter erlanging van *buitengewone* hulp aan te bevelen. Het provinciaal collegie van toezigt vermeent echter, naar aanleiding eener verklaring van den hoofdingenieur van den waterstaat, dat de som met *f* 310 zou kunnen worden verminderd, doch meent desniettemin te mogen verklaren, dat het de gevraagde som voor *niet overdreven* houdt, terwijl het collegie tevens verklaart, dat de gemeente *Waverveen* tot de meest hulpbehoevende en minvermogende behoort.

Wij vertrouwen, dat deze opgave, aan de stukken ontleend, voldoende zal zijn om het verzoek in gunstige overweging te nemen, en vermits zij zich tot bekoming van de overige

$^2/_3$ aan het Rijk en de provincie hebben gewend, meenen wij Uw Hoog Eerw. gerustelijk te mogen adviseren de gevraagde som van *f* 430 toe te staan, en het verzoek der gemeente te ondersteunen bij 's Lands Regering.

OVERIJSSEL.

OVERIJSSEL.

Wanneperveen. Kerkvoogden der gemeente van *Wanneperveen* hebben zich bij adres van 6 October 1856, geregistreerd sub n°. 8258 *a*, tot Uwe vergadering gewend, met verzoek om subsidie uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen, ten bedrage van *f* 561, tot herstelling van kerk, pastorij en klokkenhuisje. Het gansche werk is op *f* 621 begroot, waartoe echter de gemeente *f* 60 bijdragen zal. Naar de bijgaande bescheiden lijdt het geen twijfel, dat de voorgenomen reparatie hoog noodig, de gemeente werkelijk hulpbehoevend en de aangevraagde som niet overdreven is. Opdat de reparatie op ééns en goed geschiede, adviseren wij dan om eene som van *f* 270 te verstrekken en *f* 300 van 's Lands Regering te verzoeken. *Wanneperveen.*

Daarle. De nieuwe gemeente van *Daarle* heeft met buitengewonen en voorbeeldigen ijver de kapitale som van *f* 10,500 bijeengebragt tot opbouw van eene kerk en pastorij. Die pastorij heeft zij echter niet kunnen voltooijen, zoo als zij had gewenscht, wijl eindelijk hare middelen waren verbruikt. Nu ziet zij zich door den nood gedrongen om subsidie te vragen uit het fonds voor noodlijdende kerken, gelijk zij doet bij adres van 17 Maart 1857, geregistreerd sub n°. 8218 *a*. De verlangde som, eerst hooger gesteld, maar door bemoeijing van het collegie van toezigt op de kerkelijke administratie in *Overijssel* tot op ongeveer *f* 800 gereduceerd, wordt noodzakelijk vereischt om de pastorij wèl af te werken, die nu nog slechts in hare vier muren staat. Wij adviseren met het classicaal bestuur van *Zwolle* en het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel*, om de volle som van *f* 800 toe te staan. *Daarle.*

Hengelo. In de gemeente van *Hengelo*, provincie *Overijssel*, heeft men al vóor jaren moeite gedaan om eene nieuwe pastorij, die er hoog noodig was, te bouwen, en heeft Uwe vergadering daartoe *f* 1,000 bij besluit van 31 Julij 1841 toegezegd. Dat werk is echter niet tot stand kunnen komen uit gebrek aan de vereischte middelen. Daarna hebben kerkvoogden zich bijzonder beijverd om de oude, koude, vochtige en ongezonde pastorij vrij bewoonbaar te maken, maar het achterhuis, dat de keuken, schuur en catechisatiekamer bevat, vereischt geheele en spoedige vernieuwing. Zij is begroot op *f* 1,045. De gemeente draagt als renteloos voorschot *f* 445 bij, en de dan nog ontbrekende *f* 600 vragen kerkvoogden en notabelen eerbiedig van Uwe vergadering uit het fonds voor noodlijdende kerken. Het collegie van toezigt op de kerkelijke administratie der Hervormden in *Overijssel* verklaart de gemeente hulpbehoevend tot uitvoering van het voorgenomen werk, en oordeelt de gevraagde subsidie ook niet overdreven. De kerkelijke besturen van de classe en de provincie achten de hernieuwing van het achterhuis hoog noodig en noemen de bijdrage der gemeente vrij aanzienlijk. En het is uit aanmerking daarvan dat wij Uwe vergadering meenen te mogen adviseren, om de som van *f* 300 te verstrekken uit het fonds en een gelijk bedrag van de Regering te vragen, maar dan ook de boven vermelde en toegezegde som van *f* 1,000 van de restantlijst van het fonds voor noodlijdende kerken weg te nemen. *Hengelo.*

GRONINGEN.

GRONINGEN.

Ten Boer.

Ten Boer. De kerkvoogden der gemeente te *Ten Boer*, provincie *Groningen*, toonen in eene aan het classicaal bestuur van *Appingadam* gerigte uitgebreide memorie aan, dat de pastorij noodzakelijke herstellingen vereischt, dat zij daartoe behalve de gewone jaarlijksche uitkeering van *f* 30 uit het fonds der noodlijdende kerken wenschen te ontvangen voor dit jaar *f* 170, dus in het geheel *f* 200, waartoe zij de tusschenkomst van dat bestuur bij de Algemeene Synode verzoeken.

Uit deze memorie blijkt, dat deze gemeente, wier leden slechts 91 bedragen, die grootendeels tot den mingegoeden stand behooren, in de laatste jaren groote opofferingen ten behoeve van kerktoren en schoolmeesterswoning heeft gedaan, en dat zij daardoor is bezwaard met, voor hunne gemeente groote schulden. Zij is thans onder anderen nog belast met een gedeelte der schuld van *f* 1,200, genegotieerd voor eenige jaren tot eene nieuwe predikantswoning.

Uit de overgelegde stukken, afkomstig van het collegie van toezigt en van Gedeputeerde Staten der provincie *Groningen* wordt bewezen, dat de voorgenomen herstellingen aan de predikantswoning dringend noodzakelijk zijn; dat de kosten zijn begroot op *f* 1,100; waartoe door de provincie zal worden bijgedragen *f* 330; het overige zal worden gevonden: 1°. uit eene negotiatie van *f* 600; en 2°. uit de nu verzochte bijdrage uit het fonds der noodlijdende kerken van *f* 170, boven hetgeen jaarlijks à *f* 30 wordt verleend.

Het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* ondersteunt het verzoek van de kerkvoogden te *Ten Boer*.

Wij hebben alzoo gemeend het verzoek van de gemeente u te mogen aanbevelen en haar voor te dragen tot het bekomen van *f* 170 uit het fonds.

NOORDBRABANT.

NOORDBRABANT.

Eindhoven.

Eindhoven. De pastorij te *Eindhoven* bevindt zich sinds jaren in zeer bouwvalligen toestand. Huisselijke omstandigheden deden den predikant opzien tegen de beslommering der reparatie en tegen den last eener tijdelijke verhuizing. Thans echter is de toestand van het gebouw zoo dringend, dat de hernieuwing geen uitstel meer dulden kan. Het is daarom dat kerkvoogden en notabelen der voornoemde gemeente eene begrooting met bestek eener nieuwe pastorij hebben doen opmaken, waaruit blijkt dat de som van *f* 6,401 zal benoodigd zijn, en daar uit den boezem der gemeente voor *f* 500 is goedgesproken, zoo adresseren kerkvoogden en notabelen van *Eindhoven* zich tot Uwe vergadering bij missive van 23 Maart 1857, geregistreerd sub n°. 8236 *a*, met verzoek om tot het opbouwen eener nieuwe pastorij de som van *f* 6,000 te mogen ontvangen uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen.

Alhoewel de adressanten verklaren niet te willen wedijveren met de schoone pastorij van den Roomsch-catholijken pastoor, in dezelfde straat gelegen, verlangen zij toch den leeraar hunner gemeente in een deugdelijk woonhuis te zien.

Wij kunnen echter niet ontveinzen, dat de onkosten van opbouw wat hoog zijn opgedreven, en adviseren daarom vooreerst de som van *f* 2,000 toe te staan, met gunstige aanbeveling voor eene gelijke som aan de Hooge Regering.

Berlicum. Uwe vergadering heeft ten jare 1855 aan de gemeente van *Berlicum* ƒ 380 tot herstel van haar kerkgebouw toegestaan. Op Uwe aanbeveling heeft de Hooge Regering er eene som van gelijk bedrag bijgevoegd, maar is bij nadere opneming van het werk gebleken, dat boven het toegezegde nog ruim ƒ 1,000 wordt vereischt. De kleine gemeente kan niet meer bijdragen dan zij reeds heeft gedaan. Het kerkefonds echter zal er nog ƒ 200 voor afzonderen, zoodat kerkvoogd en notabelen van *Berlicum* bij eerbiedig adres van 1 Junij 1856, geregistreerd sub n°. 7756[a], de som van ƒ 800 uit het fonds voor noodlijdende kerken vragen. Na lezing en overweging der bijgaande bescheiden meenen wij volle vrijheid te hebben Uwe vergadering te adviseren, om deze suppletoire subsidie toe te staan voor de helft en de wederhelft voor te dragen aan de Regering. Berlicum.

St. Oedenrode. De pastorij te *St. Oedenrode* verkeert in zulk een bouwvalligen staat, dat zij door den predikant verlaten is. Nu wenden zich de kerkvoogd en notabelen dier gemeente tot Uwe vergadering met eerbiedig adres van den 22sten April 1856, geregist. sub n°. 7535[a], houdende verzoek om subsidie tot het bouwen van eene nieuwe predikantswoning. Na aftrek der materialen van de oude pastorij behoeven zij de som van ƒ 6,551, maar uit het kerkefonds zal ƒ 500 worden bijgedragen, en daar noch van de provincie, noch van de gemeenteleden eenige tegemoetkoming geschiedt, vragen zij de som van ƒ 6,051 uit het fonds voor noodlijdende kerken. St. Oedenrode.

Ofschoon het provinciaal collegie van toezigt op de kerkelijke administratie de gemeente hulpbehoevend noemt, meenen wij, dat zij toch wel eenig blijk van medewerking had kunnen geven, en al verklaart hetzelfde collegie de gevraagde som niet overdreven, zouden wij toch betwijfelen of bij het plan van opbouw wel de hoogst mogelijke zuinigheid in acht genomen is. Wij meenen daarom te moeten adviseren, om het verzoek aan te houden tot dat uit correspondentie met bovengenoemden kerkvoogd en notabelen zal gebleken zijn, dat uit den boezem der gemeente geene bijdrage te verkrijgen en de kostbaarheid van opbouw niet in te krimpen is.

Eersel. De kerk te *Eersel* bevindt zich in zulken bouwvalligen staat, dat de herstelling vooral aan het dak en plafond geen uitstel lijden mag en de som van ƒ 1,126 bedragen zal. De kerk bezit een kapitaal van ƒ 250 en een stukje lands, dat ƒ 1 jaarlijks opbrengt. Ook de gemeente is niet rijker, en zij zoo min als de kerk kan iets bijdragen tot de vereischte som. Daar ons door de bijgaande bescheiden het zielental dier gemeente niet is bekend gemaakt, en ook niet genoeg gebleken is, van hoeveel belang het al dan niet kan geacht worden om de kerk voor die gemeente in stand te houden, oordeelen wij, dat uwe vergadering, tot dat anders zal gebleken zijn, het verzoek behoort af te wijzen. Eersel.

Drenthe. Drenthe.

Vledder. Kerkvoogden der Nederduitsche Hervormde gemeente *Vledder* hebben zich bij adres van den 24sten November 1856, geregistreerd sub n°. 8264, tot de Algemeene Synode gewend, ten einde tot den herbouw der pastorij uit het fonds der noodlijdende kerken te mogen worden gesubsidieerd met eene som groot ƒ 2,900. De kosten der te Vledder.

bouwen pastorij zijn, blijkens het daarvan door deskundigen opgemaakt bestek, berekend op eene som van *f* 5,940. Tot erlanging van deze som stellen zij zich voor te samen te brengen deze gelden:

1°.	De post voor dit jaar op hunne begrooting gesteld tot onderhoud der pastorij	*f* 150
2°.	De mede op die begrooting tot aankoop van land gebragte som	300
3°.	De afbraak van het tegenwoordig gebouw	550
4°.	De opbrengst eener negotiatie groot	2,000
5°.	Het nu aangevraagde subsidie uit het fonds der noodlijdende kerken . .	2,900
		f 5,900

Het verzoek van kerkvoogden wordt ondersteund door de verklaring van het collegie van toezigt, 't welk de gemeente van *Vledder* werkelijk hulpbehoevende en de gevraagde ondersteuning niet overdreven acht.

Met het gevoelen van dit collegie stemmen evenwel niet overeen het classicaal bestuur van *Meppel* en het provinciaal bestuur van *Drenthe*.

Het eerstgenoemde bestuur acht de herstelling van de pastorij wel noodzakelijk, doch het betwijfelt de noodzakelijkheid van hare geheele vernieuwing. Het deelt mede, dat in genoemde gemeente noch collecte, noch hoofdelijke omslag tot tegemoetkoming in de onkosten van de kerk worden aangewend. Ook acht dit bestuur de gemeente van *Vledder* niet hulpbehoevende, daar zij onder hare leden volgens zijne meening vermogenden telt.

Op deze gronden meent het classicaal bestuur van *Meppel* afwijzend te moeten adviseren op het gedane verzoek, „ten einde", aldus schrijft dit bestuur, „ten einde de collecte „voor het fonds in onze gemeenten ook niet ten koste van hulpbehoevenden te zien „verminderen".

Het provinciaal bestuur heeft zich met het gevoelen van het classicaal vereenigd, en berigtte ons dienaangaande bij brief van 6 Mei jl.:

„Dat het, met het classicaal bestuur van *Meppel*, zich bezwaard acht de gevraagde „subsidie bij de Synode te ondersteunen, en wel bepaaldelijk of vooral daarom, omdat het „betwijfelt, dat de aanbouw eener nieuwe pastorij ter plaatse noodig zijn kan.

Bij deze onzekerheid, zoo over de behoefte aan hulp uit het fonds der noodlijdende kerken als over de noodzakelijkheid van den bouw eener nieuwe pastorij daar ter plaatse, acht ook Uwe commissie het niet raadzaam het verzoek der gemeente te *Vledder* te ondersteunen, maar is zij van oordeel te moeten adviseren het niet toe te staan maar af te wijzen.

Limburg.

Limburg.

Beek en Geul.

Beek en Geul. De kerkeraad der Hervormde gemeente *Beek en Geul* geeft in een

adres, gedagteekend 9 October ll., geregistreerd sub n°. 8022 *a*, zijnen hulpbehoevenden toestand te kennen.

Zoowel de pastorij als de muur, die tuin en kerkhof insluit, vereischen buitengewone herstellingen. Blijkens eene overgelegde begrooting zullen deze werken te staan komen op een bedrag van *f* 340.90. Voorwerpen van weelde worden in de opgave niet gevonden. Hier is later bijgekomen eene uitgave van *f* 50, die gevorderd wordt voor eene vernieuwing van de pomp, waaraan zich een gebrek heeft geopenbaard. Gezamenlijk worden dus de kosten geraamd op eene som van *f* 390.90.

Kerkelijke fondsen bestaan in de gemeente volstrektelijk niet. Het onderhoud van kerk en pastorij moet, met alle overige onkosten, gevonden worden uit eene jaarlijksche bijdrage der burgerlijke gemeente van *f* 40.80, en uit de huur, op te brengen door den predikant.

Uit bespaarde penningen zullen evenwel *f* 50 ongeveer kunnen worden bijgedragen. Van de gemeenteleden, die klein in getal en geheel onbemiddeld zijn, kan geene hulp worden gevraagd. Te dier oorzake gevoelt de kerkeraad zich gedrongen te verzoeken, dat een bedrag van *f* 340.90 uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen verleend moge worden.

Bij het adres is eene verklaring gevoegd van het collegie van toezigt enz., dat de gemeente werkelijk hulpbehoevend en de gevraagde som, zoo het voorkomt, niet overdreven is.

De missive van het kerkbestuur *Limburg*, welke tot geleidende dient, houdt een berigt nopens het geldelijk onvermogen der gemeenteleden, in overeenstemming met het getuigenis van den kerkeraad, alsmede dat van de som, op het budget der Staten voor dusdanig belang voorkomende, niets voor gezegde gemeente kan worden afgestaan, als zijnde over den geheelen post van *f* 300 reeds beschikt; om al welke redenen de gemeente tot verkrijging van de gevraagde som ten volle door het kerkbestuur met volkomene vrijmoedigheid wordt aanbevolen.

Wij achten deze gronden voldoende, om de gemeente *Beek en Geul* tot bekoming van eene subsidie uit het fonds van *f* 140 voor te dragen, en te adviseren om haar aan te bevelen tot het erlangen van *f* 200 uit de schatkist van het Rijk.

RECAPITULATIE.

Bij resumtie dragen wij voor, om te bedeelen uit het fonds voor noodlijdende kerken:

a.	*Haarlo*	met . . . . *f*	2,500.—
	Buurse	"	1,900.—
	Grootegast	"	875.—
b.	*Kollumerzwaag*	"	4,000.—
	Oostwold	"	1,000.—
c.	*'s Heerjansland*	"	420.—
d.	*Noordwijkerhout*	"	125.—
e.	*IJzendoorn*	"	2,000.—
		Transporteeren *f*	12,820.—

	Per transport	*f* 12,820.—
Asch	met	285.—
Culenborg	〃	1,500.—
Eerbeek	〃	2,000.—
Everdingen	〃	500.—
Oudorp	〃	1,000.—
Waverveen	〃	430.—
Wanneperveen	〃	300.—
Daarle	〃	430.—
Hengelo	〃	800.—
Ten Boer	〃	170.—
Eindhoven	〃	2,000.—
Berlicum	〃	400.—
Beek en Geul	〃	140.—
	Totaal	*f* 22,775.—

Om aan te bevelen aan 's Lands Regering:

Oostwold	voor	*f* 1,000.—
Asch	〃	600.—
Noordwijkerhout	〃	125.—
Everdingen	〃	500.—
Papendrecht	〃	1,000.—
Oudorp	〃	1,000.—
Waverveen	〃	430.—
Wanneperveen	〃	300.—
Hengelo	〃	300.—
Eindhoven	〃	2,000.—
's Heerjansdam	〃	200.—
Berlicum	〃	400.—
Beek en Geul	〃	200.—
	Totaal	*f* 8,055.—

Om te houden in advies de verzoekschriften van:

Druten.
Drumpt.
Leegkerk.
Dongen.
Wezep.
Well.
St. Oedenrode.

Om af te wijzen de aanvragen van:

Garshuizen.
Oosterwijk.
Garderen.
Eersel.
Vledder.

Wij hebben nog ééne bijzondere voordragt, de nieuwe gemeente *Schoonoord* betreffende.

Voordragt wegens het verzoek van *Schoonoord.*

Het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* heeft aan de Algemeene Synodale commissie onder geleidenden brief van den 6den Mei 1857, geregistreerd sub n°. 8265, ingezonden een, door het classicaal bestuur van *Koevorden* opgemaakten staat van inkomsten en uitgaven der zich sedert 1855 vormende nieuwe gemeente *Schoonoord.* In dezen staat wordt vermeld, dat het classicaal bestuur bij besluit van 24 September 1856 heeft bepaald, dat te *Schoonoord*, waar de godsdienstoefeningen worden gehouden in de school, doop en avondmaal zullen worden bediend. Om deze plegtigheden behoorlijk te doen plaats hebben, zijn er noodig een doopbekken, schotels, een beker en tafelgoed. Tot het aanschaffen van deze goederen wordt vereischt eene som van *f* 75, welke som de zeer behoeftige, geene fondsen bezittende gemeente niet kan te zamen brengen. Het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* ondersteunt zeer het door het classicaal bestuur van *Koevorden* bij gemelden staat gedane verzoek, dat de benoodigde som van *f* 75 uit het fonds der noodlijdende kerken ten voorschreven einde aan de nieuwe gemeente *Schoonoord* moge worden toegestaan.

Uwe commissie is mede van oordeel, dat door de aanschaffing der voor bedoelde plegtigheden noodzakelijke goederen in eene dringende behoefte der opkomende gemeente van *Schoonoord* zal worden voorzien, en dat deze gemeente teregt onder de hulpbehoevenden mag worden geteld. Wij zouden niet aarzelen haar tot het bekomen van de benoodigde hulp voor te dragen, indien de magtiging, door de Hooge Kerkvergadering op ons verstrekt, zich niet bepaalde tot de adressen alleen, waarbij ondersteuning wordt gevraagd ten dienste van kerkelijke gebouwen. Hieraan gedachtig, brengen wij dit verzoekschrift bij de Synode zelve ter tafel, met ons aanbevelend advies ten einde door haar met de voordragten der quaestorale commissie in hare vergadering, strekkende om met kleinere toelagen de kerkelijke administratiën te ondersteunen, behandeld te worden.

B. Mededeelingen van hetgeen tot het fonds betrekkelijk is voorgekomen.

B. Op onze voordragten doen wij eenige mededeelingen volgen, met de aangelegenheid van noodlijdende kerken en personen in verband staande, en wel:

1°. Vroegere besluiten der Synode betreffende.

1°. vooreerst met vroegere besluiten der Synode dienaangaande.

a. Nopens de toelage voor de gemeente *Weert*.

a. Eene magtiging werd op ons verstrekt, bij besluit van den 19den Julij, ten aanzien der uitbetaling van de toelage van *f* 50 aan de gemeente *Weert* over het jaar 1855. Uit de inlichtingen van het kerkbestuur *Limburg*, gegeven bij missive van den 12den September, geregistreerd sub n°. 7937, bleek ons, dat de gelden door den secretaris van het bestuur aan den kerkeraad van *Roermond* en *Weert* waren uitbetaald, maar ook tevens dat de gemeente *Weert* het bedoelde genot er niet van had gehad, en dit in aanmerking nemende hebben wij de toelage aan haar door den quaestor-generaal doen uitbetalen.

b. Ten aanzien te wijzigen bestemming van de subsidiegelden voor de kerk te *Arnemuiden*.

b. In verband met onze beschouwingen over de Rijkssubsidie aan *Arnemuiden* met opzigt tot de vernieuwing van het kerkgebouw (Bijl. A blz. 39), door de Synode goedgekeurd in de zitting van den 8sten Julij, berigtte ons de Minister, bij missive van den 16den Februarij, n°. 6, geregistreerd sub n°. 8141, dat het plan voor eene nieuwe kerk nu zóó was ingerigt, dat de subsidiegelden, die tot de herstelling van het oude gebouw oorspronkelijk zijn bestemd, voor de stichting van een nieuw voldoende konden gerekend worden; dat daarom dan ook bij Zijne Excellentie geen bezwaar bestond om tot de gewijzigde bestemming de gelden van het Rijk te doen verstrekken, indien ook de gelden uit het kerkelijk fonds daartoe zouden worden afgestaan. Wij vonden ons niet gemagtigd om zelven in deze te beslissen, maar spraken niet te min onze verwachting uit wegens den bijval der Synode, gelijk wij haar ook daartoe raden zouden. En zoo komen wij tot uwe vergadering met het advies, om de gelden, die ten jare 1853 en 1854 aan de gemeente te *Arnemuiden* ten bedrage te zamen van *f* 4,750 voor de herstelling van de oude kerk zijn afgestaan, alsnu, met verandering in zoo verre van de genomen besluiten, voor den opbouw van eene nieuwe kerk toe te kennen. Wij voegen er bij, dat volgens kennisgeving van den Minister, dd. 24 Maart, n°. 22, geregistreerd sub n°. 8167, de Koning reeds in dien zin voor het Rijkssubsidie van gelijke som heeft beschikt.

2°. Wegens voorgekomene zaken van correspondentie.

2°. Wij vermelden U in de tweede plaats de zaken van gemengden aard, tot noodlijdende kerken betrekking hebbende, welke ons zijn ontmoet in onderscheidene missiven, zoowel van het Ministerieel Departement als van kerkelijke collegiën.

a. Subsidiën verleend uit de middelen van 's Rijks kas.

a. De Minister bragt te onzer kennis, bij missive van den 7den November, n°. 15, geregist. sub n°. 8050, dat aan al de aanbevelingen van de Synode des vorigen jaars tot ondersteuning uit 's Rijks kas gevolg is gegeven, met uitzondering van *Gasselternijeveen*, aan welke gemeente wegens het ontoereikende der beschikbare geldmiddelen, honderd gulden beneden de aanvraag is toegestaan; en voorts respectivelijk van den 18den November n°. 18, bij missive van den 17den Februarij ll., n°. 16, en van dezelfde dagteekening n°. 17, geregist. sub n°. 8056, 8142 en 8143, dat als Rijkssubsidie is verleend aan de gemeente *Culenborg* *f* 1,500; aan *Mijdrecht* *f* 2,500 en aan *Oudenhoorn* *f* 1,500.

b. Missiven van dankzegging voor genoten kerkelijke subsidiën.

b. Twee missiven van dankzegging voor genoten kerkelijke subsidie werden door ons ontvangen, als: van de gemeenten *Oosterland* en *Weert*, gedagteekend 16 en 23 September, geregistreerd sub n°. 7945 en 7946.

c. Verzoekschriften tot uitbesteding van het werk, hangende het adres tot subsidie.

c. Door een vijftal gemeenten werd vergunning gevraagd om tot de werkzaamheden over te gaan, vóór dat op het verzoek tot ondersteuning was beschikt, als: door *Grootegast*, *Mijdrecht*, *Garderen*, *Culenborg* en *Everdingen*, bij de respective adressen van 25 Augustus, September, 31 October, 10 Februarij en 29 Maart, geregistreerd sub n°. 7921, 7936, 8038, 8136 en 8172. Op het verzoek van alle dezen hebben wij gunstig beschikt, onder voorwaarde altoos dat de beslissing der Synode op het verzoek tot subsidie bleef niet gepraejudicieërd; met uitzondering van *Mijdrecht*, wie wij hebben afgewezen, omdat zij verklaarde de uitbesteding te willen doen naar hetzelfde plan, dat door de Synodale commissie te kostbaar was geoordeeld, en voor welks uitvoering zij zelve had verklaard, buiten de ondersteuning uit het kerkelijk fonds niet beschikbaar te hebben.

d. Verzoek in betrekking tot bijzondere inzameling.

d. De kerkvoogdij te *Everdingen* verklaart, bij hare missive van 25 Augustus, geregistreerd sub n°. 7919, dat zij in hare onwetendheid aangaande het Synodaal verbod een openbaar beroep op de algemeene weldadigheid in de dagbladen had gedaan, en uit aanmerking dat van deze onkunde ten duidelijkste bleek, hebben wij op haar verzoek te kennen gegeven, dat deze handeling bij de overweging van haar adres tot subsidie haar niet tot bezwaar zou gerekend worden.

e. Maatregelen tot wering van misbruiken bij bijzondere inzamelingen.

e. Uwe commissie vond aanleiding in een van de bij haar ingekomen stukken om bedacht te zijn op maatregelen ter voorkoming en wering van misbruiken in het beheer van het door kerkelijke personen tot kerkelijk gebruik ingezamelde gelden. Zij stelt voor te bepalen, dat voortaan geen kerkelijk persoon eenige collecte, tot bovengemeld doel bestemd, zal doen of laten doen, zonder toestemming van en verantwoording aan het classicaal bestuur, waaronder de persoon, door wien de inzameling geschiedt, ressorteert.

f. Grondteekeningen van te sloopen of geheel te vernieuwen kerkgebouwen.

f. Grondteekeningen en afbeeldingen van te sloopen of aanmerkelijk te vernieuwen kerkgebouwen te *Haarlo*, te *Nijega*, te *Grootammers*, te *Wehl* en te *Koudum* zijn respectivelijk bij missive van 28 November n°. 15, 9 December n°. 9, 26 Februarij n°. 18, 5 Maart n°. 5 en 25 Maart n°. 18, geregistreerd sub n°. 8069, 8075, 8148, 8158 en 8161, door den Minister met welwillendheid ons toegezonden en dankbaar door ons ontvangen.

g. Raadpleging van eene commissie te *Veendam* tot stichting van een tweede kerkgebouw.

g. Eene commissie in de gemeente *Veendam*, die zich daar scheen gevormd te hebben tot de stichting van een tweede kerkgebouw, raadpleegde ons over deze aangelegenheid, bij missive van 21 Februarij, geregistreerd sub n°. 8146, welke wij beantwoord hebben met de verzending van een exemplaar der voorschriften voor het indienen van adressen tot subsidie, naar welke de kerkvoogdij zich te gedragen zal hebben, voor het geval, dat zij hulp uit het kerkelijk fonds zal begeeren.

h. Collectebrief.

h. Nota genomen hebbende van het verlangen van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Amsterdam*, om den jaarlijkschen collectebrief meer tijdig te doen uit-

gevaardigd worden, hetwelk door de Synode in hare zitting van den 8sten Julij in onze handen was gesteld, en door ons aan de diligentie van den secretaris was aanbevolen, heeft deze gezorgd, dat reeds in den aanvang van het jaar de door ons gearresteerde collectebrief werd uitgezonden, luidende deze als volgt:

„ BROEDERS EN ZUSTERS IN ONZEN HEER JEZUS CHRISTUS!

„ Gelijk wij telken jare tot U komen met een dringend beroep op Uwe Christelijke liefde en bereidwilligheid om te helpen, zoo moeten wij ook nu wederom tot U spreken, omdat de nood dringt en de behoefte groot is.

„ Daar zijn niet weinige gemeenten in ons Vaderland, en haar getal wordt bij de vermeerdering der bevolking telken jare grooter, in wier geestelijke behoeften niet naar behooren kan worden voorzien, zoo er geene kerken voor haar gebouwd of ook predikantswoningen onder haar gesticht worden. Daar zijn vele andere gemeenten, wier kerkgebouwen, onder langdurig gebruik onbruikbaar, of door aanwas der gemeente te klein geworden, volstrekt herstelling of vergrooting noodig hebben. In weêr andere gemeenten verkeeren de predikantswoningen in zoodanigen staat, dat ze voor het gebruik niet meer kunnen dienen. Maar boven dit alles, zijn er ook nog vele weduwen, weezen en andere betrekkingen van Evangeliedienaren, die, in de dienst der kerk sober beloond, geene middelen hebben kunnen nalaten om hen voor gebrek en armoede te bewaren.

„ Om in al deze behoeften eenigermate te voorzien, bestaat sedert jaren in onze kerk het fonds voor noodlijdende kerken en personen, dat uit vrijwillige giften der gemeenten is zamengebragt en door de jaarlijksche collecte ondersteund wordt. Het is eene der meest weldadige inrigtingen die onze kerk bezit. Maar het is niet in staat aan zijne bestemming te voldoen, indien Gij niet, elk naar zijn vermogen, krachtig medehelpt, geliefde Broeders en Zusters!

„ Daarom zal ook nu wederom de collecte voor dat fonds dezer dagen onder U plaats hebben.

„ Wij bidden U, dat Gij bereidwillig en onbekrompen daarin deelt, opdat ook mede door Uwe giften het heil der kerke bevorderd, in den nood van velen voorzien en hunne blijdschap vervuld worde met dankzegging tot God.

„ God zelf bewege Uwe harten tot medelijden en weldadigheid, en onze Heer Jezus Christus vervulle U met Zijnen heiligen geest, den geest der liefde, der hulpvaardigheid en des vredes.

„ *De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk*,

„ R. J. KONING, *president*.

„ TIMMERS VERHOEVEN, *secretaris*."

II.

II. Verslag betreffende de aangelegenheden van de overige algemeene kerkelijke fondsen

Overgaande tot het tweede deel van ons verslag, vermelden wij u een en ander dat betrekking heeft op de belangen der overige algemeene kerkelijke fondsen.

a. Om te beginnen met de classicale kas, komen in aanmerking de kerkelijke opbrengsten of quota der gemeenten.

a. Van de classicale kas.

1°. Ter beantwoording aan de vernieuwde aanmaning van de Synode, waartoe zij besloot in de zitting van den 8sten Julij, aan de vier besturen, die, volgens de mededeelingen des Ministers, aan de Synodale aanschrijving van 22 Augustus 1854 in het belang der quota nog geen gevolg gegeven hadden, hebben deze bedoelde besturen, met name: *Gelderland*, *Groningen*, *Drenthe* en *Limburg*, bij hunne respective missiven, op het register aangeteekend sub n°. 7982, 7990, 7974 en 7978, berigten ingezonden. *Drenthe* verklaarde, reeds in den geest der aanschrijving gehandeld en zijne diligentie dus reeds betoond te hebben, eer de Synode had gesproken; hetgeen wij voor notificatie hebben aangenomen, terwijl wij de veranderingen, die door de overige besturen in hunne ressorten zijn voorgesteld, bij het Ministerieel departement hebben overgelegd.

1°. De quotisatie der gemeenten.

De Minister bragt, bij missive van 17 Januarij n°. 28[a], geregistreerd sub n°. 8826, tot kennis Uwer commissie de quotisatielijst, zoo als zij door hem voor het jaar 1857 is vastgesteld, waarbij eenige weinige veranderingen hebben plaats gevonden, terwijl de Minister zich nog andere bepalingen voor nieuwe gemeenten en voor gemeenten met vermeerderde predikantsplaatsen verklaarde voor te behouden, wanneer de consideratiën der kerkelijke besturen desaangaande zouden zijn ingewonnen, alsmede om betrekkelijk de veranderingen, waartoe termen mogten blijken te bestaan, naar aanleiding van de resolutie der Synode van den 22sten Augustus 1854, nader te besluiten, wanneer de consideratiën van al de kerkelijke besturen en de collegiën van toezigt enz., die het aangaat, zullen zijn ingekomen.

2°. In eene van de laatste zittingen der Synode des vorigen jaars, 9 Augustus, werd een gemotiveerd voorstel ter tafel gebragt door den heer *G. Bruna*, strekkende om aan den secretaris der Synode vergunning te verleenen tot het aannemen van een vasten klerk, op een billijk honorarium, die den secretaris zelven in zijnen arbeid zou kunnen verligten, en tevens, zoodra dit noodig mogt zijn, „ den secundus-secretaris zou kunnen inleiden in de te „ behandelen zaken."

2°. De voorgestelde bezoldiging van een vasten klerk voor den secretaris der Synode.

Dit voorstel kon door de Synode zelve niet meer overwogen worden, daar de tijd van hare zittingen verstreken was, en werd daarom, ten fine van consideratiën en advies, gesteld in handen der Synodale commissie.

Daarna werd bij de Synodale commissie ingediend een adres van het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, dd. 2 October 1856, geregistreerd sub n°. 8015, strekkende om aan het voorstel van den heer *Bruna*, zoo als het daar ligt, geen gevolg te geven, maar ter bereiking van het doel door hem beoogd, aan den secundus van den secretaris een zeker bepaald werkzaam aandeel in de zaken van het secretariaat te verschaffen, ten einde dezen daardoor in staat te stellen tot hetgeen waartoe hij, bij ontstentenis of overlijden van den secretaris, geroepen zal zijn, en tevens „ den secretaris in zijn werk voor een deel te verligten."

Bij de erkentenis van de lofwaardige bedoeling dezer beide voorstellen, nemen wij de vrijheid Uw Hoog Eerw. omtrent deze aangelegenheid allereerst te herinneren, dat het tractement van den secretaris, ten jare 1851 eerst geraamd op *f* 2,000, is vastgesteld geworden op de som van *f* 2,500, en wel, naar wij meenen, uit aanmerking der vele werkzaamheden, die aan de reorganisatie van het kerkbestuur, de invoering van herziene reglementen

enz. zouden verbonden zijn, en de daaruit noodzakelijk zullende voortvloeijen meerdere bureaukosten.

Met het oog op dezen maatregel, geven wij Uw Hoog Eerw. daarom in bedenking, of de werkzaamheden van den secretaris, hoe velerlei en veelvuldig dan ook, daar nu toch de reorganisatie van het kerkbestuur voltooid en de herziening der kerkelijke reglementen bijna ten einde is, wel van dien omvang moeten geacht worden, dat ze, toevertrouwd aan een vaardigen man, in de kracht van zijn leven, buiten en behalve de hulp, die hij zelf zich door eenen afschrijver verschaft, nog daarenboven de bestendige hulp van eenen vasten klerk vereischen.

Vervolgens geven wij in bedenking, of de secretaris, indien het noodig is dat hij in zijnen arbeid verligt worde, te dien einde niet allereerst zal behooren verschoond te blijven van de velerlei commissiën, en althans van het stellen van rapporten in die commissiën, die hem nu gewoonlijk gedurende de zittingen der Synode, en der Synodale commissie worden opgedragen.

Maar al ware er ook eenige hulp voor den secretaris noodig, 't geen wij echter betwijfelen, dan vragen wij toch of het wel zou voegen (het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant* noemt het zelfs onvoegzaam), dat, naar het voorstel van den heer *Bruna*, den secretaris een klerk werde gegeven, opdat deze ook den secundus-secretaris, casu quo, tot diens werkzaamheden mogt inleiden en daarin voorlichten.

Evenzeer geven wij echter in bedenking, of het voor de onbelemmerde werkzaamheid van den secretaris en den goeden gang van zaken wel wenschelijk zou zijn, dat, waarheen dan toch de maatregel, door het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant* voorgesteld, zoude leiden, de secundus van den secretaris tot adjunct-secretaris werd aangesteld.

Indien Uwe vergadering in deze bedenkingen deelt, dan spreke zij uit:

a. Dat in het voorstel van den heer *Bruna*, zoo als het daar ligt, niet moet worden getreden, in overeenstemming met de bedenkingen van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, en dus den secretaris geen vaste klerk moet worden toegevoegd.

b. Dat evenmin gevolg moet worden gegeven aan het voorstel van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* in dezer voege, dat de eventuële secundus-secretaris tot adjunct-secretaris worde aangesteld.

c. Dat er ook voor alsnog in den tegenwoordigen staat van zaken geene verandering zal behoeven te worden gebragt, indien de Synode maar mag bezitten eenen secundus van den secretaris, bekwaam in kerkelijke zaken, die, bij ontstentenis van den secretaris zelven, zich spoedig zal kunnen in staat stellen om het secretariaat waardig en tot heil der kerk te vervullen.

Ingevolge het verzoek der vergadering is de secretaris zelf bij de behandeling van dit onderwerp niet tegenwoordig geweest.

b. Van de algemeene weduwenbeurs.

b. De belangen der algemeene weduwenbeurs hebben mede ons bezig gehouden.

1°. De deelgeregtigdheid der predikanten Jutting en Moes.

1°. Uit de handelingen der Synode gebleken zijnde, dat bij hare vergadering door den quaestor-generaal ter sprake is gebragt, en haar gevoelen is gevraagd omtrent de deelge-

regtigdheid aan de algemeene weduwenbeurs van de predikanten *Jutting* en *Moes*, beiden oorspronkelijk behoord hebbende tot de Luthersche kerk, daarna in dienst getreden, de eerste bij de Protestantsche kerken van de Oost-Indiën, in het bijzonder bij de toen nog afzonderlijk bestaande Luthersche gemeente te Batavia, de andere bij de vereenigde Protestantsche gemeente te *Paramaribo* (Synodale Hand. 19 Julij); en in aanmerking genomen dat de Synode deze aangelegenheid heeft opgedragen ter overweging aan eene commissie, die, met andere zaken belast, dit mandaat schijnt te hebben voorbijgezien, heeft de Synodale commissie zich bevoegd geacht en geroepen om haar ter hand te nemen en in deze te beslissen.

Hierna is besloten den heer *Jutting*, die, volgens de opgave van den quaestor-generaal, reeds vóór jaren in de beurs is ingeschreven, blijvend als deelgeregtigde te erkennen, maar den quaestor, onder kennisgeving van dit besluit, in last te geven om te zorgen, dat de contributiën over de jaren 1848 en 1849, die van zijnentwege of door hem niet zijn opgebragt, in de beurs worden gestort.

Voorts is geoordeeld, dat de predikant *Moes*, om en van wege zijne veeljarige betaalde contributiën, als lid der beurs behoort te worden ingeschreven, en dat hem het bewijs dier inschrijving kosteloos moet worden afgegeven, omdat hij, buiten 's lands verblijvende, buiten kennis gebleven is van de verordeningen, welke tot het gratis verkrijgen van deze acte door de Synode zijn gemaakt.

Een en ander is ter kennisse gebragt van den quaestor-generaal.

2°. Wijziging van het contract rakende het kerkelijk orgaan, in verband voornamelijk met de opbrengst voor de beurs.

2°. De wijzigingen in het contract voor de uitgave van het kerkelijk orgaan, met opzigt tot de jaarlijksche uitkeeringen aan de weduwenbeurs, die zijn vastgesteld bij Synodaal besluit van den 19den Julij, hebben wij, ingevolge de magtiging, in dezelfde zitting op ons verstrekt, in dier voege aangebragt, dat een nieuw contract is gesloten en geteekend, hetwelk met de bedoelde wijzigingen thans is aangegaan tusschen de Synode en de beide eigenaars van het blad, de heeren *Gebrs. Muller*, te *'s Hertogenbosch* en den heer *Schuijten*, te *Dordrecht*.

c. Van het fonds ten behoeve der schraalste predikantstractementen.

c. In betrekking tot het fonds ten behoeve der schraalste predikantstractementen hebben wij het volgende mede te deelen:

1°. De toelage, aan de standplaats te *Eenum* toegekend, op die van *Willige Langerak* overgebragt.

1°. Door de Synode bij besluit van den 7den Augustus daartoe uitgenoodigd, hebben wij door tusschenkomst, respectivelijk van het classicaal bestuur *Appingadam* en het provinciaal kerkbestuur *Zuidholland*, een onderzoek ingesteld aangaande den staat der tractementen van de predikantsplaatsen te *Eenum* en te *Willige Langerak*, ten einde te beoordeelen of de toelage, aan de eerste toegekend, niet op de andere moest worden overgebragt, en is ons uit het schrijven van gezegd kerkbestuur gebleken, dat het zuiver inkomen der laatstgenoemde standplaats daalt beneden het peil zelfs van de schraalste tractementen, en hebben wij uit de opgave, die ons van het classicaal bestuur *Appingadam* geworden is, ontwaard, dat de inkomsten der standplaats te *Eenum* doorgaans bedragen eene som van plus minus *f* 800. Uit kracht van het mandaat der Synode hebben wij den quaestor-generaal gemagtigd, om aan *Willige Langerak* jaarlijks, te beginnen reeds met 1856, de definitive toelage uit te keeren, en hem kennis gegeven dat die voor *Eenum* was ingetrokken.

2°. Een alterum tantum van elke toelage uit het fonds, zooveel mogelijk door 's Lands Regering te verleenen.

2°. Met genoegen voldeden wij aan het verzoek des Ministers, vervat in de missive van 23 April n°. 4, geregistreerd sub n°. 8205, waarbij Zijne Excellentie, om te dienen van antwoord op het adres der Synode van den 5den Augustus tot verhooging der laagste predikantstractementen, te kennen gaf, eene opgave te verlangen aangaande de standplaatsen, die met eene toelage uit het kerkelijk fonds zijn begunstigd, alsmede het bedrag der toelage en het beloop van het overige aan die plaatsen verbonden predikantstractement, en tevens zijnen wensch uitdrukte om van die opgave gebruik te maken, ten einde aan het verlangen der Synode te voldoen, voor zoo veel blijken zal te kunnen geschieden, door aan de standplaatsen, voor welke door de Synode verhooging van tractement is toegestaan, bij die verhooging een alterum tantum uit 's Lands kas te verleenen, en langs dien weg het verleende door de Synode te verdubbelen.

3°. Antwoord op eene missive van kerkvoogden te *Lage Zwaluwe*.

3°. Ontvangen zijnde eene missive van kerkvoogden te *Lage Zwaluwe* van 9 Julij des vorigen jaars, met een naschrift van den kerkeraad dier gemeente, van den 8sten October daaraanvolgende, geregistreerd sub n°. 7980, waarbij op het kleine tractement aldaar gewezen en beroep gedaan werd op het kerkelijk fonds, en op den verhoogden post van de Staatsbegrooting voor de tractementen in 1857, hebben wij in antwoord gegeven, dat het adres voor de eerste helft behoorde bij het classicaal bestuur van het ressort, en voor de andere helft bij de Hooge Regering.

4°. Advies nopens nieuwe voordragten van standplaatsen.

4°. Na inzage van de quaestorale rekening, hebben wij bevonden de vrijwillige bijdragen over het jaar 1857 te beloopen een som van *f* 4,584.81, waarvan dus de beschikbare som, zijnde de helft, bedraagt *f* 2,292.40, waarbij gevoegd het volle bedrag der renten, groot *f* 272.80⁵, maakt dit te zamen een totaal van disponibele gelden, ten bedrage van *f* 2,565.20⁵. Hieruit volgt, dat boven de 45 standplaatsen, die eene definitive toelage reeds genieten, voor het tegenwoordige nog een zestal in hetzelfde genot zou kunnen worden gesteld. Doch in aanmerking nemende de onvolledigheid der voordragten, zoowel van provinciale als van classicale besturen, van welke vele geheel ontbreken, meenen wij U te moeten raden voor dit jaar geene nieuwe toelagen te verstrekken, doch stellen wij U voor, de provinciale kerkbesturen aan te schrijven, om telken jare voor het vervolg hunne voordragten te hernieuwen, en die der classicale besturen te provoceren.

De heer *Hugenholtz* heeft in de notulen doen aanteekenen, dat hij met dit advies zich niet vereenigd heeft.

d. Van het hulpfonds tot uitbreiding der Evangelieverkondiging.

d. Kondigde Uwe commissie reeds aan de kerkvergadering des vorigen jaars aan, dat zij besloten had, naar de magtiging, die haar was gegeven, om tot de opening der geldleening voor het hulpfonds tot uitbreiding der Evangeliebediening over te gaan; in de najaarsvergadering stuitte zij op een nieuw bezwaar, hetwelk den secretaris had genoopt om de stukken niet ter perse te leggen alvorens het gevoelen der commissie verstaan te hebben, en besloot zij, zich gedragende naar de wenschen des Ministers, het plan niet ten uitvoer te leggen, voor dat de Staatsbegrooting voor het jaar 1857 zou zijn gearresteerd, doch ook daarna onverwijld, indien althans bij den quaestor-generaal geene bedenkingen zouden gevonden worden, ondanks de bezwaren van den Minister tegen het geheele plan, de inschrijving

te beproeven. De heer *Hugenholtz* heeft in de notulen doen aanteekenen, dat hij tot dit laatste gedeelte van het besluit niet heeft medegewerkt.

Toen, nu het zesde hoofdstuk der begrooting was aangenomen en vastgesteld, en de quaestor-generaal het geraden oordeelde, om allen mogelijken spoed aan de uitvoering van het plan bij te zetten, heeft de secretaris, door gecommitteerden tot spoed vorderende zaken daartoe gemagtigd, de stukken ter perse bezorgd en uitgezonden, terwijl door den Minister het verzoek om onderstelling tot het drukken gereedelijk werd ingewilligd. Het getal van exemplaren tegen één voor elk honderdtal van zielen in de gemeenten berekend, werden van het plan der geldleening en den brief tot opwekking bij aanvang 20,000 afdrukken afgezonden, die later, ten gevolge van vele aanvragen van vele zijden, vooral ook van de gemeente te *Amsterdam*, door eene nieuwe oplage van 8000 exemplaren gevolgd werden.

Treurig was het berigt, dat wij namens den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Rotterdam* ontvingen, dat bij het meerendeel van zijne leden bezwaren gerezen waren, zoowel tegen het plan als zoodanig, als tegen de medewerking in deze van de zijde des kerkeraads, waarom de kerkeraad tot het besluit was gekomen, om aan het verzoek der Synodale commissie *niet* te voldoen.

Hoe onverklaarbaar dit besluit aan onze gecommitteerden tot spoedvorderende zaken ook voorkwam, en hoe zeer het hen met droefenis vervulde, zij begrepen maatregelen te moeten nemen, om in eene zoo aanzienlijke gemeente, waarin vele goedgezinden ondersteld mogten worden te bestaan, de gelegenheid tot inschrijving even ruim als elders te doen geopend zijn, zonder daarom eene nieuwe poging bij den kerkeraad te beproeven, en zij waren gelukkig genoeg om een aanzienlijk getal van invloedrijke mannen, met name al de predikanten, vele ouderlingen en nog eenige gemeenteleden buiten den kerkeraad, op hunne uitnoodiging terstond bereid te vinden om zich als gecommitteerden van de Synodale commissie tot de geldleening, in haren naam door den ijverigen en waardigen *van Doesburgh* op haar verzoek geïnstalleerd, in de gemeente te vestigen, en de taak van den kerkeraad over te nemen. Zij verkozen hem tot hunnen president, en den heer dr. *T. Modderman* tot secretaris. Met loffelijke zorg hebben zich allen van hetgeen zij hadden op zich genomen gekweten, en ons was het een aangename pligt hun er dank voor te zeggen.

Aan den Koning en de Koningin en al de leden van het Vorstelijk geslacht hoofdelijk hebben wij de stukken met onderscheidene conductoiren ter hand doen komen.

Na de uitzending der stukken, ontvingen onze gecommitteerden een en ander officieel en officieus schrijven, waarin min of meer belangrijke opmerkingen gegeven werden. Eene van deze heeft hen genoopt, om door middel van het kerkelijk orgaan de kerkeraden geregtigd te verklaren, en beleefdelijk uit te noodigen, de gelden der inschrijvers, die ze bij hen verkiezen zouden te storten, in ontvang te nemen, en met afgifte van provisionele quitantie aan de geldschieters, over te maken òf aan den quaestor-generaal, òf aan een der heeren agenten, naar gelang op het biljet zou staan uitgedrukt.

Verlangende in onze voorjaarsvergadering met de uitkomst der inschrijvingen te worden bekend gemaakt, hebben wij de kerkeraden in het kerkelijk orgaan uitgenoodigd om de biljetten vóór den 1sten Mei in te zamelen, en ter plaatse waar zulks behooren zou, te bezorgen. Ons doel hebben wij echter niet mogen bereiken, daar wij slechts enkele opgaven, zoo als uit *Rotterdam* en uit enkele andere gemeenten, ontvingen.

Vermits dus Uwe vergadering eerst zal kunnen beslissen of de inschrijving al dan niet

wordt aangenomen, hebben wij den quaestor-generaal aangeschreven, dat de termijn voor de eerste storting der gelden, oorspronkelijk bepaald op den 1sten Julij dezes jaars, voorsertst verdaagd wordt tot nader te bepalen tijd, met verzoek om dit besluit ter kennisse te brengen van de agenten. Voorts hebben wij door het kerkelijk orgaan het besluit openbaar gemaakt, ten einde het bekend te doen worden, zoowel bij de kerkeraden als bij de deelnemers aan de inschrijving.

Op het berigt van den kerkeraad der gemeente *den Ham*, bij missive van 6 Mei, geregistreerd sub n°. 8247, gegeven, dat door den goeden zin van vele gemeenteleden, onder wie geene vermogende gevonden worden, een bedrag van *f* 200, tegen 1°. October e. k. bij den kerkeraad als vrije gift beschikbaar zou worden gesteld, ten einde gebragt te worden onder de tweede afdeeling van het hulpfonds, en op de vraag van het collegie hoe het in deze zou behooren te handelen, hebben wij in antwoord gegeven, dat wij, aan deze gezindheid der gemeente opregtelijk hulde doende, den kerkeraad verzochten om voor het bedoeld bedrag in te schrijven, met vermelding van den oorsprong der gelden en de gestelde voorwaarde.

De heer *Huygenholtz* heeft in de notulen doen aanteekenen, dat hij tot de goedkeuring van de missive van antwoord, zoo als zij door den secretaris was ontworpen en door de vergadering werd aangenomen, zijne stem niet gegeven heeft.

Een ander schrijven van ouderlingen en diakenen te *Kesteren* van den 18den Mei, geregistreerd sub n°. 8303, mededeeling doende in verband met de geldleening, dat zij ten aanzien van het al dan niet zingen der Evangelische gezangen de vrijheid der uitoefening van de openbare eeredienst aan zich behouden, is door ons ter zijde gelegd.

Met dit verslag onzer handelingen ons vergenoegende, willen wij aan de wijsheid der Hooge Kerkvergadering hebben overgelaten, wat zij oordeelen zal, na kennis van de uitkomst der inschrijvingen genomen te hebben, in deze te moeten doen.

III. Verslag betreffende het beheer van den quaestor-generaal over de algemeene kerkelijke fondsen in zijn geheel.

III.

Wij zijn genaderd tot het derde en laatste deel van ons rapport, waarin U wordt vermeld wat betreffende het beheer der fondsen, gevoerd door den quaestor-generaal, bij ons verhandeld is.

a. Voorziening in eene tijdelijke ongelegenheid, ontstaan bij het overlijden van een classicalen quaestor.

a. Bij missive van 15 December, geregistreerd sub n°. 8090, verzocht de quaestor-generaal het gevoelen onzer gecommitteerden tot spoed vorderende zaken te vernemen, hoe door hem gehandeld moest worden in eene geldelijke ongelegenheid, ten gevolge het overlijden van een classicalen quaestor ontstaan. Blijkens de aanteekeningen van den overledene zelven, had de quaestorale kas nog eenige gelden uit de nalatenschap te vorderen, en de erven meenden in de bijzondere onstandigheden, waarin zij den boedel aanvaard hadden, bezwaar te moeten vinden, om de uitbetaling dier gelden te doen. Nademaal zij voornamelijk hadden moeten dienen om met de uitkeeringen uit de algemeene weduwenbeurs verrekend te worden, moest òf de betaling aan de weduwen in het classicaal ressort worden vertraagd, òf de ontbrekende som moest door den quaestor-generaal worden overgemaakt. Van oordeel zijnde dat de weduwen en weezen geene schade lijden mogten, hebben onze gecommitteerden den quaestor gemagtigd om het tekort onverwijld aan te vullen, opdat

aan de mandaten zou kunnen voldaan worden. Hierna is van de zijde der nagelaten betrekkingen van den overleden classicalen quaestor het tekort voor een aanmerkelijk deel reeds aangevuld, en er is alle uitzigt dat het eerlang geheel gedekt zal zijn.

b. Gelijk ieder jaar, zoo heeft ook nu de opneming der quaestorale kas, ingevolge art. 70, 4°. van het Algemeen Reglement en art. 9 der instructie voor den quaestor-generaal, van wege de Algemeene Synodale commissie door twee van hare leden plaats gevonden, die daartoe in de najaarsvergadering waren gecommitteerd. Uit het proces-verbaal, geregistreerd sub n°. 8223, is blijkende dat zij op den 24sten April, na bekomen berigt dat al de rekeningen zouden gesloten zijn, hunnen last volbragt, dat zij al de boeken met naauwkeurigheid doorgezien, en in orde en netheid uitmuntende gevonden hebben; dat al de rekeningen behoorlijk afgesloten, de kasgelden ten bedrage van *f* 3,904.02[5] aanwezig, de beleeningen en prolongatiën, ter somma van *f* 65,500, deugdelijk gesloten en meer dan voldoende gewaarborgd waren, en dat met één woord de geheele administratie zóó ordelijk en naauwgezet wordt gevoerd, dat er geene enkele aanmerking op te maken was, en het beheer door den quaestor, naar de overtuiging van gecommitteerden, wordt gehouden ten meesten voordeele voor het stoffelijk belang der Hervormde kerk. Wij hebben ons in deze uitkomst grootelijks verblijd. Afschrift van het verslag is door gecommitteerden gezonden aan het Ministerieel Departement.

b. Opneming van de quaestorale kas.

c. Bij missive van den 29sten April, geregistreerd sub n°. 8225, heeft de quaestor-generaal, krachtens art. 12 zijner instructie, aan de Synodale commissie toegezonden de rekeningen over het jaar 1856 van de vier Synodale fondsen. Door twee harer leden nagezien met naauwlettende zorg, werden zij in de beste orde bevonden, en adviseren wij de Synode, dat zij ze met hare goedkeuring bekrachtige. Bij haar werden Uwer commissie overgelegd de staat van de bezittingen van ieder fonds en de lijst van de toegekende en nog niet gevraagde subsidiën uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen. Aan den wensch ten vorigen jare geuit, betreffende de inrigting der rekening van de Synodale weduwenbeurs, opdat het blijke, welke gelden voor uitdeeling welke voor vermeerdering van het kapitaal moeten dienen (Synodale Hand., Bijl. A, blz. 51) is nog niet voldaan, maar wel voldaan aan de opgave van de nog te doene ontvangsten en uitgaven van vorige dienstjaren, door het berigt dat onder dit rubriek niets gebragt konde worden dan de straks gememoreerde toelagen uit het fonds voor noodlijdende kerken, die nog niet waren opgevraagd.

c. Rekeningen van den quaestor-generaal wegens zijne administratie over het afgeloopen jaar.

Bij de rekeningen is mede door den quaestor-generaal overgelegd eene memorie van toelichting, die wij in haar geheel in ons rapport willen opnemen. Zij luidt als volgt:

MEMORIE

MEMORIE VAN TOELICHTING, behoorende bij de rekening en verantwoording over 1856, met de daarbij behoorende bescheiden, door den ondergeteekende, quaestor-generaal van de Nederlandsche Hervormde Kerk, 29 April 1857 toegezonden aan de Algemeene Synodale commissie.

A. *Algemeene classicale kas.*

Ontvangst.

1e afd.	Saldo op 31 December 1855			*f* 158.53
2e „	Toelagen van het Rijk			44,900.—
3e „	Quota van de gemeenten	*f* 22,906.65		
	Af: onbetaald op 31 December 1856	10.—		
				22,896.65
4e „	Synodale Handelingen, afgeleverd in 1855			1,001.80
5e „	Beleeningen			3,600.—
6e „	Renten van dito			323.92
				f 72,880.90

Uitgaaf.

1e afd.	Synodale kosten:			
	a. Honorarium aan den secretaris der Synode			*f* 2,500.—
	b. De Synode, reis- en verblijfkosten aan de leden der vergadering	*f* 4,925.40		
	Verteringkosten	445.24		
				5,370.64
	c. De Synodale commissie voor dito.			
	Voorjaarsvergadering	*f* 1,660.82[5]		
	Najaarsvergadering	1,637.60		
				3,298.42[5]
	d. Transportkosten van het archief			25.—
	e. Aan gecommitteerden der Synodale commissie			51.90
				f 11,245.96[5]
2e afd.	Provinciale kerkbesturen, het kerkbestuur van *Limburg* en de Waalsche commissie:			
	a. Honoraria en bureaukosten aan de secretarissen, reis- en verblijfkosten aan de leden	*f* 12,360.—		
	b. Dito aan de secundi	419.—		
				12,779.—
			Transporteren	*f* 24,024.96[5]

		Per transport	*f* 24,024.96[5]
3e afd.	Classicale besturen, als honoraria aan de scriba's, kosten der ringvergaderingen, kleine kosten, presentie- en defroijementsgelden aan de leden		26,260.—
4e "	Kosten der kerkvisitatie		6,225.—
5e "	Algemeene classicale vergaderingen, de toelagen		3,900.—
6e "	Provinciale collegiën van toezigt, de toelagen		6,400.—
7e "	Drukloon van de Synodale Handelingen		794.64[5]
8e "	Beleeningen		3,000.—
9e "	Buitengewone uitgaven		83.75
10e "	Administratiekosten		1,500.—
			f 72,188.36

De ontvangsten bedragen	*f* 72,880.90
De uitgaven "	72,188.36
Saldo meerdere ontvangst	*f* 692.54

Bij het afsluiten der rekening over 1856 was alleen het quotum van de gemeente *Vuren en Dalen*, bedragende *f* 10, niet ingekomen, en waarvan alzoo 1 Mei 1857 aan Zijne Excellentie den Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst is kennis gegeven.

De gedrukte Synodale Handelingen hebben over 1855 een voordeel opgeleverd van *f* 207.15[5].

De uitgespaarde gelden van de kerkvisitatie, beloopende *f* 1,449.11, zijn na bekomen vergunning gestort in de kas van de Algemeene Synodale weduwenbeurs.

B. *Algemeene Synodale weduwenbeurs.*

ONTVANGST.

1e afd.	Saldo op 31 December 1855		*f* 0.32[5]
2e "	Examengelden van 43 candidaten		1,075.—
3e "	Contributiën van:		
	a. 1435 dienstdoende predikanten met Rijkstractement	*f* 14,350.—	
	b. 89 dienstdoende predikanten zonder Rijkstractement	890.—	
	c. Predikanten in beide Indiën dienende, emeriti en met verlof	676.—	
	Transporteren	*f* 15,916.—	*f* 1,075.32[5]

	Per transport	*f* 15,916.—	*f* 1,075.32^5
	d. Emeriti predikanten met Rijkspensioen . . .	1,285.—	
	e. 〃 zonder Rijkspensioen en hoogleeraren.	215.—	
	f. Buitenlands gediend hebbende en afgezette predikanten	60.—	
			17,476.—
4e afd.	Renten:		
	a. 12 maanden van *f* 691,900 inschrijving $2^1/_2$ pcts. werkelijke schuld	*f* 17,297.50	
	b. van beleeningen	727.41^5	
			18,024.91^5
5e 〃	Additionele artikelen. Art. 1.	*f* 450.—	
	〃 2.	1,400.—	
	〃 3.	420.—	
	〃 4.	40.—	
		f 2,310.—	
	Af: terugbetaald volgens art. 3.	10.—	
			2,300.—
6e 〃	Kerkvisitatie, uitgespaarde gelden		1,449.11
7e 〃	Buitengewone ontvangsten:		
	a. Kerkelijke courant over 1855	*f* 1,929.50	
	b. Evangelische preeken te *Groningen* uitgegeven .	100.—	
	c. Diverse giften.	252.—	
			2,281.50
			f 42,606.85

Uitgaaf.

1e afd.	Uitkeeringen aan:		
	a. 380 weduwen van predikanten en emeriti . .	*f* 31,882.—	
	b. 6 minderjarigen van 29 predikanten	2,547.—	
	c. 5 geïnstitueerde zusters en 8 dochters. . . .	1,170.—	
			35,599.—
2e 〃	Aankoop *f* 9,900 inschrijving $2^1/_2$ pct. werkelijke schuld		6,292.68^5
3e 〃	Buitengewone uitgaven.		91.75
4e 〃	Administratie-kosten		600.—
			f 42,583.43^5

De ontvangsten bedragen	*f*	42,606.85
〃 uitgaven 〃		42,583.43^5
Saldo meerdere ontvangst.	*f*	23.41^5

Ook wederom dit jaar 1856 zijn aan dit fonds geene legaten ten deel gevallen.

" Van de kerkelijke courant is de opbrengst over 1855 in plaats van *f* 2159.50, als opgegeven in 1856, slechts geweest *f* 1929.50 ten gevolge van verschillende uitgaven als in de rekening uitvoerig omschreven.

De opbrengst van de Evangelische preken was *f* 100, alzoo *f* 13.60 minder dan het vorig jaar.

f 20 contributie over 1855, voor den zendeling-leeraar *J. R. P. F. Gongrijp* te *Batavia* ontvangen, is door mij teruggezonden als geen vrijheid hebbende de zoodanigen als leden der weduwenbeurs aan te merken.

Onder de bijzondere giften in 1856 zijn begrepen *f* 10 van eene onbekende door tusschenkomst van den quaestor van de classe *Leeuwarden* en *f* 100 van *C. v. R. Jr.* te *Amsterdam*.

De uitkeeringen hebben in 1856 bedragen	*f*	35,599.—
De contributiën en renten van het kapitaal op het grootboek uitsluitend daartoe bestemd bedroegen		34,773.50
In 1856 is alzoo weder te veel uitgekeerd	*f*	825.50

Het vaste kapitaal is vermeerderd met *f* 9,900 inschrijving $2^1/_2$ pct. werkelijke schuld.

Behalve de weduwe uit *Middelburg*, die sedert 1849 bedankte voor de haar toekomende uitkeering, is zulks ook voor dit en volgende jaren geschied door vrouwe *Neeltje Dorhout* weduwe van den emeritus predikant *Petrus Mees*, terwijl door de erven van mevrouw de wed. ds. *H. J. Veneka* is afstand gedaan van 7 maanden en 8 dagen uitkeering.

Het achtste jaarlijksche kort verslag is verzonden.

C. *Fonds voor noodlijdende kerken en personen.*

ONTVANGSTEN.

1e afd.	Saldo op 31 December 1855			*f*	844.95
2e "	Inzamelingen:				
	Van personen te *Tagal*, *Cheribon* en *Pekalongan*. .	*f*	51.—		
	Collecten		28,254.78[5]		
					28,305.78[5]
3e afd.	Beleeningen, aflossing				38,500.—
4e "	Renten:				
	van inschrijvingen $2^1/_2$ pcts. werkelijke schuld:				
	a. 12 maanden van *f* 94,600		2,365.—		
	b. 12 maanden van 16,300 Fonds Lithauer . .		407.50		
	Transporteren	*f*	2,772.50	*f*	67,650.73[5]

			Per transport	*f*	2,772.50	*f* 67,650.73^{5}
c.	12 maanden van	4,600	〃 Asweiler . .		115.—	
d.	12 maanden van	13,500	〃 Waldenzen .		337.50	
				f	3,225.—	
e.	van beleeningen, hypotheek enz.				1,767.36	
						4,992.86
5^{e} afd.	Buitengewone ontvangsten:					
a.	Giften				13.—	
b.	Legaten				861.63^{5}	
						874.63^{5}
						f 73,518.23

UITGAAF.

1^{e} afd.	Kleine toelagen aan buitenlandsche gemeenten	*f* 1,595.—
2^{e} 〃	Kleine toelagen aan personen	7,660.—
3^{e} 〃	Groote toelagen aan buitenlandsche gemeenten	23,009.10
4^{e} 〃	Toelagen aan buitenlandsche gemeenten, bestaande uit eigene renten .	860.—
5^{e} 〃	Beleeningen.	34,000.—
6^{e} 〃	Aankoop *f* 1,400 inschrijvingen 2$^{1}/_{2}$ pct. werk. schuld	889.87^{5}
7^{e} 〃	Hypotheken	5,000.—
8^{e} 〃	Buitengewone uitgaven	29.14
9^{e} 〃	Administratiekosten	400.—
		f 73,443.11^{5}

De ontvangsten bedragen. . .	*f* 73,518.23
De uitgaven 〃 . . .	73,443.11^{5}
Saldo meerdere ontvangst	*f* 75.11^{5}

De collecte heeft te *Nunspeet*, classe *Harderwijk*, geen plaats gehad, ten gevolge van buitengewone rampen.

De hiervoren vermelde giften zijn:

f 3 door diakenen der Hervormde gemeente te *Amsterdam*, gecollecteerd onder de letters N. N.

f 10 gift van het kerkbestuur der Hervormde gemeente te *Raamsdonk*, door den quaestor van de classe *Heusden*.

Legaten:

f 200 van wijlen den heer *W. A. Dwars*, overleden te *Amsterdam*, 25 December 1855 (vrij van successieregt).

f 361.63[5] voor netto provenu van $^{1}/_{3}$, na aftrek van successieregt enz., een legaat van wijlen mejufvrouw *S. S. Wentholt.*

f 300 van wijlen mejufvrouw *A. M. de Kanter*, overleden te Middelburg 15 Augustus 1856 (vrij van successieregt).

Waarvoor met bijvoeging van een klein onbelegd gebleven saldo is aangekocht *f* 1,400 inschrijving $2^{1}/_{2}$ pct. werk. schuld.

De reeds toegestane doch tot 31 December 1856 onopgevraagde toelagen zijn:

over 1841	. . . . . *f*	1,000.—
〃 1853	. . . . .	2,525.—
〃 1854	. . . . .	16,625.—
〃 1855	. . . . .	10,030.—
〃 1856	. . . . .	21,250.—
		f 51,430.—

Op 31 December 1856 was daarvoor aanwezig:

1°.	Beleeningen	*f* 34,000.—	
2°.	Hypotheken	14,000.—	
3°.	*f* 2,000 aandeelen $3^{1}/_{2}$ pct. amortisatie-syndicaat . .	1,747.50	
4°.	Saldo in kas.	75.11[5]	
			49,822.61[5]
	Zoodat te veel is toegestaan		*f* 1,607.38[5]

D. *Fonds tot verbetering van de schraalste predikantstractementen.*

ONTVANGST.

1e afd.	Saldo op 31 December 1855.		*f* 138.57
2e 〃	Vrijwillige bijdragen:		
	nagekomen over 1855	*f* 211.50	
	gewone 〃 1856	4,584.81	
			4,796.31
3e 〃	Beleening, aflossing		5,000.—
4e 〃	Renten, 12 maanden van *f* 7,100 inschrijvingen $2^{1}/_{2}$ pct. werk. schuld, na aftrek van betaalde interest bij aankoop	*f* 158.50	
	van beleeningen	114.30[5]	
			272.80[5]
			f 10,207.68[5]

UITGAAF.

1e	afd.	Tractementsverhooging over 45 standplaatsen	*f* 2,250.—
2e	"	Beleeningen.	3,000.—
3e	"	Aankoop van *f* 3,600 en *f* 3,700, inschrijving 2½ pct. werkelijke schuld (het geheele kapitaal is thans *f* 10,800)	4,637.81⁵
4e	"	Buitengewone uitgaven	69.70
5e	"	Administratiekosten	100.—
			f 10,057.51⁵

De ontvangsten bedragen	*f* 10,207.68⁵
De uitgaven "	10,057.51⁵
Saldo meerdere ontvangst	*f* 150.17

De vrijwillige bijdragen over 1856 toonen bij die over 1855 eene vermindering van ongeveer *f* 100; de ring *IJlst* heeft gevolg gegeven aan hare bedreiging ten vorigen jare gedaan en de *f* 20 niet betaald. — Meer kerkvoogdijën in die classe hebben mede verklaard niet langer te zullen contribuëren wanneer men voortgaat te kapitaliseren.

Amsterdam, 23 Mei 1857.

De Quaestor-Generaal voornoemd,

C. VAN RINSUM Jr.

Hiermede is ons verslag nopens de geldelijke aangelegenheden geëindigd. Onze handelingen in deze aan uw oordeel onderwerpende, willen wij onze overige werkzaamheden in ons tweede rapport vermelden.

De Algemeene Synodale commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk,

R. J. KONING, *President*.

TIMMERS VERHOEVEN, *Secretaris*.

BIJLAGE B.

TWEEDE VERSLAG wegens de handelingen der Algemeene Synodale commissie in de zaken, niet tot de finantiële belangen der Kerk behoorende.

Rapport der Algemeene Synodale commissie wegens hare handelingen in de zaken, niet tot de finantiële belangen der Kerk behoorende.

Hebben wij in ons eerste rapport de werkzaamheden U voorgesteld, zoo vele zij tot de finantiële belangen der Kerk betrekking hadden, onze handelingen in al de overige aangelegenheden vermelden wij in dit tweede verslag, en de orde van het voorgaand jaar weder volgende, deelen wij U mede wat door ons is verrigt, *eerst* in hetgeen ons door de Synode des vorigen jaars is opgedragen; *ten tweede* in hetgeen ons van buiten werd aangebragt; *ten derde* in hetgeen ons zelven is voor den geest gekomen.

I.

I. Werkzaamheden in de zaken, door de Synode aan de commissie opgedragen.

Onder de zaken, welker behandeling ons werd in last gegeven, worden er gevonden die reeds vroeger zijn voorgekomen, en andere die voor het eerst tot een onderwerp onzer beraadslagingen zijn gesteld. Achtereenvolgend nemen wij ze op in ons verslag.

A. Betrekkelijk vroeger behandelde onderwerpen.

A. Op de vroeger reeds behandelde zaken Uwe aandacht vestigende; brengen wij U voor den geest de onderwerpen eerst, waaromtrent wij met een doorloopenden last zijn bekleed, en daarna dezulken, waarin nieuwe lastgevingen zijn verstrekt.

1°. Waarin de commissie een doorloopenden last heeft ontvangen.

1°. Er zijn een viertal aangelegenheden, waarvoor een doorloopende last op ons is verstrekt, waarvan wij een kort verslag u willen geven.

a. Tweede bundel der Evangelische gezangen.

a. De verzameling van liederen voor den tweeden bundel der Evangelische gezangen, waaromtrent wij laatstelijk verslag gaven, Bijl. B blz. 1, blijft steeds een voorwerp van onze zorgvuldige behartiging. Met den secretaris waren wederom twee leden hierin werkzaam, die wegens hunne aftreding uit de Synodale commissie door andere uit haar midden zullen moeten vervangen worden. De oogst was schraal, die door onbekende zangers, ingevolge eene vroegere uitnoodiging, ons geleverd werd. Slechts een drietal liederen zijn ingekomen, waarvan ook nog maar één zich bij ons heeft aanbevolen. Zelven meenen wij een goeden voorraad gevonden te hebben in het tijdschrift „de Nieuwe Boekzaal," jaargang 1856, en in „de Feestvierende Christen." Verre de meeste van die het karakter van kerkgezang kunnen gezegd worden te dragen, hebben wij aangeteekend, om bij de zamen-

stelling van den bundel in aanmerking te worden genomen. Wij hebben van onze bevinding en handeling verslag gedaan aan de commissie tot toezigt op den druk en de uitgave der gezangen, die harerzijds bij missive van den 16den Mei, geregistreerd sub n°. 8295, ons heeft berigt dat niet een enkel lied bij haar ingekomen of door haar verzameld was.

Aangaande de voorloopige mededeelingen (Synodale Handelingen 1855, Bijl B blz. 38) betreffende enz.

b. Oprigting van catechetenscholen

b. Aan de opregting van scholen tot vorming van goede catecheten steeds onze gedachten wijdende, kunnen wij niet nalaten, in verband met onze beschouwingen in het vorig verslag (Bijlage B blz. 2) op te merken, dat aan de tegenwoordige opleiding der catecheten veelal veel ontbreekt en dat hun klein getal in geene evenredigheid staat tot de groote behoeften van godsdienstig onderwijs en godsdienstige leiding op vele plaatsen. In het een zoowel als in het ander zouden goede catechétenscholen voorzien. Goede catechétenscholen, in sommige steden van ons Rijk geopend of bij voorkeur aan het academisch onderwijs verbonden, zouden catechéten vormen, zóó geoefend en opgeleid, dat zij alom begeerd, in volkrijke steden, in verafgelegen gehuchten, in fabriekplaatsen en op schepen, zoo al geen ruim bezoldigden, toch wel een zeer nuttigen werkkring vonden. Wij blijven deze zaak dus steeds als hoogst wenschelijk aanprijzen, maar uit aanmerking van de aanzienlijke sommen zoowel tot de oprigting en instandhouding van zoodanige scholen, als tot ondersteuning van kweekelingen en ook van catechéten zelven vereischt, meenen wij dat de uitvoering nog verdaagd moet worden.

c. Nieuwe Bijbelvertaling

c. Als vervolg op ons verslag rakende de nieuwe Bijbelvertaling (Synod. Hand. 1856, Bijl B. blz. 3) dienen de volgende mededeelingen.

Den staat der voorhanden geldmiddelen betreffende was, volgens overgelegde rekening van de heeren *Scheurleer en Zonen*, op 31 December nog in kas eene som van *f* 429.30.

Vermits de geldmiddelen het toelieten, terwijl nog andere elders beschikbaar zijn gesteld, hebben wij niet geaarzeld, op het verzoek der sectie uit de gecommitteerden tot het Nieuwe Verbond, de drs. *Harting*, *Blom* en *Prins*, dd. 10 Januarij, geregistreerd sub n°. 8121, vergunning te verleenen tot het houden van eene tweede zamenkomst in den loop des jaars, op tijd en plaats naar hun welgevallen. De eerste had goede vruchten gedragen. Eene herhaalde zamenspreking werd nog noodig geacht, ten einde de laatste hand aan het werk te kunnen slaan.

Onder dagteekening van den 3den Mei werd door het moderamen der gezamenlijke gecommitteerden het jaarlijksch verslag wegens den gang der werkzaamheden toegezonden, gereg. sub n°. 8211, waarvan de zakelijke inhoud hierop nederkomt.

De eerste sectie is, na verkregene vergunning, zoowel in de maand September des vorigen jaars als onlangs in de maand April, telkens 11 à 12 dagen achtereen vergaderd en werkzaam geweest, om aan het Evangelie van Mattheus de laatste hand te leggen. Haar is het voorregt te beurt gevallen, dit gedeelte der haar aanbevolene taak geheel te voltooijen, zoodat gezegd Evangelie met inleiding, gelijkluidende plaatsen en aanteekeningen zou kunnen worden ingezonden. Tot die inzending echter kan zij niet besluiten, zoolang zij niet bij de bewerking der beide volgende Evangeliën tot de gegronde overtuiging zal gekomen

zijn, dat haar arbeid, aan Mattheus besteed, geene wijzigingen meer behoeft te ondergaan. De verhouding der drie eerste Evangeliën tot elkander doet haar toch vermoeden, dat zij nu en dan verpligt zal zijn op sommige reeds behandelde plaatsen terug te komen. Inmiddels heeft dr. *Harting* als vertaler verreweg het grootste gedeelte van Markus reeds bewerkt, en de helft daarvan aan zijne adviseurs toegezonden, die zich gereed maken om het aan hunne beoordeeling te onderwerpen. De arbeid gaat derhalve geregeld voort, en er bestaat grond om te verwachten, dat ook Markus welhaast voltooid zal zijn, behoudens vernieuwde zamenkomst der leden, waartoe, als zij noodzakelijk zal geworden zijn, even als vroeger de vereischte aanvrage bij de Synodale commissie geschieden zal.

De *tweede* sectie berigt, dat de vertaler, dr. *Scholten*, het Evangelie van Johannes nagenoeg geheel heeft bewerkt, en dat een goed deel van zijnen arbeid reeds de goedkeuring van zijn medelid heeft weggedragen. Bij de voortzetting der werkzaamheden echter doet zich de vacature, door het overlijden van prof. *Niermeijer* in deze sectie ontstaan, telkens meer gevoelen, en de beide leden zijn eenparig in den wensch, dat die plaats worde aangevuld door de benoeming van een derde lid. Zij dragen daartoe met bescheidenheid voor den Wel Eerw. zeer geleerden heer *F. W. B. van Bell*, theol. doct. en predikant te *Amsterdam*, van wiens bekwaamheid en ijver zij, als hij door de Synode benoemd mogt worden, de meest gunstige verwachtingen koesteren. Het moderamen, met dezen wensch der sectie bekend geworden, verklaarde hare voordragt bij ons te ondersteunen, en achte het allezins in het belang der zaak dat zij door eene spoedige benoeming werde achtervolgd.

De *vierde* sectie heeft aan den Brief aan de Hebreën en den Brief van Jacobus, die ten vorigen jare gereed waren, thans den eersten Brief aan Timotheus en den eersten van Petrus mogen toevoegen, en kan dus tot hare blijdschap berigten, reeds vier brieven te hebben afgewerkt. De tijdelijke ongesteldheid van een harer leden, waardoor hij ongeschikt was voor eenige inspanning, heeft haar verhinderd ditmaal meer af te doen van de taak haar aanbevolen. In hoeverre haar wensch, dat er nu reeds met de revisie mogt worden aangevangen, uitvoerbaar is, in verband beschouwd met hetgeen boven berigt werd namens de eerste sectie, liet het moderamen liefst aan onze beoordeeling over. In allen gevalle stond, zoo men meende, de plaats van eenen revisor nog open.

Van den vertaler der *derde* sectie was in weêrwil van herhaalde aanvrage nog geen berigt ingekomen. Kwam het later, het zou regtstreeks aan Uwe vergadering worden gerigt.

Namens den algemeenen adviseur wordt nog vermeld, dat hij, sedert het vorige jaar, tot tweemalen is geraadpleegd door de eerste sectie, en geantwoord heeft op eene reeks van meer of minder belangrijke vragen, hem door haar toegezonden.

De wensch der leden van de tweede sectie is door ons gevolgd, en overeenkomstig de voordragt is door ons benoemd als medewerker tot de vertaling van het Nieuwe Verbond de heer dr. *F. W. B. van Bell*, predikant te *Amsterdam*, wien daarvan is kennis gegeven.

Lettende op hetgeen in het verslag van de openstaande plaats bij de revisoren gezegd wordt, hebben wij na opsporing bevonden, dat onder hen nog te vervullen zijn de plaatsen van de heeren dr. *J. ab Utrecht Dresselhuis* en zijn secundus *J. R. Wernink*, die beide in der tijd voor de aangeboden betrekking bedankt hebben, alsmede ten gevolge van het afsterven van dr. *A. Niermeijer*, de plaats van den secundus van den heer dr. *L. G. Pareau*. Het moderamen der gecommitteerden hebben wij mitsdien uitgenoodigd om eene voordragt tot vervulling dezer plaatsen bij Uwe vergadering in te dienen, opdat door haar de benoeming geschiede.

Gecommitteerden tot de vertaling van het Oude Verbond hielden, na onze vergunning bekomen te hebben, hunne eerste zamenkomst op den 17den September des vorigen jaars, in het gebouw van het departement te *'s Gravenhage*, en wat daarbij verhandeld is, vermeldt ons het verslag van den 3den November, geregistreerd sub n°. 8041, door het moderamen ingezonden.

De zamenkomst werd bijgewoond door de heeren *van Gilse*, *Juijnboll*, *Kuenen*, *Laurillard*, *van Leeuwen*, *Ott*, *Roorda*, *Veth* en *Vorstman*. De heeren *Muller* en *van Vollenhoven* hadden kennis gegeven, dat zij verhinderd waren de vergadering te komen bijwonen. Aangaande den heer *Hoekstra* bleek ons later, dat de beschrijvingsbrief hem, door afwezigheid uit zijne woonplaats, niet was ter hand gekomen.

Nadat de voorzitter der gecommitteerden van de Synode, dr. *Roorda*, de vergadering had geopend, gaf de secretaris, dr. *Kuenen*, verslag van de verrigtingen der gecommitteerden. Naar aanleiding van dit verslag werd bepaald, dat aan het verlangen, door de vertalers des Nieuwen Testaments geuit, omtrent enkele punten der vroeger ontworpen „Grondslagen en regelen voor de vertaling des Ouden Testaments", zou worden voldaan; genoemde grondslagen zijn alzoo geheel in overeenstemming gebragt met de voor de vertaling des Nieuwen Testaments vastgestelde regelen en de later daarin aangebragte wijzigingen. Even zoo werd de vertaling der Klaagliederen van Jeremia, waarin blijkens het verslag van den secretaris nog niet voorzien was, opgedragen aan dr. *E. Laurillard*, die verklaard heeft daarin geen bezwaar te vinden.

Daarna ging de vergadering over tot de benoeming van haar moderamen en werd dr. *Roorda* tot voorzitter, dr. *Kuenen* tot secretaris benoemd. Beiden verklaarden zich tot de aanvaarding der hun opgedragen betrekking bereid.

Vervolgens werd gehandeld over de benoeming der coadjutoren, volgens het door de gecommitteerden aan de Algemeene Synode ingediend verslag (Hand. van 1855, Bijl. B, blz. 52). Nadat de algemeene beginselen waren vastgesteld, naar welke die benoeming zou plaats hebben, is het moderamen verzocht daaromtrent een voorstel te ontwerpen en aan de leden rond te zenden, opdat daarover in eene volgende zamenkomst eene eindbeslissing zou worden genomen.

Daarna ging men over tot de bespreking van eenige bijzonderheden de vertaling betreffende, bepaaldelijk van de wijze, waarop de namen van God, de eigennamen, en de aan het Hebreeuwsch bijzonder eigene spreekwijzen zouden worden wedergegeven. Spoedig evenwel bleek het, dat de beraadslagingen daaromtrent niet tot een gewenschten uitslag konden leiden, èn omdat tot de behandeling van de meeste dier punten eenige voorbereiding vereischt werd, èn omdat men niet hopen kon de volledigheid in dit opzigt te bereiken, tenzij vooraf de punten, waarover de vertalers zich met elkander moesten verstaan, waren opgegeven. Men besloot derhalve, dat ieder vertaler met de hem aangewezen taak een begin zou maken en de punten, waarover hij gemeen overleg tusschen al de vertalers wenschelijk achtte, aan het moderamen zou opgeven; dat het moderamen alle dergelijke bijzonderheden, die te zijner kennis gebragt werden, met vermelding zooveel noodig en mogelijk van zijn eigen oordeel, aan de vertalers schriftelijk zou mededeelen; dat eindelijk het moderamen, wanneer daartoe naar zijn oordeel de geschikte tijd zou gekomen zijn, de noodige stappen zou doen om eene tweede zamenkomst der gezamenlijke vertalers tot stand te brengen, waarop de genoemde bijzonderheden volledig en met vrucht zouden kunnen worden behandeld.

Het moderamen stelt zich derhalve voor, wanneer het bedoelde tijdstip zal gekomen zijn, zich nogmaals tot ons te wenden, ten einde magtiging tot het beleggen eener dergelijke zamenkomst te erlangen. Het geeft ondertusschen gaarne de verzekering, dat het alles zal doen wat in zijn vermogen is, om, overeenkomstig het door de Algemeene Synode in hare missive van 10 Julij ll. uitgedrukt verlangen, den arbeid der vertaling zooveel mogelijk te bespoedigen.

Goedkeurende de handeling der gecommitteerden, waarbij de overzetting van de Klaagliederen van *Jeremia* is opgedragen aan den heer dr. *E. Laurillard*, hebben wij in onze najaarsvergadering onze gecommitteerden tot spoedvorderende zaken gemagtigd om tot de tweede zamenkomst, waarvan in het verslag gesproken wordt, wanneer zij verlangd zou worden, vergunning te verleenen. Zij hebben echter geene aanvrage daartoe ontvangen.

In de voorjaarsvergadering werd van het moderamen een verslag wegens den staat der werkzaamheden ontvangen, gedagteekend 11 Mei, geregistreerd sub n°. 8268. Voor een deel zijn de berigten van minder verblijdenden aard. Het moderamen moest namelijk vernemen, dat een der medeleden van de commissie, de heer *J. J. van Vollenhoven*, predikant bij de Remonstrantsch-Gereformeerde gemeente te *Utrecht*, vertaler der boeken Rigteren en Ruth, zich wegens ligchaamszwakte genoodzaakt ziet zijn ontslag als lid der commissie te nemen.

Daarenboven wordt de hoogleeraar *T. Roorda*, die zich met de vertaling van Jesaja, Jeremia, Micha en Habakuk belast had, insgelijks door den toestand zijner gezondheid verhinderd die geheele taak af te werken, en moet hij zich tot zijn leedwezen tot de bewerking van Micha bepalen.

Nadat de leden van het moderamen er zich van verzekerd hadden, dat het besluit dier beide medearbeiders, eerst na rijp beraad en op goede gronden genomen, voor wijziging niet vatbaar was, hebben zij zich aanstonds bezig gehouden met de overweging van hetgeen hun in dezen stand der zaak te doen stond. Zij hebben daaromtrent ook het advies hunner medeleden, de hoogleeraren *van Gilse*, *Hoekstra*, *Juijnboll* en *Veth* ingewonnen. Eenstemmig zijn zij tot de overtuiging gekomen, dat het voor als nog niet raadzaam was nieuwe medearbeiders te zoeken of omtrent hunne benoeming nu reeds bepaalde voorstellen te doen. De overwegingen, die hen daartoe geleid hebben, zijn van verschillenden aard. Zij vreesden namelijk, dat de benoeming van nieuwe leden hunner commissie tot een nieuw uitstel aanleiding geven zou, dat zij tot elken prijs wenschten te vermijden. Zij hoopten verder dat de zoodanigen hunner medeleden, wier taak slechts geringen omvang heeft, zoo al niet aanstonds dan toch in het vervolg zich met de vertaling van een of meer der nu opengevallen boeken zullen willen belasten, zoodat zij in staat zullen zijn, ook zonder medewerking van anderen, de overzetting van het geheele Oude Testament te voleindigen. Voorloopig heeft de hoogleeraar *Hoekstra* zich bereid verklaard om in plaats van de Spreuken het boek Jesaja op zich te nemen. Mogt dit denkbeeld door de geheele commissie worden goedgekeurd, zoo zullen zij het, even als alle verdere schikkingen hieromtrent te maken, aan de goedkeuring van Uwe commissie onderwerpen.

Het is hun voornemen in den loop dezes jaars gebruik te maken van de vroeger door ons voorloopig verleende magtiging tot het houden eener tweede zamenkomst van al de vertalers, die, naar zij vertrouwen, in de eerste helft der maand October e. k. met vrucht

zal kunnen plaats hebben. Daartoe zullen zij zich, met bepaling van den juisten dag, tot ons of onze gecommitteerden tot spoedvorderende zaken wenden. Met de voorbereiding dier zamenkomst — waarin onder anderen de revisie definitief geregeld zal worden en andere punten van algemeen belang ter sprake zullen komen — houden zij zich nu bezig.

Het was hun een aangename pligt ons verder nog mede te deelen, dat vele leden der commissie òf met de bearbeiding hunner taak reeds begonnen zijn òf zich daartoe voorbereiden. Zij stellen zich voor, dat de bovenbedoelde zamenkomst in October e. k. tot het uit den weg ruimen van enkele bezwaren gunstig werken en alzoo tot verwezenlijking van den wensch der Algemeene Synode omtrent de bespoediging van den arbeid krachtig bijdragen zal.

d. Kerkelijk handboekje.

d. De commissie tot het kerkelijk handboekje, vermeld in ons vorig verslag, Bijl. B blz. 6, hield zich bezig voornamelijk met het opzamelen van kerkelijke verordeningen uit de Synodale Handelingen zoo veel zij de kerkeraden betreffen. De nu in werking tredende nieuwe reglementen zullen haar in staat stellen om de stof te ordenen en aan de inrigting zelve van het werk de hand te leggen, ten einde het geheel te voltooijen, wanneer de herziening der reglementen zal zijn afgeloopen.

2°. Waarin de commissie is werkzaam gebleven krachtens nieuwen last.

2°. In andere aangelegenheden, waarin wij vroeger werkzaam waren, werd een nieuwe last op ons verstrekt, en wat wij daarin verrigt hebben gaan wij U thans mededeelen.

a. Belangen van de gemeente te *Kage*.

a. Waren de belangen der gemeente te *Kage* bij besluit van 10 Julij op nieuw door de Synode aan onze behartiging aanbevolen, wij hadden gehoopt, met het oog op de grensregeling van de nieuwe gemeente *Haarlemmermeer*, dat de wensch van vele jaren nu eindelijk vervuld en de zelfstandigheid der gemeente in dit jaar zou verkregen zijn. Die regeling is echter, gelijk uit ons verslag U later blijken zal, niet tot stand gekomen. Bij 's Lands Regering hebben zich ter zake de gevraagde goedkeuring bedenkingen opgedaan, en daar het bestaan van de gemeente *Kage* grootendeels daarvan zal afhankelijk zijn, dient haar belang te worden aangehouden tot dat van de uitkomst der aanvrage van de Koninklijke goedkeuring op de bepaling der grenzen van de gemeente *Haarlemmermeer* zal gebleken zijn.

b. Kerkelijke regeling der betrekking van gasthuispredikant te *Delft*.

b. In den stand van zaken nopens de betrekking van gasthuispredikant te *Delft* is, voor zoo veel ons bekend is, geen verandering gekomen, en geene gelegenheid is ons geopend, omtrent onze diligentie te doen blijken tot volvoering van den last van 10 Julij, waarbij ons de voortdurende behartiging van dat belang werd opgedragen.

c. Belangen der godsdienst bij de militaire academie te *Breda*.

c. Over de belangen van de godsdienst bij de militaire academie te *Breda*, die bij besluit van denzelfden dag bij vernieuwing aan onze zorg zijn aanbevolen, hebben wij door tusschenkomst van drie gecommitteerden eene persoonlijke onderhandeling met den Minister gehouden, en zijn langs dezen weg belangrijke mededeelingen ontvangen, zoo ten aanzien van verbetering van zitplaatsen ten dienste der kweekelingen in het kerkgebouw, als ten aanzien van den bekenden, invloedrijken Christelijken godsdienstzin van den tegenwoordigen

gouverneur der academie. Overigens verklaarde de Minister, ten aanzien van de geheele vervulling der wenschen van de Synodale commissie met opzigt tot de aanstelling van eenen afzonderlijk voor de academie bestemden predikant, dat 's Lands Regering, de zwarigheid gevoelende van de benoeming van een in alle opzigten daartoe geschikten persoon, voornamelijk zich belemmerd zag door gebrek aan de geldmiddelen, die hiervoor zouden benoodigd zijn. Om deze redenen hebben wij geoordeeld, dat in geene verdere bemoeijingen vooreerst althans moest getreden worden.

d. Belangen der godsdienst bij het instructie-bataillon te *Kampen.*

d. Aangaande de belangen der godsdienst bij het instructie-bataillon te *Kampen*, tot welker voortdurende behartiging wij bij besluit van dezelfde zitting door de Synode geroepen zijn, heeft de Minister bij de persoonlijke onderhandeling over laatstgenoemde aangelegenheid zulke voldoende inlichtingen gegeven, dat alleen op de officiële mededeelingen, door Zijne Excellentie toegezegd, te wachten is om in de bemoeijingen der Regering te berusten.

e. Pensioenen van de predikanten ten platten lande en hunne weduwen.

e. Getrouw aan de lastgevingen der Synode van 10 Julij en 6 Augustus, hebben wij het belang van de pensioenen der predikanten ten platten lande en van hunne weduwen in ernstige overweging genomen, en wij zijn tot het besluit gekomen, dat het nog niet geraden moest geoordeeld worden, een stap te doen, om tot verbetering in deze te geraken, doch aan Uwe vergadering te kennen te geven, dat wij gaarne, indien het hare goedkeuring zal wegdragen, onze aandacht op deze aangelegenheid blijvend zullen gevestigd houden.

f. Benoeming der leden van de collegiën van toezigt enz.

f. De voortdurende behartiging van het onderwerp, gewijzigde benoeming van de leden der collegiën van toezigt enz., werd bij besluit van den 21sten Julij ons opgedragen. Gelijk ten vorigen jare, zoo bestond ook nu bij de leden Uwer commissie verschil van beschouwing en gevoelen over deze zaak. Naar het oordeel der meerderheid moesten de persoonlijke onderhandelingen, door gecommitteerden der vergadering met den toenmaligen Minister gevoerd, nu met zijnen ambtsopvolger worden hervat, en zulks door tusschenkomst van leden, zooveel mogelijk van onderscheidene zienswijze.

De heeren *Witkop*, *Evertsz* en *Hugenholtz* hebben in de notulen doen aanteekenen, dat zij tot dit besluit niet hebben medegewerkt.

Door de benoeming van drie leden, allen van meening verschillende, werd aan het besluit gevolg gegeven. Met welwillendheid heeft de Minister onze gecommitteerden tot de onderhandeling toegelaten, waarvan de uitkomst is geweest, dat de Minister op het tweeledig daartoe strekkend verzoek van gecommitteerden voor zijn persoon heeft verklaard zich te willen gedragen aan de twee beloften, door zijn ambtsvoorganger gedaan.

Vooreerst om alle misbruiken en verkeerdheden, het toezigt betreffende, die tot zijne kennis zouden komen, te trachten uit den weg te ruimen.

Ten andere om bij elke benoeming van een nieuw lid van een der bedoelde collegiën, welke eventueel zal moeten gedaan worden, de kerk te zullen raadplegen. In deze mededeelingen begrepen wij te moeten subsisteren.

g. Toepassing van art. 23 van het Algemeen Reglement.

g. Eene vernieuwde lastgeving werd door de Synode bij besluit van den 17den Julij op Uwe commissie verstrekt, betreffende de ten uitvoerlegging van art. 23 van het Algemeen Reglement, en inhoudende dat de commissie het onderwerp bij de Synode zou aanhouden, en tevens beproeven, om deswegens, na nota genomen te hebben van de voorstellen der

Synodale commissie die verworpen, en het advies (eener rapporterende commissie), en de voorstellen, welke bij de Synode ter tafel gebragt zijn, naar eigen oordeel aan de Synode dezes jaars een nieuw project, zoo mogelijk, voor te dragen.

Ten einde gevolg te geven aan dezen last, met al den ernst die er aan past, benoemde Uwe commissie in de najaarsvergadering een drietal gecommitteerden uit haar midden, om met elkander te overleggen, en in de vergadering van het voorjaar verslag en advies uit te brengen.

Het rapport, dat door gecommitteerden werd ingediend, was eenparig, doch de adviesen werden, na langdurige beraadslaging, door de meerderheid der vergadering verworpen, doende de heeren *Koning* en *Evertsz* in de notulen aanteekenen, dat zij hiertoe niet hebben medegewerkt. Na deze mislukte poging om een nieuw project van uitvoering te leveren, blijft Uwer commissie niet anders over, dan te verklaren dat zij in deze niet heeft mogen slagen. Een voorstel van den secretaris in de vergadering, om het bedoelde rapport van gecommitteerden in het verslag aan Uwe vergadering in zijn geheel op te nemen, is verworpen, en heeft de heer *Koning* aanteekening verlangd, dat hij tot dit besluit zijne stem niet gegeven heeft.

h. Belangen van het *Purmerkerkefonds.*

h. Werd bij besluit van den 7den Augustus door de Synode eene missive gearresteerd aan heeren Gedeputeerde Staten van *Noordholland*, rakende de belangen van het *Purmerkerkefonds*, waarbij de Staten werden verzocht, na het vereischte onderzoek te hebben ingesteld, de noodige inlichtingen te geven aan Uwe commissie, opdat bewerkt worde dat de goederen van dit fonds aan hunne ware bestemming beantwoorden, uit deze handeling moesten wij gevolg trekken tot het verlangen der Synode, dat wij op nieuw deze aangelegenheid naar bevind ter hand zouden nemen. Wij hebben ons dienovereenkomstig gedragen. Ontvangen zijnde eene, door de Synode zelve geprovoceerde missive van Gedeputeerde Staten van *Noordholland* dd. 16 October, sub n°. 8028, toezendende de ingewonnen informatiën van dijkgraaf en heemraden van de *Purmer*, hebben wij deze, met al de tot dit fonds betrekkelijk, bij de Synode berustende bescheiden overgelegd aan den Minister, bij wiens departement een gelijk verzoek als bij de Synode aanhangig was, opdat, met behulp mede van deze bescheiden, een nader onderzoek zou kunnen worden ingesteld.

Dit geschiedde in het najaar bij officiële missive aan den Minister, en toen in de voorjaarsvergadering het antwoord, dat wij te gemoet zagen, niet was ingekomen, besloten wij door onze gecommitteerden tot andere belangen Zijne Excellentie persoonlijk te doen vragen, of wij nopens den stand, waartoe de behandeling der zaak bij het Departement sedert het najaar gevorderd mogt zijn, op eenige mededeelingen in deze vergadering nog te hopen hadden.

De Minister heeft verklaard vele moeijelijkheden te zien om tot een gewenscht einde te geraken, doch te zullen zorgen, dat weldra een officieel rapport werde ingediend van de uitkomst der bemoeijingen van het Departement in deze.

In de laatste zitting onzer vergadering van Mei is eene missive door ons ontvangen, gedagteekend 23 Mei n°. 10, geregistreerd sub n°. 8321, met retour der stukken, waarin de Minister zegt, dat hij, zich gedragende aan het mondeling onderhoud met gecommitteerden, ook na nogmaals de zaak van het *Purmerkerkefonds* overwogen te hebben, geen

grond gevonden heeft om zich te vleijen, dat de vele moeijelijkheden, welke zich tegen eene regeling overeenkomstig het verlangen der commissie voordoen, door zijne tusschenkomst zullen kunnen worden overwonnen.

i. Ten gevolge het rapport der Synodale commissie rakende de regten der Hervormden te *Oisterwijk* in betrekking tot de algemeene armenfondsen aldaar, Synod. Handel. 1856, Bijl. B, blz. 54, vond de Synode goed, in hare zitting van den 4den Augustus, om de belangen dier goederen voortdurend aan de ernstige behartiging der commissie aan te bevelen.

i. Regten der Hervormden te *Oisterwijk*, in betrekking tot de algemeene armenfondsen.

Zoodra wij kennis namen van dezen last, besloten wij onverwijld den Minister bij missive beleefdelijk te vragen, wat, naar de kennisneming van Zijne Excellentie, sedert de vergadering der Synode dienaangaande was omgegaan, waarop bij Ministeriële missive van den 18den November, n°. 19, geregistreerd sub n°. 8058, in antwoord is te kennen gegeven, dat geene bijzonderheden nader aan Zijne Excellentie zijn bekend geworden, doch dat Zijne Excellentie zich tot zijnen ambtgenoot, den Minister van Binnenlandsche Zaken had gewend, om inlichtingen aangaande den staat der zaken te bekomen, en zich voorstelde, om, deze ontvangen zijnde, de commissie onverwijld daarmede bekend te maken.

Ten vervolge op dit schrijven kwam in de voorjaarsvergadering eene missive van den Minister ter tafel, gedagteekend 26 Maart, n°. 21, geregistreerd sub n°. 8173, vertrouwelijk in handen Uwer commissie stellende eene tot de zaak betrekkelijke missive, met bijlagen, van den Minister van Binnenlandsche Zaken, met verzoek om, in verband tot het daarbij medegedeelde, te willen beraadslagen over de vraag, welke maatregelen nog zouden kunnen genomen worden tot bevordering van het belang der Hervormden met opzigt tot de bedoelde goederen, en den Minister met retour der stukken den uitslag der beraadslagingen kenbaar te maken.

Het navolgende hebben wij daarop aan den Minister medegedeeld:

Het Hervormde diaconiebestuur van *Oisterwijk*, als mede-eigenaar der fondsen van de groote of Heilige Geest armen te *Oisterwijk*, is bevoegd tegen het tegenwoordige bestuur over die fondsen eene vordering tot revindicatie van zijn aandeel of althans tot rekening en verantwoording en uitkeering van het hem toekomende in te stellen.

Vermits nu alle administrative middelen tot herstel dezer voor de Hervormden te *Oisterwijk* zoo belangrijke zaak schijnen met geen vrucht te kunnen worden aangewend, veroorloven wij ons de vrijheid dit daartoe strekkende middel onder de aandacht van Uwe Excellentie te brengen, met verzoek om het, zoo Uwe Excellentie onze beschouwing mogt deelen, aan den kerkeraad der Hervormde gemeente te *Oisterwijk* op zijn request, ter verkrijging van zijn gepraetendeerd regt, te willen mededeelen en aanbevelen.

k. In de zitting van 23 Julij oordeelde de Synodale vergadering, daar de maatregelen der Hooge Regering, ter zake het algemeen geneeskundig gesticht te *'s Hertogenbosch*, de gewenschte gevolgen bleken niet gehad te hebben, en ofschoon daarop van hare zijde toen niet moest worden aangedrongen, dat zij toch aan de Synodale commissie moest aanbevelen om het oog er op te houden, en te handelen wanneer zij zulks tijdig en noodig zou oordeelen.

k. Regten der Protestanten in verband met het krankzinnigengesticht te *'s Hertogenbosch*.

Ingevolge ons verzoek ontvingen wij eene missive van den bijzonderen kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *'s Hertogenbosch*, dd. 29 December, bij geleidende van

het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, dd. 23 Januarij, geregistreerd sub n°. 8129, behelzende eenig narigt nopens de verdere gevolgen, die de maatregelen der Hooge Regering tot wering der misbruiken in het gesticht na de mededeelingen dienaangaande, den 14den Januarij 1856 door den kerkeraad gedaan, hebben gehad. Uit den inhoud vernamen wij dat, behoudens enkele geringe uitzonderingen, alles is gebleven op denzelfden voet, als waarop het zich bevond vóór de uitvaardiging van het Koninklijk besluit van 15 December 1855, hetwelk alzoo de bedoelde uitwerking heeft gemist; weshalve de kerkeraad het verzoek tot ons rigtte, om met klem van redenen bij de Hooge Regering aan te dringen op het nemen van eene nadere beschikking tot het bepalen van een termijn, binnen welken het Koninklijk besluit moet zijn ten uitvoer gelegd.

Met den kerkeraad ons beklagende over dezen stand van zaken, hebben wij met de navolgende missive ons gewend tot den Minister:

De Algemeene Synodale commissie der Nederlandsche Hervormde kerk heeft uit eene missive van den kerkeraad der Hervormde gemeente te *'s Hertogenbosch*, dd. 29 December 1856, welke zij de eer heeft hiernevens over te leggen, terwijl het haar aangenaam zijn zal die, na gebruik, terug te ontvangen, tot haar leedwezen vernomen, dat het Koninklijk besluit van 15 December 1855, strekkende tot wering van misbruiken in het algemeen geneeskundig gesticht te *'s Hertogenbosch*, tot dusverre zoo goed als buiten uitvoering is gebleven.

Immers, gelijk uit genoemde missive blijkt, zijn wel enkele onbeduidende insignia door de geestelijke broeders en zusters, in genoemd gesticht werkzaam, afgelegd, en heeft wel eene oproeping van Protestantsche oppassers en oppassters tot verzorging der Onroomsche patiënten in gemeld gesticht plaats gehad, welke oproeping men meent, dat ook niet zonder gevolg is gebleven, maar het schriftelijk verzoek, door de predikanten aan het collegie van regenten gerigt, om met de namen der personen te worden bekend gemaakt, welke tot verzorging der Protestantsche patiënten in het gesticht mogten zijn aangesteld, was met geen antwoord vereerd geworden; ten gevolge waarvan er dan ook nog geene godsdienstige zamenkomsten in de daartoe ingerigte kapèl van het gesticht waren gehouden, daar de opening dier zamenkomsten op de volledige uitvoering van het besluit des Konings bleef wachten.

De Synodale commissie gevoelt zich ten duurste verpligt, Uwe Excellentie met dezen staat van zaken bekend te maken; de geestelijke belangen van de Onroomsche lijders in meergenoemd gesticht, maar ook de belangen van het Protestantisme en de eer der Hervormde kerk dringen haar daartoe. Maar zij acht deze mededeeling aan Uwe Excellentie dan ook voldoende, om met vertrouwen den veelvermogenden invloed en de tusschenkomst van Uwe Excellentie ter verkrijging van eene volledige uitvoering van Zijner Majesteits bovengenoemd besluit af te wachten; 't zij langs den weg door den kerkeraad van *'s Hertogenbosch* voorgesteld, of op zodanige andere wijze als door Uwe Excellentie meest dienstig zal worden geoordeeld; om welke tusschenkomst de Synodale commissie Uwe Excellentie dringend verzoekt, gelijk het belang der zaak zulks vordert.

l. Uitvaardiging der vijf gearresteerde reglementen.

l. Hebben wij vroeger op bekomen last de concepten bij de Synode ter tafel gebragt van een vijftal herziene reglementen, als: op de vacaturen, voor de kerkeraden, voor kerkelijk opzigt en tucht, voor de diaconiën en op de algemeene weduwenbeurs, thans, daar

zij alle door de Synode des vorigen jaars gearresteerd werden, was het onze taak, uit kracht van art. 62 van het Algemeen Reglement, de stemmen der kerkbesturen, waaraan zij onderworpen werden, in te zamelen, den uitslag op te maken, en na goedkeuring, onder inachtneming van de staatsverordeningen, de reglementen uit te vaardigen.

Tijdens onze najaarsvergadering waren de stemmen van al de besturen ingekomen, met uitzondering van de Waalsche commissie, die berigtte, dat zij, eerst in de maand December vergaderende, hare stem niet tijdens de zittingen der commissie in het najaar kon uitbrengen. Wij namen dit berigt voor kennisgeving aan, gelijk mede dat in de voorjaarsvergadering werd ontvangen, met eenige opmerkingen mededeelende, dat de commissie hare stem *voor* de vijf reglementen had uitgebragt, met eenparigheid van stemmen, uitgezonderd het reglement voor kerkelijk opzigt en tucht, hetwelk met de meerderheid was goedgekeurd.

In de najaarsvergadering zijn verkregen de volgende uitkomsten:

Het reglement op de vacaturen aangenomen met *tien* stemmen, afgekeurd door *Zeeland* alleen.

Het reglement voor de kerkeraden mede aangenomen met *tien* stemmen, hebbende ook het kerkbestuur *Zeeland* alleen zich *tegen* verklaard.

Het reglement voor kerkelijk opzigt en tucht aangenomen met *negen* stemmen, hebbende *Friesland* zich *tegen* verklaard, en bij *Zeeland* de stemmen gestaakt.

Het reglement voor de diaconiën aangenomen, *tegen* de stem alléén van *Friesland*.

Het reglement op de algemeene weduwenbeurs aangenomen, *tegen* de stem alléén van *Noordbrabant*.

Uwe commissie heeft in de missiven der besturen opgemerkt, dat zij allen hebben voldaan aan het verzoek der Synode van 8 Augustus ll., om bij afkeuring van een reglement de redenen te vermelden, die daartoe hebben geleid.

De missive van *Groningen*, houdende de stem over het reglement op de diaconiën behelst tevens het voorstel aan de Hooge Kerkvergadering, om een adres te rigten aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, ten einde het beginsel nopens het onderstandsdomicilie in de Staatsarmenwet naar hetgeen in het kerkelijk reglement is aangenomen te doen gewijzigd worden. Wij volstaan met dit verzoek te brengen tot de kennis Uwer vergadering.

Terwijl het na de opneming der stemmen bleek, dat al de bovengenoemde reglementen waren goedgekeurd en derhalve, krachtens art. 62 van het Algemeen Reglement, waren aangenomen, waren wij bedacht op het vragen der goedkeuring van den Koning, zooveel zij uit kracht van art. 1 van de Staatswet tot toezigt op de kerkgenootschappen werd vereischt.

Uwe commissie heeft zich vóór alles de vraag voorgesteld, welke uitbreiding behoorde gegeven te worden aan de woorden in art. 1 der Staatswet boven bedoeld: „medewerking „van het Staatsgezag."

Zij heeft zich gevraagd: wordt de goedkeuring alleen vereischt, waar de Staat moet medewerken volgens wettelijke bepalingen, of moet die medewerking ook worden uitgestrekt tot den middellijken invloed, als administrative magt, op de bestuurders der kerkelijke fondsen? Wij hebben gemeend, die medewerking in den ruimsten zin te moeten opvatten, bij de aanwijzing der artikelen in de vijf reglementen voorkomende, om al de artikelen die middellijk of regtstreeks de medewerking van het Staatsgezag behoeven, in het oog te houden.

Na zorgvuldig overleg ook over deze beginselen, hebben wij goedgevonden de vijf reglementen aan Z. M. den Koning alle ter kennisse te brengen, en voorts Z. M. te verzoeken dat, voor zooveel er zich onder de bepalingen dier reglementen eenige bevinden mogten, welke naar het oordeel van Z. M. de medewerking van het Staatsgezag vereischen, die bepalingen door Z. M. mogten worden goedgekeurd.

Voor het geval echter, dat de laatste zinsnede van art. 1 der aangevoerde wet in dien zin moest opgevat worden, dat de aanwijzing dier bepalingen van de kerkgenootschappen behoorde uit te gaan, gaf Uwe commissie te kennen, dat zij vermeende, dat als zoodanig in aanmerking zouden kunnen komen de na te melden bepalingen, waarvoor zij alsdan de goedkeuring van Z. M., voor zooveel noodig, eerbiedig verzocht, als: art. 15, reglement voor de diaconiën; artt. 4, 27, 28, 30, 40-42, 47, 56, 57, 71, reglement op de vacaturen; art. 22, in verband met art. 24 en voorts artt. 37 en 65, reglement voor kerkelijk opzigt en tucht, en art. 15 reglement op de algemeene weduwenbeurs.

Officieuslijk was ons bij eene persoonlijke onderhandeling gebleken, dat de toenmalige Minister eenige bedenking had tegen art. 15 van het reglement voor de diaconiën, hetwelk Zijner Excellentie voorkwam aanleiding te kunnen geven tot de opvatting, dat diakenen, die met burgerlijke besturen overeenkomsten hebben aangegaan, of daarmede vereenigd zijn, de bevoegdheid zouden hebben om, door eenzijdige handeling van hunnen kant, op éénmaal of van lieverlede terug te keeren tot een anderen toestand, welke in het reglement de normale wordt genoemd; hetgeen toch niet anders, in den regel, dan door medewerking van beide partijen zou mogen geschieden, waarom de Minister, ter voorkoming van misverstand, het wenschelijk achtte, dat de bedoeling werde toegelicht.

Volgaarne bereid om aan deze bedenking te gemoet te komen, besloten wij te verklaren, dat de Synode geene andere bedoeling bij het artikel kan hebben gehad, dan de bedoelde overeenkomsten en verbindtenissen op wettige wijze, dat is met goedvinden en door medewerking van de beide partijen, te doen ophouden, en dat hiervan een voldoend bewijs wordt geleverd door het stellig verlangen, hetwelk de Synode, na de invoering van het thans vigerend diaconaal reglement, bij voorkomende gelegenheden heeft uitgesproken, dat bestaande verbindtenissen, ofschoon zij anders in strijd mogen zijn met de nieuwe verordeningen, moeten geëerbiedigd worden.

Deze verklaring hebben wij mede opgenomen in den brief aan den Koning, waarbij de vereischte goedkeuring is gevraagd, en heeft de heer *Hugenholtz*, verlangende dat zij in een afzonderlijk schrijven aan den Minister zou worden medegedeeld, in de notulen doen aanteekenen, dat hij met laatstgenoemd besluit zich niet vereenigd heeft.

In betrekking tot het reglement op de vacaturen begrepen wij, van wege den twijfel, die hier en daar bleek te bestaan, bij de uitvaardiging te moeten aankondigen, dat de bepaling van den leeftijd van 23 jaren voor de beroepbaarheid der candidaten tot de Heilige dienst niet toepasselijk was op dezulken, die tijdens de invoering van het reglement dien leeftijd nog niet hadden bereikt, hetgeen in het kerkelijk orgaan van onzentwege door den secretaris zal moeten geschieden.

In onze voorjaarsvergadering werden wij verblijd door het inkomen van de Ministeriële missive van den 18den Mei, n°. 27, geregistreerd sub n°. 8302, houdende kennisgeving, dat, bij Koninklijk besluit van den 7den bevorens, n°. 73, waarvan afschrift is overgelegd, de gearresteerde reglementen voor de kerkeraden en voor de diaconiën voor kennisgeving

zijn aangenomen, en die op de vacaturen, voor kerkelijk opzigt en tucht en op de algemeene weduwenbeurs worden goedgekeurd, voor zoo veel zulks, volgens art. 1 der wet van 10 September 1853 (*Staatsblad* n°. 102) wordt vereischt, zijnde dit besluit genomen naar de voordragt des Ministers.

De missive, met belangstelling door ons ontvangen, deelen wij in haar geheel u mede:

„Hiernevens heb ik de eer aan Uw Hoog EW. te doen toekomen een afschrift van Zijner Majesteits besluit van den 7den Mei 1857, n°. 73, waarbij de gearresteerde Synodale reglementen voor de kerkeraden en voor de diaconiën voor kennisgeving worden aangenomen, en die op de vacaturen, kerkelijk opzigt en tucht enz. en weduwenbeurs, worden goedgekeurd, voor zooveel zulks volgens art. 1 der wet van 10 September 1853 (*Staatsblad* n°. 102), vereischt wordt.

„Voormeld besluit is genomen op mijn rapport van den 8sten April ll., n°. 16, omtrent Uw adres van den 25sten November ll., waarbij Uw Hoog EW. een exemplaar van elk dier reglementen aan Zijne Majesteit hebben aangeboden. Wat aangaat de vraag, welke bepalingen van die reglementen, volgens art. 1 der wet van 10 September 1853 (*Staatsblad* n°. 102), te beschouwen waren als de medewerking van het Staatsgezag te vereischen, en dus des Konings goedkeuring te behoeven, vermeende Uwe commissie dat als zoodanig in aanmerking zou kunnen komen, wat betreft het reglement voor de diaconiën, art. 15.

„Omtrent het regt verstand van dit artikel is bij Uw voormeld adres te kennen gegeven, dat de Synode geen andere bedoeling kan hebben gehad, dan de vermelde overeenkomsten en verbindtenissen op wettige wijze, dat is met goedvinden en medewerking van de beide partijen, te doen ophouden, waarvan zij het voldoend bewijs heeft geleverd door het stellig verlangen, hetwelk de kerkvergadering na de invoering van het thans vigerend reglement voor de diaconiën bij voorkomende gelegenheden heeft uitgesproken, dat bestaande verbindtenissen, ofschoon zij anders in strijd mogen zijn met de nieuwe verordeningen, behooren geëerbiedigd te worden.

„In dezen zin opgevat zal het al dan niet voortduren van overeenkomsten met burgerlijke besturen niet uitsluitend afhangen van eene vergunning der Synode of Synodale commissie, maar ook van het oordeel der burgerlijke besturen. Zulks kan dan ook niet wel anders, als overeenstemmende met de beginselen van het burgerlijk regt, doch hierbij komt de bij de wet van 10 September 1853 bedoelde medewerking van het Staatsgezag niet te pas, voor zooveel de burgerlijke besturen aangaat; terwijl, wat het gevolg der bepaling op kerkelijk gebied betreft, van zoodanige medewerking evenmin sprake kan zijn, na de plaats gehad hebbende erkenning van de zelfstandigheid der kerkgenootschappen bij de wet van 10 September 1853 (*Staatsblad* n°. 102), en van de onafhankelijkheid der diaconiën bij de wet op het armbestuur van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100).

„Het kwam mij derhalve voor, dat, even als het reglement voor de kerkeraden, ook het reglement voor de diaconiën door Zijne Majesteit voor kennisgeving kon worden aangenomen.

„Het blijkt uit het door den Koning genomen besluit, dat Zijne Majesteit, na den Raad van State te hebben gehoord, zich met die beschouwing heeft vereenigd.

„Wat aangaat het reglement voor kerkelijk opzigt en tucht, rangschikte Uwe commissie art. 22 in verband met art. 24, voorts art. 37 en 65 onder de bepalingen, welke te be-

schouwen waren als de medewerking van het Staatsgezag te vereischen en dus des Konings goedkeuring te behoeven.

„ Ten aanzien van die artikelen kwam het mij voor, dat art. 22 in verband met art. 24 medewerking zou behoeven, in zooverre de kas van den quaestor-generaal der Synode niet alleen bestaat uit gelden, door de kerkelijke gemeenten opgebragt, maar ook uit gelden, welke van 's Landswege voor de kosten van het bestuur der Hervormde kerk worden bijgedragen, in verband waarmede de regel is, dat de quaestor-generaal geene uitbetalingen uit de classicale kas kan doen dan op autorisatie van den Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst.

„ Volgens art. 24 zal hij voortaan, wat de daarbij bedoelde kosten betreft, uitbetaling doen op magtiging van de Synodale commissie.

„ De vereischte medewerking bepaalt zich dus tot eene vrijlating aan den quaestor-generaal, om op die magtiging uit te betalen, welke vrijlating door mij in de voorkomende gevallen kan worden verleend.

„ Het kwam mij voor dat onder deze voorwaarde daartegen geene bedenking bestond.

„ Aangaande art. 37 was ik van gevoelen dat dit artikel geen meerdere medewerking zou vorderen dan nu plaats vindt, overeenkomstig art. 22 van het bestaande reglement, uitgenomen alleen de uitbetaling der vergoeding door de kerk wegens defrooijementen, waartoe eene gelijke vrijlating voor den quaestor-generaal kan noodig zijn, als boven bij art. 22 in verband met art. 24 is vermeld.

„ Wat betreft art. 65 was mijne beschouwing, dat dit artikel geen andere medewerking behoeft, dan, om de zoo even vermelde reden, voor zooveel betreft de betaling der bedoelde proceskosten.

„ Blijkens 's Konings voormeld besluit heeft Zijne Majesteit, na den Raad van State te hebben gehoord, zich ook met deze mijne beschouwingen vereenigd. De kerk zal er dus op kunnen rekenen, dat de medewerking van Regeringswege tot voldoening der bij de vermelde artikelen bedoelde kosten, voor zooverre althans de staat der classicale kas geen overwegende bedenking in enkele gevallen mogt doen ontstaan, steeds gereedelijk zal worden verleend. „

Na het ontvangen van deze missive besloot de Synodale commissie, zich gedragende aan art. 62 van het Algemeen Reglement, in hare zitting van den 20sten Mei de vijf bedoelde reglementen uit te vaardigen, ten einde in werking te treden op den 1sten Julij dezes jaars, zijnde de zorg voor de openbare aankondiging in het kerkelijk orgaan, en voor de afzending der afschriften binnen dezen termijn den secretaris overgelaten.

Enkele wijzigingen, druk, taal en stijl betreffende, heeft de Synodale commissie zich veroorloofd, en de heer *Hugenholtz* heeft bij sommige veranderingen in de notulen doen aanteekenen, dat hij zijne stem er niet aan heeft gegeven.

B. Betrekkelijk nieuw voorgekomen zaken.

B. Buiten de reeds vroeger behandelde onderwerpen zijn nog andere ons voorgekomen, ten aanzien van welke door de laatst gehouden vergadering der Synode een last op ons is verstrekt. Zij zijn de volgende:

a. Concept van herzien reglement op de kerkvisitatie.

a. In overeenstemming met het voorstel Uwer commissie in haar verslag des voorgaanden jaars (Bijl. B. blz. 54), werd haar, bij besluit van 15 Julij, door de Synode opgedragen

bij deze vergadering ter tafel te brengen een ontwerp van herzien reglement op de kerkvisitatie. In het najaar committeerden wij twee onzer gewone leden met den secretaris om in de voorjaarsvergadering een concept ons voor te leggen. Aan dezen last voldaan zijnde, hebben wij de voordragt onzer gecommitteerden in ernstige beraadslaging genomen, waarvan de uitkomst is geweest, dat wij besloten hebben het navolgend conceptreglement op de kerkvisitatie U aan te bieden:

SYNODAAL REGLEMENT OP DE KERKVISITATIE.

Art. 1.

In de gemeenten, krachtens art. 1 van het Algemeen Reglement, tot de Nederlandsche Hervormde kerk behoorende, wordt van wege de Algemeene Synode jaarlijks kerkvisitatie gehouden.

Art. 2.

De kerkvisitatie heeft ten doel het onderzoek naar den uitwendigen en inwendigen staat der gemeenten, naar de geregelde opvolging en de handhaving der wettige kerkeorde bij de kerkeraden, en naar de ambtstrouw en den Christelijken wandel van elk hunner afzonderlijke leden.

Art. 3.

De instelling van het onderzoek is opgedragen aan de classicale besturen, een iegelijk voor de gemeenten en kerkeraden in zijn ressort, behoudens de bepaling in art. 34 van het Algemeen Reglement, betreffende de Waalsche gemeenten en die van het Hertogdom Limburg.

Art. 4.

Om de drie jaren wordt de kerkvisitatie persoonlijk gehouden, immer door twee leden van het classicaal bestuur, die het daartoe met hunne secundi tijdig committeert.

De visitatie over het geheele ressort wordt naar gelang zijner uitgestrektheid gehouden door één en hetzelfde tweetal of door onderscheidene tweetallen van leden, met inachtneming van voegzame afwisseling.

Art. 5.

De classicale besturen zien bij de benoeming der gecommitteerden toe, dat zij niet beiden tot ééne en dezelfde gemeente behooren, waar de visitatie moet plaats hebben.

Art. 6.

De kerkvisitatie wordt door de daartoe gecommitteerde leden van de classicale besturen vóór het verloop van de eerste helft der maand Maart gehouden.

Art. 7.

De visitatoren melden den dag en het uur hunner komst ten minste acht dagen te voren aan den algemeenen kerkeraad, die haar op den naast hieraan voorafgaanden Zondag ter kennis brengt van de gemeente.

Art. 8.

Al de leden van den algemeenen kerkeraad, en in gemeenten waar de dienst door den ring wordt waargenomen, ook de consulent, zijn verpligt de vergadering, voor de kerkvisitatie bestemd, bij te wonen.

Art. 9.

Eén der gecommitteerden is voorzitter, de andere is scriba. Indien de visitatie bij eene gemeente wordt gehouden, waartoe één hunner behoort, neemt hij zijne plaats in onder de leden des kerkeraads en vervult de andere de betrekking van voorzitter en scriba.

Art. 10.

De praeses van den kerkeraad, na de vergadering geopend te hebben, doet de visitatoren door eene commissie binnenleiden, en geeft aan den voorzitter der gecommitteerden de leiding der werkzaamheden over.

Art. 11.

De voorzitter legt den last van visitatoren open, vraagt of op den voorgaanden Zondag de dag en het uur der door hen bepaalde komst aan de gemeente is ter kennisse gebragt, en doet onderzoek of al de leden des kerkeraads tegenwoordig zijn.

Art. 12.

De voorzitter, tot de visitatie zelve overgaande, stelt een onderzoek in:

betreffende al de leden, of zij bezwaren hebben, rakende de leer, de belijdenis en den wandel van iemand hunner medeleden, en betreffende de leden buiten de predikanten, of, zooveel hunne zitting in het collegie betreft, art. 11, en, voor zooveel noodig, art. 12 van het Synodaal reglement, alsmede de verordeningen der bijzondere reglementen voor de kerkeraden worden in acht genomen.

Voorts:

ten opzigte der predikanten in het bijzonder:

of zij getrouwelijk al hunne ambtspligten vervullen, omschreven in het Synodaal reglement voor de kerkeraden art. 14 en artt. 21-24.

Ten opzigte der onderlingen in het bijzonder:

Of zij hunne ambtspligten volbrengen, vermeld in het Synodaal reglement voor de kerkeraden, art. 25.

Ten opzigte der diakenen in het bijzonder:

Of zij aan de verpligtingen beantwoorden, hun opgelegd bij art. 26 van het Synodaal reglement voor de kerkeraden, alsmede bij het Synodaal reglement voor de diaconiën, bepaaldelijk bij artt. 6—27.

Waar vacaturen of hiermede gelijkstaande gevallen aanwezig zijn, onderzoeken visitatoren, of in de dienst wordt voorzien zoo als door het reglement op de vacaturen in de tweede afdeeling en haar aanhangsel wordt verordend.

Voorts onderzoeken zij de doop-, lidmaten- en trouwboeken, de aanteekeningen van de kerkeraadshandelingen, de rekeningen der diaconie-administratie, de liggers van het tractement aan de predikantsplaats of plaatsen verbonden, mitsgaders de verzameling van de reglementen en van al de overige ingekomen kerkelijke stukken met register, als ook de index van het kerkelijk archief zich in goede orde bevinden, al welke bescheiden behooren ter tafel te zijn.

Ten aanzien van den staat van het godsdienstonderwijs wordt opgave gevraagd:

van het getal dergenen, die in het godsdienstonderwijs nevens de predikanten in de gemeenten werkzaam zijn, naar art. 66*a* van het reglement op dit onderwerp;

van het getal van jeugdigen en meergevorderden in de gemeenten te zamen, die in het jongst verloopen burgerlijk jaar van het godsdienstonderwijs hebben gebruik gemaakt;

van het getal der in hetzelfde tijdvak op belijdenis des geloofs aangenomen lidmaten;

van al wat door den kerkeraad wordt verrigt in overeenstemming met artt. 33, 40, 48 en 66*e* en *f* van het reglement op het godsdienstonderwijs.

Betreffende den uitwendigen toestand der gemeente wordt gevraagd naar het getal dergenen die in het laatst verloopen burgerlijk jaar uit de Hervormde kerk tot een ander kerkgenootschap zijn overgegaan, en van hen die uit een ander kerkgenootschap tot het onze zijn overgekomen, en naar de oorzaken, de middelen en de wijze die bij de overgangen verdienen te worden opgemerkt.

Voorts trachten visitatoren zich te vergewissen, dat de kerkelijke gebouwen tegen brandschade verzekerd zijn, en dat voor het onderhoud naar vermogen wordt zorg gedragen.

Ten slotte onderzoeken visitatoren of er leden der gemeente zijn opgekomen, die een of ander hebben voor te dragen, trachten, in den geest van art. 4, eerste lid, van het reglement voor kerkelijk opzigt en tucht, zoo mogelijk, bezwaren uit den weg te ruimen, en zorgen overigens, dat gehandeld wordt naar art. 47 van hetzelfde reglement, met inachtneming, zooveel noodig, van art. 42, 2°.

Art. 13.

De voorzitter der visitatoren geeft, na den afloop van het onderzoek, het beleid der vergadering aan den gewonen praeses terug, die zorg draagt, dat van de visitatie in het actenboek des kerkeraads aanteekening geschiede.

Art. 14.

Van den afloop van het onderzoek geven visitatoren verslag aan het classicaal bestuur in zijne vergadering van Maart.

Art. 15.

Nadat de kerkvisitatie persoonlijk is gehouden, heeft zij twee achtereenvolgende jaren, mede vóór het verloop van de eerste helft der maand Maart, schriftelijk plaats, tenzij het om bijzondere redenen voor eene of andere gemeente door het classicaal bestuur anders wordt goed gedacht.

In de Waalsche kerken zal zij elk jaar schriftelijk geschieden, tenzij om bijzondere redenen eene persoonlijke in eene of andere gemeente noodzakelijk wordt geacht.

Art. 16.

De schriftelijke kerkvisitatie bestaat in de voorstelling van vragen, in drie onderscheidene tabellen vervat, tot dezelfde onderwerpen als in art. 12 vermeld, *a.* den toestand des kerkeraads, *b.* den staat van het godsdienstonderwijs en *c.* de uitwendige gesteldheid der gemeente, betrekking hebbende, welke tabellen tot dat einde door het classicaal bestuur van het ressort tijdig aan iederen kerkeraad worden toegezonden.

Art. 17.

De vragen in de tabellen van wege het classicaal bestuur worden bij de schriftelijke visitatie door den voorzitter des kerkeraads in de vergadering gelezen; bij elke der vragen wordt het antwoord bijgeschreven, en aan het einde worden de aldus ingevulde tabellen onderteekend, in gemeenten van ééne predikantsplaats door al de leden der vergadering, in de overige, door den praeses, den scriba, twee der ouderlingen en twee der diakenen.

Art. 18.

De kerkeraad zendt de ingevulde en geteekende tabellen op aan het classicaal bestuur vóór of op den 21sten der maand Maart.

Art. 19.

De classicale besturen geven van de persoonlijke en van de schriftelijke kerkvisitatie in het ressort verslag door invulling van de drie daarvoor bestaande tabellen, die zij vóór den eersten Mei opzenden aan het provinciaal kerkbestuur. De tabellen der kerkeraden worden gedurende den tijd van drie jaren bewaard bij de classicale besturen.

Art. 20.

De provinciale kerkbesturen maken uit de tabellen der classicale besturen drie onderscheidene rapporten op, en dienen ze in, met de classicale tabellen, bij de vergadering der Synode van hetzelfde jaar, waarin de kerkvisitatie heeft plaats gevonden, vóór den eersten Julij.

Art. 21.

Aan het Ministerieel Departement voor de Zaken der Hervormde Eeredienst zenden de provinciale kerkbesturen berigt, in welke gemeenten van het ressort de visitatie persoonlijk, in welke zij schriftelijk is gehouden.

Art. 22.

Aan gecommitteerden van de classicale besturen worden voor elke persoonlijke, hetzij gewone of buitengewone kerkvisitatie, de kosten goedgedaan uit de classicale kas, overeenkomstig het reglement op de classicale kosten.

Voor eene buitengewone visitatie wordt geene schadeloosstelling verleend tenzij door eene schriftelijke verklaring van het provinciaal kerkbestuur van het ressort, en waar het de Waalsche commissie en het kerkbestuur van *Limburg* geldt, van de Synode of van de Algemeene Synodale commissie, hare noodzakelijkheid zal zijn erkend.

OVERGANGSBEPALING.

Bovenstaande verordeningen treden in werking op . . . . . , na welk tijdstip alle vroegere verordeningen op de kerkvisitatie worden verklaard te zijn vervallen.

In de notulen is aangeteekend op verzoek, dat de heer *Withop* zich heeft verklaard tegen de uitdrukking in het eerste lid van art. 12 „leer en belijdenis”, waarvan hij alleen het laatste woord had gewenscht behouden te zien, en dat de heer *Hugenholtz* in art. 19 de weglating had verlangd van de woorden „met de classicale tabellen.”

Ten slotte heeft de heer *Hugenholtz* de vermelding in de notulen doen geschieden, dat hij zijne stem tot arrestering van het conceptreglement niet gegeven heeft.

b. In de zitting van den 16den Julij werden door de Synode twee aanschrijvingen uitgevaardigd, beide de kerkvisitatie van het jaar 1856 betreffende, de eene gerigt aan het classicaal bestuur van het ressort der gemeente *Benningbroek*, om de redenen te vragen van de afwezigheid van al de kerkeraadsleden buiten den predikant en één diaken; de andere aan het provinciaal kerkbestuur *Gelderland*, om te onderzoeken of het classicaal bestuur van het ressort der gemeente *Velp* de redenen niet heeft medegedeeld, waarom de ouderlingen en diakenen aldaar, „*als naar gewoonte*,” bij de persoonlijke kerkvisitatie afwezig zijn geweest, en bij niet-vermelding door het classicaal bestuur de opgave der redenen te doen vragen. Aan beide de besturen werd in last gegeven om het antwoord in te zenden bij de Algemeene Synodale commissie, en deze werd gemagtigd om te doen wat zij bevinden zou te behooren.

b. Onderzoek wegens de afwezigheid van kerkeraadsleden te *Benningbroek* en te *Velp*, bij de persoonlijke kerkvisitatie.

Door de beide besturen is aan de aanschrijving voldaan; door eerstgenoemd bij missive van den 12den September, door het tweede bij missive van den 2den dier maand, geregistreerd sub n°. 7935 en 7924.

Het classicaal bestuur *Hoorn*, waaronder *Benningbroek* ressorteert, deelt mede het door hem ingewonnen berigt van den kerkeraad, houdende dat de afwezige leden, de een door

ongesteldheid, de ander door bijzondere familieomstandigheden waren verhinderd geworden, en het kerkbestuur *Gelderland* verklaart te weten, dat men te *Velp* in den waan verkeert van niet verpligt te zijn tot die visitatie op te komen, wanneer geen der leden tegen elkander eenige klagt heeft in te brengen. Hoe dikwerf ook het ongeschikte van dien waan was beteekend, het had tot dusver niet mogen baten.

c. Onderzoek naar den staat van het godsdienstonderwijs te *Dragtstercompagnie* en te *Haulerwijk*.

c. Naar aanleiding van het, bij de Synode door hare gecommitteerden ingediend rapport wegens het hulppredikerschap, besloot de kerkvergadering in de zitting van den 23sten Julij bij het provinciaal kerkbestuur *Friesland* een onderzoek in te stellen, aan welke oorzaken de treurige staat van het godsdienstonderwijs onder de dienst der hulppredikers te *Dragtstercompagnie* en te *Haulerwijk* was toe te schrijven, met uitnoodiging aan het kerkbestuur, om, na gehoord te hebben het classicaal bestuur, de noodige inlichtingen deswegens aan de Synodale commissie te geven. Bij missive van 7 October, geregistreerd sub n°. 7992, zijn deze inlichtingen gegeven, die ons hebben doen oordeelen, dat wij in deze verder niets hadden te doen, dan aan Uwe vergadering van den inhoud kennis te geven. Uit de eerstgenoemde gemeente luidden de berigten, dat de krachten van den hulpprediker voor hare opleiding en vorming niet berekend waren, en uit de andere, dat de hulpprediker te weinig bij de ingezetenen gezien was, en dat het niet te ontkennen viel, dat in de gemeente zelve vele onverschilligheid omtrent het godsdienstonderwijs heerscht.

d. Godsdienstige belangen der schepelingen.

d. Het volle gewigt beseffende van de taak, die in de zitting van den 16den Julij ons door de Synode is opgedragen, om de belangen te bevorderen van de godsdienst op de schepen en van het godsdienstonderwijs aan de zeelieden in het algemeen, hebben wij echter gemeend, dat de regeling dezer aangelegenheid zal moeten aangehouden worden tot dat de kerk fondsen hebben zal, waarover zij tot dat einde zal kunnen beschikken.

e. In te voeren wet tot regeling van tijdelijk aan de candidaten tot de Heilige dienst op te dragen werkzaamheden.

e. Ten fine van advies is in onze handen gesteld een belangrijk adres van eenige predikanten uit de provincie *Utrecht*, ingediend bij de jongste Synode.. Het bevat een gemotiveerd voorstel, om aan onze tot de Evangeliedienst toegelaten jongelieden, met wijze keus en op behoorlijke voorwaarden, deze en gene kerkelijke en pastorale werkzaamheden op te dragen, waardoor het getal van wel toegeruste arbeiders in onze gemeenten vermeerderd en de positie onzer candidaten niet weinig verbeterd worden zou.

Wij erkennen, dat in vele Hervormde gemeenten van ons Vaderland dringende behoefte bestaat aan grooter getal van Evangeliepredikers, dan dat van hare herders en leeraars, en dat het eene groote aanwinst zijn zou, indien er meer dan honderd candidaten, die thans zonder bestemden werkkring één of meer jaren op een standplaats wachten, hier en daar een deel der geestelijke zorgen op zich mogten nemen.

Het is evenmin te ontkennen, dat het waarnemen van zulke werkzaamheden voor de candidaten zelven allerheilzaamst wezen zou tot hunne oefening vooral in het practische deel van hunne toekomstige betrekking, en dat ook de geldelijke belooning, die hun voor zoodanigen arbeid toekomen moest, hunne positie, die tegenwoordig, bij gebrek aan ruime middelen en bij lang wachten op eene beroeping, veel te wenschen overlaat, aanmerkelijk verbeteren zou.

Wij weten, dat in onze vroegste kerkordeningen meermalen sprake is van het gebruik,

dat onze oude kerk van zoodanige candidaten heeft gemaakt, en gelijk uit de reglementen op het hulppredikerschap en op het godsdienstig onderwijs blijkt, is onze tegenwoordige kerkelijke wetgeving er nog niet afkeerig van. Maar de bepalingen, die thans te hunnen opzigte gelden, zijn, gelijk de ondervinding leert, niet voldoende om al die wèl toegeruste jongelieden een nuttigen werkkring te verschaffen. Er zouden bepalingen noodig zijn als bij de Waalsche, Remonstrantsche, Evangelisch-Luthersche en Doopsgezinde broeders bestaan, door welke de candidaten, aanstonds na hunne toelating, tot de kerkelijke dienst worden ingezegend en hun een voorloopige werkkring in ééne of meer gemeenten aangewezen wordt.

Doch hier komen wij aan de moeijelijkheden, die niet ligt te schatten zijn. Moeijelijkheden gelegen in de aanwijzing van de werkkringen voor elken candidaat; moeijelijkheden in de tegenwerking van leeraars, die geen hulp, hoe noodig anders, begeeren; moeijelijkheden in het vinden van de gelden, die de candidaten voor hunne werkzaamheden noodzakelijk behoeven.

Deze laatste moeijelijkheid dient wel allereerst uit den weg te worden geruimd vóór wij overgaan om de andere op te heffen. Men wijst ons op vrijwillige bijdragen der gemeenten en op tegemoetkomingen uit 's Rijks kas, maar daar durven wij ons niet veel van beloven. Men spreekt van de rijke vicarij-goederen, hier en daar aanwezig, maar die zaak is nog verre van zoodanige regeling, dat de kerk hare inkomsten ten algemeenen nutte zou kunnen gebruiken. En het hulpfonds is nog niet tot stand. Redenen, waarom wij voor alsnog niet durven aanraden om de hand aan de uitvoering van dit schoone plan te slaan, maar evenwel wenschen, dat het in levendige gedachte blijve bewaard tot den tijd, dat het geldelijk bezwaar opgeheven is.

Wij hebben ons echter afgevraagd, of ook zonder geldelijke offers niet aanvankelijk iets in den geest der voorstellers zou kunnen worden gedaan, en nemen de vrijheid om de Synode te adviseren tot het maken van zoodanige bepalingen, door welke de candidaten in de plaats hunner woning ter beschikking van den kerkeraad worden gesteld tot medewerking in alles, wat de gemeente in geloof en godsvrucht opbouwen kan, gelijk zij daartoe uit vrije keus reeds ijverig de hand leenen in menige gemeente van ons Vaderland.

f. Verordening op het prediken van studenten bij de openbare godsdienstoefening.

f. Naar aanleiding van een tweetal voorstellen, door de heeren *Bruna* en *van Hasselt*, dd. 7 Augustus ter tafel der Synode gebragt, werd de Synodale verordening op het prediken van studenten dd. 8 Julij 1834 in haar geheel aan de overweging der Synodale commissie aanbevolen, ten einde de noodige voorstellen harentwege aan Uwe Hooge Kerkvergadering te doen. Het voorstel van den heer *van Hasselt*, dat tot strekking had, om (zie Hand. 1856, blz. 211) de bevoegdheid tot de predikdienst aan de studenten te ontnemen, is ons na rijp beraad voorgekomen te zijn niet aanbevelenswaardig, daar wij geene redenen vonden om de vergunning tot prediken, aan studenten sints jaren verleend, in te trekken, — maar wél om haar te behouden. Maakt toch het optreden voor eene gemeente een overgang van het academieleven tot een kerkelijk leven, het prediken zelf, dat der gemeenten niet tot schade maar tot nut kan strekken, is voor studenten heilrijk. Zij overwinnen door het optreden voor eene gemeente de bedeesdheid en gewennen zich aan den kansel; zij oefenen zich in de predikkunde, zoowel wat het theoretische als het practische gedeelte betreft, en zij worden meer en meer ingenomen met het hooge gewigt hunner aanstaande bediening. Wij ontraden om genoemde redenen der Hooge Kerkvergadering in het voorstel van den

heer *van Hasselt* te treden. Dat van den heer *Bruna* leidt niet tot beperking maar tot uitbreiding der gezegde vergunning. Hij wenscht de tweede helft van art. 3 in dezer voege gewijzigd te zien: „doch zal hem daartoe geene gelegenheid worden „gegeven in eene gemeente, waar op denzelfden dag niet éénmaal eene godsdienstoefening is gehouden", en schijnt, aanleiding daartoe meenende te vinden in de standplaats, waar hij zelf gevestigd is, den student de voormiddagbeurt ter vervulling te willen zien vrijgelaten, ingeval de vroegbeurt door een predikant is waargenomen. Daarenboven wenscht de heer *Bruna* de artt. 7 en 8 weggenomen, en alzoo het uitspreken van den zegen en het lezen der formulieren van de bediening des H. doops en ter bevestiging van het huwelijk, den studenten vergund te zien. Ons oordeel over dit tweeledig voorstel zal Uwe vergadering het best ontwaren, wanneer wij aan onze lastgeving voldoen, en in plaats van die van 8 Julij 1834 het concept eener nieuwe verordening op het prediken van studenten aan Uw oordeel onderwerpen. Zij toch is noodig, èn in verband met de plaatsgegrepene revisie der reglementen èn op zich zelve, daar de tot heden bestaande verordening bepalingen in zich bevat, die òf niet worden in acht genomen òf overbodig en uit dien hoofde doelloos zijn. Het concept, dat wij U aanbieden, is van den navolgenden inhoud:

SYNODALE VERORDENINGEN op het prediken van candidaten in de Godgeleerdheid.

Art. 1.

Het is aan candidaten in de godgeleerdheid vergund voor eene gemeente te prediken, indien zij een voorstel onder voorzitting van eenen der hoogleeraren in de godgeleerdheid gedaan hebben, en van goed, zedelijk gedrag zijn.

(Artt. 1 en 3 oud).

Art. 2.

Zij leggen aan den predikant, voor wien zij zullen optreden, een getuigschrift over van de theologische faculteit, inhoudende:

a. dat zij candidaten in de godgeleerdheid zijn;

b. dat zij een voorstel gedaan hebben onder een der hoogleeraren, en

c. dat zij van goed, zedelijk gedrag zijn.

(Art. 2 oud).

Art. 3.

Zij mogen niet voor eene gemeente optreden, dan in tegenwoordigheid van een predikant.

(Artt. 5, 6, 7 oud).

Art. 4.

In eene en dezelfde gemeente mogen niet meer dan zes predikbeurten gedurende den tijd van één jaar door candidaten in de godgeleerdheid vervuld worden, tenzij met goedkeuring van den kerkeraad.

(Art. 4 oud).

Art. 5.

Wat verbonden is aan de bediening des H. doops en aan de bevestiging van het huwelijk, staat den candidaat in de godgeleerdheid niet vrij te verrigten.

(Art. 8 oud).

Art. 6.

De predikanten in het bijzonder, en de kerkeraden in het algemeen, zijn verpligt deze bepalingen in acht te nemen en deswegens verantwoordelijk voor het classicaal bestuur, waaronder zij ressorteren.

(Art. 9 oud).

Art. 7.

Aan de classicale besturen is aanbevolen, het toezigt over de inachtneming dezer verordeningen te houden.

(Art. 11 oud).

(Art. 10 oud vervalt).

Aanteekening in de notulen is op verlangen van den heer *Hugenholtz* gedaan, dat hij tot de arrestering van bovenstaand concept zijne stem niet gegeven heeft.

g. Voorstel van nu wijlen den predikant *M. C. van Houten* betreffende het annus gratiae.

g. Bij besluit van den 4den Augustus werd door de Synode het voorstel van nu wijlen den predikant *M. C. van Houten*, betreffende het annus gratiae, aan de Synodale commissie ter overweging opgedragen.

De steller van het adres begint met het ontvouwen der nadeelen, die voor eene vacante gemeente, vooral van één predikant, uit het jaar van gratie ontstaan, en deelt daarop zijne beschouwing mede van de wijze, waarop door geheelen of gedeeltelijken afkoop de bezwaren zouden kunnen worden verminderd of geheel weggenomen.

Hij begroot het getal van zulke bezwarende vacaturen op twaalf in ieder jaar, en, om eene som van voorloopig ruim *f* 4,000 te vinden tot gedeeltelijken afkoop, stelt hij de volgende middelen voor:

1°. Eene verhooging van de inkomsten der classicale kas met 10 pct.

2°. Eene bijdrage van elken predikant van *f* 1.

Door deze beide middelen zou dan verkregen worden eene jaarlijksche som van *f* 8,252, van welke de helft tot een vast fonds zou worden belegd, en de andere helft onmiddellijk tot het doel worden gebezigd.

De steller vindt weinig bezwaar in het vinden dezer middelen, maar Uwe commissie is van eene tegenovergestelde meening. Zij oordeelt, dat er weinig of geen kans bestaat om zulk eene hoogere bijdrage van de Regering te zullen erlangen. Zij acht het onbillijk, om van de predikanten nieuwe bijdragen te vorderen. Zij acht den tijd min gunstig, met het oog op het hulpfonds, daar nieuwe finantiële plannen de krachten ligt zouden verdeelen.

Zij stelt dus aan de vergadering voor, om met huldiging van de edele bedoelingen van den overleden predikant *van Houten*, voor het heil van vacerende gemeenten gedurende het annus gratiae, de middelen, door hem voorgesteld, te beschouwen als onvoldoende om het gewenschte oogmerk te bereiken.

h. Regeling der betrekking van den predikant bij het krankzinnigengesticht *Meer en Berg.*

h. De regeling der betrekking van den predikant bij het krankzinnigengesticht *Meer en Berg* is in de zitting van den 21sten Julij aan het eigen oordeel en bevinden van de Synodale commissie door de Synode opgedragen. Tot rigtige volvoering van dezen last, begrepen wij de noodige inlichtingen van het classicaal bestuur *Haarlem* te moeten vragen aangaande de geschillen, welke tusschen den kerkeraad te *Bloemendaal* en den bedoelden predikant eventueel bestaan. Deze inlichtingen zijn ons van het classicaal bestuur geworden bij missive dd. 31 Maart, geregistreerd sub n°. 8177.

Door twee gecommitteerden tot deze aangelegenheid is uitgebragt het navolgend rapport:

„ Waar in ons Vaderland krankzinnigengestichten bestaan, wordt de geestelijke hulp, zoo noodig, door de leeraars of godsdienstonderwijzers dier gemeenten verrigt, bij welke deze gestichten behooren. De pligten der kerkeraden dier gemeenten jegens de ongelukkige bewoners van zoodanige gestichten kunnen genoeg afgeleid worden uit hoofdstuk III van het reglement op het godsdienstig onderwijs.

„ Het krankzinnigengesticht *Meer en Berg* in de gemeente *Bloemendaal* verschilt hierin van alle andere, dat dààr meer geestelijke dienst dan elders wordt verlangd, en zij door de bestuurders van dat gesticht niet aan den leeraar der gemeente *Bloemendaal*, maar aan den emeritus predikant *Faure Beeckman* is opgedragen. Daar de kerkeraad zich hierom niet ontslagen gerekend heeft van zijne pligten om voor de godsdienstige belangen van de bewoners van het krankzinnigengesticht *Meer en Berg* te zorgen, zijn al spoedig botsingen ontstaan tusschen den kerkeraad van *Bloemendaal* en den emeritus predikant *Faure Beeckman*, werkzaam in *Meer en Berg.*

„ Het classicaal bestuur van *Haarlem*, bij de kerkvisitatie van 1856 kennis bekomen hebbende van die botsingen, heeft zich aanstonds verpligt gevoeld aan het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* den wensch mede te deelen, dat er bepalingen en schikkingen tusschen den emeritus predikant in het gesticht *Meer en Berg* en den kerkeraad van *Bloemendaal* gemaakt worden, ten einde botsingen en onaangenaamheden voor te komen of weg te nemen, die door het houden van godsdienstoefeningen en het bedienen des avondmaals op *Meer en Berg* ontstaan.

„ Het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* in aanmerking nemende, dat het gesticht *Meer en Berg* eene geheel maatschappelijke inrigting is, waarop de kerkbesturen, als zoo-

danig geen regtstreekschen invloed oefenen kunnen, en dat het toch noodig is, dat de regten van de gemeente *Bloemendaal* niet worden gekrenkt, heeft zich weder op zijne beurt verpligt gevoeld om zijnen wensch bij de Synode te brengen, dat er maatregelen genomen worden, als in de bedoeling van het classicaal bestuur van *Haarlem* liggen.

„ De Synode heeft de zaak van *Meer en Berg*, alzoo tot haar gebragt, aanstonds in behandeling genomen, maar na gehoord rapport en na deliberatie ook weder op hare beurt aan onze commissie haar verlangen geopenbaard, dat wij regelen zouden de betrekking van genoemden emeritus predikant in *Meer en Berg* tot den kerkeraad van *Bloemendaal*.

„ In onze vorige vergadering hebben wij noodig geacht eenige inlichtingen te ontvangen, die ons door eene uitvoerige en duidelijke missive van den predikant *L. Steinfort* van 24 Maart 1857 toegekomen zijn, en zijn wij thans gereed om ons oordeel uit te spreken en aan het beter oordeel Uwer vergadering te onderwerpen.

„ Wij kunnen onze verwondering niet verbergen, dat het classicaal bestuur van *Haarlem*, kennis verkregen hebbende van de botsingen meergemeld, zich aanstonds tot hooger kerkbestuur heeft gewend, zonder dat het blijkt, dat het zelf de zaak ter hand genomen heeft, waartoe het duidelijk geroepen was naar artt. 43 en 44 van het Algemeen Reglement.

„ Niet minder moeten wij ons verwonderen, dat het provinciaal kerkbestuur van *Noord-holland*, zonder het classicaal bestuur op zijne roeping te wijzen, gemeend heeft er zelf ook niet aan te kunnen doen, op grond dat *Meer en Berg* eene geheel maatschappelijke inrigting is, waarop de kerkbesturen als zoodanig geen regtstreekschen invloed uitoefenen kunnen, terwijl toch de botsingen, welke men wenscht te hebben weggenomen, tusschen een emeritus predikant en een kerkeraad bestaan, op welke de kerkelijke besturen, zoowel het classicaal als provinciaal kerkbestuur, immers wel regtstreekschen invloed uitoefenen kunnen.

„ Nog moeten wij ons verwonderen, dat de Synode ter hand genomen en na deliberatie onze commissie in mandaat gegeven heeft, om de betrekking van den emeritus predikant *Faure Beeckman* op *Meer en Berg* tot den kerkeraad van *Bloemendaal* te regelen, terwijl de Synode en hare commissie de algemeene belangen der Nederlandsche Hervormde kerk behartigen, tot welke behartiging dier algemeene belangen onzer kerk de regeling der betrekking van den predikant *Faure Beeckman* op de gemeente *Bloemendaal* toch wel niet behooren zal.

„ Alleen dit mogt van ons verlangd worden, om voor alle gevallen als die van den heer *Beeckman* en den kerkeraad van *Bloemendaal*, algemeen geldende regelen op te stellen; doch is het niet te veel geëischt, om, zoodra een enkel geval zich voordoet in onze kerk, hetwelk de wet niet duidelijk geregeld heeft, aanstonds algemeene bepalingen te ontwerpen, alsof ons gansche land vol van dergelijke gevallen was, terwijl het eenige, dat nu bestaat, misschien slechts tijdelijk wezen, en nooit ergens elders meer plaats hebben zal.

„ Wij adviseren daarom om het classicaal bestuur van *Haarlem* aan te schrijven, dat het de regeling van deze zaak ernstig ter hand neme, met terugzending der inlichting door den predikant *L. Steinfort* gegeven, en met aanbeveling van diezelfde missive, die menigen nuttigen wenk ter goede regeling dezer zaak bevat. „

De conclusie van het rapport heeft de vergadering Uwer commissie aangenomen, doch hebben de heeren *Koning*, *Muurling* en *Timmers Verhoeven* in de notulen doen aanteekenen, dat zij met dit besluit zich niet vereenigd hebben.

i. Medestemming van ambachtsheeren bij de verkiezing van ouderlingen en diakenen.

i. Door de Algemeene Synode is bij besluit van 25 Julij aan onze commissie verzonden een aan haar gerigt adres, betrekkelijk de benoeming van ouderlingen en diakenen te *Haamstede* in *Zeeland;* welke benoeming in de meeste gemeenten dier provincie nog geschiedt met medestemming van ambachtsheeren of vrouwen. Daarbij rigt de adressant zich tot de Synode met de vraag:

1°. of men (bijzonder te *Haamstede*) met die benoeming op denzelfden voet moet blijven voortgaan, en

2°. of men hierin langs den wettigen weg geene verandering kan verkrijgen.

Uwe commissie, in wier handen is gesteld het voormelde adres, vermeende in geen onderzoek te moeten treden omtrent het al of niet wenschelijke, dat aan des adressants bedoeling, de wettige opheffing van dien stand der zaak, gevolg zoude kunnen worden gegeven. Wat toch daarvan moge zijn doet niets ter zake, daar hier alles daarvan afhangt, of het bedoelde ambtsheerlijk regt alsnog wettig bestaat of niet.

Bestaat het nog, dan behoort het te worden geëerbiedigd.

Art. 23 van het Algemeen Reglement voor de Hervormde kerk in het Koningrijk der Nederlanden verklaart immers: „Het regt tot benoeming van ouderlingen en diakenen en „tot beroeping van predikanten berust bij de gemeente, behoudens de verkregen regten „van derden."

Bestaat het daarentegen niet meer, dan behoeft het niet langer in aanmerking te komen.

Of echter dat regt alsnog bestaat, is eene vraag, die noch door de Synodale commissie, noch door de Synode, maar alleen, in geval van betwisting, door den regter kan worden uitgemaakt. Want al sprak de Hooge Kerkvergadering uit, dat het bedoelde regt, naar haar oordeel, is vervallen, de regter zou daardoor niet zijn gebonden.

Eene regterlijke beslissing aangaande het betwiste regt, in geval van weigering tot medestemming, is het eenige wettige middel voor het geval, dat het ambachtsheerlijk regt zoude worden geacht niet meer te bestaan.

Of echter de gemeente van *Haamstede* casu quo op goede gronden het ambachtsheerlijk regt tot medestemming van ouderlingen en diakenen zoude kunnen en behooren te betwisten, dan of zij op denzelfden voet moet blijven voortgaan, is eene vraag buiten de bevoegdheid der Synode en der Synodale commissie.

Uwe commissie vermeende alzoo, dat aan den adressant behoorde te worden geantwoord: „dat de eenige wettige weg in deze zoude zijn eene regterlijke beslissing, doch dat de „Algemeene Synode bevoegd is te beoordeelen, of daarvoor afdoende gronden zijn, en of „het dan nog geraden is, dit uiterste middel te beproeven."

k. Uitkoop door benoemde ouderlingen en diakenen.

k. Den dusgenaamden uitkoop betreffende door benoemde ouderlingen en diakenen, ten opzigte waarvan bij Synodaal besluit van 12 Augustus een mandaat ons werd gegeven, strekkende om de daartoe betrekkelijke bepalingen, als strijdig en onvoegzaam, uit het reglement te doen wegnemen, hebben wij met het navolgend adres ons gewend tot den Minister:

„De Algemeene Synodale commissie, voldoende aan den last, op haar verstrekt door de

Algemeene Synode, bij besluit genomen in hare vergadering van den 12den Augustus 1856, heeft de eer zich tot Uwe Excellentie te wenden, met het eerbiedig verzoek, dat het Uwer Excellentie moge behagen, om aan Zijne Majesteit den Koning eene voordragt te doen ter opheffing van de bepalingen omtrent den uitkoop bij weigering van de aanvaarding of willekeurige verlating tusschentijds van kerkelijke bedieningen, zoover die op onderlingen of diakenen betrekking hebben.

„ De Synodale commissie grondt dit verzoek, in overeenstemming met den inhoud van haren ontvangen last, op het, naar hare overtuiging, strijdige van het opleggen van boete aan ouderlingen en diakenen wegens het weigeren van de aanvaarding van kerkelijke bedieningen, die uit vrije verkiezing en met ijverige liefde behooren behartigd te worden. Dien geest ademen de vroegere en ook de jongste gearresteerde reglementen op de zamenstelling der kerkeraden.

„ Bovendien heeft de toepassing der nog vigerende bepalingen, in de reglementen op de administratie en kosten van Eeredienst bij de Hervormde gemeenten in de onderscheidene provinciën der Nederlandsche Hervormde kerk, dikwijls aanleiding gegeven tot tweespalt binnen de gemeente, tot vervolging en maatregelen van dwang. Redenen om welke de Synodale commissie zich gedrongen gevoelt bij Uwe Excellentie met allen eerbied om zijne medewerking in deze te verzoeken."

l. Door de Synode, bij besluit van den 15den Julij daartoe gemagtigd, hebben wij in de najaarsvergadering aan de kerkeraden aangeschreven, dat zij eene telling van de lidmaten en de overige leden hunner gemeente zouden doen geschieden, met opgave aan de respective scriba's van het classicaal ressort, en aan deze scriba's hebben wij opgedragen, tabellarische overzigten uit de opgave zamen te stellen en op te zenden aan de secretarissen der respective provinciale kerkbesturen, die wij hebben uitgenoodigd om de overzigten, een ieder voor zoo veel zijn ressort zou aangaan, tot één geheel te brengen, en dit, met al de daartoe behoorende stukken, bij de Synodale commissie in te dienen vóór den 15den April. *l. Telling der gemeenteleden.*

In de voorjaarsvergadering zijn de ingezonden opgaven en overzigten bij ons ter tafel gebragt en door twee leden uit ons midden onderzocht, die ons rapporteerden, dat het hun uit de berigten was gebleken, dat de telling niet overal met naauwkeurigheid was geschied, en zelfs dat door vele gemeenten geene opgaven waren ingezonden, ook in weerwil van herhaalde aanmaning van het classicaal bestuur, en dat daarenboven de opgaven zelven veelal de juistheid en duidelijkheid misten, die vereischt werden om tot bepaalde resultaten te komen. Het is daarom, dat wij hebben goedgevonden geene openbaarheid aan de verkregen uitkomsten te geven, en, een stap nog verder gaande, door deze ervaring geleerd, en de vruchteloosheid van al de bemoeijingen in deze betreurende, Uwe vergadering te adviseren, om het besluit van den 12den Julij 1832 tot het houden geregeld van eene tienjarige telling te vernietigen; de telling dàn alleen te doen plaats hebben, wanneer de Synode het noodig of nuttig zal oordeelen, maar dan ook maatregelen te nemen, opdat de telling met meerdere naauwkeurigheid geschiede.

Bij de beraadslagingen is een voorstel van den heer *Hugenholtz* verworpen, strekkende om de opgaven der kerkeraden, die bij de tabellarische classicale en provinciale overzigten zijn overgelegd, te doen vernietigd of anders teruggezonden worden, en heeft hij aanteekening verlangd in de notulen, dat hij met dit besluit zich niet vereenigd heeft.

m. Verkrijging van zelfstandigheid voor de thans met *Terborgh* gecombineerde gemeente *Etten.*

m. Werd de Synodale commissie door de Synode in hare zitting van 14 Julij uitgenoodigd, om, na kennis genomen te hebben van het bij haar ingekomen advies van den kerkeraad der gemeente te *Terborgh*, betreffende de verlangde verheffing van de thans hiermede gecombineerde gemeente *Etten* tot een zelfstandig bestaan, naar eigen oordeel in deze te handelen, zij ontving, na herhaalde beraadslagingen over deze aangelegenheid, tijdens de zittingen van hare voorjaarsvergadering, eene kennisgeving van den Minister, dd. 11 Mei n°. 18, geregistreerd sub n°. 8282, dat hij door Koninklijk besluit gemagtigd was, om ten behoeve der Hervormde gemeente te *Etten*, op verzoek, handopening te verleenen tot het beroepen van een eigen predikant, en dat het genot der landstoelagen, thans voor de dienst te *Etten* betaald wordende aan de predikanten te *Terborgh* en *'s Heerenberg*, respectivelijk ten bedrage van *f* 50 en *f* 25, bij de indiensttreding van den predikant te *Etten* op hem zal overgaan. In deze beschikking des Konings hebben wij gemeend te moeten rusten.

II. Werkzaamheden, door ingekomen stukken bij de Synodale commissie aangebragt.

II.

Genaderd tot het tweede deel van ons verslag, vermelden wij U de werkzaamheden, die uit ingekomen stukken zijn voortgevloeid, waarvan een *deel* tot vroeger reeds behandelde, en een ander *deel* tot nieuwe voorgekomen zaken betrekking heeft.

A. Stukken, die tot vroeger behandelde zaken betrekking hebben.

A. De stukken, waarvan wij kennis moesten nemen, betreffen een zevental van vroeger reeds behandelde zaken.

1°. Disch- en St. Janshuis te *Aardenburg.*

1°. Het classicaal bestuur *IJzendijke* zond, bij missive van 8 October, geregistreerd sub n°. 7991, berigt in wegens zijne diligentie in de behandeling der zaak van het Disch- en St. Janshuis te *Aardenburg*, ten voorgaanden jare door de Synodale commissie zelve in zijne handen gesteld, hetwelk wij met goedkeuring gehoord en voor notificatie aangenomen hebben.

Het bestuur, na zorgvuldige kennisneming der stukken, tot overtuiging gekomen van de onbetwistbare regten, die de Hervormde kerk met den gemeenteraad ter voormelde plaatse op dat gesticht bezit, heeft den kerkeraad aangeschreven, dat hij geene conventie mag sluiten of eenige handeling te deze aangaan, anders dan met den gemeenteraad, aan welken de magt van bestuur met dezen gelijkelijk moet worden toegekend. De kerkeraad is tevens verzocht den uitslag zijner bemoeijingen aan het bestuur mede te deelen.

2°. Klagt van het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, over de handeling der Synode opzigtens zijne aanvrage van goedkeuring van het reglement op de provinciale weduwenbeurs.

2°. Eene klagt leverde het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant* bij ons in, per missive van 2 October, geregistreerd sub n°. 8607, dat de Synode in de zaak van het ter goedkeuring aangeboden reglement op de weduwenbeurs, in hare zitting van 12 Augustus, zich ten vorigen jare, van wege het onvolledig getal der leden van de vergadering, onbevoegd verklarende tot het nemen van een besluit, een anderen weg was gevolgd dan bij de behandeling van gelijke zaak, de provinciale beurs van *Drenthe* betreffende, en voorlichting verzocht het bestuur in de vereffening van den strijd, die tusschen de beginselen, door de Synoden van 1852 en 1856 in dergelijke aangelegenheden beleden, schijnen te bestaan. Ons antwoord is geweest, dat de beginselen, door de laatstgehouden vergadering der Synode ten grondslage gelegd, moeten gevolgd worden zoo lang zij niet zijn opgeheven.

3°. Ten gevolge van het besluit der Synodale vergadering, in hare zitting van 9 Julij ll. om, in verband met een bezwaar van het classicaal bestuur *Leijden* betreffende de handelingen der directie van de grootboeken nationale schuld, bij verzoek voor den kerkeraad *Leijderdorp* tot afschrijving van diaconale fondsen, de tusschenkomst van den Minister in te roepen, ten einde de directie te doen weten, dat naar kerkeorde de autorisatie van het classicaal bestuur voldoende was om aan het verzoek tot afschrijving gevolg te doen geven, berigtte ons de Minister, bij zijne missive van 19 September en 23 October, geregistreerd sub n°. 7940 en 8029, dat niet op den naam van de diaconie te *Leijderdorp*, maar wel op dien der kerkmeesters gelden ingeschreven staan, en er dus eene vergissing schijnt te hebben plaats gehad, weshalve wij besloten hebben, den kerkeraad hierop opmerkzaam te maken, met mededeeling van den, bij laatstbedoelde missive overgelegden brief van den Minister van Financiën en van heeren commissarissen van de grootboeken der nationale schuld.

3°. Ministerieel berigt betreffende de afschrijving van diaconale fondsen op de grootboeken der nationale schuld, ingevolge een bezwaar van den kerkeraad te *Leijderdorp*.

4°. De bedenkingen, door ons in het voorgaand jaar bij den Minister ingebragt tegen het verleenen althans van het volle predikantstractement ten dienste der gemeente *Eerbeek*, tot verkrijging van hare zelfstandigheid (Bijl. B, blz. 31), en die door de Synode zijn goedgekeurd, hadden ten gevolge een Ministerieel schrijven dd. 1 September n°. 19, geregistreerd sub n°. 7922, behelzende mededeeling, dat aan het verzoek uit *Eerbeek* om een eigen predikant te verkrijgen geen gunstig gevolg kon gegeven worden, tenzij de gemeeente in de helft van het tractement uit eigen middelen voorzag. Later werd het Koninklijk besluit door Ministeriële missive van 17 Februarij, n°. 15, geregistreerd sub n°. 8145, ons ter kennisse gebragt, waarbij aan de gemeene *Eerbeek* toezegging is gegeven, dat aan haar, behoudens de gewone voorwaarden, handopening zou worden verleend tot het beroepen van een eigen predikant bij eene zelfstandige gemeente, indien vooraf een kapitaal op een der grootboeken van de nat. schuld werd ingeschreven, ter voorziening in eene vaste bijdrage tot het predikantstractement van *f* 450; zullende alsdan uit 's Lands kas daaraan worden toegevoegd *f* 450.

4°. Belang der gemeente *Eerbeek*.

5°. In verband met de lastgeving der Synode van den 5den Julij, om in zake de grensregeling van *Bommenéde* en *Bloois* te doen wat wij bevinden zouden te behooren, namen wij kennis van eene hiertoe betrekkelijke, aan ons gerigte missive van het provinciaal kerkbestuur *Zeeland*, dd. 8 Mei, geregistreerd sub n°. 7692, en besloten wij aan het kerkbestuur voornoemd te kennen te geven, bij beleefd schrijven, dat, indien wij het bestuur hadden voorbijgegaan, dit zonder opzet was geschied, en hebben wij hetzelfde bestuur ten vriendelijkste uitgenoodigd, onder terugzending van al de bescheiden tot deze zaak behoorende, om zoodanige schikkingen te treffen als het, naar zijne wetenschap en bevinding, voor de kerkelijke regeling van de Hervormden in gezegde gemeenten meest dienstig zal achten.

5°. Kerkelijke indeeling van *Bommenéde* en *Bloois*.

Ingevolge deze handeling verwezen wij de gemeenteleden van *Bommenéde* en *Bloois*, die bij missive van 7 Maart, geregistreerd sub n°. 8156, het verzoek tot ons rigtten, om hunne regten, in verhouding tot de combinatie met *Zonnemaire*, te handhaven, naar gezegd kerkbestuur, hetwelk, in zijne missive van 6 Mei, geregistreerd sub n°. 8299, in zeer voldoende betuigingen zich bereid verklaarde om te trachten de beste schikkingen tot beëindiging der moeijelijke zaak te treffen.

6°. Grensregeling der kerkelijke gemeente *Haarlemmermeer.*

6°. Ten gevolge van het besluit der Synode van den 15den Julij om de goedkeuring van de Hooge Regering te vragen op de grensregeling van de kerkelijke gemeente *Haarlemmermeer*, zoo als zij door de kerkvergadering, in overeenstemming met de voordragt der Synodale commissie (Bijl. B. blz. 43), werd gearresteerd, kwam bij ons in eene missive van den Minister, dd. 14 November, n°. 20, geregistreerd sub n°. 8054, geleidende een rapport van het provinciaal collegie van toezigt enz. in *Noordholland* en van het burgerlijk gemeentebestuur van *Haarlemmermeer*, waarin bezwaren zijn vervat tegen de voorgenomen kerkelijke grensregeling, en zijn deze bedenkingen, waarop de Minister het gevoelen Uwer commissie wenschte te vernemen, door ons ten fine van consideratiën en advies in handen gesteld van de provinciale kerkbesturen *Noord-* en *Zuidholland*. Beide besturen hebben, met uitvoerige, grondige wederlegging van de ingebragte bedenkingen, de door de Synode gearresteerde grensregeling krachtig voorgestaan en ter uitvoering aanbevolen. Hunne missiven, dd. 22 April en 7 Mei, geregistreerd sub n°. 8209 en 8289, hebben wij, onder verzoek van retour, aan den Minister overgelegd, onze volkomene instemming met deze beschouwingen verklarende, en op dien grond verzoekende, dat de Hooge Regering aan de vastgestelde regeling hare goedkeuring verleenen zou.

B. Stukken betrekking hebbende tot nieuwe zaken.

B. In de overige stukken, die bij ons ter tafel kwamen, waren nieuwe zaken vervat. Zij moesten dienen, *deels* tot kennisgeving, *deels* ten fine van behandeling.

1°. Missiven tot kennisgeving.

1°. De kennisgevingen werden meestal ons toegezonden door het Ministerieel Departement, en alle door ons aangenomen voor informatie. Tot rubrieken gebragt naar de onderwerpen, die zij betreffen, doen wij ze volgen, zooveel mogelijk in geregelde orde.

a. Toekenning van een eigen predikant aan gemeenten.

a. Bij Ministeriële missive van 14 November, n°. 16, geregistreerd sub n°. 8053, werd ons medegedeeld, dat aan *Ter Wispel* was toegekend een eigen predikant met een landstractement van *f* 400, mits eene gelijke som door de gemeente daartoe werd bijgedragen, terwijl het tegenwoordig tractement aan den predikant van *Lippenhuizen* en *Hemrik* zal worden uitbetaald.

Volgens Ministeriële missive van den 17den Februarij, n°. 15, geregistreerd sub n°. 8145, is bij Koninklijk besluit toezegging gedaan, dat aan de gemeente *Eerbeek*, wanneer de kerkeraad en een collegie van kerkvoogden en notabelen geconstitueerd, en de scheiding van *Hall* geregeld zal zijn, handopening zal worden verleend tot het beroepen van een eigen predikant, ten einde zij voortaan eene zelfstandige gemeente uitmake, mits vooraf een toereikend kapitaal op een der grootboeken van nationale schuld worde ingeschreven, ter voorziening in eene vaste bijdrage tot het predikantstractement van *f* 150, zullende uit 's Lands kas daaraan worden toegevoegd *f* 450.

Bij een ander Koninklijk besluit, waarvan de Minister kennis gaf bij missive van den 24sten Maart, n°. 23, geregistreerd sub n°. 8170, is de combinatie opgeheven van *Eenigenburg* met *Zuidzijpe*, en bepaald, dat voor de jaarwedde van den te beroepen predikant der eerstgenoemde gemeente uit 's Lands kas zal worden afgezonderd *f* 150 's jaars, en dat het rijkstractement voor den predikant te *Zuidzijpe* zal worden verminderd met de *f* 150, die indertijd voor de combinatie van *Eenigenburg* daaraan zijn toegevoegd, zullende dezen uit de kerkefondsen van *Zuidzijpe* worden vergoed.

Nog is ons medegedeeld door den Minister, bij missive van 20 September, n°. 12, geregistreerd sub n°. 7943, dat de Koning heeft toegestaan de gevraagde scheiding van *Augsbuur* (*Lutjewoude*) en *Kollumerzwaag*, onder bepaling, dat het landstractement van *f* 600 aan de standplaats van laatstgenoemde gemeente alleen zal gelaten worden met eene vaste toelage van *f* 100, en dat aan eerstgenoemde zal worden toegelegd eene jaarwedde van het Rijk ten bedrage van *f* 300, en dat, na verkregen uitzigt voor *Kollumerzwaag* op subsidie uit het kerkelijk fonds voor het bouwen van eene pastorij, het tot stand komen van de gewenschte verandering vooral nog zal afhangen van de vraag, of *Kollum* en *Kollumerzwaag* zullen kunnen en willen voorzien in de vereischte bijdragen voor de predikantstractementen boven het bedrag van *f* 300 's jaars, hetwelk uit 's Lands kas zal worden verstrekt.

b. Wij ontvingen mededeelingen van den Minister wegens vermeerdering van predikantsplaatsen in vier gemeenten, respectivelijk bij missiven van 12 November, n°. 14, van 20 October, n°. 14, van 22 Februarij, n°. 1, van 28 Februarij, n°. 10, en van 4 Maart n°. 61, geregistreerd sub n°. 8051, 8026, 8149 en 8151.

b. Vermeerdering van predikantsplaatsen in gemeenten.

Ten behoeve der Nederduitsche Hervormde gemeente te *'s Gravenhage* is vrijheid verleend tot het beroepen van een elfden predikant op eene jaarwedde van *f* 2000, en ten behoeve der Hervormde gemeente *Nijkerk* tot het beroepen van een derden predikant op eene jaarwedde uit 's lands kas van *f* 500 en van een gelijk bedrag met *f* 200 voor huishuur van de gemeente. Met wijziging van het Koninklijk besluit van 2 September 1853, n°. 77, waarbij een tweede predikant is toegezegd aan *Vianen*, is bij besluit van 22 Februarij, n°. 106, het tractement voor de beide predikantsplaatsen dier gemeente gebragt op *f* 1,050; voor de eene, thans bestaande, geheel ten laste van de Staatsbegrooting, voor de andere op *f* 450 uit de schatkist van het Rijk en *f* 600 van de zijde der gemeente, en is de eene verklaard te zijn eene Koninklijke collatie, de andere te vervullen door een vrij beroep van den kerkeraad.

Aan de gemeente *Veendam* is mede vrijheid verleend tot het beroepen van een tweeden predikant, en zulks op eene jaarwedde van *f* 750 uit 's Lands kas, en 750 mitsgaders vrije woning van de gemeente.

c. Toelagen van het Rijk zijn verleend aan de gemeenten: *Zuiderwoude* (*Noordholland*), *Katwijk aan Zee* (*Zuidholland*), *Sleeuwijk* (*Noordbrabant*), *Callantsoog* (*Noordholland*) en *Vere* (*Zeeland*); aan de eerstgenoemde *f* 80 tot ondersteuning van de kerkelijke administratie, en inzonderheid tot voldoening van hare bijdrage aan de jaarwedde van den predikant; aan de tweede *f* 200, ter bezoldiging van een catechiseermeester en krankbezoeker in de plaats van een tweeden predikant; aan de derde *f* 50 tot voldoenig der bezoldiging van den voorlezer en voorzanger; aan de vierde *f* 40 tot tegemoetkoming in het onderhoud der kerk en pastorij; en aan laatstgenoemde *f* 250, om bij eene toelage van de gemeente van *f* 100 te strekken tot bezoldiging van een catechiseermeester en krankbezoeker. Nog is, gelijk in de twee laatste jaren, eene toelage van *f* 50 verleend aan den predikant van *Ottoland* en *Nederblokland*, van welk een en ander ons is kennis gegeven bij de Ministeriële missiven respectivelijk van den 6den April, n°. 15, en den 20sten September bevorens, n°. 8, geregistreerd sub n°. 8187 en 7941.

c. Rijkstoelagen aan gemeenten en predikanten.

d. Toelagen aan hulppredikers, vermeld in de missiven van 9 Januarij ll., n°. 17,

d. Toelagen aan hulppredikers.

10 Januarij n°. 15, 13 Maart n°. 9 en 20 April n°. 18, geregistreerd sub n°. 8115, 8120, 8160 en 8207, zijn verleend aan den candidaat *A. A. C. Sels*, als hulpprediker te *Alphen*, van *f* 100 per kwartaal, bij gelijke toelage van de gemeente; aan den gepensioneerden predikant van *Soerabaija*, *J. H. van Rossum*, als hulpprediker te *Amersfoort*, van *f* 125 per kwartaal; aan den heer *L. Fockens*, als hulpprediker te *Dragtstercompagnie*, van *f* 75 per kwartaal; aan den heer *N. E. Dinckgreve*, als hulpprediker van den predikant van *Wijnjeterp*, voor de dienst te *Bakkeveen*, van *f* 68.75 per kwartaal; aan den heer *C. Ribbius*, emeritus predikant van *Schokland*, als hulpprediker te *Buurse*, van *f* 100 per kwartaal; aan den heer *J. de Jong*, emeritus predikant, als hulpprediker te *Weert*, van *f* 75 per kwartaal; aan den heer *A. P. G. Jorissen*, als hulpprediker te *Bussum*, van *f* 75 per kwartaal; aan den heer *H. F. Reijnvaan*, als hulpprediker te *Heusden*, van *f* 50 per kwartaal; tot vervanging van laatstgenoemden, beroepen predikant te *Korendijk*, aan *G. J. Blom* van *f* 50 per kwartaal, bij eene toelage van *f* 350 van de gemeente en van *f* 200 van den predikant per jaar; eindelijk aan den candidaat *J. W. Bakker* te *Sappemeer*, als hulpprediker te *Smilde*, voor de dienst te *Bovensmilde*, van *f* 75 per kwartaal, bij eene toelage van *f* 25 per kwartaal van wege de gemeente, benevens vrije woning.

e. Ontslag van den hulpprediker te *Dragtstercompagnie.*

e. Bij dispositie van 17 Maart, n°. 19, geregistreerd sub n°. 8162, verklaarde de Minister genoegen te nemen, voor zoo veel zijn Departement betrof, met het ontslag van den heer *L. Fockens*, als hulpprediker te *Dragtstercompagnie*, op verzoek van zijn vader, den predikant *H. F. T. Fockens* te *Twijzel* c. a.

f. Wijziging van de kerkelijke grensregeling voor de gemeente *Wichmond.*

f. Van het classicaal bestuur *Zutphen* werden ontvangen twee missiven, dd. 14 Augustus en dd. 6 September, geregistreerd sub n°. 7912 en 7928, waarin ons werd berigt, dat het bestuur de grenzen van de nieuwe gemeente *Wichmond* naar de zijde van *Vorden* gewijzigd, en de Hooge Regering de wijziging goedgekeurd had.

g. Regeling van kerkvrije gemeenten in het ressort van *Zuidholland.*

g. Eene missive van het provinciaal kerkbestuur *Zuidholland*, dd. 2 October, geregistreerd sub n°. 8032, was dienende om ons te melden wat het bestuur had gedaan opzigtens de regeling der dusgenaamde kerkvrije gemeenten *Barboutswaarder*, *Bekenes*, *Rietveld* en *de Bree*, in de classicale ressorten *Leyden* en *Gouda*. Wij vernamen het met goedkeuring, en met even groot genoegen wat het bestuur zich nog voorgenomen had te doen, welk goedachten wij aan het kerkbestuur hebben uitgedrukt.

h. Erkenning van afgescheidene gemeenten.

h. Blijkens de Ministeriële kennisgevingen dd. 30 September, n°. 14 en 4 October, n°. 23, geregistreerd sub n°. 7948 en 7977, is toelating verleend tot het bestaan van eene afgescheidene gemeente te *Een*, gemeente *Norg* in *Drenthe*, en te *Oldekerk*, provincie *Groningen*.

i. Vrijdom van port voor de dienstcorrespondentie tusschen kerkelijke collegiën.

i. Wij ontvingen nog eene circulaire van den Minister aan de scriba's der classicale besturen van 19 Maart, n°. 22, tot wegneming van misverstand ten aanzien der bestaande bepalingen op het stuk van vrijdom van porto, waarvan eenige afdrukken, benevens een afschrift eener missive van den Minister van Financiën over dit onderwerp, ons werden toegezonden, bij Ministeriële missive van dezelfde dagteekening en onder hetzelfde nommer

als boven, geregistreerd sub n°. 8169, in welke wordt ontwaard: 1°. dat de vrijdom van port door de kerkelijke collegiën en personen, aan welke hij is toegekend, uitsluitend en alleen voor de dienstcorrespondentie wordt genoten; en 2°. dat de toekenning van dien vrijdom niet tot de leden der classicale besturen onderling is uitgestrekt.

k. Behalve de bovengenoemde missiven tot kennisgeving, zijn nog enkele boekgeschenken ons aangeboden, die wij met dankbaarheid hebben aangenomen, als: *k.* Boekgeschenken.

a. Eenige exemplaren van het verslag, uitgebragt in de algemeene vergadering van de Protestantsche maatschappij: *tot Welstand* enz.

b. Exemplaren van de aanspraak, in dezelfde vergadering gehouden door den voorzitter dier maatschappij; beide stukken toegezonden namens het hoofdbestuur.

c. Een exemplaar van de geschied- en regtskundige nota over de voormalige pastorijgoederen van de dorpen *IJsbrechtum*, *Tjalhuizum* en *Tirns*, in de grietenij *Wijmbritseradeel*, geregistreerd sub n°. 8094.

d. Een exemplaar van „Rapport du consistoire de l'Eglise Nationale Protestante de „*Genève*, Neuvième Année, 1855/56," geregistreerd sub n°. 8109.

2°. Onderscheidene stukken zijn ons toegekomen, moetende dienen, òf om inlichtingen te vragen, òf om ondersteuning in te roepen. Ook deze zoeken wij voor U te ordenen naar den aard der onderwerpen, die er in vervat zijn. 2°. Missiven tot het bekomen van inlichting of ondersteuning.

a. De kerkeraden van *Mijdrecht* en *Oudshoorn* hebben zich op nieuw bij missive van 4 Augustus en 31 October, geregistreerd sub n°. 7911*a* en 8040, gewend tot de Algemeene Synodale commissie, ten einde alsnog te verzoeken eene eindbeslissing in een diaconaal geschil, waarover reeds twee malen door de Algemeene Synodale commissie is gehandeld, bij missiven van den 15den Mei 1855 en den 19den Mei 1856. *a.* Geschil tusschen *Oudshoorn* en *Mijdrecht*.

Bij laatstgenoemde is de commissie teruggekomen op haar vroeger meer bepaald oordeel en heeft zij aan beide diaconiën overgelaten, hoe zij zullen willen handelen.

Geen der partijen is daarmede te vreden en beide verzoeken eene nieuwe overweging van het geschil.

De kerkeraad van *Mijdrecht* dringt er op aan, hoewel sedert 1 Januarij 1856 de kinderen in bedeeling zijn opgenomen door het algemeen armbestuur van *Oudshoorn*. Alleen uit vrees, dat dit met der tijd zoude kunnen ophouden, verlangt hij eene beslissing.

Die van *Oudshoorn* verzoekt dit voor een dadelijk belang, en vraagt de Synodale commissie: „dat zij alsnog den kerkeraad van *Mijdrecht* zal gelasten, door voldoening van „*f* 104, de diaconie van *Oudshoorn* schadeloos te stellen voor hetgeen zij, zonder eenige „verpligting daartoe en alleen te haren gerieve, heeft uitbetaald."

Dat van de Synodale commissie geene eigenlijk gezegde uitspraak over dit beginsel is gevraagd, vordert geen betoog.

Maar ook het uiten van een bepaald gevoelen en het terugkomen op het laatste ontwijkend antwoord achten wij ongeraden.

Het belang van *Mijdrecht* is alleen voor de onzekere toekomst. Daarop vooruit te loopen is geheel onnoodig.

Dat van *Oudshoorn* is wel is waar een dadelijk belang, maar de beantwoording der vraag, waarvan dit geschil afhangt, of namelijk *Mijdrecht* aan *Oudshoorn* heeft opgedragen den last van bedeeling voor zijne rekening, is veel te twijfelachtig, dan dat Uwe commissie daarin zoude mogen treden.

De inhoud toch van den brief van *Mijdrecht* aan *Oudshoorn* van den 8sten Januarij 1854 houdt wel in verzoek tot bedeeling, maar onder voorbehoud van restitutie bij uitspraak der Synode. Een brief van den 30sten September 1852 van den burgemeester van *Mijdrecht* aan dien van *Aarlanderveen* vermeldt wel, dat het diaconiebestuur van eerstgenoemde plaats *Mijdrecht* erkent als onderstandsdomicilie, maar is geschreven onder eene vorige burgerlijke armenwet en vorige beginselen van kerkelijke bedeeling, niet regtstreeks door de bedoelde diaconie, en niet aan die van *Oudshoorn*. Eene restitutie eindelijk van *f* 10 voor 1853 door *Mijdrecht* aan *Oudshoorn* is niet geheel afdoende, om daarop alleen de zaak voor niet twijfelachtig te houden.

Uwe commissie was dus van oordeel, dat aan beide diaconiën behoorde te worden geantwoord, dat de Synodale commissie geene genoegzame gronden heeft gevonden, om op haar laatste beschouwing terug te komen.

b. Klagten van de classicale besturen *Mijdrecht* en *Heerenveen*, over willekeur van diaconiën.

b. Zijn in onze handen gekomen twee adressen, houdende klagten over willekeurige handelingen van diaconiën met opzigt tot de naleving van de kerkelijke verordeningen, het eene van het classicaal bestuur *Middelburg*, het andere van het classicaal bestuur *Heerenveen*, geregistreerd sub n°. 7631 en 7751.

Het adres van het classicaal bestuur van *Middelburg* klaagt over de ondervonden moeijelijkheden, in de toepassing van het toezigt op de diaconiebesturen ontstaan:

1°. door de niet voldoening aan de uitnoodiging tot opzending der bescheiden, benoodigd tot zoodanig toezigt;

2°. door de niet opvolging der beginselen van het diaconaal armenreglement bij de verzorging der armen, en de daardoor veroorzaakte onregelmatige toepassing van het reglement;

3°. door het in eenen van burgerlijke besturen afhankelijken toestand blijven van sommige diaconiën, deels vrijwillig, deels ten gevolge van weigering der gecombineerde burgerlijke armbesturen om den gemeenschappelijk tot stand gebragten toestand weder op te heffen en tot eene scheiding van armengoederen mede te werken.

Ten einde dezen stand van zaken te doen ophouden wenscht het classicaal bestuur van *Middelburg*:

1°. wettelijke bepalingen, ter noodzaking der diaconiebesturen tot toezending der tot het houden van toezigt benoodigde bescheiden;

2°. zich overeenkomstig de kerkelijke voorschriften ten aanzien der armenverzorging te gedragen, en zich vrij en zelfstandig te bewegen; en

3°. Aandrang bij 's Lands Regering op scheiding van in gemeenschap bezeten goederen, waar zij tot eene zelfstandige beweging der diaconiebesturen noodzakelijk is.

Aan den eersten wensch vermeenen wij, dat bij het onlangs gearresteerd nieuw reglement voor het diaconiebeheer, immers zooveel mogelijk, is voldaan. De verlangde wettelijke bepalingen, immers voor zoover zij de verpligting der diaconiën betreffen, zijn reeds aanwezig.

Volgens artt. 43, n°. 6, van het Algemeen Reglement en artt. 3 en 28 van het nieuw reglement voor de diaconiën, is de kerkelijke verzorging der armen door de diaconiën onderworpen aan het toezigt van het classicaal bestuur, onder medewerking en goedkeuring van den kerkeraad.

Daaruit volgt van zelf het regt tot het opvragen der tot het uitoefenen van dat toezigt benoodigde bescheiden, zoo als dan ook aan het slot van art. 27 wordt verklaard: „het „classicaal bestuur is bevoegd, om gewigtige redenen, afschrift der rekening te vragen."

Eveneens is de verpligting, zich vrij en zelfstandig te bewegen, uitgedrukt in art. 14 van het nieuwe diaconaal reglement, luidende: „kerkelijke gemeenten nemen geene subsidie aan „van het burgerlijk bestuur, en sluiten met dat bestuur geene zoodanige overeenkomsten, „als waardoor diakenen op eenigerlei wijze zouden beperkt worden in de vrijheid en onaf„hankelijkheid hunner handelingen en in de naleving der kerkelijke wet."

Geheel overeenkomstig daarmede komt dan ook onder n°. 7 en 8 der hoofdbeginselen, vervat in het verslag aan de Synode omtrent het concept-diaconiereglement, voor:

N°. 7. „Voor eene rigtige diaconieadministratie wordt het voldoende geacht, dat dia„kenen verantwoordelijk zijn aan den kerkeraad, en onder het toezigt staan van het clas„sicaal bestuur."

N°. 8. „Tot het houden van dit toezigt is voldoende, dat het classicaal bestuur bij de „persoonlijke kerkvisitatie geregeld, en voorts zoo dikwijls als het die om bijzondere redenen „noodig acht, inzage verkrijgt in de administratie."

Terwijl n°. 5 luidt: „Het subsidiestelsel is verderfelijk, en moet daarom in ééns, of, „waar de omstandigheden dit in het belang der armen niet toelaten, zoodra mogelijk wor„den afgeschaft."

En wat nu betreft de, zoo het schijnt, verlangde middelen van bedwang om wederstrevige diaconiën tot de noodige mededeelingen aan het classicaal bestuur te noodzaken, behalve de op het reglement gegronde krachtige tusschenkomst van den kerkeraad, die bij weigering mag worden ingeroepen, zoude het aanwenden van kerkelijke tucht, als een uiterst middel, welligt in aanmerking kunnen komen, op welke teedere vraag wij bij de behandeling van het tweede adres zullen terugkomen.

Het tweede punt van het verzoek, de aandrang bij 's Lands Regering op scheiding van in gemeenschap bezeten goederen, waar zij tot eene zelfstandige beweging der diaconiebesturen noodzakelijk is, staat in verband met art. 15 van het nieuw reglement voor de diaconiën, waarbij is bepaald: „Diaconiën, die, tijdens de invoering van dit reglement, gesub„sidieerd zijn of met burgerlijke besturen overeenkomsten hebben aangegaan of vereenigd „zijn, keeren op éénmaal of van lieverlede tot den normalen toestand eener diaconie terug."

Zal aan deze bepaling gevolg worden gegeven, dan zal de krachtige medewerking der Hooge Regering en haar invloed op burgerlijke armbesturen dringend worden gevorderd, en twijfelen wij niet of de daartoe leidende middelen zullen door onze kerk worden aangewend, en daardoor aan den tweeden wensch van het adres worden voldaan.

Het tweede adres, dat van het classicaal bestuur van *Heerenveen*, behelst eveneens klagten over willekeur van sommige diaconiën in zijn ressort met opzigt tot de armbedeeling, over vruchtelooze poging om dit te herstellen, en dringt aan op krachtige bepalingen in het reglement voor de diaconiën, waardoor aan zoodanig misbruik van vrijheid bij diakenen een einde worde gemaakt.

Meer in het bijzonder bejammert het, dat vele onder hetzelve ressorterende diaconiën willekeurig misbruik maken van art. 17 van het nog vigerend diaconiereglement, door zich met dat artikel van de armenverzorging te ontslaan; door de burgerlijke besturen gedurig te belasten met den onderstand van willekeurig door hen overgegeven leden der gemeente; door te bepalen dat eerst na vier of vijfjarige inwoning iemand zal worden bedeeld; door dan eens aan de burgerlijke armwet, dan aan het kerkelijk diaconiereglement te houden; door zelfs openlijk en schriftelijk te kennen te geven, dat zij zich aan dat reglement niet storen, maar zich houden aan de burgerlijke armwet.

Ter voorkoming daarvan voor het vervolg, verzoekt het bestuur, dat het nieuwe reglement moge inhouden krachtige bepalingen:

1°. tegen het misbruik der diaconale vrijheid;

2°. tot het verpligten van diakenen ter opvolging der kerkelijke reglementen en der uitspraken der classicale besturen ter zake van armgeschillen, met strafbepalingen tegen wederstrevig verzet van diakenen.

Wat nu ons gevoelen omtrent het eerste punt betreft, tegen misbruik van vrijheid gelooven wij, dat bij geen reglement genoegzaam zoude hebben kunnen zijn gewaakt.

Onder de, bij het voormeld verslag aan de Synode vooropgestelde algemeene beginselen, komt onder n°. 2 voor:

„ De vrijheid van diakenen in het dagelijksch beheer der diaconale goederen, behoudens „ wijze bepalingen tegen ontaarding in willekeur."

Het herzien reglement heeft echter, door weglating of uitbreiding van een en ander, de aanleiding tot mogelijke willekeur, die eenige bepalingen van het vigerend reglement konden geven, wijsselijk trachten te voorkomen.

Ook aan het tweede punt is gedacht bij art. 28 van het nieuwe reglement, door de heilzame bepaling: „ Diakenen zijn verpligt zich aan de bepalingen, in dit reglement ver- „ vat, te houden; de kerkeraad zorgt voor hare handhaving en uitvoering; het classicaal „ bestuur houdt daarop een waakzaam oog en zorgvuldig toezigt; bij verschil in den kerke- „ raad beslist het classicaal bestuur, behoudens hooger beroep."

Zoo als wij bij de overweging van het eerste adres meer in het breede hebben uiteengezet, zal deze bepaling aan het eerste gedeelte van dit punt zooveel mogelijk te gemoet komen.

Anders is het gelegen met de verlangde strafbepalingen tegen weerstrevig verzet. Daarvan zwijgt het nieuw reglement.

Maar zouden geene strafbepalingen kunnen worden opgelegd overeenkomstig het nieuw reglement op kerkelijk opzigt en tucht?

Art. 8 onderwerpt aan tucht ter zake van „ verzuim of vergrijp in de uitoefening van „ kerkelijke betrekkingen." Aangenomen echter, dat daaronder is begrepen opzettelijk verzet

tegen de bevelen van hoogere kerkbesturen, dan nog zijn, volgens artt. 2 en 39, aan de kerkelijke tucht onderworpen diakenen, dat is de bijzondere personen van diakenen, niet de collegiën van diakenen.

Dit volgt 1°. uit den aard der zaak en de, door de meesten erkende algemeene beginselen van strafregt, naardien anders ook zij, die, in de minderheid van een collegie, met een besluit niet zouden hebben ingestemd, geheel onschuldig zouden worden gestraft;

2°. Uit de uitdrukking van art. 47: „bezwaren tegen personen, in art. 39 2de lid „genoemd."

Alleen derhalve in geval van weerstrevig verzet van een bepaalden diaken zouden die strafbepalingen kunnen worden toegepast.

Naar aanleiding dezer beschouwingen vermeende Uwe commissie, dat aan het verlangen van beide adressen zoo veel mogelijk is voldaan bij de onlangs herziene reglementen op de diaconiën en op kerkelijk opzigt en tucht, en dat, in afwachting van de werking daarvan, voor alsnog geene nadere maatregelen zouden behooren te worden genomen of uitgelokt.

c. Geschil tusschen Nieuwkoop en Nieuwveen.

c. Kennis genomen zijnde van het schrijven van het classicaal bestuur *Leyden*, geregistreerd sub n°. 7713*a* betreffende het voortdurend geschil tusschen de diaconiën te *Nieuwkoop* en te *Nieuwveen*, hebben wij aan gezegd bestuur te kennen gegeven, dat de commissie in geenen deele terug neemt de beslissing, door haar ten aanzien der blijvende kracht van elke nog bestaande acte van indemniteit, den 22sten November 1854 uitgesproken, doch dat zij, lettende op het, in de missive vermelde beweren van *Nieuwveen*, dat de hier bedoelde acte, vermits zij is afgegeven door het burgerlijk bestuur, welk feit, door inzage van eene als echt gewaarmerkte copij bij de commissie is geconstateerd, alleen verbindend kan zijn voor het tegenwoordig burgerlijk gemeentebestuur, het niet van hare roeping en ook niet van hare bevoegdheid oordeelt te zijn, te beslissen, dat zulk eene acte, naar de kracht, die zij had volgens de wet, waaronder zij is uitgegeven, al dan niet verpligtingen medebrengt voor de diaconieadministratie der gemeente, hetgeen door het opschrift „voor de armen" niet stellig wordt uitgemaakt, en dat hierin uit te spreken alleen aan den burgerlijken regter is verbleven, met welk oordeel het classicaal bestuur verzocht wordt den kerkeraad te *Nieuwkoop* bekend te maken.

d. Geschillen tusschen de diaconiën en de burgerlijke gemeentebesturen te Farmsum, Hoogkerk, Kolderveen en Zuidwolde.

d. In onze handen zijn gesteld vijf Ministeriële misiven over moeijelijkheden tusschen de diaconiën en burgerlijke gemeentebesturen te *Farmsum*, *Hoogkerk*, *Kolderveen* en *Zuidwolde*, dd. 10 November n°. 10, 11, 12 en 13, en dd. 14 November n°. 21, geregistreerd sub n°. 8062, 63, 64, 65 en 55, bij welke de beschouwingen van den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn overgelegd, eerstelijk over den geest en het doel van de bepalingen der wet ten aanzien der armenverzorging, en vervolgens meer bijzonder over de toepassing dier bepalingen bij de botsingen, die ontstaan zijn in gezegde gemeenten. Tot den Minister hebben wij in antwoord gerigt het navolgend schrijven.

» In antwoord op Uwer Excellentie's brief van den 10den November ll., n°. 10, waarbij de Algemeene Synodale commissie der Nederlandsche Hervormde kerk is uitgenoodigd,

kennis te nemen van eene daarbij gevoegde belangrijke missive van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 28sten October bevorens, den inhoud ernstig te overwegen, en den uitslag daarvan aan Uwe Excellentie mede te deelen, heeft zij de eer aan Uwe Excellentie, onder retour der bijlagen, te kennen te geven, dat, ofschoon zij reeds in het verloopen Synodaal jaar hare beschouwingen aangaande de bij die missive behandelde onderwerpen aan Uwe Excellentie heeft opengelegd, zij echter volgaarne aan Uw verzoek wil voldoen, ten einde, naar aanleiding der in den brief van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken ontwikkelde voorstellen, de verpligtingen der diaconiën op nieuw aan de kerkelijke verordeningen in verband met de staatswet te toetsen.

„ Wanneer zij echter let op het verhandelde in de laatste vergadering der Synode, waarbij deze niet alleen aan het, door de Synodale commissie in deze verrigte hare bepaalde en volkomene goedkeuring heeft verleend, maar zij ook zelve hare beginselen te dezen opzigte duidelijk heeft uitgesproken, zoo in haar antwoord op de door Uwe Excellentie aan haar gerigte uitnoodiging, betreffende dezelfde moeijelijkheden, als in de grondslagen, waarop zij het nieuw gearresteerd reglement voor de diaconiën heeft gebouwd, moet zij erkennen zich zeer belemmerd te gevoelen; want, welke ook anders de uitslag van eigen onderzoek zoude mogen zijn, zoude zij niet bevoegd zijn, in strijd met die door de Synode geopenbaarde beginselen te spreken of te handelen.

„ Tot handhaving dier beginselen, doch met bijvoeging tevens van al hetgeen zij, behoudens die beginselen, zoude vermogen, zij het haar vergund een en ander in het midden te brengen.

„ De stelling, dat het geheel en al aan het goeddunken der burgerlijke besturen zou verbleven zijn, om, ongeacht de omstandigheid, dat de arme blijkt van zijn kerkgenootschap geene hulp te kunnen erlangen, zijn lot zich aan te trekken, of aan zijne ellende hem prijs te geven, wanneer ook de middelen tot verzorging onder hun bereik zijn, zou leiden kunnen tot dezelfde willekeur aan de zijde van het bestuur in den Staat als waaraan de diaconiën zich zouden schuldig maken, die, in staat om onderstand te verleenen, en, door geene andere gegronde redenen, uit den toestand der armen ontleend, of anderzins weêrhouden, zich aan de verzorging onttrokken.

„ Wij erkennen, dat bij art. 21 der wet geen gebod maar slechts vergunning aan de burgerlijke besturen is verleend, om tusschen te treden, als de behoeftige te vergeefs de toevlugt tot zijne kerkelijke gemeente had genomen — dàn, maar ook dàn alleen, is het hun geoorloofd; — wij weten, dat de wet verklaart, dat de armen staan voor rekening der kerk, waartoe zij behooren, maar in hetzelfde artikel wordt ons het bewijs geleverd, dat de wetgever heeft begrepen, dat, in het denkbaar geval, dat de nooddruftige bij de kerk, om welke redenen dan ook, geene ondersteuning kon vinden, hij daarom niet aan zich zelf mogt worden overgelaten, en hem daarom alsdan eene deur bij den Staat moest geopend zijn. De Synode — en wij stemmen geheel met haar in — heeft de wet in deze, zoo zij meent, in gezonden zin opgevat: der kerke is het verbleven voor hare armen te zorgen; zedelijk is zij verpligt alle krachten in te spannen om in hunne nooden te voorzien; die zorg behoort niet tot den Staat; alleen bij uitzondering laat deze zich hiermede in; is het volstrekt onvermijdelijk, terwijl de kerk, om redenen onafhankelijk van haren wil, niet helpen kan of mag, reikt de Staat de hand ter hulpe toe.

„ De Kerk is vrij en de Staat is vrij; maar wie art. 21 als een onpartijdige leest, ziet er

in, dat de vergunning aan de burgerlijke besturen geen gebod, maar toch een wenk voor hen is, om in den gegeven toestand van den ongelukkige zich niet terug te houden.

„Dat voorts art. 21 zóó uiterst gestreng zou moeten worden uitgelegd, dat de onderstand van het burgerlijk bestuur dàn eerst zoude zijn geoorloofd, wanneer de arme zoude zijn geraakt in den uitersten toestand, die de openbare orde zoude in gevaar brengen, is uit de wet in de verte zelfs niet af te leiden.

„Ook verdient het opmerking, dat eene ruimere opvatting van dat artikel onder het oog van het algemeen bestuur wordt gevolgd in zoo menige plaats, waar de niet-lidmaten der Hervormde kerk in den regel door het burgerlijk bestuur worden bedeeld.

„Mag men derhalve niet veronderstellen, dat de wetgever in vele gevallen de armen geheel aan hun lot heeft willen overlaten, dan mag men eene geheel willekeurige toepassing van art. 21 niet aannemen.

„Dit neemt echter niet weg, dat de uitzondering van art. 21 niet behoort te worden misbruikt; dat zij geene aanleiding mag geven tot willekeurige en onchristelijke loslating van armen door de diaconiën; dat de zorg der kerkelijke weldadigheid zoo wel volgens de burgerlijke als volgens de kerkelijke wet de regel behoort te blijven, en dat derhalve het kerkbestuur aan den Staat de hand moet reiken ter voorkoming of beteugeling van misbruik van vrijheid van de zijde der diaconiën. Daartoe wil ook de Algemeene Synodale commissie, mede naar den geest der Synode, het hare bijdragen.

„Hiermede komen wij van zelf tot de tweede hoofdbeschouwing der missive, het wenschelijke dat de Hervormde kerk dáár, waar zij tot nog toe alle armen ondersteunde, dien regel blijve volgen, en zich niet tot de bedeeling der lidmaten uitsluitend bepale.

„Deze beschouwing immers, voor zoo ver daarbij slechts het mogelijke wordt verlangd, achten wij overeenkomstig de beginselen van het onlangs herzien reglement voor de diaconiën der Nederlandsche Hervormde kerk.

„Daarbij toch zijn al de armen der gemeente aan de kerkelijke hulp opgedragen; wel bij voorkeur de lidmaten, maar zonder uitsluiting, ja met uitdrukkelijk inbegrip der overigen. En nu moge herhaaldelijk aldaar voorkomen: „zoo verre de middelen strekken," de geest echter van het reglement, en de uitdrukkelijke bepaling van art. 13, brengen mede, dat diakenen al het mogelijke behooren te beproeven, ten einde die middelen uit te breiden en alzoo aan de kerkelijke verzorging der armen den ruimsten omvang te geven, en niet dan in de hoogste noodzakelijkheid armen der gemeente los te laten.

„Tot de krachtige handhaving van dit beginsel wil de Algemeene Synodale commissie gaarne medewerken, opdat de diaconiën het erkennen, en, zoo veel de middelen het niet volstrekt verbieden, in toepassing brengen.

„Niet zoo gemakkelijk is het der commissie, ook met den besten wil, zich tot eene wenschelijke medewerking geheel te voegen naar de derde hoofdbeschouwing der meergenoemde Ministeriële missive, die betreft de wenschelijkheid eener trapsgewijze afneming van het subsidie, bepaaldelijk dáár, waar kerkelijke armbesturen steeds subsidie genoten en hunne plotselinge afwijzing van die ondersteuning, bij gebreke van genoegzame middelen ter vervanging, hen heeft genoopt een gedeelte der tot nog toe door hen bedoelde armen los te laten en aan de burgerlijke besturen over te geven.

„Dat het subsidiestelsel verderfelijk is, daarin zijn Kerk en Staat het ééns. Alleen in de toepassing van dat beginsel zijn, èn Synodale commissie èn Synode verder gegaan dan

de Hooge Regering. Beiden hebben het steeds toegejuicht, dat diaconiën zich van dien band hebben ontslagen en zich daardoor op een vrij en onafhankelijk standpunt hebben geplaatst.

„Bij de jongste herziening van het reglement voor de diaconiën is de Synode dien weg gevolgd en heeft zich, zoo wel bij de mededeeling harer daarbij aangenomen beginselen, als bij artt. 14 en 15 van dit reglement nog krachtiger verklaard.

„Het aannemen van subsidie is daarbij in den regel verboden, de terugkeering tot den normalen toestand voorgeschreven, en als eenige uitzondering toegelaten, het van lieverlede daartoe terugkeeren.

„Alleen derhalve in de uiterste noodzakelijkheid kan een trapsgewijs bedanken voor het steeds genoten subsidie in aanmerking komen, en dan nog alleen voor tijdens de invoering van het reglement gesubsidieerde diaconiën, naar de uitdrukkelijke bepaling van art. 15.

„Wij doen Uwe Excellentie hierbij opmerken:

„Vooreerst, dat eene trapsgewijze afschaffing van subsidie door dezelfde bezwaren voor de diaconiën wordt gedrukt, als het volkomen behoud, vermits elk subsidie van grooter of kleiner bedrag hare vrije werking belemmert, tenzij de burgerlijke besturen, ter tegemoetkoming aan dit bezwaar genoegzame welwillendheid en vrijgevigheid betoonen, gelijk wij aan de aandacht der Hooge Regering willen hebben aanbevolen.

„Ten andere, dat het behoud van het subsidie aan de zijde der diaconiën, en het voortdurend volgen van den kant van het burgerlijk bestuur van het beginsel der wet, waarbij aan de kerkelijke liefdadigheid de armenverzorging wordt overgelaten, niet minder afwijkt, dan de geheele verwerping, van het genoten subsidie, met de loslating van een deel der vroeger ondersteunden in evenredigheid met deszelfs bedrag gepaard, dewijl dit niet anders dan een gewijzigden onderstand van Staatswege ten gevolge heeft.

„Mogten er evenwel zeer buitengewone omstandigheden aanwezig zijn, waardoor diakenen, die reeds voor subsidie hebben bedankt, ten gevolge van later ondervonden, niet voorziene zwarigheden of botsingen, in het belang van de armen hunner gemeente, welligt voorzigtig zouden handelen, zoo mogelijk alsnog daarop terug te komen, zoo zouden wij, behoudens de vrijheid van diakenen, die wij behooren te eerbiedigen, van onze zijde wel willen beproeven, in zoo verre dit nu nog zou kunnen geschieden, daartoe in den geest van den Minister van Binnenlandsche Zaken mede te werken.”

Voorts hebben wij aan de gemeenten *Farmsum*, *Hoogkerk* en *Kolderveen* het navolgende geschreven:

„De Minister tot de Zaken der Hervormde Eeredienst heeft op nieuw onze aandacht gevestigd op de bij U bestaande botsingen met het burgerlijk gemeentebestuur, over de verzorging der armen, en onze medewerking ingeroepen om hieraan zoo mogelijk een einde te doen komen. Wij hebben ons bereid getoond onzen invloed tot dat einde te beproeven, maar tevens verklaard, dat wij op de vrijheid en zelfstandigheid der diaconiën geen inbreuk maken, en over de opzegging van de subsidie niet anders dan goedkeuring uitspreken mogen. Het subsidiestelsel, door de Synode als verderfelijk beschouwd, wil zij hebben afgeschaft. Zij wenscht, dat zulks geschiede òf op éénmaal òf van lieverlede, naar gelang

de omstandigheden zulks medebrengen. Misschien zoude het laatste na de ontstane moeijelijkheden, om der armen wil en om des vredes wil, bij U geraden kunnen zijn. Wij geven het U broederlijk in overweging, en stellen U voor, of welligt zoodanige schikkingen door U met het burgerlijk bestuur zouden kunnen getroffen worden, waardoor de armenverzorging haren geregelden gang kon blijven volgen, en de vrijheid en onafhankelijkheid der diaconiën niet in het minste zou belemmerd zijn. Zoo zou de gedachte verstandhoudhouding tusschen kerkelijk en burgerlijk bestuur herleven; rust en orde zouden wederkeeren, geen nooddruftige zou aan zijn gebrek zonder hulpbetooning van de eene of de andere zijde zijn ten prijs gegeven, en de diaconie zou de voldoening smaken van met de wetgevers van den Staat te hebben medegewerkt, zonder daarom haar karakter als kerkelijke instelling verloochend te hebben."

Op verzoek van den heer *Hugenholtz* is hem toegestaan, in deze laatstgenoemde zaken buiten stemming te blijven, naardien hij zich bezwaard gevoelde om tegen het einde der zittingen in het najaar aan de behandeling binnen een zoo kort tijdsbestek deel te nemen.

De kerkeraad te *Farmsum* heeft in antwoord op onzen brief van 26 November, bij missive dd. 23 April, geregistreerd sub n°. 8220, berigt, dat diakenen hunner gemeente, na tweejarigen harden strijd, een aangenamen vrede genieten, en niets meer hebben te klagen, met uitzondering echter van vele nog voortdurende ongelegenheden, ontstaan uit het verschillend beginsel van onderstandsdomicilie tusschen de burgerlijke en de kerkelijke armwet.

Onder dankzegging aan Synode en Synodale commissie voor de bewezen hulp, ter handhaving der zelfstandigheid en onafhankelijkheid der diaconie, voegt de kerkeraad van *Farmsum* er nog alleen den wensch bij, dat Synode of Synodale commissie bij magte mogt zijn, verandering in de burgerlijke armwet bij de Hooge Regering uit te lokken, of in staat het kerkelijk reglement zóó te doen naleven, dat het was als of er geene burgerlijke armwet bestond.

Uwe commissie, hoezeer ook dien wensch deelende, en overtuigd dat zij zal voortgaan het laatstgenoemde zooveel mogelijk aan te moedigen, achtte echter alle pogingen bij de Hooge Regering om op de burgerlijke armwet terug te komen voor alsnog ongeraden; en vermeende verder, dat deze brief geen aanleiding geven kon tot eenig antwoord of eenigen maatregel van de zijde der commissie.

e. Bezwaren van de diaconie te *Oostblokker*.

e. Tot onze gecommitteerden tot spoed vorderende zaken rigtte de kerkeraad te *Oostblokker* een adres van den 8den December, geregistreerd sub n°. 8072, tot strekking hebbende, om diaconale moeijelijkheden, waarin hij gewikkeld was, tot een spoedig einde te brengen; klagende de kerkeraad over de handelingen van vele diaconiën in den omtrek, met name ook van die van *Hem*, als strijdig met de eerbiediging, en inloopende tegen de naleving van het kerkelijk reglement, hetwelk door vele voor de burgerlijke wet, inzonderheid ten aanzien van het domicilie van onderstand, wordt ter zijde gesteld; van welke handelwijze de diaconie te *Oostblokker* het slagtoffer werd, die *al* de armen van *hare* gemeente in hare verzorging opneemt, en buitendien zich belast met de ondersteuning der behoeftigen, die, volgens de wet van 1818, bij haar het domicilie van onderstand hebben gehad, doch nu zou genoodzaakt worden, om boven dien last nog de verplegingskosten voor

die te *Oostblokker* geboren en elders woonachtig zijn te dragen. Halde doende aan den gedragslijn, door den kerkeraad te *Oostblokker* gevolgd, en zijne eerbiediging van het Synodaal reglement voor de diaconiën, en de willekeur van zoo vele kerkelijke collegiën betreurende, die zich onkerkelijk gedragen, hebben wij den kerkeraad verwezen naar het classicaal bestuur van zijn ressort.

f. Klagt van *C. Provilij* over de handeling van de diaconie te *Moerdijk*.

f. Namens *Catharina Provilij* te *Moerdijk* werd een brief aan ons gerigt, gedagteekend 25 April, geregistreerd sub n°. 8229, houdende eene klagt over de diaconie der Hervormde gemeente aldaar, als hebbende deze na de invoering der nieuwe burgerlijke wet, met beroep op art. 26 dier wet, zich onttrokken aan het verleenen van eenigen onderstand aan twee ongelukkige zusters der adressante, waardoor deze verpligt is de zorg voor beiden op zich te nemen, indien zij niet zullen omkomen van gebrek; redenen waarom zij Uwe commissie verzocht, de diaconie der Hervormde gemeente te *Moerdijk* te willen noodzaken tot bedeeling dier zusters. Uwe commissie is van oordeel geweest, dat deze zaak bij haar niet behoorde, en heeft haar geantwoord, dat dezerzijds op haar verzoek geene beschikking kon genomen worden.

g. Bedenkingen van algemeene armvoogden te *Oostermeer* nopens de ondersteuning van een lidmate der gemeente *Kollum*.

g. Algemeene armvoogden van *Oostermeer* beklaagden zich bij adres van 17 Maart 1857, n°. 8165, over de algemeene armvoogden van *Kollum*, als welke eene weduwe, lidmate der Hervormde gemeente aldaar, in alimentatie hebben opgenomen, welke alimentatie nu, volgens de burgerlijke armwet, ten laste komt van de armvoogdij te *Oostermeer*, als zijnde de weduwe aldaar geboren. Op grond daarvan wenden zij zich tot de Synodale commissie met het verzoek, dat het reglement op de diaconieadministratie bij de Hervormde kerk moge worden gehandhaafd, en dienovereenkomstig de diaconie van *Kollum* moge worden gelast, om de genoemde weduwe in alimentatie over te nemen, en de te haren behoeve gemaakte kosten te restitueëren.

Uwe commissie was van oordeel, dat in geen geval eene diaconie overeenkomstig het genoemde reglement zou kunnen gelast worden een behoeftige lidmaat in alimentatie op te nemen, doch dat, afgezien hiervan, adressanten zich niet hadden behooren te vervoegen tot de Synodale commissie of eenig ander kerkelijk collegie, maar dat ze zich hadden te begeven tot de bevoegde burgerlijke autoriteit, als liggende de oorzaak van het verschil niet in de handeling van de diaconie, maar van het burgerlijk bestuur te *Kollum*, zooveel het althans uit de stukken blijkt.

h. Beschouwingen der Regering over de zamenwerking tusschen Staat en Kerk op het stuk der armverzorging.

h. De Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst deelde bij zijne missive van 23 April n°. 15, geregistreerd sub n°. 8206, een belangrijken brief aan Zijne Excellentie van zijnen ambtgenoot den Minister van Binnenlandsche Zaken mede, daarbij terugzendende eene missive der Synodale commissie van den 26sten November ll., met uitdrukking van zijn genoegen over den in blz. 5—8 vervatten inhoud; waaruit, in verband met de laatstelijk in bijzondere zaken door de Synodale commissie aangewende pogingen, de Minister van Binnenlandsche Zaken grond vond tot het weder opvatten van het vertrouwen der wederkeerige medewerking van het Staatsgezag met het kerkbestuur in de verzorging der armen.

Dezelfde brief bevat verder de toelichting van eenige in den brief der Synodale

commissie voorkomende punten, en neemt daaruit aanleiding om drie beginselen te ontwikkelen:

1°. De armen van Staatswege niet bij te staan dan in den uitersten toestand, die de openbare orde in gevaar brengt; en daarom van Staatswege geene deur open te zetten voor den, om welke reden ook, bij de kerk geene ondersteuning vindenden arme.

2°. Toejuiching der loslating van het subsidiestelsel, mits verstandig aangewend, en niet gepaard met loslating der armen door de kerk.

3°. Voorkeur der kerkelijke armenverzorging boven de burgerlijke.

Bij de mededeeling van dezen brief voegt de Minister van Hervormde Eeredienst nog, „dat Zijne Excellentie zich vleit dat daarvan door de Synodale commissie met belangstel-„ling en instemming zal worden kennis genomen."

Deze mededeelingen hebben wij beantwoord met de navolgende missive:

„Wij hebben de eer, onder dankbetuiging voor de verleende inzage, aan Uwe Excellentie te retourneren de missive van Uwer Excellentie's ambtgenoot den Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 11den April ll., ons toegezonden bij Uwer Excellentie's missive van den 23sten daaraanvolgende, n°. 15. Het was ons aangenaam te zien, dat van onze beschouwingen, opengelegd in den brief van 26 November ll. omtrent de zamenwerking tusschen Staat en Kerk op het stuk der armenverzorging, door den Minister van Binnenlandsche Zaken met veel genoegen was kennis genomen, en dat Zijne Excellentie daarin grond heeft gevonden om het vertrouwen der wederkeerige medewerking van het Staatsgezag met het kerkelijk bestuur in de verzorging der armen weder op te vatten.

„Op de toelichtingen voorts, die Zijne Excellentie op eenige punten van onzen brief geoordeeld heeft, in de ontwikkeling vooral van drie groote beginselen der armenverzorging, te moeten geven, hebben wij naauwkeurig en ernstig acht geslagen, en dat zij hooge belangstelling, gelijk door Uwe Excellentie werd verwacht, bij ons hebben opgewekt, daarvan mag ten bewijze verstrekken, dat wij Uwe Excellentie beleefdelijk willen hebben verzocht, van den geheelen inhoud der missive van Uwer Excellentie's ambtgenoot ons een afschrift te doen toekomen.

„Zonder daarom gerekend te willen zijn, in allen deele met de ontwikkeling der gedachten van Zijne Excellentie in te stemmen, willen wij gaarne op nieuw betuigen, dat, gelijk wij, op grond der herhaalde verzekering van den Minister van Binnenlandsche Zaken, op de medewerking van den Staat in de gewigtige zaak der armenverzorging met verlevendigd vertrouwen mogen hopen, wij ook van onze zijde alles zullen aanwenden wat strekken kan om moeijelijkheden en botsingen te voorkomen, en, waar zij bestaan, te trachten weg te ruimen, zooveel de naleving der kerkelijke beginselen van armenzorg gedoogen, ten einde alzoo een geregelden gang van zaken, in het belang beide van Staat en Kerk, te verzekeren."

i. Den Minister behaagde het, bij missive van den 7den Junij des vorigen jaars, n°. 19, geregistreerd n°. 7694, in handen der Synodale commissie te stellen eenige stukken betreffende de predikantsberoeping te *Marrum* en *Nijkerk* en de daarop te verleenen Konink- *i. Moeijelijkheden in zake de beroeping te Marrum en Nijkerk.*

lijke goedkeuring, waartegen het classicaal bestuur *Leeuwarden* was gekomen in verzet, met bewering van de onbevoegdheid van het provinciaal kerkbestuur *Gelderland*, om, in de plaats van gezegd classicaal bestuur de kerkelijke goedkeuring te geven.

De beschouwingen der Synodale commissie werden hieromtrent door den Minister gevraagd, met verzoek van spoedige mededeeling ter oorzake van de reeds zoolang bestaande vacature, ten nadeele der gemeente.

Hiermede instemmende, hebben onze gecommitteerden tot spoedvorderende zaken zich gehaast, om aan Zijne Excellentie te kennen te geven, dat, ten gevolge der behandeling van de zaak der beroeping, overeenkomstig art. 15 van het Algemeen Reglement, het provinciaal kerkbestuur *Gelderland* binnen den kring zijner bevoegdheid had gehandeld, en hebben wij Zijner Excellentie in rade gegeven, om de, door dit laatstgenoemd bestuur wettiglijk verleende kerkelijke goedkeuring onverwijld door de Koninklijke approbatie te doen achtervolgd worden.

k. Wijziging van de beroepsbrieven tot vervulling der twee openstaande predikantsplaatsen te *Vianen*.

k. Door den kerkeraad der Hervormde gemeente te *Vianen* verzocht, bij missive van 19 April, om hem te vergunnen in de uit te vaardigen beroepsbrieven tot vervulling der twee openstaande predikantsplaatsen in de gemeente zoodanige veranderingen te brengen, als ten gevolge het Koninklijk besluit van 22 Februarij n°. 106 vereischt worden, en alsdan tevens het classicaal bestuur te magtigen om die gewijzigde beroepingsacten te approberen, welke missive ons met consideratiën is toegezonden door het provinciaal kerkbestuur *Zuidholland*, bij conductoire van den 7den Mei, geregistreerd sub n°. 8288, hebben wij besloten in dier voege aan het verzoek te voldoen, dat de Synodale commissie zelve de aan te brengen wijzigingen formuleren, en den kerkeraad magtigen zou om de respective beroepsbrieven in overeenstemming daarmede in te rigten, en ter goedkeuring aan het classicaal bestuur aan te bieden. Dit besluit hebben wij ten uitvoer gelegd met het aanbrengen van de na te melden wijzigingen. In den brief van beroeping des predikants, aan wien de eerste, door emeritaat vacerende standplaats werd aangeboden, hebben wij voor de gewone formule, het tractement betreffende, in de plaats gesteld: „en zulks op zoodanig tractement als ten „gevolge het Koninklijk besluit van 22 Februarij 1857, n°. 106, en verdere emolumenten, „als gewoonlijk aan deze standplaats verbonden zijn." In den brief tot vervulling der nieuwe predikantsplaats hebben wij den aanvang des briefs in dezer voege gewijzigd: „Daar in de Hervormde gemeente enz , krachtens het Koninklijk besluit van den 2den September 1853, n°. 77, eene tweede predikantsplaats is gevestigd, zoo is de kerkeraad enz. om tot vervulling dier plaats een leeraar te verkiezen, en zulks op zoodanig tractement, als bij het Koninklijk besluit van 22 Februarij 1857, n°. 106, is geregeld, en verdere emolumenten, aan deze standplaats verbonden."

l. Ongelegenheden in de waarneming van het consulentschap te *Doorn*.

l. Het classicaal bestuur *Wijk* riep onzen raad in bij missive van 2 Maart, toegezonden met geleidende van het provinciaal kerkbestuur *Utrecht*, dd. 4 Maart, geregistreerd sub n°. 8150, hoe het te handelen had in ongelegenheden, die zich ten aanzien der waarneming van het consulentschap te *Doorn* hadden opgedaan, en is, met beroep op art. 13 van het Algemeen Reglement, door ons verwezen naar het provinciaal kerkbestuur van het ressort, als het in opklimmenden rang naastvolgende, waar het classicaal bestuur regtens de voorlichtingen had te vragen.

m. Door tusschenkomst van hetzelfde provinciaal kerkbestuur ontvingen wij, bij missive van den 13den Januarij, geregistreerd sub n°. 8118, met zijne consideratiën een verzoek van een ander classicaal collegie in zijn ressort, het bestuur *Gouda*, om ingelicht te worden nopens de bevoegdheid van den predikant te *Elberfeld*, dr. *H. T. Kohlbrugge*, om bij eene openbare godsdienstoefening in eene Vaderlandsche gemeente der Hervormde kerk voorganger te zijn.

m. Vraag wegens de bevoegdheid van den predikant te *Elberfeld*, dr. *H. T. Kohlbrugge*, om bij openbare godsdienstoefeningen in eene gemeente der Nederlandsche Hervormde kerk voor te gaan.

Is geantwoord, dat de Synodale commissie, hoewel zij anders, aan art. 13 van het Algemeen Reglement zich gedragende, de gevraagde inlichtingen geven zou, in dit geval zich daarvan moest onthouden, naardien de mogelijkheid bestaat, dat zij in een ander karakter geroepen wordt om in deze zaak te beslissen.

n. Ons kwam ter hand eene Ministeriële missive van 20 September, n°. 9, geregistreerd sub n°. 7942, met bijlage, zijnde eene missive van den Minister van Justitie, betreffende de verpligting van predikanten tot het geven van godsdienstonderwijs en het houden van godsdienstoefeningen in de huizen van arrest, in de hoofdplaatsen der arrondissementen gevestigd, zonder daarvoor geldelijke belooning te ontvangen. Dit Ministerieel schrijven hebben wij beantwoord met het navolgende te kennen te geven: dat het ons hoogst aangenaam was, ook uit die missive te zien de zorge der Regering voor de godsdienstige belangen mede der gevangenen, en tevens in de mededeeling daarvan door Zijne Excellentie en aan ons wederom te vinden een bewijs van het belang der bestaande betrekking tusschen het staatsbestuur en dat der kerk, waarop wij steeds hoogen prijs stellen. En gaarne voldeden wij dus aan het verlangen van Zijne Excellentie door mededeeling van onze beschouwingen omtrent hetgeen voorkomt in genoemde missive van Zijne Excellentie den Minister van Justitie; dat wij gaarne erkenden de zedelijke verpligting der predikanten om ook de gevangenen in hunne gemeenten van hunne geestelijke zorgen niet uit te sluiten, maar tevens oordeelden, dat van deze geene diensten kunnen gevorderd worden boven hetgeen elk lid der gemeente van hen verwachten mag, en dat de billijkheid eischt voor buitengewone diensten eene geëvenredigde belooning toe te staan; en zulks te meer omdat de predikanten onzer kerk (doorgaans weinige in evenredigheid tot de grootte hunner gemeente) voor alle zulke buitengewone werkzaamheden niet ten dienste staat de hulp, die Roomsch-katholijke pastoors daartoe hebben in menigerlei geestelijken zonder bepaalde standplaatsen; waarbij wij nog het volgende opmerkten: Zijne Excellentie de Minister van Justitie verlangt voor „de huizen van „arrest, in de hoofdplaatsen der arrondissementen gevestigd (en zulks allezins te regt), het „houden van geregelde godsdienstoefeningen op de godsdienstige feestdagen,” waaronder wel in de eerste plaats zal bedoeld worden elke eerste dag der week Wij meenen dat zulke godsdienstoefeningen immers doorgaans gehouden worden in onderscheidene strafgevangenissen, maar dat dan ook onderscheidene toelagen daarvoor op de begrooting voor het Departement van Justitie zijn uitgetrokken. Zal nu echter datzelfde ook in huizen van arrest plaats hebben, dan dunkt ons, dat daarvoor ook evenzeer eenige toelagen moesten verleend worden, daar toch het meerdere of mindere aantal dergenen, voor welke zulke gemeenschappelijke godsdienstoefeningen gehouden worden, geen onderscheid maakt in het bezwaar en het werk, daaraan voor predikanten en voorgangers verbonden.”

n. Belangen van de godsdienst in de huizen van arrest in de hoofdplaatsen van het arrondissement.

Deze onze beschouwingen aan het oordeel van Zijne Excellentie onderwerpende,

vermeenden wij geheel dit gewigtig belang aan Zijne Excellentie volkomen te mogen toebetrouwen.

o. Dispensatiën van art. 20 reglement godsdienstonderwijs voor den leeftijd.

o. Is gevraagd door het classicaal bestuur *Goes*, bij adres van 20 October, geregistreerd sub n°. 8031, met de vereischte bijlagen voorzien, dispensatie van art. 20 reglement godsdienstonderwijs ten behoeve van *E. de Smit* en *C. de Smit*, te *Wissenkerke*, voor den leeftijd; de eene oud 45, de andere 35 jaren, verklaarden zij beiden reeds drie en een half jaar de opleiding van een predikant te hebben genoten, en is op grond van hunne onbekendheid met den zin van het artikel en van den bijzonderen toestand der zeer uitgebreide gemeente, waar zij wonen en als godsdienstonderwijzers wenschen gevestigd te worden, besloten de verlangde dispensatie te verleenen.

Dezelfde beschikking is genomen op gelijk verzoek van het classicaal bestuur *'s Gravenhage*, dd. 22 November, geregistreerd sub n°. 8066, op gunstig advies van den kerkeraad der Hervormde gemeente aldaar, ten behoeve van mej. *J. W. C. de Gelder*, hulponderwijzeresse bij de Christelijke kinderschool der Bijbelvereeniging aldaar, en is haar alzoo vrijheid verleend, om op drie en dertigjarigen leeftijd tot de opleiding van godsdienstonderwijzeresse te worden toegelaten.

p. Verzoek van den predikant *R. Peaux*, betrekkelijk de bepaling van den leeftijd voor de beroepbaarheid der candidaten tot de H. dienst, in art. 50 van het herzien reglement op de vacaturen, in het belang van zijnen zoon.

p. De predikant *R. Peaux* te *Etten* (provincie *Noordbrabant*) verzoekt, bij missive van 31 Januarij, geregistreerd sub n°. 8131, in het belang van zijnen zoon, die in de maand Augustus zijn examen als candidaat tot de H. dienst wenschte te ondergaan, en den leeftijd slechts van 22 jaren bereikt had, eenig narigt te ontvangen, of er grond van meening bij de Synodale commissie bestond, dat de invoering van het herzien reglement op de vacaturen tot zóólang zou achterblijven, en zoo niet, dat dan de bepaling van 23 jaar in art. 50 voor de beroepbaarheid der candidaten niet toepasselijk mogt worden verklaard. Volgens besluit van 2 Mei gaven wij te kennen, dat wij nog geen voldoenden grond hadden om den tijd der invoering van het nieuwe reglement te bepalen, vermits toen aan de aanvrage van goedkeuring nog geen gevolg door de Regering was gegeven, en dat aan het tweede deel des verzoeks niet kon worden voldaan.

q. Verzoek om alle concepten van herziene reglementen voortaan tot consideratiën aan de kerkeraden te doen toegezonden worden.

q. Een verzoek van den ring *Doesborgh* van 12 September, geregistreerd sub n°. 7975, om bij de Synode voorstellen te doen van wettelijke bepalingen, dat voortaan concepten van herziene reglementen ook aan de consideratiën der kerkeraden zullen onderworpen worden, hebben wij beantwoord met de verklaring, dat het adres bij onze vergadering niet ontvankelijk was, en dat de weg, in deze te volgen, door art. 31 in verband met art. 13 van het Algemeen Reglement werd aangewezen.

r. Verzoek van den predikant te *Hoogeveen* in het belang der gemeente *Hollandsche Veld*.

r. Een verzoek van den predikant te *Hoogeveen* dd. 28 Januarij, geregistreerd sub n°. 8130, was strekkende, om door onze tusschenkomst bij den Minister te bewerken, dat voortaan op geene adressen betrekkelijk de benoeming van een predikant voor de gemeente *het Hollandsche Veld*, zou worden acht geslagen dan die door den consulent of door een ander gequalificeerd persoon zijn gelegaliseerd. Wij hebben geoordeeld aan dit verzoek niet te kunnen of te mogen voldoen, het daarvoor houdende, dat de Synodale commissie, zoo lang de uitoefening der Koninklijke collatieregten op den tegenwoordigen voet

bestaat, geene bevoegdheid heeft om op de vrijheid des Ministers in de voorstelling van de predikanten of candidaten tot de Heilige dienst, beroepbaar volgens kerkelijke verordening ter verkiezing door de gemeente, eenigen invloed als zoodanig uit te oefenen. Van deze beschouwing hebben wij aan den adresant mededeeling gedaan.

s. Wij hebben ons verblijd over de mededeeling van gecommitteerden tot de kerkelijke zaken te ***Bakkeveen*** van 20 September, geregistreerd sub n°. 7944, dat het kerkgebouw voltooid is, en op hun verzoek om medewerking tot verkrijging van een eigen predikant hebben wij hen geraden, zich tot verkrijging van het door hen gewenschte te wenden tot de Hooge Regering, hun belovende dat wij dit belang met alle kracht ondersteunen zouden.

s. Verkrijging van een eigen predikant te *Bakkeveen.*

t. In overweging werd door ons genomen eene missive van het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant* dd. 2 October, geregistreerd sub n°. 8008, volgens verlangen van het classicaal bestuur ***Heusden***, inlichting vragende betrekkelijk het doen van persoonlijke kerkvisitatie in gecombineerde gemeenten, waar afzonderlijke kerkeraden bestaan, en de kerk- en diaconiegoederen afzonderlijk worden beheerd, en de uitslag is geweest, gelijk ook door ons is te kennen gegeven, met het oog op art. 2 van het reglement op de kerkvisitatie, dat zij, ook de persoonlijke, overal moet geschieden, waar afzonderlijke kerkeraden bestaan, al hebben zij dan ook denzelfden predikant.

t. Persoonlijke kerkvisitatie in gecombineerde gemeenten.

u. De predikant te ***Warmond***, de heer ***W. M. Kooij***, stelde ons voor, bij missive van 12 November, geregistreerd sub n°. 8052, of het, vooral in dezen tijd, niet wenschelijk moest voorkomen, het archief van het voormalig dusgenaamd geestelijk kantoor te trachten op te sporen. Een stuk legde hij copijelijk over, daartoe betrekking hebbende, tot plaatsing in de „kerkelijke courant” en in „de Fakkel” bestemd. Wij verzochten hem voorloopig tot die openbare bekendmaking niet over te gaan, hem de verzekering gevende, dat wij niet verzuimen zouden in het werk te stellen al wat door ons bevonden zou worden mogelijk te zijn. Daartoe noodigde onze vergadering in het najaar al hare leden uit, om, elk in zijnen kring met de opsporing van hetgeen te dien opzigte voor hem beschikbaar zou zijn, zich bezig te houden. In de voorjaarsvergadering bleek de uitkomst niet aan den wensch te beantwoorden. De mededeelingen van sommige leden waren zeker niet van gewigt ontbloot, maar geene werden ontvangen, die tot bepaalde resultaten leidden; de moeijelijkheid eener voldoende nasporing werd krachtig gevoeld, en de vergadering begreep ten slotte, van alle verdere bemoeijingen in deze te moeten afzien, hetwelk zij aan den adressant heeft berigt.

u. Opsporing van het archief van het voormalig dusgenaamd geestelijk kantoor.

v. Door het classicaal bestuur werden ons, bij missive van den 3den April, met aanbeveling door het provinciaal kerkbestuur ***Gelderland*** toegezonden, bij conductoire van den 6den Mei, geregistreerd sub n°. 8186, in betrekking tot de vicarijgoederen te *Tuil* twee vragen voorgesteld:

v. Vicarijgoederen te *Tuil.*

1°. Of en hoe verre de predikant der gemeente ***Tuil*** geacht kan worden aanspraak te hebben op een gedeelte der inkomsten van gezegde goederen; en

2°. Of er, indien zulke aanspraak mogt bestaan, eenig middel zij, bijv. de tusschenkomst van het Ministerieel departement, om die aanspraak te doen gelden.

Op deze vragen hebben wij in hoofdzaak geantwoord:

vooreerst, dat, vermits bij de missive niet een enkel stuk is gevoegd of eenig bewijs is geleverd, waaruit het eigendom en de bestemming der bedoelde vicarijgoederen kunnen gekend worden, het ons niet mogelijk was te beoordeelen, of de predikant van *Tuil* geacht kan worden eenige aanspraak op een gedeelte der inkomsten te hebben, en dat, vermits het daarenboven hier geldt een advies over een regt van eigendom, hetwelk naar de burgerlijke wet moet worden gegeven, het ons voorkwam, dat de vraag ter beantwoording diende gerigt te worden aan een desbevoegde, bij voorkeur aan een regtsgeleerde;

ten andere, dat wij adviseerden, om, indien het bij nader onderzoek blijken zou, dat de predikant van *Tuil* aanspraak heeft op een gedeelte der inkomsten van de bedoelde vicarijgoederen, die aanspraak, nadat eene poging bij de rentmeesters tot erkenning van dit regt vruchteloos zal zijn aangewend, die aanspraak ter beslissing te brengen bij den burgerlijken regter, omdat de tusschenkomst van het Ministerieel departement in zoodanig regtsgeschil, naar onze meening, te vergeefs zou worden ingeroepen.

w. Beheer van de pastorijgoederen te *Blijham*.

w. Uwe commissie heeft, bij Ministeriële marginale dispositie van 13 Mei, n°. 9, geregistreerd sub n°. 8294, ten fine van consideratiën en advies, ontvangen eene missive van het provinciaal collegie van toezigt enz. in *Groningen*, dd. 1 Mei, strekkende om het verzoek van de kerkvoogdij der gemeente *Blijham*, dat door den Koning mogt worden bepaald, dat zij zal blijven in het genot der administratie van de pastorijlanden op den tegenwoordigen voet, tot dat daaruit zal worden verkregen de som van *f* 6,000, vereischt tot het bouwen eener pastorij, of, indien dit niet kan worden toegestaan, dat alsdan, even als te *Nieuweschans*, jaarlijks gedurende twaalf jaar aan de kerk worde uitgekeerd de som van *f* 500, om dit verzoek, althans voor het tweede gedeelte, zoo noodig onder gewijzigde bepalingen te ondersteunen. Het is aan Uwe commissie niet ontgaan, dat dit stuk, behalve door den president, door den secretaris van het collegie van toezigt onderteekend is, doch door laatstgenoemde met uitdrukkelijke bijvoeging „als secretaris." Tevens was daarbij gevoegd het advies van het classicaal bestuur *Winschoten*, ter zake hetzelfde adres gegeven aan het collegie van toezigt dd. 2 April, het adres aan den Koning van de kerkvoogdij te *Blijham* dd. 6 Maart, en eindelijk een afschrift van de afwijzende dispositie op een vroeger adres van de kerkvoogdij aan den Koning dd. 7 Februarij, eveneens strekkende om van Zijne Majesteit de vergunning te verkrijgen, dat de administratie in het genot der pastorijgoederen mogt blijven op denzelfden voet.

Den inhoud dezer stukken rijpelijk overwogen hebbende, is door ons het volgende aan den Minister geantwoord:

1°. Dat bij de Nederlandsche Hervormde kerk als beginsel is aangenomen en vastgesteld, dat al de voordeelen, aan eene predikantsplaats verbonden, om het even of die iets meerder of minder zijn, door den tijdelijken predikant moeten worden genoten; terwijl het classicaal bestuur verpligt is om toe te zien, dat, overeenkomstig dit beginsel, de nieuw te beroepen predikant te geenerlei oorzake of op geenerlei wijze worde bekort.

2°. Dat de commissie zich daarom grootelijks verblijdt over de afwijzende dispositie van Zijne Majesteit op het vroegere adres van kerkvoogden te *Blijham*, met bijvoeging der verordening, dat al de pastorijgoederen, zonder eenige uitzondering, aan den te beroepen predikant moeten worden overgelaten, ten einde die zelf te beheeren en de inkomsten daarvan te genieten, als zijnde deze dispositie gegrond op hetzelfde beginsel, en strekkende om het te handhaven.

3°. Dat de Synodale commissie zich zonder eenig voorbehoud conformeert met het advies van het classicaal bestuur van *Winschoten*, betreffende het onderhavige adres van kerkvoogden te *Blijham*, en strekkende ten betooge, dat ook het tweede gedeelte van hun verzoek niet moet worden toegestaan.

4°. Dat de commissie, zonder de argumenten, die het collegie van toezigt bezigt ter ondersteuning van het verzoek van adressanten, op den voet na te gaan en in hunne waarde of onwaarde te ontvouwen, en zich alleen aan de zaak ten principale houdende, evenmin de wijziging, door het collegie van toezigt in het plan ter verkrijging van de benoodigde *f* 6,000 uit de pastorijgoederen voorgesteld, kan goedkeuren, als het plan van kerkvoogden zelve, eenvoudig om deze reden, dat daardoor het bovengenoemde beginsel evenzeer zou worden aangetast, en hoewel op wat gemakkelijker wijze, toch krachteloos zou worden gemaakt.

5°. Dat de commissie, voor zoover de gemeente van *Blijham* bij haar bekend is, geen den minsten grond heeft om te twijfelen of deze, bij goeden wil en verstandig overleg, in staat zij de kosten van eene nieuwe pastorij zelve te dragen; terwijl in geval het mogt blijken, dat zij daartoe niet bij magte was, haar even bereidwillig als aan elke andere hulpbehoevende gemeente het tekort uit de daartoe bestaande algemeene fondsen zou worden verstrekt.

Om al welke redenen de Synodale commissie zich ten duurste verpligt gevoelde Zijne Excellentie te adviseren, het daarheen te willen rigten, dat Z. M. de Koning, persisterende bij Hoogstdeszelfs vroegere dispositie, ook dit verzoek van kerkvoogden, notabelen en kerkeraad der gemeente *Blijham* wijze van de hand.

De heer *Evertsz* heeft aanteekening in de notulen verlangd, dat hij met dit advies zich niet vereenigd heeft.

x. Uwe commissie heeft van den Minister, bij apostille van 1 Mei 1857, n°. 14, geregistreerd sub n°. 8237, ten fine van consideratiën en advies ontvangen een adres aan Zijne Majesteit van *Martinus Coenen*, predikant der Hervormde gemeente te *Gent* in *Overbetuwe*, daarbij van Zijne Majesteit verzoekende: „ dat het Hoogstdenzelven moge behagen, „ met tenietdoening, zooveel noodig, van het besluit van het provinciaal collegie van toe- „ zigt over de kerkelijke administratie der Hervormden in *Gelderland*, van den 10den April „ 1856, n°. 159, te bevelen, dat de bedoelde *f* 255.55½ ten laste der Hervormde ge- „ meente te *Gent* moeten verblijven, en gevolgelijk aan den requestrant alsnog behoort „ terug gegeven te worden de som van *f* 158.55½, tot slot van de door hem in 1850 „ abusivelijk betaalde kosten eener buitengewone verhooging en verzwaring van den dijk *x*. Pastoralia te *Gent*.

„ onder *Gent*, waarin twee vakken dijks, toebehoorende aan de pastorij, zijn gevallen", met het daarbij afwijzend advies van het provinciaal collegie van toezigt over de kerkelijke administratie der Hervormden in *Gelderland*.

Drie vragen kwamen hier ter beantwoording in aanmerking:

1°. Behooren de hier bedoelde buitengewone herstellingen te worden gedragen door de pastoralia, of wel door de kerkvoogdij der kerkelijke gemeente?

2°. Zoo zij niet kunnen komen ten laste der kerkvoogdij, moet dan de tijdelijke predikant voor elk geval dien last alleen dragen?

3°. Welken invloed heeft de goedkeuring der kerkvoogdijbegrooting van 1855, waarbij een gedeelte dier uitgaven is gebragt ten laste der kerkvoogdij en dit dien ten gevolge reeds is uitbetaald, op den stand der zaak?

1°. Naar het oordeel der commissie behoorden de bedoelde buitengewone uitgaven te worden gedragen door de pastoralia, zoo als door het collegie van toezigt enz. in *Gelderland* te regt wordt beweerd.

Het tegendeel, hetwelk door den adressant wordt beweerd, berust op de stelling, dat het genot der pastoralia door den tijdelijken predikant is een gewoon vruchtgebruik. Ware dit zoo, dan nog zoude kunnen worden gevraagd, of de hier bedoelde uitgaven voor buitengewone verhooging en verzwaring van dijkvakken, waarmede de pastoralia zijn bezwaard, wel zoo uitsluitend zouden komen ten laste van den eigenaar als door den adressant wordt beweerd, daar toch, volgens art. 844 Burgerlijk Wetboek, ten aanzien der buitengewone lasten, waarmede het goed bij vruchtgebruik mogt worden bezwaard, wel is waar de eigenaar is verpligt om ze te betalen, doch de vruchtgebruiker is gehouden, hem de interessen daarvan gedurende het vruchtgebruik te voldoen.

Maar ofschoon toegevende, dat het tijdelijk genot der pastoralia zeer veel overeenkomst heeft met het vruchtgebruik, zoodat zelfs *Huber* (Hed. regts, I II D B 55 n°. 21) en anderen ten aanzien der pastoralia den predikant qualificeren als vruchtgebruiker, en zelfs ten opzigte der pastorijgoederen in *Gelderland* bij § 3 van art. 48 van het reglement op de administratie der kerkelijke goederen aldaar (*Hooijer*, pag. 224) is voorgeschreven: „ dat kerkvoogden, zoo noodig, moeten zorgen, dat door den genothebbende, naar art. 831 „ Burgerlijk Wetboek, zekerheid voor het goed gebruik der goederen worde gesteld", is echter dit tijdelijk genot geen eigenlijk gezegd vruchtgebruik. Want ofschoon ook dit regt, volgens art. 805, bij opvolging door meerdere bepaalde personen kan worden genoten, is dit echter beperkt tot bepaalde personen, en kan, volgens art. 857, vruchtgebruik aan een zedelijk ligchaam niet langer dan voor dertig jaren worden toegestaan; en keert derhalve het genot der zaak ééns terug tot den eigenaar, die zich nimmer dan slechts tijdelijk tot den blooten eigendom ziet beperkt.

2°. Hieruit volgt echter nog niet, dat de tijdelijke predikant zoodanige buitengewone lasten alleen zou moeten dragen.

Die lasten toch kunnen zeer groote sommen bedragen. De tijdelijke predikant kan kort daarop ophouden predikant in de gemeente te zijn. Onbillijk zoude het zijn dien last niet op de pastoralia, maar alleen op hem te doen drukken.

Vermits evenwel de kerkvoogdij evenmin daarmede kan worden belast, is het billijk, dat deze zich bepale tot het voorschieten dier buitengewone uitgaven, des noods bij wijze van geldopneming; met dien verstande, dat de tijdelijke predikant zóólang jaarlijks bijdrage tot rente en aflossing, tot dat alles zal zijn afbetaald.

3°. De goedkeuring der kerkvoogdijbegrooting (niet der kerkvoogdijrekening), waarop zoodanige buitengewone uitgaven zijn gebragt ten laste der kerkvoogdij, kan, wanneer mogt blijken, dat dit bij vergissing is geschied, aan hare regten niet praejudiciëren; en zoude zij derhalve zijn geregtigd het onverschuldigde, des noods conditione indebiti terug te vorderen.

Naar aanleiding dezer overwegingen meende de Synodale commissie Zijne Excellentie te moeten adviseren tot afwijzing van des adressants verzoek zoo als het ligt, onverlet zijne bevoegdheid, zich met kerkvoogden zijner gemeente te verstaan, tot het bekomen van een allezins billijk voorschot, onder voorwaarde van rente en van aflossing door den tijdelijken predikant binnen een voegzaam getal jaren.

De heer *Evertsz* heeft in de notulen doen aanteekenen, dat hij met al de beschouwingen sub 1°. niet heeft ingestemd.

ij. Ontvangen zijnde eene missive van den heer *P. Opperdoes Alewijn*, dd. 29 October, geregistreerd sub n°. 8035, waarbij een plan wordt aangeboden voor de oprigting eener maatschappij tot onderlinge verwaarborging van kerkelijke gebouwen tegen brandschade, zijn wij, na daarvan kennis genomen en deswegens beraadslaagd te hebben, tot het besluit gekomen, om het plan bij Uwe vergadering over te leggen zonder eenig advies.

ij. Plan van onderlinge brandwaarborgmaatschappij voor kerkelijke gebouwen.

De heeren *Witkop*, *Hugenholtz* en *Boers* hebben aanteekening in de notulen doen geschieden, dat zij met dit besluit zich niet vereenigd hebben.

z. Wij ontvingen een adres van den kerkeraad te *Koudum*, dd. 17 Mei, geregistreerd sub n°. 8808, waarbij vernietiging, zoo het heette, werd gevraagd van eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur *Friesland*, waardoor hij zich bezwaard achtte. Bij inzage van de beslissing van het kerkbestuur werd het ons kennelijk, dat zij niet als eene regterlijke uitspraak, gelijk zij door het bestuur is gequalificeerd, doch als eene beslissing en handeling van een hooger bestuur ten opzigte van een lager moet worden aangemerkt, en oordeelende, dat de bezwaren van den kerkeraad, als gerigt tegen de handeling van het provinciaal kerkbestuur, bij het in rang volgend collegie, de Synode, of, in hare plaats, de Synodale commissie, krachtens art. 14 van het Algemeen Reglement, behoorden, hebben wij ons tot de behandeling der aangelegenheid bevoegd verklaard, doch daar bij het inkomen van het stuk de werkzaamheden der voorjaarsvergadering ten einde liepen, hebben wij goed gedacht, tot Uwe vergadering haar over te brengen, en daarvan den kerkeraad kennis gegeven. Bij de behandeling dezer zaak heeft de heer *Hugenholtz*, van wege zijne betrekking tot meer genoemd kerkbestuur, de vergaderzaal verlaten.

z. Bedenking van den kerkeraad te *Koudum* tegen eene handeling van het provinciaal kerkbestuur *Friesland*.

aa. Verzoek van het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, betrekkelijk de restitutie der kosten in zake de kerkelijke procedure tegen den predikant *J. Buddingh*.

aa. Aan het provinciaal kerkbestuur *Noordbrabant*, hetwelk in zijne missive van 2 October, geregistreerd sub n°. 8014, zijn verlangen uitdrukte, dat wij de klagers in zake de kerkelijke procedure tegen den predikant *J. Buddingh* tot de betaling der kosten brengen zouden, hebben wij te kennen gegeven, dat, vermits bij de Synodale commissie den klagers geen kosten zijn in rekening gebragt, het hier dus alleen geldt de kosten, in eersten aanleg bij het bestuur gevallen, waaruit volgen moest, dat wij op de aanvrage voor alsnog geen bepaald antwoord geven konden, *vooreerst* omdat het der commissie niet gebleken is, dat de klagers onwillig zijn om de kosten te voldoen, en *ten tweede* omdat de commissie, indien het ook van hare bevoegdheid mogt gerekend worden de kosten te begrooten en te doen invorderen, zij daartoe bij het ontbreken van de vereischte stukken thans niet bij magte is. Wij hebben het bestuur in overweging gegeven de zaak in der minne te vereffenen, met te kennen geving, dat bij onverhoopte zwarigheden, die toch wel door goed en voorzigtig beleid zullen kunnen voorgekomen worden, een nader bepaald verzoek aan de Synodale commissie kan worden gedaan.

bb. Klagt van den predikant *J. Buddingh* over een abusief berigt in de Synodale Hand. van 1856.

bb. Eene missive van den predikant *J. Buddingh* te *St. Oedenrode*, dd. 28 April, geregistreerd sub n°. 8226, zich beklagende over een abusief berigt in het rapport over de kerkvisitatie, in de Synodale Handelingen van 1856, blz. 36 voorkomende, brengen wij over tot de Hooge Kerkvergadering, als eene zaak betreffende, die haar aangaat.

cc. Gelijke klagt van den predikant *H. Potholt van Dorp*.

cc. Eveneens beklaagde zich de predikant *H. Potholt van Dorp* te *Veghel*, bij missive van 14 April, geregistreerd sub n°. 8192, over het berigt voorkomende in Bijl. A blz. 19, Synodale Handelingen 1856, de kerk te *Erp* betreffende, als strijdig met de waarheid, en verzocht hij, dat wij tot handhaving van zijne eer, in tegenspraak met het berigt, door het classicaal bestuur *Eindhoven* gegeven, ter kennisse van Uwe vergadering zullen brengen, dat gemeld bestuur op eene onredelijke wijze eenig berigt van den kerkeraad van *Veghel* c. a. had begeerd omtrent eene zaak, waarover het geen berigt had gevraagd; en voorts inzonderheid, dat hetgeen gemeld bestuur opmerkt aangaande zijne verpligting om, *krachtens zijne beroeping*, in *Erp* jaarlijks een bepaald aantal predikbeurten waar te nemen, zoodra daartoe een geschikt gebouw voorhanden wezen zou, zulks geheel en al strijdig is met de waarheid, daar deze zijne verpligting alleen voortvloeit uit zijne eigene, op den 26sten December 1837 vrijwillig gegeven toestemming, welke hij nooit herroepen of getracht heeft te ontduiken, blijkens het adres van manslidmaten van *Erp* aan Z. M. den Koning, van 17 Maart 1838, en het Koninklijk besluit van 24 October 1840, n°. 12; en eindelijk dat van dit bovenstaande in de gedrukte Handelingen der Synode dezes jaars worde melding gemaakt.

Wij brengen dit verzoek tot Uwe vergadering over, met de verklaring, dat wij geoordeeld hebben, zonder een onderzoek in te stellen, hiermede te mogen volstaan, als in zóó verre met de bedoelingen van den adressant overeenkomende, dat hij zich voor de Synode en voor de geheele kerk verantwoord heeft.

dd. Bezwaren tegen het kerkbestuur *Limburg*, met opzigt tot zijne handelingen, den predikant *Begemann* te *Roermond* betreffende.

dd. Er zijn bij de Synodale commissie ingekomen drie verschillende stukken met bijlagen, allen betrekking hebbende op den predikant *Begemann*, te *Roermond* c. a., ten bezware van het kerkbestuur *Limburg*.

Het eerste is eene missive van 10 Februarij 1857, geregistreerd sub nº. 8139, waarin genoemde predikant *Begemann* zich tegen het kerkbestuur *Limburg* beklaagt over „niet „nakoming van kerkelijke reglementen, met name van art. 8 van het reglement op de uit„oefening van kerkelijk opzigt en tucht."

De zaak was deze. In eene kerkeraadsvergadering was de predikant *Begemann* door sommige leden des kerkeraads beschuldigd geworden, dat hij het krankenbezoek verwaarloosde en ook het catechetisch onderwijs verzuimde. Nu verzocht ds. *Begemann* het kerkbestuur van *Limburg*, dat deze beschuldigers mogten worden opgeroepen om hunne beschuldiging te staven. Dit verzoek werd afgewezen, bij een besluit des kerkbestuurs, waarvan afschrift in originali bij de missive gevoegd is, en wel op grond, dat noch een enkel lid eener vergadering, noch ook de meerderheid der leden door een hooger collegie kan worden opgeroepen om bewijzen te leveren voor de gegrondheid zijner uitgebragte meening, zoolang namelijk — want dit wordt stilzwijgend hierbij voorondersteld — zoolang dergelijke beschuldiging niet in formele aanklagte overgaat.

Hierover nu beklaagde zich ds. *Begemann* bij de Synodale commissie. Hij meende dat het kerkbestuur door dit besluit tegen de kerkelijke reglementen, met name tegen art. 8 van het reglement voor opzigt en tucht gehandeld heeft, daar dit artikel den kerkelijke besturen voorschrijft, zoodanige bezwaren, als waarvan ds. *Begemann* meende, dat ook hier sprake is, te onderzoeken, hetzij tot bestraffing van den schuldige, hetzij ter handhaving van de eer des onschuldigen. Hij verzocht daarom, dat de Synodale commissie het genoemde kerkbestuur tot de orde zou verwijzen, en drong dit verzoek aan met de opmerking, dat het kerkbestuur door deze handelwijze de leden des kerkeraads van *Roermond* aanmoedigt, om zich tegen hunnen predikant te bezwaren, en dat het alzoo de betamelijke eensgezindheid, orde en liefde in die gemeente tegenwerkt.

De tweede missive is van den 12den Februarij 1857, geregistreerd sub nº. 8140, waarin dezelfde predikant zich over hetzelfde kerkbestuur beklaagt al wederom ter oorzake van „niet nakoming der kerkelijke reglementen." Hij was namelijk door éénen ouderling en drie diakenen zijner gemeente bij het kerkbestuur van *Limburg* aangeklaagd geworden daarover, „dat hij gedurende 25 à 30 jaren figuranten in den kerkeraad had gebragt, die hij naar zijnen wil kon doen draaijen, waardoor alles was in de war geraakt en vele kapitalen spoorloos waren verdwenen; voorts, dat hij niet alles eerlijk en met orde had gedaan, dat hij het krankenbezoek en catechetisch onderwijs verzuimde, dat hij onverschillig was bij het overgaan van Protestanten tot de Roomsche kerk enz. enz."

Het kerkbestuur stelde dit bezwaarschrift tot een onderwerp van overweging en nader onderzoek, echter niet naar het reglement van opzigt en tucht, maar naar dat van het ongevraagd ontslag van predikanten.

Hierover schijnt ds. *Begemann* zich bij het kerkbestuur bezwaard te hebben, met bijvoeging dat het tegen zijn belang was, zijn pensioen te vragen, en dat hij dit ook niet zou doen.

Daarop ontving hij een schrijven van het kerkbestuur dd. 17 Januarij 1857, in originali hierbij gevoegd, waarin het hem kennis geeft, dat het de klagt van den éénen ouderling en de drie diakenen, zoo als zij daar was liggende, niet ontvankelijk had geoordeeld, omdat art. 1 van het reglement op het ongevraagd ontslag van predikanten de bevoegdheid tot het inbrengen van klagten of bezwaren niet aan diakenen, maar aan de ouderlingen toekent, terwijl de memorie van bezwaren tegen ds. *Begemann* slechts door éénen ouderling onder-

teekend was; voorts, dat het besloten had zelf de bezwaren tegen ds. *Begemann* in behandeling te nemen, eveneens op grond van het genoemde art. 1; eindelijk, dat het kerkbestuur hem, ds. *Begemann*, eene maand uitstel geeft, opdat hij zijn emeritaat aanvrage en daarvan bij het kerkbestuur doe blijken.

Naar aanleiding nu van deze missive beklaagde zich de predikant *Begemann* bij de Synodale commissie over meer dan één verkeerdheid, die hij in de handelwijze van het kerkbestuur te dezer zake meende op te merken, waarvan de hoofdzaak echter deze was: dat het kerkbestuur de bezwaren tegen hem, ds. *Begemann*, ingebragt, ter behandeling genomen heeft naar het reglement op het ongevraagd ontslag van predikanten, en niet, zoo als hij meende dat het kerkbestuur had behooren te doen, naar het reglement voor opzigt en tucht; op grond van welk een en ander hij de Synodale commissie verzocht, het kerkbestuur van *Limburg* tot nakoming der kerkelijke reglementen te willen verwijzen; en drong dit verzoek aan met de opmerking, dat het kerkbestuur blijkbaar dezen weg heeft ingeslagen ten einde de klagers tegen den beklaagde aan te moedigen, en alzoo in zijne gemeente twist en tweedragt te stoken; terwijl hij daarenboven uit de handelwijze en de missive van het kerkbestuur meende te moeten afleiden, dat zijne veroordeeling bepaald is, en hij dus op geene regtvaardigheid kan staat maken.

Het derde bezwaar is bij missive van 4 Maart 1857, n°. 8154, bij de Synodale commissie ingediend, onderteekend door twee ouddiakenen en door den predikant van *Roermond*, eveneens gerigt tegen het kerkbestuur van *Limburg*, over niet naleving van kerkelijke reglementen.

Twee oudleden van den kerkeraad hadden zich namelijk met den predikant gewend tot genoemd kerkbestuur met bezwaar tegen eenige leden van den tegenwoordigen kerkeraad, om reden dat deze den predikant bij dat kerkbestuur hadden aangeklaagd op eene wijze, die zij meenden, dat ook voor hen. oudleden van den kerkeraad, lasterlijk en eerrovend was, van welke aanklagte reeds in het tweede gedeelte van ons rapport in deze de hoofdinhoud is opgegeven. Het kerkbestuur had daarin echter geen ergerlijk wangedrag of misdraging gevonden, daar toch de genoemde bezwaren alleen den predikant golden, en de uitdrukkingen daarbij gebezigd, niet gebruikt waren om vroegere kerkeraadsleden, hoewel daarbij genoemd, te beleedigen of te minachten. Het had daarom ook niet volgens artt. 2, 7 en 8 van het reglement voor kerkelijk opzigt en tucht met deze aanklagers gehandeld, maar de stukken, behelzende deze bezwaren, aan den predikant zelven gezonden, opdat deze zich zou kunnen verdedigen. Nu had evenwel de predikant zelf deze stukken aan de daarin genoemde oudleden van den kerkeraad medegedeeld; dàt noemt het kerkbestuur ergerlijk, daar deze mededeeling tot niets leiden kon, dan om twist en tweedragt in de gemeente te stichten. Dit een en ander werd aan adressanten door het kerkbestuur gerescribeerd bij missive 7 Januarij 1857, in originali hierbij gevoegd, en het is de inhoud van deze missive waartegen adressanten opkomen, en op grond waarvan zij zich tegen het kerkbestuur van *Limburg* bezwaarden over niet nakoming van kerkelijke reglementen. Hierbij moeten wij opmerken dat een der beide oudleden van den kerkeraad in den loop des geschils was teruggeweken, en door een ander oud lid des kerkeraads was vervangen.

Alvorens over deze stukken, naar de voorlichting eener bijzondere commissie, te beraadslagen, rees de vraag in den boezem der vergadering, of het van de bevoegdheid was der Synodale commissie in deze te handelen.

Op deze incidentele vraag riepen wij in het onderzoek en advies van een drietal onzer leden, die zonder verwijl een rapport bij ons ter tafel bragten, hetwelk wij gemeend hebben in zijn geheel te moeten opnemen in ons verslag aan Uwe vergadering. Het was luidende:

„ Uwe commissie, benoemd in de zitting van den 11den dezer, ten einde te onderzoeken of de Synodale commissie moet worden geacht te behooren tot de kerkbesturen, bedoeld in art. 14 van het Algemeen Reglement en alzoo bevoegd is te beoordeelen de klagten over besluiten door kerkelijke besturen bij haar ingezonden, heeft de eer het navolgende te rapporteren.

„ 1°. Uit den geest en de strekking der bepalingen, voorkomende in het Algemeen Reglement, blijkt, dat, hoewel de Algemeene Synodale commissie niet met name onder de kerkelijke besturen in art. 4 moge zijn opgenoemd, zij echter onder deze moet worden geacht te behooren. Aan haar zijn opgedragen, volgens art. 66 de belangen der Nederlandsche Hervormde kerk gedurende den tijd dat de Synode, aan wie het bestuur dier kerk is toevertrouwd, niet vergadert. Zij treedt alzoo in de plaats van dit bestuur.

„ Zij is een collegie onmiddellijk uitgaande en in betrekking staande tot de Synode. Zij heeft de behandeling van die zaken, welke tot de bevoegdheid der Synode behooren, doch spoed mogten vorderen, art. 70. Nog duidelijker wordt hare bevoegdheid tot het bestuur en hare in de plaats treding van het Hooge Kerkbestuur aangewezen.

„ 2°. Uit de laatste alinea van art. 14, waarbij zij met name wordt genoemd dat bestuur, aan hetwelk, de Synode niet vergaderd zijnde, de kennis wordt gegeven van de bij dat artikel bedoelde klagten. „ In dit laatste geval", te weten wanneer de zaak waarover wordt geklaagd, bij einduitspraak niet meer zou kunnen worden in haar geheel gebragt, „ wordt „ hiervan onverwijld kennis gegeven zoo aan het bestuur, waarover men zich beklaagt, als „ aan het bestuur, waarbij de eindbeslissing behoort, en als dit laatste de Synode is, dan „ in den tusschentijd dat zij niet is vergaderd, aan de Algemeene Synodale commissie."

„ 3°. Uit de vergelijking van art. 14 met art. 15 kan worden aangetoond, dat de Algemeene Synodale commissie, door te beslissen over de klagten betreffende de besluiten van kerkelijke besturen, niet in strijd handelt met haar karakter van regter van cassatie.

„ In art. 14 wordt gehandeld niet over beslissingen van kerkelijke collegiën, noch over hooger beroep van die beslissingen, maar van klagten over besluiten genomen door kerkelijke besturen. Bij eene aandachtige lezing dier beide artikelen is het duidelijk, dat in beide van elkander verschillende zaken zijn bedoeld en geregeld. Art. 14 voorziet in eene gelegenheid om bij een hooger bestuur te kunnen verzoeken eene herziening van een genomen besluit. In dit artikel worden dan ook niet gevonden de woorden *hooger beroep* en *appèl*; maar de woorden *hooger te beklagen*. De daar voorkomende uitdrukkingen *einduitspraak* en *eindbeslissingen* kunnen dan ook geene andere beteekenis hebben dan die van *beslissing op het hooger ingesteld beklag*. Terwijl daarentegen in art. 15 steeds worden aangetroffen de woorden *hooger beroep*, *appèl*, *vernietiging*, alle welke te kennen geven dat er alleen sprake is van zoodanige uitspraken en beslissingen, die in het burgerlijke vonnissen worden genoemd. Zoo wordt ook in art. 63 van ditzelfde reglement gezegd, dat de regtsprekende magt der Synode wordt uitgeoefend naar art. 15, waarbij voorzeker art. 14 had dienen te

zijn gevoegd, zoo men bij dit artikel eveneens de regtsprekende magt der Synode had bedoeld en op het oog had gehad. Dat dit onderscheid tusschen de genoemde artikelen inderdaad aldus is in acht genomen, moge ook daaruit blijken, dat bij een tegenovergesteld gevoelen, in de beide artikelen over dezelfde zaak niet alleen zoude zijn gehandeld, maar daarenboven art. 14 eene bepaling zoude bevatten in strijd met art. 15. Immers in het eerstgenoemd art. 14 zoude dan zijn voorgeschreven, dat, indien de Synode niet is vergaderd, aan de Synodale commissie kennis moest worden gegeven van die zaken, waarover men zich in hooger beroep bij de Synode zoude moeten wenden, en alzoo hooger beroep had ingesteld, terwijl daarentegen in art. 15 wordt voorgeschreven, dat door de Synode de zaken in hooger beroep moeten worden behandeld, bij welke vergadering derhalve volgens dit artikel het hooger beroep moet worden aangebragt, en niet bij de Synodale commissie.

„ 4°. Ten laatste meent Uwe commissie, dat deze hare zienswijze sedert de invoering van het Algemeen Reglement steeds door de Synode is gedeeld, daar deze kerkvergadering telken jare eene menigte beslissingen, door de Algemeene Synodale commissie genomen op de klagten over besluiten van kerkelijke besturen, heeft goedgekeurd en daardoor bekrachtigd. Uit deze herhaaldelijk verleende goedkeuring ontspruit voor haar niet alleen de bevoegdheid maar ook de verpligting, om dienzelfden uitleg aan de genoemde artikelen te geven tot dat door de Synode, van wie zij onmiddellijk uitgaat en met wie zij in betrekking staat, daaraan eene andere uitlegging zal zijn gegeven.

„ Aangezien nu de adressant zich heeft beklaagd, niet over eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur, maar over een besluit van die vergadering, waarmede hij vermeent niet te kunnen instemmen, en alzoo aan Uw oordeel is onderworpen, niet de gegrondheid van het besluit, maar alleen de vraag of het voornoemde bestuur bevoegd was te besluiten zooals het heeft in deze gedaan, zoo is Uwe commissie van oordeel, dat het bezwaar tegen dit besluit, waarbij geene aanklagte is beslist en waarbij niet over hare gegrondheid is geoordeeld, te regt door Uw Hoog Eerw. in overweging kan worden genomen.

„ Eindelijk is Uwe commissie verpligt Uw Hoog Eerw. mede te deelen, dat één harer leden zich met alle voorgaande beschouwingen en deze explicatie van het reglement niet heeft kunnen vereenigen, maar van oordeel is, dat aan de commissie niet toekomt te beslissen op de klagten betreffende de besluiten van kerkelijke besturen. „

De vergadering vereenigde zich met de beschouwingen van de meerderheid in de commissie, en de heer *Hugenholtz* deed in de notulen aanteekenen, dat hij met dit besluit niet heeft ingestemd.

Hierna hebben wij besloten:

In betrekking tot eerstgemelde missive aan den predikant *Begemann* te antwoorden, dat wij niet ontveinzen mogten, dat wij over dit bezwaar ons verwonderd hebben, daar het ons voorkwam, dat het kerkbestuur *Limburg* zijne handelwijze, in deze gevolgd, door de aangevoerde gronden volkomen duidelijk heeft geregtvaardigd, en er geen haarbreed van de orde is afgeweken.

Vooreerst wordt art. 8 reglement voor kerkelijk opzigt en tucht van aanklagte gesproken, waarmeê eene beschuldiging, in eene kerkeraadsvergadering door één of meer leden, in den vorm van meening of oordeel uitgebragt, niet gelijk gesteld noch verward moet worden. Ten tweede geeft genoemd art. 8 het regt aan het kerkelijk bestuur, om zoodanig bezwaar als

waarvan hier sprake is, al of niet nader te onderzoeken, naar eigen oordeel. En wanneer eindelijk het kerkbestuur afwijzend beschikte op het verzoek van den predikant *Begemann* tegen de leden van zijnen kerkeraad, dan moest het, in stede van eensgezindheid, orde en liefde in de gemeente van *Roermond* c. s. tegen te werken, veeleer geacht worden, dezen met beleid te hebben willen bevorderen.

Ook aan het verzoek in de tweede missive meenden wij dat niet kon worden voldaan, en wel voornamelijk om deze eenvoudige doch alles afdoende reden, dat het in de stukken aan bewijzen ontbreekt ter voldoende staving van de meening, dat het kerkbestuur *Limburg niet* in zijn regt was, toen het op de onderhavige zaak het reglement op het ongevraagd ontslag van predikanten, en *niet* dat voor kerkelijk opzigt en tucht toepaste, terwijl, zoolang deze bewijzen niet geleverd zijn, het kerkbestuur geacht moet worden niet noodig te hebben tot nakoming der kerkelijke reglementen in deze zaak verwezen te worden. Deze beschouwing heeft den inhoud uitgemaakt van het antwoord aan den predikant *Begemann* te *Roermond* op zijn tweeden brief.

Bij de derde missive vestigden wij evenmin als bij de twee eerstgenoemde onze aandacht op vele bijzonderheden, daarin voorkomende, doch alleen op de zaak ten principale, en oordeelden, dat het kerkbestuur *Limburg* in zijn regt was, toen het de leden des kerkeraads te *Roermond* niet ter verantwoording riep over 't geen zij, bij hun beklag over den predikant, omtrent eenige oudleden van den kerkeraad aanvoerden, als hebbende zij dit niet aangevoerd, om hen te beleedigen of te doen minachten, veel minder om *hen* bij het kerkbestuur *aan te klagen*, maar om hunne bezwaren tegen den predikant bloot te leggen.

Wij hebben in dezer voege aan de belanghebbenden geantwoord.

ee. Bezwaren tegen het kerkbestuur *Limburg* van de predikant *C. G. S. Begemann* te *Stevenswaard*, in zijne betrekking als consulent te *Roermond*.

ee. Van de in handen Uwer commissie gestelde stukken (geregistreerd sub n°. 8202, 8204, 8227 en 8240) bevatte het eerste een, onder den vorm eener referte ingekleed en het derde een regtstreeksch bezwaar van den predikant *C. G. S. Begemann* te *Stevenswaard*, en het vierde een bezwaar van den ouderling te *Roermond P. Verboon*, tegen handelingen van het kerkbestuur van *Limburg*, ter zake van het consulentschap der Hervormde gemeente te *Roermond*, en het tweede, stukken van voornoemd kerkbestuur betreffende deze geheele zaak. Allen zijn gerigt aan de Synodale commissie en houden geen verzoek van opzending aan de Synode.

De commissie oordeelde dan ook hare vergadering bevoegd daarvan kennis te nemen.

De inhoud komt hierop neder.

Ten gevolge van langdurige ziekte van *J. W. Begemann*, predikant te *Roermond*, heeft eerstgemelde zich gewend tot het kerkbestuur van *Limburg*, met het voorstel, bij de ziekte van zijnen broeder, als consulent te *Roermond* op te treden en de vergaderingen des kerkeraads te besturen, welk verzoek is toegestaan.

Al spoedig echter ontstond er verregaand verschil tusschen de leden van den kerkeraad te *Roermond* en den fungerenden consulent, ten gevolge waarvan deze op eigen gezag de vergadering van den kerkeraad sloot en geene nieuwe wilde beleggen.

Op wederzijdsche klagt van beide partijen heeft het kerkbestuur van *Limburg* den fungerenden consulent verzocht, ter afdoening van spoedvorderende zaken, nogmaals eene buitengewone vergadering van den kerkeraad te *Roermond* te beleggen; daarbij echter aan

de leden des kerkeraads het verzoek rigtende, zich daarbij alleen bij de spoedvereischende zaken te bepalen.

In plaats van aan dit verzoek gehoor te geven heeft de predikant *Begemann* geweigerd vergadering te beleggen, en aan het kerkbestuur van *Limburg* berigt, dat hij zich te dier zake refereerde op de Synodale commissie.

Naar aanleiding daarvan heeft dit bestuur genoemden predikant op eene eervolle wijze ontslagen als consulent te *Roermond*, en vervolgens den heer *J. H. Brouwer*, predikant te *Venlo*, daartoe benoemd.

Dit besluit van ontslag is gegrond op de daarbij aangehaalde artt. 3 en 4 van het reglement op de vacaturen en de Synodale aanschrijving betrekkelijk de consulenten, van den 20sten Julij 1820; bij welk art. 4 aan het classicaal bestuur wordt gegeven de bevoegdheid, in de aanstelling der consulenten zoodanige verandering te maken, als de omstandigheden zullen vorderen, en voorts op de overweging: „dat in de tegenwoordige „gesteldheid van zaken te *Roermond* de waarneming van het consulentschap aldaar voor „Zijn Wel Eerw., als broeder van den predikant, groote moeijelijkheden kan opleveren, „die door de benoeming van eenen anderen consulent misschien kunnen worden voor- „gekomen.„

Tot nog toe had de predikant *Begemann* zich slechts gerefereerd aan het oordeel der Synodale commissie, hoewel met opgave der gronden, waarom hij meende aan het eerste besluit niet te mogen voldoen (n°. 8203).

Maar over zijn ontslag als consulent heeft hij zich bepaaldelijk bezwaard bij de Synodale commissie tegen het kerkbestuur van *Limburg* (n°. 8227), op grond dat dit bestuur daardoor zoude hebben overtreden art. 13 van het Algemeen Reglement, door te verrigten hetgeen, volgens art. 28 van hetzelfde reglement, zoude behooren tot de bevoegdheid der ringen.

Dit bezwaar van den predikant *Begemann* is gevolgd door een ander, van den ouderling te *Roermond*, *P. Verboon*, die zich heeft gewend tot het kerkbestuur van *Limburg*, met het persoonlijk gevoelen, dat het door de benoeming van den predikant *Brouwer* tot consulent zoude hebben gehandeld in strijd met voorzegd art. 13. Waarop hem is geantwoord, dat hij zich ten onregte had beroepen op dit artikel, daar het kerkbestuur door de benoeming van eenen anderen consulent was gebleven binnen de grenzen zijner bevoegdheid en art. 28 daaraan niet in den weg stond.

Tegen dit antwoord heeft genoemde ouderling onze beslissing ingeroepen (n°. 8240), daarbij bestrijdende de uitlegging door dat bestuur aan art. 28 gegeven.

En alsnu overgaande tot de mededeeling van ons besluit, vermeende Uwe commissie, dat, met het oog op den buitengewonen en geheel exceptionelen toestand, waarin de gemeente *Roermond* verkeerde, er niet alleen geene gronden bestonden om de handelwijze van het kerkbestuur van *Limburg* af te keuren, maar dat integendeel de Synodale commissie daaraan hare volkomene goedkeuring behoorde te hechten, in welken zin zij aan adressanten geantwoord heeft.

ff. Verpligting tot kennisgeving van de eindbeslissing, gevolgd op de uitspraak tot vernietiging.

ff. Het provinciaal kerkbestuur *Friesland* verzocht ons, bij missive van den 12den Augustus, geregistreerd n°. 7913, dat als algemeene maatregel zou worden vastgesteld, dat de kerkbesturen kennis bekomen van de uitspraken in zaken die vroeger aan hun oordeel onderworpen waren, doch wier uitspraak door de Synodale commissie vernietigd is. Wij hebben

eene bepaling gemaakt, met dit voorstel overeenkomende, in den geest van art. 58 van het herzien reglement voor kerkelijk opzigt en tucht, en door middel van het kerkelijk orgaan hebben wij haar tot openbare kennis gebragt.

gg. Medewerking tot oprigting van een gedenkteeken voor *Luther*.

gg. Eene missive ten laatste van den Minister, dd. 12 Maart n°. 13, geregistreerd sub n°. 8159, toezendende aan Uwe commissie eene missive met twee bijlagen van eene te *Worms* gevestigde commissie tot oprigting van een gedenkteeken voor *Luther*, aan de Synode gerigt, leggen wij bij de Hooge Kerkvergadering, zoo als wij haar ontvingen, over.

III.

III. Werkzaamheden die der Synodale commissie zijn voor den geest gekomen.

Het laatste deel van dit tweede verslag bevat de werkzaamheden, slechts zes in getal, die òf door de omstandigheden des tijds, òf naar aanleiding van voorgekomen werkzaamheden, aan onze aandacht zich hebben voorgedaan.

a. Begroeting van den optredenden Minister voor de Hervormde Eeredienst enz.

a. Wat de eerstbedoelde handelingen betreft, deelen wij U mede, dat wij, kennis genomen hebben van de verwisseling van het bestuur des departements voor de Hervormde Eeredienst enz.

Ontvangen zijnde de circulairen, de eene van den Minister mr. *A. G. A. van Rappard*, de andere van den Minister mr. *M. Wiardi Beckman*, respectivelijk van 19 Januarij en van den 31sten daaraanvolgende, geregistreerd sub n°. 8127 en 8134, bekend makende, de eene, dat hij, ingevolge van 's Konings beschikking tot het bestuur van een ander Ministerieel departement geroepen, was afgetreden, de andere, dat hij door 's Konings beschikking met dat bestuur was belast, hebben wij door onze gecommitteerden tot spoed vorderende zaken aan beiden de verschuldigde en gepaste begroeting gebragt.

b. Bepalingen nopens de bevoegdheid om bij de openbare godsdienstoefening voor te gaan.

b. Uwe commissie nam aanleiding uit het vroeger vermeld schrijven van het classicaal bestuur *Gouda* over het prediken van ds. *Kohlbruggen* te *Vianen*, om Uwe vergadering in overweging te geven, met betrekking tot de bevoegdheid der Evangeliedienaars in onze Vaderlandsche Hervormde kerk te bepalen, dat niemand in eenige gemeente der Nederlandsche Hervormde kerk bij hare openbare godsdienstoefeningen zal voorgaan, tenzij hij de bevoegdheid daartoe bij een wettig erkend Evangelisch kerkgenootschap heeft verkregen. Voor buitenlandsche predikanten en candidaten tot de Heilige dienst worde bovendien de toestemming des kerkeraads gevorderd, voor wien zij te dien einde van hunne bevoegdheid in deze voldoende zullen moeten doen blijken.

c. Herinnering van de voorschriften voor de kerkelijke correspondentie in het kerkelijk orgaan.

c. Een adres van de leden van den ring *Sloten* (classe *Sneek*), geteekend, in naam en op last der leden, door den praetor, dd. 12 November, geregistreerd sub n°. 8060, betreffende de uitgave van de nieuwe Bijbelvertaling en van den tweeden bundel der Evangelische gezangen, hetwelk wij niet ontvankelijk verklaarden, omdat de voorschriften voor de kerkelijke correspondentie van 3 Augustus 1853 bij de inzending niet waren in acht genomen, waarvan aan den ring is kennis gegeven, heeft ons, uit aanmerking van de menigvuldige voorkomende afwijkingen, aanleiding gegeven om den secretaris op te dragen

dat hij op de meest doeltreffende wijze die voorschriften door middel van het kerkelijk orgaan in herinnering zou brengen.

d. Openbaarmaking van de uitspraken in zaken van kerkelijke tucht.

d. Door het voorstel van een der leden daartoe geleid, heeft Uwe commissie aan haren secretaris, in zijne betrekking van algemeenen correspondent voor het kerkelijk orgaan, gelast, om geene beslissingen van kerkelijke collegiën in zaken van tucht op te nemen, tot dat het herzien reglement voor kerkelijk opzigt en tucht zou zijn ingevoerd, waarin hem bij art. 31 van dit reglement de weg wordt gewezen.

e. Herinnering aan art. 13 van het Algemeen Reglement.

e. Een ingekomen adres heeft een der leden aanleiding gegeven tot een voorstel, om aan de lagere kerkelijke besturen in herinnering te brengen, waar zij, volgens art. 13 van het Algemeen Reglement, met hunne vragen tot inlichting zich te vervoegen hebben. Op dit voorstel, hetwelk wij in handen gaven van twee onzer, werd het navolgend rapport uitgebragt:

„Wanneer men de handelingen der Synode en der Synodale commissie van de laatste jaren aandachtig leest, bemerkt men menigmaal, dat vele kerkeraden en classicale besturen, in moeijelijkheden gekomen, zich onmiddellijk om raad en inlichting tot de hoogste vergaderingen onzer kerk hebben gewend, en dat die hoogste vergaderingen bereidvaardig aan die adressen voldaan en, over de tusschenliggende besturen henen, raad hebben verschaft.

„Het behoeft geen betoog, dat door zoodanige wijze van handelen de werkzaamheden der Synode aanmerkelijk zijn uitgebreid, en dat haar bestuur van de algemeene belangen onzer kerk tot de regeling van bijzondere gemeente-voorvallen menigmaal is afgedaald.

„Het mag ook wel gevraagd worden, of de lagere besturen, die het digst bij de plaatsen zijn, uit welke de vragen om inlichting komen, in den regel niet het meest bevoegd mogen gerekend worden om met den besten raad te dienen, en of zulke besturen zich ook niet gekrenkt en in hunne regten verkort kunnen achten, als hooger vergadering zich inlaat met de regeling van zaken, die tot den aangewezen kring hunner werzaamheden behooren.

„Het valt mede in het oog, dat door bovengenoemde handelwijs al het bestuur gaandeweg in de Synode wordt zamengetrokken, waardoor eene centralisatie ontstaat, die in onze Nederlandsche Hervormde kerk nooit heeft bestaan en met haren anti-hierarchischen aard in openbaren strijd is.

„Ook is het bekend, dat van ouds en altoos in onze kerk de duidelijke regel gegolden heeft, dat men geene zaken tot grootere verzamelingen brengen zal, dan die in mindere niet hebben kunnen afgehandeld worden (Synode van *Dordrecht* 1578, art. 18), en dat men in meerder vergaderingen niet zal handelen, dan 't gene dat in mindere niet heeft afgehandeld kunnen worden (Synode van *Middelburg* 1581, art. 22; van *'s Gravenhage* 1586, art. 27; van *Dordrecht* 1619, art. 30). Welke wijze regel onzer vaderen ook in de organisatie onzer kerk van 1816, art. 8, is opgenomen en mede, ofschoon in andere woorden, is uitgedrukt in art. 13 van het tegenwoordig vigerend Algemeen Reglement. In art. 13 toch wordt aan alle kerkelijke besturen geboden, om hunne werkzaamheden te bepalen binnen de grenzen hunner bevoegdheid, zoodat zij niets behandelen, wat uitsluitend tot den werkkring van een ander collegie behoort, en dat zij zich bij het indienen van voorstellen of het vragen om inlichting zullen vervoegen bij het in opklimmenden rang naastvolgend bestuur.

„Het is om al deze redenen, waarom wij de Synode voorstellen:

„1°. om alle kerkelijke besturen ernstig uit te noodigen tot de stipte naleving van art. 13 des Algemeenen Reglements; en

„2°. om den secretaris der Synode te magtigen en te gelasten, dat hij alle aanvragen om inlichting, die den voorschreven weg niet bewandeld hebben, aanstonds na ontvangst aan de adressanten terugzende, met verwijzing naar het bestuur, waarbij hunne aanvraag behoort.

„Er is echter een Synodaal besluit van 16 Julij 1852 (Synodale Handelingen blz. 58), waarbij aan alle besturen vrijheid wordt verleend om zich regtstreeks tot de Synode of hare commissie te wenden, zoo dikwijls zij inlichting verlangen nopens de opvatting en de toepassing van algemeene kerkelijke verordeningen. Dit besluit, gewis met de beste bedoeling genomen, kan ligt aanleiding geven, dat de bepaling van art. 13 geheel verijdeld wordt, wijl het bij vele quaestiën der kerkelijke besturen ook de uitlegging en toepassing van algemeene kerkelijke verordeningen geldt.

„Maar behalve dit bezwaar is er nog een ander tegen dat Synodaal besluit, hetwelk wij niet mogen verzwijgen. Het besluit, dat vrijheid geeft aan alle besturen om regtstreeks bij de Synode inlichting te vragen, is eene duidelijke alteratie van art. 13 des Algemeenen Reglements, hetwelk beveelt, dat alle vragen om inlichting zullen geschieden bij het in opklimmenden rang naastvolgend bestuur; en aangezien het nu openbaar is, dat geen artikel van de Grondwet onzer kerk door een bloot besluit veranderd worden mag, zoo stellen wij voor om genoemd Synodaal besluit van 16 Julij 1852 in te trekken."

In overeenstemming met dit rapport is besloten, en de heeren *Koning*, *Muurling* en *Timmers Verhoeven* hebben in de notulen doen aanteekenen, dat zij met dit besluit zich niet vereenigd hebben.

f. Lettende op het besluit der Synode van den 4den Julij, betreffende de afvaardiging van ouderlingen naar de Synodale vergadering, heeft Uwe commissie gemeend, U in advies te moeten geven om op dit besluit terug te komen. *f.* Uitlegging van art. 56 van het Algemeen Reglement, betreffende de afvaardiging van ouderlingen ter Synode.

De heeren *Koning* en *Boers* hebben aanteekening doen geschieden, dat zij hiertoe niet hebben medegewerkt.

Ééne zaak slechts is ons voorgekomen, waarin wij geroepen werden om te beslissen over eene aanvrage van vernietiging van eene in hooger beroep gegeven uitspraak. In voldoening aan art. 74 van het Algemeen Reglement geven wij U hiervan verslag. Uitspraak in cassatie.

De aanvrage van vernietiging werd gedaan door den predikant *K. H. ter Winkel* te *Sas van Gent*, en Uwe commissie heeft hierop gedaan de navolgende uitspraak:

„De Algemeene Synodale commissie der Nederlandsche Hervormde kerk,

„Gezien de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* van den 8sten Mei 1856, den 21sten daaropvolgende geïnsinueerd, het berigt van den 28sten Mei ll. met de daartegen gerigte memorie van cassatie van den heer *Karel Hendrik ter Winkel*, predikant te *Sas van Gent*, van den 16den Junij ll., waarbij van die uitspraak, in welke die van het clas-

sicaal bestuur van *IJzendijke* van den 26sten September 1855 is gereformeerd, vernietiging wordt gevraagd, op grond van:

1°. „schennis van art. 21 van het reglement op de uitoefening van kerkelijk opzigt en tucht, vermits de verzoeker, bij de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur, van een groot gedeelte der hem ten laste gelegde punten van beschuldiging ontheven zijnde, slechts gedeeltelijk in de kosten had behooren veroordeeld te zijn, en

2°. „verkeerde toepassing van art. 7 van hetzelfde reglement voor kerkelijk opzigt en tucht, aangezien de feiten, waaraan het provinciaal kerkbestuur den verzoeker heeft schuldig geoordeeld, niet zouden kunnen gebragt worden tot diegenen, welke in de genoemde artikelen van het reglement zijn bedoeld;

„Ten aanzien van het eerste middel:

„Overwegende, dat bij de aangevallen uitspraak is aangenomen en erkend, dat bij den aanklager en de getuigen eene te groote mate van vurigen ijver (zekere animositeit) plaats had, en dat de commissie van onderzoek geheel in strijd met de kerkelijke wetgeving heeft gehandeld, terwijl de verzoeker voorts niet schuldig is verklaard ten aanzien der meeste punten, waarop zijne veroordeeling door het classicaal bestuur is gegrond, en dat ook later gesproken wordt van het niet in alle opzigten verdedigbaar gedrag van den aanklager, doch dat desniettemin de verzoeker is veroordeeld in de kosten ter zake van de procedure gevallen;

„Overwegende, dat deze beslissing door art. 21 van het reglement voor kerkelijk opzigt en tucht niet wordt geregtvaardigd, 't welk wel de kosten brengt ten laste van dengene, die schuldig is gekeurd of in het ongelijk gesteld, maar daarom geenszins wettigt eene veroordeeling in alle kosten, wanneer men, zoo als hier, aan de meeste punten onschuldig wordt verklaard, en dat, hoezeer nu het provinciaal kerkbestuur voor deze zijne beslissing tot grond aanvoert de verderfelijke gevolgen, die eene andere uitspraak zou hebben, dit hoogstens een grond zou kunnen opleveren om den aanklager niet te veroordeelen in een gedeelte der kosten, maar geenszins het regt gaf om de kosten, ook van handelingen door het kerkbestuur zelf beschouwd als te zijn in strijd met de kerkelijke wetgeving, te brengen ten laste van hem, die daaraan te eenemale vreemd is, en dat mitsdien, door aan art. 21 dien zin toe te kennen, dit artikel inderdaad verkeerd is opgevat:

„Ten aanzien van het tweede middel;

„Overwegende, dat verzoeker is geacht geworden schuldig te zijn „„aan eene groote „„mate van onbedachtzaamheid en onvoorzigtigheid, in woorden en daden zigtbaar, bij de „„vervulling van zijne leeraars- en herderspligten te deze; ja van gebrek aan ernst, den „„leeraar zoo zeer betamende, met opzigt tot geheel zijn verkeer in de gemeente,"" dat evenwel bij deze beslissing geenszins zijn opgenoemd bepaalde daadzaken en feiten, waaruit die schuld zou zijn af te leiden, en de Synodale commissie dus ook niet in staat is te beoordeelen, of de als bewezen aangenomen feiten inderdaad dit kenmerk dragen, terwijl ook de veroordeelde in onzekerheid verkeert, welke feiten nu te zijnen laste zijn gebleven, doch dat, hoezeer deze bedenking niet is zonder grond, aangenomen de schuldigverklaring zoo als die daar ligt, het dan nog altijd de vraag blijft, of de punten, waaraan verzoeker is schuldig verklaard, en de strafbaarverklaring „„wegens uitdrukkingen en handelingen in „„verschillende betrekkingen, die tot aanstoot, klagten, velerlei moeijelijkheden en ge-

„ „ schillen aanleiding hebben gegeven,"" inderdaad vallen onder die, waarover bij art. 7 van het reglement is gehandeld;

„ Overwegende toch, dat, hoe afkeuringswaardig die handelingen en gebreken uit een zedelijk oogpunt ook mogen zijn, dit alleen niet genoeg is om eene straf uit te spreken, wanneer die niet door de wet is bedreigd, en dat nu art. 7 wel spreekt van eigenlijk wangedrag, vergrijpingen, nalatigheid, misbruik en knevelarij, maar daarin geenszins voorkomen de daden, waarvoor de verzoeker nu is gestraft, en dat zoodanige uitbreiding van het artikel buiten zijne grenzen te minder kan worden gedoogd, daar het doel en de strekking van het reglement, in art. 6 met duidelijke woorden uitgesproken, geenszins eene opvolging van het strengste vordert, maar een godsdienstig en zedelijk toezigt, waarbij men zich meer als vaderlijke opzieners dan als regters moet beschouwen,

„ Vernietigt de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* van den 8sten Mei 1856, waarbij die van het classicaal bestuur van *IJzendijke* van den 26sten September 1855 in hooger beroep is gereformeerd;

„ Verzendt de zaak naar het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, ten einde haar op het bestaande hooger beroep, met inachtneming van deze uitspraak, definitief te beslissen;

„ Beveelt, dat van deze uitspraak afschrift zal worden gezonden aan den verzoeker, den heer *Karel Hendrik ter Winkel*, predikant te *Sas van Gent*, alsmede aan het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland*, het classicaal bestuur van *IJzendijke* en het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*.

„ Aldus gedaan en uitgesproken in onze vergadering, gehouden te *'s Gravenhage* den 24sten November 1856, zijnde tegenwoordig *R. J. Koning*, president; *J. Witkop*, vice-president; dr. *Timmers Verhoeven*, secretaris en adviserend lid; dr. *W. Muurling*, hoogleeraar, praeadviserend lid; voorts de gewone leden: *C. Hooijer*, mr. *U. A. Evertsz*, *P. A. C. Hugenholtz*, mr. *F. de Greve*, *B. Boers* en mr. *H. O. Feith*."

Het provinciaal kerkbestuur *Zuidholland* heeft ons, bij afschrift, per missive van den 18den Mei, geregistreerd sub n°. 3301, kennis gegeven van zijne einduitspraak, waarbij het bestuur, regt doende in hooger beroep, de uitspraak van het classicaal bestuur *IJzendijke* vernietigd en den predikant *K. H. ter Winkel*, te *Sas van Gent* en *Filippine*, verklaard heeft niet schuldig aan strafbaar pligtverzuim in de uitoefening zijner heilige bediening.

Aftreding van twee leden der Algemeene Synodale commissie met hunne secundi.

Wij eindigen ons verslag met de mededeeling, dat dit jaar wegens geëindigden diensttijd uit de commissie aftreden de heeren *C. Hooijer* en mr. *U. A. Evertsz*, met hunne secundi, de heeren *J. P. Ott* en mr. *J. F. C. Moltzer*, in wier plaats Uwe vergadering nieuwe leden met hunne secundi zal te benoemen hebben.

Uwe goedkeuring zij ons deel en de zegen des Almagtigen ruste op onze en Uwe werkzaamheden, opdat onze Kerk bloeije, en het al hare besturen en leden welga.

De Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk,

R. J. KONING, *president*.

TIMMERS VERHOEVEN, *secretaris*.

BIJLAGE C.

OVERZIGT van den staat der Nederlandsche Hervormde kerk.

Opdat de Hooge Kerkvergadering, wie immer de bloei der kerk heeft ter harte gegaan, op haren toestand steeds het oog zou kunnen houden, is der Algemeene Synodale commissie ten pligt gezet, telken jare in een overzigt dien staat haar voor te stellen. Het wordt U hierbij in de meest merkwaardige bijzonderheden aangeboden. Het gaat over de aangelegenheden der kerk in het Vaderland niet alleen, maar ook in zijne buitenlandsche volkplantingen. Het raakt echter de uitwendige gesteldheid alleen, hebbende de commissie geoordeeld, ook ditmaal in de voorstelling van den inwendigen toestand niet te moeten treden.

1°. Om U te doen beoordeelen of de kerk in getal van leden, gemeenten en predikanten wint of verliest, brengen wij U de volgende cijfers voor het oog. 1°. Getal van zielen, gemeenten en predikantsplaatsen.

PROVINCIEN.	Getal zielen.	Getal standplaatsen.	Getal predikanten.	*Aanmerkingen.*
Gelderland	234,069	184	214	Het zielental is naar den stand op 1 Januarij 1857.
Zuidholland	423,299	201	272	
Noordholland.	290,659	157	210	
Zeeland	115,651	101	115	
Utrecht	91,386	67	82	
Friesland.	219,895	203	219	
Overijssel.	145,206	70	89	
Groningen.	164,373	151	164	
Noordbrabant.	43,402	93	98	
Drenthe	75,636	48	54	
Limburg	4,156	14	16	
Totalen	1,807,732	1,289	1,533	

2°. Rijkssubsidiën voor kerkelijke gebouwen.

2°. Gedurende het tijdvak van 1 Mei 1856 tot ultim. April 1857, is uit 's Rijks kas als subsidie verleend aan de Hervormde gemeenten te

Erp	*f* 500
Bergeik	1,250
Rozendaal (*Noordbrabant*)	500
Culemborg	1,500
Garderen	1,000
Wehl	500
Westervoort	1,200
Nieuwpoort	1,000
Oudenhoorn	1,500
Wijk aan Zee en Duin	150
Oosterland (*Zeeland*)	2,000
Mijdrecht	2,500
Gasselternieuwveen	2,400
Zierikzee	630
Ens en Emmeloord (*Schokland*)	130
	f 16,760

3°. Provinciale subsidiën voor kerkelijke gebouwen.

3°. Tot het verleenen van onderstand voor kerken en pastorijen is over 1857 op de provinciale begrootingen uitgetrokken:

in *Gelderland*	*f* 2,000
" *Zuidholland*	13,500
" *Noordholland*	6,000
" *Zeeland*	*Nihil.*
" *Utrecht*	2,000
" *Friesland*	*Nihil.*
" *Overijssel*	*Nihil.*
" *Groningen*	3,500
" *Noordbrabant*	*Nihil.*
" *Drenthe*	*Nihil.*
" *Limburg*	300
	f 27,300

4°. Predikantstractementen.

4°. Gedurende het opgemelde tijdvak van 1 Mei 1856 tot ultim. April 1857 is uit 's Rijkskas verleend:

Eene bijdrage van *f* 400 's jaars voor het tractement van een eigen leeraar te *Wickmond*.

Eene bijdrage van *f* 500 's jaars voor het tractement van een derden predikant te *Nijkerk*.

Eene bijdrage van *f* 1,500 's jaars voor het tractement van een elfden predikant bij de Nederduitsche Hervormde gemeente te *'s Gravenhage*.

Eene bijdrage van *f* 750 's jaars voor het tractement van een tweeden predikant te *Veendam.*

Verhooging van tractement is gedurende genoemd tijdvak verleend:

Bij de gemeente te ***Angerlo***, ten bedrage van *f* 100 's jaars, bij eene verhooging ad *f* 50, benevens ontlasting van de betaling van huishuur ad *f* 50, van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Winterswijk***, ten bedrage van *f* 50 's jaars, voor ieder der drie predikanten, dus te zamen *f* 150, bij eene verhooging van wege de gemeente, uit een fonds, ingeschreven op het grootboek der nationale schuld, aanvankelijk ten bedrage van *f* 50 voor ieder der drie predikanten, doch door conversie der 5 pcts. nationale schuld in 4 pcts. verminderd tot *f* 40.

Bij de gemeente te ***Lisse***, ten bedrage van *f* 100 's jaars, bij gelijke verhooging van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Vianen***, ten bedrage van *f* 100 's jaars, bij wijziging van het Koninklijk besluit van 2 September 1853, n°. 77, volgens welk besluit, bij de vacature der oudste predikantsplaats, het tractement voor elk der beide predikanten zou bedragen *f* 700 uit 's Rijkskas, te zamen *f* 1,400, terwijl het nu is bepaald op *f* 1,050 voor den oudsten en *f* 450 voor den jongsten predikant, te zamen *f* 1,500.

Bij de gemeente te ***Koudekerke*** (***Zuidholland***) ten bedrage van *f* 100 's jaars, bij eene verhooging van *f* 140 van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Oudshoorn***, ten bedrage van *f* 50 's jaars, bij gelijk bedrag van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Wateringen***, ten bedrage van *f* 50 's jaars, bij gelijke verhooging van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Akersloot***, ten bedrage van *f* 100 's jaars, bij gelijke verhooging van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Baambrugge***, ten bedrage van *f* 100 's jaars, bij gelijke verhooging van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Breukelen***, ten bedrage van *f* 100 's jaars, bij gelijke verhooging van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Oudwoude***, ten bedrage van *f* 100 's jaars, bij gelijke verhooging van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Witmarsum***, ten bedrage van *f* 100 's jaars, bij gelijke verhooging van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Weidum***, ten bedrage van *f* 50 's jaars, bij gelijke verhooging van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Bergum*** en ***Bergumerheide***, ten bedrage van *f* 100 's jaars, voor het tractement van den predikant, dienstdoende te ***Bergum***, bij eene verhooging ad *f* 150 van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Hasselt***, ten bedrage van *f* 50 's jaars, voor ieder der twee predikanten, en dus te zamen *f* 100, bij gelijke verhooging van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Lutten***, ten bedrage van *f* 100 's jaars, bij gelijke verhooging van wege de gemeente.

Bij de gemeente te ***Olst***, ten bedrage van *f* 100 's jaars, bij gelijke verhooging van wege de gemeente.

Bij de gemeente te *Urmund*, ten bedrage van *f* 100 's jaars, zoolang de predikant *Spruijt* aldaar als leeraar zal werkzaam zijn, en zulks tot verhooging der toelage voor de dienst te *Grevenbicht.*

Bij de gemeente te *Meppel*, ten bedrage van *f* 200 's jaars, voor het tractement van den derden predikant, waardoor het Rijkstractement van dien leeraar is gebragt op *f* 500, bij *f* 600 van de gemeente.

5°. Getal der candidaten tot de H. dienst en der studenten in de godgeleerdheid.

5°. Sedert Mei des vorigen jaars is, volgens de verslagen der provinciale kerkbesturen, het getal der candidaten tot de Heilige dienst met vijf en vijftig vermeerderd. In het voorgaand jaar was het een getal van acht en vijftig.

De staat van studenten in de godgeleerdheid en de daartoe voorbereidende wetenschappen was op 1 Mei 1857 als volgt:

Leyden.	Utrecht.	Groningen.	Amsterdam.	Deventer.	Lutherschen.		Remonstranten.	Doopsgezinden.	TOTAAL.
					Evangelische.	Herstelde.			
188	267	78	50	7	21	2	6	29	648

Van de 648 studenten zijn waarschijnlijk 590 Hervormden. Op 1 Mei 1856 was het getal 609, waaronder 572 Hervormden.

6°. Staat der Indische kerken.

6°. Als in het vorige, zoo heeft ook in het laatstverloopen jaar de commissie tot de zaken der Indische kerken de vervulling gezien van dierbare wenschen omtrent de Evangeliebediening en hare uitbreiding in de Oost-Indische gewesten.

Heeft zij in 1856 kunnen eindigen met blijdschap en heilige feestviering, nu mogt zij zich blijven verheugen over de plaatsing en het reeds aangevangen werk der toen uitgezonden mede-arbeiders. Haar rapport begint met vroegere berigten.

De heer *D. Schuurman* is op zijn verzoek eervol als lid van het Indisch kerkbestuur ontslagen. Tot lid werd benoemd de heer mr. *F. L. Anthing*, raadsheer in het hooggeregtshof.

De heer *A. H. W.* baron *de Kock* is op zijn verzoek ontheven van de verdere vervulling der betrekking van president van het Indisch kerkbestuur, en in zijne plaats is tot voorzitter benoemd het lid des bestuurs de heer mr. *A. J. Swart*, president van den raad van justitie te *Batavia*, die den 25sten November zijne betrekking heeft aanvaard. Mr. *H. Nolthenius*, raadsheer, is tot lid benoemd, om in die vacature te voorzien.

De predikant *J. K. Kam* is overgeplaatst van *Amboina* naar *Soerakarta.*

Te *Makassar* is benoemd dr. *J. W. C. van Steeden*, vroeger te *Banda.* Op Zondag den 3den Februarij heeft hij zijn werk in de nieuwe gemeente aanvaard, predikende voor de Hollandsche gemeente. Den 17den daaraanvolgende begon het openbare dienstwerk voor de *Maleische* gemeente.

Ds. *T. C. M. Hanegraat* is benoemd tot predikant te *Riouw.* Te *Rembang* heeft hij den 10den Februarij afscheid genomen, en op zijne nieuwe standplaats den 19den Maart zijne betrekking aanvaard.

De predikant *A. A. T. Mounier* is eervol ontheven van de hem opgedragen commissie der vereeniging van de Protestantsche en Evangelisch Luthersche gemeente te *Batavia* tot eene Evangelische gemeente, en tijdelijk belast met de dienst te *Rembang* en *Japara*, onder toekenning van huishuur en gratificatie. Hij heeft aldaar zijne betrekking aanvaard den 17den Februarij, met eene beschouwing der Evangeliebediening, naar aanleiding van Matth. 15: 7b.

De heer *P. F. W. Briët* is bestemd voor de gemeente te *Amboina.*

Naar aanleiding van het bepaalde bij art. 27 van het reglement op het bestuur over de Protestantsche kerk in *Nederlandsch Indie*, is ten gevolge van de bij Koninklijk besluit dd. 7 November 1855, n°. 75, toegestane vermeerdering van het getal predikanten in *Nederlandsch Indie*, de tot dusver bestaan hebbende regeling nopens de standplaatsen en het dienstwerk der Protestantsche leeraren aan eene herziening onderworpen.

Daarbij is op den voorgrond gesteld, dat de bovenbedoelde vermeerdering hoofdzakelijk slechts ten behoeve van de gemeenten op *Java* en *Madura* is toegestaan, en dat, na afloop van de kerkelijke inspectie van ds. *T. A. Buddingh* in de buitenbezittingen, een nader voorstel tot uitbreiding van het personeel der predikanten ten behoeve van de gemeenten in de buitenbezittingen tot de Regering zal worden gerigt.

Ten aanzien van de nieuwe regeling nopens de standplaatsen en het dienstwerk der leeraren, is, met intrekking van alle vroeger ter zake bestaan hebbende bepalingen, het navolgende vastgesteld:

ten eerste, dat de standplaatsen en jaarwedden van de predikanten in *Nederlandsch Indie* zullen zijn geregeld als volgt:

te *Batavia* vier predikanten op eene jaarwedde van *f* 6,000, met dien verstande, dat onder dit viertal steeds *één* predikant zal zijn, genomen uit het Evangelisch Luthersch kerkgenootschap;

te *Buitenzorg* een predikant op eene jaarwedde van	*f* 4,800
te *Cheribon* een id. " " " "	4,800
te *Pekalongan* een id. " " " "	4,800
te *Samarang* twee predikanten ieder eene jaarwedde van	6,000
te *Salatiga* (residentie *Samarang*) een predikant op eene jaarwedde van . .	3,600
te *Soerakarta* een predikant op eene jaarwedde van	4,800
te *Djocjocarta* een id. " " " "	4,800
te *Poerworedjo* (residentie *Bagelen*) een predikant op eene jaarwedde van .	4,800
te *Rembang* een predikant op eene jaarwedde van	4,800

te *Soerabaija* twee predikanten ieder op eene jaarwedde van . . . . . . ƒ 6,000

te *Sumanap* (eiland *Madura*, residentie *Soerabaija*) een predikant op eene jaarwedde van 4,800

te *Madioen* een predikant op eene jaarwedde van 3,600

te *Passoeroean* een id. 〃 〃 〃 〃 4,800

te *Probolingo* een id. 〃 〃 〃 〃 4,800

te *Amboina* twee predikanten ieder op eene jaarwedde van 4,800

te *Banda* een predikant op eene jaarwedde van 4,800

te *Makassar* een 〃 〃 〃 〃 〃 4,800

te *Padang* een 〃 〃 〃 〃 〃 4,800

te *Riouw* een 〃 〃 〃 〃 〃 3,600

te *Pontianak* (Wester-afdeeling van *Borneo*) een predikant op eene jaarwedde van 3,600

Voor de tijdelijke waarneming van de dienst op plaatsen, waar door overlijden, ziekte, verlof, vertrek naar elders als anderzins een leeraar ontbreekt; twee predikanten zonder vaste standplaatsen, waarvan beschikbaar te houden één te *Batavia* en één ter hoofdplaats van de *Preanger Regentschappen*, voor de tijdelijke dienst bij de gemeenten in de verschillende afdeelingen dier residentie, op eene jaarwedde van ƒ 3,600;

ten tweede, dat het dienstwerk der predikanten aldus zal zijn verdeeld, door de opdragt:

aan de predikanten te *Batavia* van de dienst in de residentie *Bantam*, 4 malen 'sjaars, en in de adsistent-residentie *Krawang* 2 malen 'sjaars;

aan den predikant te *Buitenzorg*, van de dienst in de *Preanger Regentschappen*, 4 maal 'sjaars, voor het geval, dat in de dienst in laatstgenoemde residentie, door verhindering of ontstentenis van een der twee te *Batavia* beschikbaar gehouden predikanten, niet kan worden voorzien;

aan den predikant te *Cheribon* van de dienst in de kleinere gemeenten in die residentie, 4 malen 'sjaars;

aan den predikant te *Pekalongan* van de dienst der hoofdplaats *Tagal*, 12 malen 'sjaars, en in de kleinere gemeenten der residentiën *Tagal* en *Pekalongan*, 4 malen 'sjaars;

aan de predikanten te *Samarang* van de dienst te *Oerrarang*, 6 malen 'sjaars, en in de kleinere gemeenten der residentie *Samarang*, met uitzondering van *Salatiga* en *Ambarawa*, 4 malen 'sjaars;

aan den predikant te *Salatiga* van de dienst te *Ambarawa*, 24 malen 'sjaars;

aan den predikant te *Soerakarta* van de dienst te *Patjitan*, 3 malen 'sjaars, en in de kleinere gemeenten der residentie *Soerakarta*, 4 malen 'sjaars;

aan den predikant te *Djocjocarta* van de dienst in de residentie *Kardoe*, 12 malen 'sjaars;

aan den predikant te *Poerworedjo* (*Bagelen*) van de dienst te *Gombong*, 12 malen 'sjaars, en in de residentie *Banjoemaas*, zoo mede in de kleinere gemeenten der residentie *Bagelen*, 6 malen 'sjaars;

aan den predikant te *Rembang* van de dienst in de verschillende gemeenten in de residentiën *Rembang* en *Japara*, 4 malen 'sjaars;

aan de predikanten te *Soerabaija* van de dienst in de kleinere gemeenten onder *Soerabaija*

behoorende, met uitzondering van *Bawean*, 12 malen 's jaars, en in de gemeente te *Bawean* 1 maal 's jaars;

aan den predikant te *Sumanap* van de dienst in de afdeelingen *Madura* en *Pamakassan*, 6 malen 's jaars;

aan den predikant te *Madion* van de dienst te *Ngawie*, 12 malen 's jaars, en in de residentie *Kedirie*, zoomede in de kleinere gemeenten der residentie *Madion*, 6 malen 's jaars;

aan den predikant te *Passoeroewan* van de dienst in de kleinere gemeenten onder *Passoeroewan* behoorende, 12 malen 's jaars;

aan den predikant te *Probolingo* van de dienst in de residentie *Bezoeki*, 12 malen 's jaars, en in de adsistent-residentie *Banjoewangie*, 3 malen 's jaars;

aan de predikanten te *Amboina* van de dienst in de Christengemeenten onder *Amboina* behoorende;

aan den predikant te *Banda* van de dienst in de Christengemeenten tot die residentie behoorende;

aan den predikant te *Makassar* van de dienst in de Christengemeenten tot het gouvernement van *Celebes* en onderhoorigheden behoorende;

aan den predikant te *Padang* van de dienst in de Christengemeenten tot het gouvernement van *Sumatra's* Westkust behoorende;

aan den predikant te *Riouw* van de dienst in de residentiën *Banka* en *Palembang*, 2 malen 's jaars;

aan den predikant te *Pontionak* van de dienst te *Sambas*, *Montrado* en *Sintang*, 4 malen 's jaars.

Ten gevolge van de nieuwe regeling nopens de standplaatsen en het dienstwerk der Protestantsche leeraren in deze gewesten, zoo mede uit hoofde van de aankomst in Indie van den van verlof teruggekeerden predikant *J. J. Scheuer* en van *zeven* der, bij Koninklijke besluiten dd. 5 December 1855, n°. 55, en 15 Mei 1856, n°. 58, voor de Indische dienst benoemde nieuwe leeraren, zijn verder eenige beschikkingen genomen, betreffende de plaatsing en verplaatsing van een aantal predikanten in de verschillende gemeenten op *Java*, *Madura* en de Buitenbezittingen.

Bij de daartoe betrekkelijke, van het Indisch kerkbestuur uitgegane voordragt heeft men zich, voor zooveel de *zeven* nieuw benoemde leeraren betreft, geregeld naar de berigten nopens hen van onze commissie ontvangen; terwijl men overigens getracht heeft de belangen der verschillende gemeenten zooveel doenlijk in overeenstemming te brengen met die der predikanten zelven.

De bovenbedoelde beschikkingen komen hierop neder:

ten eerste, dat aan ds. *J. J. Scheuer*, laatstelijk predikant bij de voormalige Protestantsche gemeente te *Batavia*, in afwachting van eene met zijne aanspraken meer overeenkomende wederplaatsing, is opgedragen de dienst bij de gemeenten in de verschillende afdeelingen der residentie *Preanger Regentschappen*, en

ten tweede, dat op de voor iedere standplaats bepaalde jaarwedde zijn benoemd:

a. *A. C. van Maarseveen*, predikant bij de Protestantsche gemeente te *Tagal*, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Pekalongan;*

b. *J. K. Kam*, predikant bij de Protestantsche gemeente te *Soerakarta*, op zijn verzoek bij vernieuwing, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Amboina;*

c. *J. C. Traissinet*, predikant bij de Protestantsche gemeente te *Padang*, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Poerworedjo;*

d. *J. W. C. van Steeden*, predikant bij de Protestantsche gemeente te *Makassar*, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Soerakarta;*

e. ds. *T. C. M. Hanegraat*, predikant bij de Protestantsche gemeente te *Riouw*, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Padang;*

f. *A. A. Th. Mounier*, tijdelijk belast met de waarneming van de dienst in de residentiën *Rembang* en *Japara*, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Rembang;*

g. *E. J. C. van den Berg*, predikant bij de Protestantsche gemeente te *Amboina*, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Banda;*

h. *H. van Ameijden van Duijm*, benoemd predikant voor de dienst in *Nederlandsch Indie*, onlangs uit *Nederland* aangekomen, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Buitenzorg;*

i. *C. G. S. Begemann S. H. Az*, benoemd predikant voor de dienst in *Nederlandsch Indie*, onlangs uit *Nederland* aangekomen, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Djokjokarta;*

k. *F. J. N. Brouwer*, benoemd predikant voor de dienst in *Nederlandsch Indie*, onlangs uit *Nederland* aangekomen, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Probolingo;*

l. *J. G. Walraven Krol Lz. H*, benoemd predikant voor de dienst in *Nederlandsch Indie*, onlangs uit *Nederland* aangekomen, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Cheribon;*

m. *J. M. Verff J. Pz.*, benoemd predikant voor de dienst in *Nederlandsch Indie*, onlangs uit *Nederland* aangekomen, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Sumanap;*

n. *B. Braams*, benoemd predikant voor de dienst in *Nederlandsch Indie*, onlangs uit *Nederland* aangekomen, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Makassar;*

o. G. van Gerrevink, benoemd predikant voor de dienst in *Nederlandsch Indie*, onlangs uit *Nederland* aangekomen, tot predikant bij de Protestantsche gemeente te *Salatiga*.

Uit het vorenstaande blijkt, dat onder de benoemden niet begrepen zijn de predikanten *J. H. Z. Bruinier* en *C. A. L. van Troostenburg de Bruijn*, die eerst, nadat de boven omschreven beschikkingen genomen waren, uit *Nederland* zijn aangekomen, doch thans ook spoedig eene aanwijzing van hunne standplaatsen verwachten kunnen, in de nog vacante gemeenten te *Madion*, *Riouw* of *Pontianak*.

Van eenige bovengenoemde predikanten is bereids het berigt ontvangen, dat zij hun dienstwerk in de gemeente, welke hun als vaste standplaats is aangewezen, hebben aanvaard, namelijk:

a. van ds. *F. J. N. Brouwer* te *Probolingo*, die op den 15den Februarij jl. voor het eerst voor zijne gemeente optrad met eene leerrede over Johannes XVII vs. 3;

b. van ds. *H. van Ameijden van Duijm* te *Buitenzorg*, die op den 25sten Januarij jl. zijne predikdienst aanving met eene leerrede over Johannes IV vs. 24;

c. van ds. *B. Braams* te *Makassar*, die op den 22sten Februarij jl. zijne Evangeliebediening bij die gemeente openlijk aanvaardde, predikende naar aanleiding van 1 Cor. I vs. 23 en 24.

De van *Makassar* naar *Soerakarta* verplaatste predikant *J. W. C. van Steeden* nam later op den 1sten Maart jl. van eerstgenoemde gemeente afscheid bij eene predikatie over Johannes XVII vs. 20 en 21.

Op eene, door het Indisch kerkbestuur voorgestelde wijziging in art. 11 van het reglement op het bestuur der Protestantsche kerk in *Nederlandsch Indie*, wordt met de Hooge Regering gecorrespondeerd.

De berigten aangaande *Curaçao* en *Paramaribo* getuigen van opgewekten ijver bij predikanten en gemeenten.

Het getal der Hervormde lidmaten te *Paramaribo* is in de kerkelijke statistiek van daar gerekend op p. m. 5000, dat der catechisanten 300.

De bestaande behoefte aan een predikant te *Amba* is aan de Regering kenbaar gemaakt.

De bezoldiging van den predikant te *Nickerie* is volgens Zijner Majesteits besluit met *f* 800 vermeerderd. Wat de herstelling aangaat van het kerkgebouw aldaar en de predikantswoning, heeft de Commissie die gemeente zoeken te dienen met goeden raad.

Omtrent de plaatsing van een predikant te *Elmina* wordt door de Commissie met de Hooge Regering gecorrespondeerd.

Noodige adviesen en voorstellen zijn door de Commissie aan het Departement van Hervormde Eeredienst en aan het Indisch kerkbestuur toegezonden. Van de zijde der Hooge Regering werd bevordering harer pogingen bij herhaling ondervonden, en de Commissie ontvangt allengs meerdere mededeelingen omtrent de Indische kerken.

Dat ze vooruitgaan in ernst en belangstelling, maar ook door eensgezindheid en liefde mogen bloeijen, is de wensch der Commissie, Gode en Christus tot eer!

Aldus de uiterlijke gesteldheid der kerk, die het voorwerp is van Uwe en onze dierbaarheid, met éénen blik overziende, vinden wij het zielental in vergelijking met het vorig jaar alweder geklommen, het tal der gemeenten met drie, der predikantsplaatsen met zes vermeerderd. In vele gewesten toont de overheid te willen medewerken, dat de kerk in stand blijve en de godsdienst onder de burgers bloeije, als die het weet, dat zij het volk verhoogt; en van de zorg der Hooge Regering ontmoeten wij vele onmiskenbare getuigenissen, opdat het lot van evangeliedienaars verbeterd en de evangeliebediening uitgebreid worde, waarvan vooral de Indische kerken mogen spreken. Dat geeft ons moed, om ook het onze te doen. Op het ijverig, trouwhartig pogen der Hooge Kerkvergadering dale de zegen van den Hemel! God behoede onze kerk! Van Zijnen geest storte Christus over de gemeenten uit, dat het vrede zij in haar midden en liefde onder de broeders wone, en dat zij overvloedig worden in allen goeden werke, hetwelk Hem welbehagelijk is. Gods genade zij met allen, die den Heer Jezus lief hebben in onverderfelijkheid.

De Algemeene Synodale Commissie,

R. J. Koning, *president.*

Timmers Verhoeven, *secretaris.*

BIJLAGE D.

RAPPORT van de Commissie voor de zaken der Evangelische gemeenten in de valleijen van Piëmont, aan de Hoog Eerwaarde Algemeene Synode der Hervormde Kerk der Nederlanden, vergaderende den 1sten Julij en volgende dagen.

HOOG EERWAARDE HEEREN!

De commissie uit de Waalsche kerken voor de zaken der Waldenzen heeft de eer Uw Hoog Eerw. haar jaarlijksch rapport te doen toekomen.

I. Wij beginnen, als naar gewoonte, met het onderwijs, en wel met den staat

1°. *der lagere scholen*, *gemeente- en gehuchtscholen* genoemd.

Het blijkt uit de opgave van het hoofdbestuur, dat die scholen geregeld gehouden zijn, en over het algemeen zeer goede vruchten hebben opgeleverd. Door de zorg van den onder-schoolopziener den heer *Malan*, predikant te *Latour*, heeft er dit jaar wederom eene vereeniging van onderwijzers plaats gehad, met het doel, het onderwijs te verbeteren, en in hetzelve meer éénheid en regel te brengen. In de onkosten van deze vereeniging, die 8 dagen heeft geduurd, is dit jaar voorzien door mevrouw *Gürneij*, die zich tijdens dezelve in de valleijen bevond.

Het getal der scholieren in alle de gemeenten bedroeg 4859, dus 67 meer dan het vorige jaar.

Op verscheidene plaatsen worden door het hoofdbestuur aan ons comité toelagen aangevraagd, zoo voor onderwijzers als localen.

2°. *Meisjesscholen.*

Wat de meisjesscholen betreft, dezelve schijnen nog al iets te wenschen over te laten,

uitgenomen die van *St. Jean*, maar men hoopt, dat het pensionnaat binnen kort goede onderwijzeressen zal opleveren.

3°. *Het pensionnaat of jonge jufvrouwen-kostschool*

blijft vooruitgaan onder de verstandige en Christelijke leiding van mejufvrouw *Appia;* men telt er thans meer dan 60 élèves (ruim 20 meer dan het vorige jaar); hier onder zijn begrepen de kweekelingen voor onderwijzeressen, waar het getal ons niet van werd opgegeven. De behoefte aan een schoolgebouw, of de vergrooting van het bestaande, doet zich dan ook steeds dringender gevoelen. Het hoofdbestuur beveelt deze zaak aan onze belangstelling reeds voorloopig aan, ofschoon er nog geen vast plan bestaat, en men hier nader op zal terugkomen. Twee onzer Nederlandsche predikanten, die het vorige jaar de valleijen bezochten, de heeren *van Herwerden* en *Pijzel*, hebben aanvankelijk hunne hooge belangstelling in deze inrigting betoond, door reeds eene som van 1,500 fr. bijeen te brengen.

4°. *Het collegie, de Latijnsche school en de Normaalschool.*

Het getal leerlingen op het collegie bedroeg het vorige jaar 55; dit getal schijnt in datzelfde jaar tot 79 geklommen te zijn; dit jaar zijn weêr 17 nieuwe élèves er bij gekomen, zoodat er nu 96 leerlingen aanwezig zijn. Op de Normaalschool telde men 9 kweekelingen, één minder dan het vorige jaar, en schijnen dit jaar geene nieuwe arbeiders van dààr te zijn uitgegaan, maar drie bereiden zich tot hun eindexamen voor.

De school te *Pomaret* is, volgens besluit van de Synode van 1856, een tusschenschool geworden, waar de Latijnsche en Grieksche talen niet verpligtend zijn, en verder alle vakken van middelbaar onderwijs behandeld worden; er zijn een 20tal leerlingen.

Aan de nieuw opgerigte theologische faculteit te *Latour* blijven twee hoogleeraren arbeiden; de benoeming van een derde is uitgesteld, hetzij uit gebrek aan genoegzame gelden, hetzij om het zeer geringe getal studenten, zijnde er tot nu toe slechts drie; de beide hoogleeraren hebben ieder een tractement van 2,000 fr., door Americaansche vrienden bijeen gebragt; ook meldt ons het hoofdbestuur, er eene collecte in *Schotland* gedaan is, voor studentenbeurzen van 500 fr., voor degenen die van elders komen, en van 250 fr. voor die bij hunne ouders wonen; het getal beurzen wordt niet gemeld.

5°. *De academiën.*

Er zijn tegenwoordig slechts drie studenten aan vreemde academiën, één te *Berlijn* en twee aan het oratoire te *Genève*.

II. Wij gaan ten tweede over tot den staat der armen en der liefdadige gestichten.

1°. *Staat der armen.*

Het getal der bedeelden bedroeg 2,354, dat der ondersteunde huisgezinnen 863, uit-

gegeven gelden fr. 6,200.65, bijna 10,000 fr. minder dan het vorige jaar, hetgeen moet worden toegeschreven, zoo aan de mindere duurte der levensmiddelen als aan den overvloedigen oogst; ook waren er nog eenige gelden over van de collecten van 1854 en 1855, die in het eerste halfjaar van 1856 aan de predikanten ten behoeve der armen zijn uitgedeeld.

2°. *Pensioenen en toelagen.*

Het getal der weduwen is hetzelfde, als dat van het vorige jaar; het getal der rustende predikanten is met één vermeerderd.

3°. *Het hospitaal.*

Het hospitaal draagt meer en meer de schoonste vruchten; naarmate de bevolking met het denkbeeld van hospitaal gemeenzaam wordt, wordt ook het verlangen daarin opgenomen te worden grooter en meer algemeen, zoodat dan ook het hoofdbestuur van wege de Synode bepaald heeft, er voortaan te *Latour* niet minder dan 15, te *Pomaret* niet minder dan 12 zieken zullen moeten verpleegd kunnen worden.

De geldelijke toestand was als volgt:

Inkomsten	fr.	20,834.90
Uitgaven		13,811.67
Over	fr.	7,023.23

Wat het weeshuis aangaat, het getal der weezen is steeds toenemend; in 1852 begonnen met zes; het klom het vorige jaar, volgens ons rapport, tot 24; nu zijn er reeds 27. Het gebouw, waar verleden jaar de eerste steen van gelegd is, vordert, en zal vóór het einde van dit jaar voltooid zijn. De inrigting voldoet geheel aan haar doel; zij blijft nog altijd voornamelijk bestaan uit liefdadige giften; een comité van dames heeft over allen het toezigt, onder de leiding van het hoofdbestuur.

III. Wij deelen Uw Hoog Eerw. verder mede den staat der kerken en der predikantsplaatsen.

De godsdienstige toestand der gemeenten schijnt gunstig te zijn; alleen doet zich meer en meer de behoefte gevoelen aan eenen nieuwen catechismus en een bundel psalmen en gezangen. De vorige Synoden hadden reeds commissiën ad hoc benoemd, maar er was nog niets bepaald daaromtrent besloten.

Door de benoeming van den heer *Revel* tot hoogleeraar in de godgeleerdheid, is de gemeente van *Bobij* vacant geworden, ofschoon reeds sinds 18 maanden de dienst al werd waargenomen; de heer *Davijt* is beroepen te *Pramol*, vacant geworden door het overlijden van den jeugdigen predikant *Amédée Monastier;* een andere *Monastier* is te *Massel* beroepen.

Twee candidaten zijn tot de predikdienst, na afgelegd examen, toegelaten.

IV. Wij voegen hier nog eenige mededeelingen bij omtrent de Evangelie-verspreiding.

Over het algemeen zijn de berigten verblijdend, en rust 's Heeren zegen er op, ofschoon niet zonder strijd en moeite; de afscheiding van de Italiaansche broeders, die zich dikwijls vijandig tegenover de Waldensche kerk stellen, belemmert het werk; ook is er gebrek aan bekwame Evangelisten; een voormalig advocaat uit het Koningrijk *Napels* heeft zich ter beschikking van het hoofdbestuur gesteld, hetwelk, ofschoon liefst predikanten daartoe bezigende, de hulp van bekwame mannen niet verwerpt. Wij willen Uw Hoog Eerw. nog een en ander omtrent de voornaamste posten mededeelen.

Turin. Drie Evangelisten hebben aldaar hun vaste standplaats; hun gemiddeld gehoor is 400, allen uit de Roomsche kerk tot het Protestantisme overgegaan; zij verkondigen het Evangelie ook in de omliggende plaatsen te *St. Mauro*, *Settino*, *Torinère*, *Chieri*, *Cartelnuoro* etc.

Er zijn drie scholen onder de leiding van één onderwijzer en twee onderwijzeressen; ook is er door eene Engelsche dame, *Miss Bradschau*, een kosthuis opgerigt voor jonge Waldenzen, die eenig beroep te *Turin* wenschen uit te oefenen.

Genua. Aldaar zijn twee Evangelisten, de een predikant de heer *Charbonnier*, de andere een bekeerde Italiaan. Er zijn twee scholen onder de leiding van een onderwijzer en eene onderwijzeresse.

Sinds het begin van dit jaar heeft zich een nieuw veld geopend, namelijk te *Alexandrie*, de derde stad van *Piëmont*, waar zich eene opmerkelijke beweging heeft geopenbaard; talrijke vereenigingen van meer dan 200 personen verzamelen zich drie of viermaal 'sweeks, onder het gehoor der Waldensche zendelingen, die van *Genua* en *Turin* zich gedurig derwaarts begeven; men hoopt eerlang aldaar een vasten post te vestigen.

Asti. Eene dergelijke opwekking heeft zich geopenbaard te *Asti*, hoofdplaats van de provincie van dien naam, en ook in de omliggende plaatsen; te *Asti* verzamelen zich reeds 100 à 150 personen.

Nice. Te *Nice* zijn twee Evangelisten, één in de Fransche en één in de Italiaansche taal werkzaam; er zijn 2 scholen, een jongens- en een meisjesschool; ook in die streken is veel opwekking; het hoofdbestuur zoude het van groot belang rekenen, aldaar een reizenden Evangelist te kunnen zenden.

Pignerol. De post te *Pignerol* blijft in een voorloopigen toestand; elken Zondag wordt de dienst er waargenomen door de twee hoogleeraren in de theologie, maar er is nog geen vaste arbeider aldaar gevestigd, hetgeen het hoofdbestuur zeer wenschelijk toeschijnt, niet zoo zeer als zendingspost, als wel om de vele Waldensche familiën, die aldaar of in de omstreken wonen.

Aan het Tractaatgenootschap, sinds een paar jaren aldaar gevestigd, heeft men een Bijbelgenootschap toegevoegd, dat zijn hoofddepôt te *Turin* heeft, van waar colporteurs uitgaan om zooveel mogelijk den Bijbel te verspreiden.

Uit een en ander zien wij, dat de akker groot is; moge de Heer zelf vele en goede arbeiders uitzenden, en zijnen zegen rijkelijk schenken aan al hetgeen reeds tot uitbreiding van zijn Rijk gedaan wordt.

V. Wij willen eindelijk Uw Hoog Eerw. nog eenige bijzonderheden mededeelen.

Verschillende aanbouwen zijn begonnen of voortgezet. 1°. Een nieuwe pastorij te *Massel*, waar de benoodigde gelden voor bijeen verzameld zijn door mevrouw *Williamron.* 2°. Een huis is aangekocht voor een pastorij te *St. Germain*, maar voor de verbouwing ontbreekt eene som van fr. 7,000. 3°. De pastorij te *Bobij* is hersteld, gedeeltelijk door giften van vrienden, die onbekend hebben willen blijven. Wat de pastorij te *Ville-Séche* betreft, zijn de bezwaren voor aankoop nog niet uit den weg geruimd.

In het buitenland is 1°. de kerk te *Pignerol* onder dak gekomen, en zal waarschijnlijk tegen den herfst kunnen voltooid en ingewijd worden; een schuld van fr. 20,000; zal vooreerst op dit gebouw blijven rusten; aan de kerk is verbonden een pastorij, een huis voor den onderwijzer, en een locaal voor kleinere bijeenkomsten. 2°. In December 1856 is de kerk te *Nice* ingewijd; ook dààr is aan verbonden een schoolgebouw en een kleine zaal voor bijeenkomsten, maar ook hier is een tekort van fr. 20,000. 3°. De bouw van eene kerk te *Genua* is eindelijk begonnen, maar voor hare voltooijng zal waarschijnlijk eene aanzienlijke som ontbreken. 4°. Het gebouw te *Turin*, moetende dienen voor de woning van den predikant, van de Evangelisten, van de onderwijzers en onderwijzeressen en tevens voor hospitaal, is bijna geëindigd, en met de verrassendste uitkomst. Men zal zich herinneren, dat de heer *Brewin*, onlangs overleden, een voorschot van fr. 80,000 à 4 °/₀ voor dit gebouw had gedaan; zijne weduwe heeft deze aanzienlijke som geheel aan de Waldensche kerk geschonken, onder de eenige voorwaarde, dat de huur van het gebouw aan de Evangelisatie zal worden besteed.

Na Uw Hoog Eerw. wederom het belangrijkste te hebben medegedeeld van hetgeen uit de valleijen tot onze kennis is gekomen, voegen wij de mededeeling, dat ons comité vergaderd is geweest te *'s Gravenhage* den 11den Junij jl., maar bij deze mededeeling moeten wij den treurigen pligt vervullen, Uw Hoog Eerw. te berigten, er eene plaats in ons midden ledig was. De Heer heeft ons waardig medelid, en gedurende vele jaren, onzen ijverigen secretaris, den heer *Revel*, van ons geroepen en tot zich genomen; wij betreuren met velen zijn afsterven, en zijn naam zal in ons comité altijd met achting en liefde herdacht worden.

Onze waardige president heeft zich op nieuw met het secretariaat aanvankelijk willen belasten.

Met overlegging van het extract der kwitantiën der door ons in het vorige jaar overgemaakte gelden, voegen wij onze gebeden, dat het den Heer behage Uw Hoog Eerw. te zegenen in uwe gewigtige betrekkingen en werkzaamheden, en ze bevorderlijk te doen zijn aan de komst van Zijn Rijk.

De commissie voor de zaken der Evangelische gemeenten in de valleijen van Piëmont,

Namens dezelve,

E. A. ZUBLI,

Lid van genoemde commissie.

OPGAVE VAN DE GIFTEN

TEN BEHOEVE VAN DE NOODLIJDENDE KERKEN.

COLLECTE 1857.

Classe *Arnhem.*

Arnhem	*f* 438.40
Oosterbeek	
Rozendaal	17.00
Velp	92.00
Rhede	27.00
Ellecom	22.25
Spankeren	31.10
Dieren	27.01^{5}
Wageningen	36.65
Renkum	
Bennekom	
Ede	11.23^{5}
Scherpenzeel	25.37
Hoevelaken	7.10
Lunteren	31.04
Otterloo	3.20
Apeldoorn	58.00
Beekbergen	
Nijbroek	8.50
Terwolde	10.00
Twello	28.30^{5}
Wilp	10.41
Voorst	23.60
Loenen	9.00
Hal	5.50
Brummen	35.60
Hoenderloo	3.00
Totaal	f 961.27^{5}

Classe *Nijmegen.*

Nijmegen	*f* 149.65
Ooij en Persingen	2.90
Beek en Ubbergen	20.00
Beuningen	12.90
Neerbosch	20.00
Heumen c. a.	3.97^{5}
Asselt (O. en N.)	7.61^{5}
Batenburg	6.00
Wychen en Leur	7.18^{5}
Burgharen	3.00
Altforst c. a.	7.00
Maasbommel c. a.	3.52
Wamel en Dreumel	4.35
Leeuwen c. a.	1.10
Horssen	3.50
Druten c. a.	7.30
Winsen	4.51
Elst	31.02
Bemmel c. a.	5.50
Lent	5.45
Gent c. a.	7.35
Herwen	3.00
Lobith	14.50
Angeren	3.70
Huissen	4.50
Elden	4.00
Driel	9.11^{5}
Transporteren	*f* 352.69

Per transport	*f* 352.69
Heteren	8.00
Randwijk	8.00
Hemmen	11.00
Zetten c. a.	5.60
Valburg en Nomoet	8.00
Slijk-Ewijk c. a.	7.75
Herveld	10.64
Totaal	*f* 411.68

Classe *Zutphen.*

Zutphen	*f* 183.50^{5}
Gorsel	12.38^{5}
Warnsveld	37.38
Almen	15.10
Laren	11.50
Lochem	49.17
Gelselaar	7.43
Geesteren	15.25
Ruurlo	52.80
Vorden	14.09
Wichmond	10.22
Doesburgh	60.65
Steenderen	28.19^{5}
Hengelo	8.75
Keppel	15.20
Drempt	19.12
Transporteren	*f* 540.74^{5}

Per transport	*f* 540.74^5
Angerlo	9.20
Bahr en Lathum . .	3.33
Westervoort . . .	2.00
Zevenaar	14.50
Didam	6.50
Wehl	1.40
Doetinchem . . .	37.30
Hummelo	19.50
Zelhem	11.75^5
Zeddam.	7.06
's Heerenberg . . .	16.41^5
Gendringen . . .	18.00
Terborgh	15.00^5
Silvolde.	7.00
Dinxperlo	11.40
Varsseveld. . . .	17.70
Winterswijk . . .	33.63
Groenlo.	17.41
Rekken.	8.68
Neede	6.50
Eibergen	20.72
Borculo.	30.38
Lichtenvoorde. . .	5.00
Bredevoort . . .	9.70
Aalten	14.90
Totaal	*f* 885.73

Classe *Tiel.*

Tiel.	*f* 48.02
IJzendoorn . . .	3.00
Ochten	5.37^5
Hien enz.	7.70
Echteld.	5.75
Zoelen	11.00
Avezathe	4.50
Drumpt.	2.50
Wadenoijen . . .	3,00
Culenborg	45.75
Tricht	
Buurmalsem . . .	7.00
Erichem	6.00
Buren.	10.75
Asch	5.03
Zoelmond	6.00
Transporteren	*f* 171.37^5

Per transport.	*f* 171.37^5
Beusichem	6.64^5
Ingen	5.00
Eck en Wiel. . . .	3.15
Maurik.	6.70
Rijswijk	6.55
Ravenswaaij . . .	1.26
Ommeren	5.83
Lienden	10.00
Kesteren	
Opheusden. . . .	15.31
Totaal	*f* 231.82

Classe *Bommel.*

Zaltbommel . . .	*f* 29.30
Hurwenen	4.00
Rossem.	1.86
Heerewaarden. . .	2.55
Driel	5.70
Hedel	9.31
Well en Ammerzoden	2.93
Bruchem c. a. . .	3.55
Nederhemert . . .	5.85
Aalst	3.20
Pouderoijen c. a.. .	2.00
Brakel	2.00
Zuilichem c. a. . .	4.50
Gameren	2.50
Tuil.	5.00
Haaften.	1.25
Hellouw	1.75
Herwijnen. . . .	1.86^5
Vuren en Dalem. .	3.50
Rhenooij c. a.. . .	3.00
Beest	9.00
Rumpt	2.75
Deil en Enspijk. .	5.00
Geldermalsen . . .	4.80
Est	0.80
Meteren	2.50
Waardenburg c. a. .	10.26
Opijnen c. a.. . . .	5.00
Varik	1.20
Ophemert	11.25
Totaal	*f* 148.17^5

Classe *Harderwijk.*

Harderwijk	*f* 32.10
Hierden	6.00
Ermelo.	4.14
Putten	9.40
Nijkerk.	27.00
Voorthuizen. . . .	10.41
Barneveld	21.00
Kootwijk	2.00
Garderen	11.50
Elspeet	6.43
Hattem.	11.54^5
Vorgten	7.50
Veessen.	17.33
Heerde.	14.00
Epe.	14.20
Oene	8.77
Vaassen	18.00
Nunspeet	0.00
Doornspijk. . . .	24.64
Oldebroek	12.50
Oosterwolde . . .	15.00
Elburg	29.45^5
Wapenvelde . . .	5.90^5
Totaal	*f* 308.83

Classe *'s Gravenhage.*

's Gravenhage . . .	*f* 713.01
Delft	171.64^5
't Woud	7.10
de Lier.	13.63
Schipluiden . . .	11.53
Pijnakker	16.36
Nooddorp	4·00
Zoetermeer. . . .	21.65
Voorburg	65.62
Wassenaar. . . .	48.62
Scheveningen . . .	23.55
Loosduinen . . .	16.31
Ter Heyde . . .	
Monster	43.52
's Gravesande . . .	20.30
Naaldwijk	43.58^5
Wateringen . . .	4.00
Transporteren	*f* 1224.43

Per transport	*f* 1224.43
Rijswijk	30.00
Leijdschendam . .	17.50
Totaal	*f* 1271.93

Classe *Rotterdam*.

Rotterdam (Nederd. gemeente. . . .	*f* 1000.79^5
Id. (Engelsche gem.)	44.35^5
Id. (Schotsche gem.)	18.23
Schiedam	192.66^5
Vlaardingen . . .	96.27
Rozenburg. . . .	11.50
Maassluis	22.82^5
Maasland	22.00
Kethel	7.13
Delfshaven. . . .	41.80
Hillegondsberg . .	27.00
Overschie	25.00
Berkel en Rodenrijs.	12.75
Bergschenhoek . .	16.36^5
Bleiswijk	10.48
Moerkapelle . . .	4.31
Zevenhuizen . . .	25.00
Kralingen	49.42
Cappelle a/d IJssel.	18.55
IJsselmonde . . .	4.80
Charlois	20.00
Pernis	4.58
Hoogvliet	3.00
Poortugaal. . . .	14.82
Rhoon en Pendrecht.	11.35
Barendrecht . . .	12.00
Totaal	*f* 1716.99^5

Classe *Leyden*.

Leyden.	*f* 377.21^5
Noordwijk Binnen .	
Noordwijk aan Zee.	4.50
Noordwijkerhout. .	6.50
Hillegom	26.70
Lisse	50.00
Sassenheim. . . .	62.10
Transporteren	*f* 527.01^5

Per transport	*f* 527.01^5
Voorhout	6.80
Warmond	23.00
Oegstgeest. . . .	10.00
Rijnsburg	21.85
Katwijk Binnen. .	12.75
Katwijk aan Zee. .	50.25
Valkenburg. . . .	17.70
Voorschoten . . .	38.86
Kage.	5.00
Alphen	64.16
Oudshoorn. . . .	
Woubrugge . . .	12.05
Hoogmade. . . .	6.45
Koudekerk. . . .	26.11
Leyderdorp . . .	34.38
Soeterwoude . . .	3.25
Benthuizen. . . .	4.60
Hazerswoude . . .	23.21^5
Boskoop	
Zwammerdam. . .	9.00
Woerden	21.30
Bodegraven . . .	21.00
Aarlanderveen . .	
Nieuwkoop . . .	7.50
Noorden	7.00
Zevenhoven . . .	5.00
Kalslagen en Nieuveen	8.45
Lange en Korter Aar.	
Rijnzaterwoude . .	4.04^5
Oude Wetering . .	23.00
Leymuiden. . . .	26.06^5
Totaal	*f* 1019.80

Classe *Dordrecht*.

Dordrecht. . . .	*f* 268.15
Zwijndrecht . . .	15.04
Dubbeldam. . . .	4.95
Groote Lind . . .	3.20
H. I. Ambacht . .	13.00
Heerjansdam c. a. .	7.45
Rijsoord	10.05
Ridderkerk . . .	15.09
Oud-Beijerland . .	18.03
Transporteren	*f* 354.96

Per transport	*f* 354.96
Nieuw-Beijerland. .	4.17
Zuid-Beijerland . .	6.34
Numansdorp (*). .	25.80
Strijen	19.00
Klaaswaal	4.75
Westmaas	4.50
Cillaarshoek . . .	2.83
Antoniepolder. . .	2.77
Maasdam	7.00
Mijnsheerenland . .	17.00
Heinenoord . . .	16.40
Puttershoek	6.81
's Gravendeel . . .	9.80
Sliedrecht	34.85
Papendrecht . . .	14.50
Wijngaarden . . .	5.00
Oud-Alblas. . . .	2.00
Alblasserdam . . .	20.25
Nieuw Lekkerland .	7.10
Streefkerk. . . .	4.50
Brandwijk. . . .	2.41
Bleskensgraaf. . .	4.25
Molenaarsgraaf . .	5.50
Ottoland	5.50
Goudriaan. . . .	8.40
Gorinchem. . . .	49.17
Arkel	
Hoog-Blokland . .	2.35
Hoornaar	5.00
Schelluinen . . .	1.80
Boven-Hardinxveld .	13.00
Giessendam . . .	14.00
Giessen-Oudkerk. .	6.90
Giessen-Nieuwkerk .	5.50
Spijk	3.00
Totaal	*f* 697.11

Classe *Gouda*.

Gouda	*f* 104.00
Moordrecht . . .	15.03^5
Nieuwerkerk a/d IJssel	16.00
Transporteren	*f* 135.03^5

(*) Hierbij eene bijzondere gift van den heer *P. Niemandsverdriet*, van *f* 10.

Per transport *f*	135.03^5
Waddingsveen	20.50
Reewijk	6.65
Sluipwijk	14.08
Waarder	10.61
Oudewater *f* 39.00 } Hekendorp 4.07 }	43.07
Schoonhoven	20.79
Bergambacht	18.00
Ammerstol	3.00
Lekkerkerk	10.10
Krimpen a/d Lek	7.32^5
Ouwerkerk a/d IJssel	21.15
Berkenwoude	6.27
Stolwijk	12.00
Gouwerak	11.50
Haastrecht	12.00
Willige Langerak	3.73
Vianen	11.33^5
Lexmond	19.27
Ameide en Tienhoven	9.81^5
Langerak bez. Lek	3.00
Nieuwpoort	2.50
Groot-Ammers	5.78
Noordeloos	9.31^5
Meerkerk	7.00
Heicop en Boecop	6.55^5
Everdingen	4.05
Hagestein	8.55
Leerdam	7.50
Asperen	7.80
Heukelom	5.00
Kedichem	6.70
Oosterwijk	
Nieuwland	1.86
Leerbroek	8.96
Schoonderwoerd	6.04^5
Zijderveld	3.25
Totaal *f*	490.18^5

Classe *Brielle*.

Brielle *f*	88.00
Oostvoorne	3.00
Rockanje	5.50
Transporteren *f*	91.50

Per transport *f*	91.50
~~Nieuw Hellevoet.~~	8.00
Hellevoetsluis	18.10
Nieuwenhoorn	18.50
Zwartewaal	5.00
~~Nieuwland.~~	8.50
Geervliet	7.00
~~Spijkenisse~~	4.00
Hekelingen	6.60
Simonshave c. a.	3.00
Piershil	5.00
Korendijk	3.40
Zuidland	5.40
Abbenbroek	2.50
Heenvliet	5.00
Oudenhoorn	7.50
Sommelsdijk	18.00
Middelharnis	15.05
Stad	9.80
den Bommel	8.50
Oude Tonge	13.00
Ooltgensplaat	10.00
Nieuwe Tonge	10.00
Herkinge	4.50
Dirksland	21.50
Stellendam	6.50
Goedereede	9.15
Ouddorp	9.10
Totaal *f*	334.10

Classe *Amsterdam*.

Amsterdam *f*	4345.37
Id. (Engelsche gem.)	51.69^5
Weesp	31.40
Diemen	5.05
Sloterdijk	31.75
Sloten	19.72
Amstelveen (niet ontvangen).	
Aalsmeer	18.00
Uithoorn (Kudelstaart)	2.70^5
Ouderkerk a/d Amstel	22.35
Thamen a/d Amstel	15.82
Transporteren *f*	4538.86

Per transport *f*	4538.86
Naarden	16.20
Muiderberg	5.96
Muiden	9.50
Huizen	10.75
Laren	1.40
Blaricum	6.33^5
Bussum	8.92
Hilversum	24.53^5
Kortenhoef	13.86
's Graveland	150.90
Ankeveen	5.57^5
Nederhorst den Berg	10.10
Totaal *f*	4802.89^5

Classe *Haarlem*.

Haarlem *f*	205.33^5
Sparenwoude	10.00
Heemstede	45.20
Bennebroek	8.65
Zandvoort	12.10
Bloemendaal	187.25^5
Beverwijk	21.58
Velzen	31.35
Castricum	25.00
Uitgeest	20.10
Wijk aan Zee c. a.	2.50
Zandpoort	36.91^5
Houtrijk en Polanen	3.91
West-Zaandam	112.96
Oost-Zaandam	44.25
Oostzaan	13.50
Jisp	12.89
Wormer	11.04
Zaandijk	53.00
Koog aan de Zaan	44.20
Westzaan	33.10^5
Assendelft	16.08^5
Wormerveer	35.66
Krommenie	26.54^5
Krommeniedijk	1.00
Knollendam	5.00
Totaal *f*	1024.08

Classe Alkmaar.

Alkmaar	ƒ 151.03^5
Heilo	10.00
Akersloot	16.50
Limmen	15.94
Egmond Binnen	9.00
Egmond aan Zee (niet ontvangen)	
Bergen	33.67
De Rijp	11.50
Graft	2.50
O. en W. Graftdijk	8.20
Groot Schermer	10.00
Schermerhorn	8.10
Bedijkte Schermer	24.71
Driehuizen c. a.	8.66
Oudorp c. a.	10.15
Zuidscharwoude	19.60
Noordscharwoude	10.00
Oudkarspel	10.85
Oude Niedorp	6.50
Nieuwe Niedorp	10.26
Winkel	31.30
Haringcarspel c. a.	10.00
Warmenhuizen	12.80
Schoorl c. a.	8.20
Koedijk	9.00
St. Pancras	13.50
Noordzijpe / Zuidzijpe c. a.	38.44
Wieringerwaard	4.50
Kolhorn	2.66^5
Barsingerhorn	25.50
Schagen	58.25
St. Maarten c. a. (niet ontvangen)	
Petten	3.00
Callandsoog	4.01
Huisduinen	5.85^5
Den Helder c. a.	35.46^5
Hippolitushoef	9.00
Oosterland	2.85
Anna Paulownapolder	10.80^5
Burg	25.00
Den Hoorn	7.00
Oude Schild	6.00
Waal en Koog	5.40
Oosterend	5.58^5
Transporteren	ƒ 710.80

Per transport	ƒ 710.80
Oost-Vlieland	4.22^5
Westerschelling	13.98
Midsland en Hoorn	10.37
Eijerland	4.58
Totaal	ƒ 743.81^5

Classe Hoorn.

Hoorn	ƒ 93.17^5
Berkhout	17.78
Scharwoude	5.00
Grosthuizen c. a.	31.86
Zwaag	
de Blokkers	20.00
Schellinkhout	8.50
Wijdenes c. a.	
Enkhuizen	73.98
Bovenkarspel	10.30
Grootebroek	13.10
Lutjebroek	4.35
Hoogkarspel	26.00
Westwoud c. a.	30.64
Hem	13.35
Venhuizen	13.00
Urk	10.45
Medemblik	16.40
Andijk	15.04
Wervershoof	14.90
Midwoud	6.00
Oostwoud	14.52^5
Abbekerk c. a.	
Twisk	38.42
Opperdoes	
Spanbroek c. a.	6.25
Ursem	8.00
Hensbroek	5.50
Wognum c. a.	8.09
Obdam	2.50
Hauwert	
Benningbroek c. a.	
Zijbekarspel	3.75
Hoogwoud	
Aardswoud	5.00
Totaal	ƒ 515.86

Classe Edam.

Edam	ƒ 80.00
Warder	11.61
Etersheim c. a.	3.00
Beets	3.50
Oudendijk	7.50
Oosthuizen	20.95
Middelie	12.00
Purmerend	69.00
de Beemster	82.03^5
Kwadijk	15.38
Purmerland	23.00
Ilpendam	26.60
Watergang	4.25
Landsmeer	16.37
Buiksloot	28.85^5
Monnickendam	38.07^5
Broek in Waterland	41.00
Zunderdorp	8.15
Nieuwendam	20.00
Durgerdam	7.35
Ransdorp c. a.	11.34
Holijsloot	6.00
Zuiderwoude	9.00
Uitdam	4.00
Marken (Eiland)	14.58
Totaal	ƒ 568.63^5

Classe Middelburg.

Middelburg (Nederd. gemeente)	ƒ 360.75^5
Id. (Eng. gem.)	5.36
St. Laurens	5.85
Arnemuiden	4.90
Nieuwland	6.00
Kleverskerke	2.00
Vlissingen (Nederd. gemeente)	25.60
Id. (Eng. gem.)	4.89^5
O. en W. Souburg	8.86
Koudekerke	41.50
Bekerke	2.62^5
Zoutelande	0.00
Meliskerke	1.54
Transporteren	ƒ 469.88^5

Per transport	*f* 469.88^5
Westkapelle . . .	9.15
Veere	3.87^5
Gapinge	1.10
Vrouwenpolder . .	3.60
Serooskerke . . .	8.35
Oostkapelle . . .	6.04
Domburg	4.82^5
Aagtekerke. . . .	6.17^5
Grijpskerke . . .	2.56^5
Ritthem	3.00
Totaal	*f* 518.56^5

Classe *Zierikzee.*

Zierikzee	*f* 59.80
Ouwerkerk. . . .	8.50
Nieuwerkerk . . .	6.95
Oosterland. . . .	17.50
Bruinisse	8.21
's Heerenjansland. .	3.75
Kerkwerve. . . .	4.57^5
Brouwershaven . .	12.08
Zonnemaire . . .	17.82
Noordgouwe . . .	5.30
Dreischor	6.00
Elkerzee	8.45
Renesse *f* 3.30 } Noordwelle 5.05 }	8.35
Serooskerke . . .	5.00
Haamstede. . . .	8.80
Burgh	4.00
Tholen	
Oud-Vossemeer . .	6.34^5
Poortvliet	6.07
Scherpenisse . . .	6.46
St. Maartensdijk. .	7.20
Stavenisse	
St. Annaland . . .	7.00
St. Philipsland . .	3.25
Totaal	*f* 221.36

Classe *Goes.*

Goes	*f* 26.31^5
's Heer Hendrikskinderen	1.25
Transporteren	*f* 27.56^5

Per transport	*f* 27.56^5
Arendskerke . . .	7.87^5
Kattendijke . . .	1.77
Wolfaartsdijk. . .	6.15
Kloetinge	10.25^5
's Heer Abtskerke .	13.43^5
Wilhelminadorp . .	4.00
Cortgene	11.90
Wissekerke . . .	23.62
Colijnsplaat . . .	7.00
Cats.	2.28
Kruiningen . . .	7.75
Krabbendijk . . .	8.00
Fort Bath c. a. . .	7.23
Waarden	10.00
Schore c. a. . . .	4.50
IJerseke	3.82^5
Wemeldinge . . .	4.20
Kapelle.	3.50
Bieselinge	1.43
Borsselen	4.00
's Heerenhoek . . .	5.00
Heinkenszand. . .	8.00
Nisse	3.26
Ovezande c. a. . .	2.75
Ellewoutsdijk . . .	2.75
Oudelande. . . .	5.25
Baarland	1.60
Hoedekenskerke . .	1.70
's Gravenpolder . .	3.00
Totaal	*f* 203.59^5

Classe *IJzendijke.*

IJzendijke. . . .	*f* 6.81
Biervliet	8.00
Hoofdplaat. . . .	12.59
Schoondijke . . .	17.37
Breskens	7.00
Groede	14.37^5
Nieuwvliet. . . .	7.08
Sluis	27.41
Sint Anne. . . .	18.80
Sint Kruis. . . .	3.00
Aardenburg . . .	19.40
Oostburg	37.09
Transporteren	*f* 178.92^5

Per transport	*f* 178.92^5
Zuidzande	4.84
Retranchement . .	1.42
Axel.	7.00
Hoek.	8.47^5
Neuzen.	21.50
Zaamslag	8.15
Hontenisse. . . .	7.93
Hulst	5.70
Sas van Gent. . .	3.29
Philippine	4.41
Totaal	*f* 251.64

Classe *Utrecht.*

Utrecht.	*f* 999.67
Maarssen	53.65
Vleuten	1.85
De Meern. . . .	12.80
IJsselstein. . . .	37.50
Jutphaas	21.42
Vreeswijk	7.18
Lopiker Kapel . .	3.96
Jaarsveld	10.00
Lopik	10.20
Polsbroek	18.00
Benschop	14.10
Montfoort	6.50
Linschoten. . . .	5.50
Harmelen	13.00
Mijdrecht	8.89^5
Waverveen. . . .	2.10
Wilnis	6.52
Vinkeveen. . . .	8.20
Abkoude	10.45
Baambrugge . . .	22.00
Ter Aa.	15.25
Breukelen	22.31
Kokengen	3.75
Kamerik	31.50
Zegveld	8.20^5
Totaal	*f* 1354.51

Classe *Amersfoort.*

Amersfoort. . . .	*f* 88.72
Bunschoten . . .	6.70
Transporteren	*f* 95.42

Per transport *f*	95.42
Woudenberg	6.00
Soest	20.02[5]
De Vuursche	12.75
Baarn	24.34
Eemnes-Binnen	82.72[5]
Eemnes-Buiten	15.00[5]
Leusden	40.00
Hoogland	7.60
Tienhoven	8.57
Zeist	140.80
Westbroek	8.00
Maartensdijk	16.56
De Bilt	53.25
Blaauwkapel	15.55
Zuilen	30.00
Oud-Loosdrecht	18.02
Nieuw-Loosdrecht	11.43[5]
Loenen	21.98
Vreeland	58.25
Nichtevecht	17.32[5]
Totaal *f*	703.60[5]

Classe *Wijk.*

Wijk bij Duurstede. *f*	24.83
Cothen	1.07[5]
Neerlangbroek	0.00
Werkhoven	6.60
Schalkwijk	5.79[5]
't Waal	5.02[5]
Houten	11.03[5]
Bunnik	18.80
Odijk	3.50
Rhenen	40.71
Veenendaal	13.60
Renswoude	10.00
Elst	5.25
Amerongen	18.60
Leersum	13.07
Overlangbroek	4.83[5]
Doorn	21.81[5]
Driebergen	58.88[5]
Totaal *f*	269.47[5]

Classe *Leeuwarden.*

Leeuwarden *f*	301.43[5]
Huizum	12.71
Hempens c. a.	8.25
Goutum c. a.	6.36
Deinum	7.75
Marssum	7.25
Engelum	4.00
Lekkum c. a.	7.16[5]
Stiens	16.11
Britsum	11.72
Cornjum	12.10
Jelsum	4.89
Beetgum	48.60
Menaldum	
Berlikum	18.80
Wier	5.00
Vrouwen-Parochie	10.14[5]
St. Anna-Parochie	15.00
Finkum c. a.	9.27[5]
Hallum	16.10
Marrum c. a.	20.38
Bergum *f* 21.07; Bergumerheide 5.26[5]	26.33[5]
Rijperkerk c. a.	8.70
Oenkerk c. a.	16.11[5]
Oudkerk c. a.	13.16[5]
Suawoude c. a.	5.25
Garijp c. a.	6.00
Oostermeer c. a.	9.00
Rottevalle	8.00
Dragten *f* 27.30; Dragtster-Compagnie 4.16[5]	31.46[5]
Boornbergum c. a.	9.50
Oudega c. a.	5.02
Eernewoude	8.05[5]
Wirdum	12.55
Warga c. a.	15.70
Idaard c. a.	20.26
Grouw	13.45
Roordahuizen	14.50
Mantgum c. a.	6.45
Jorwerd	9.00
Weidum	18.10
Beers c. a.	6.00
Transporteren *f*	775.65[5]

Per transport *f*	775.65[5]
Hijlaard	1.85
Huins c. a.	7.50
Boxum	7.00
Totaal *f*	792.00[5]

Classe *Sneek.*

Sneek *f*	161.80
Goënga	8.50
Sijbrandabuuren	5.00
Deersum	3.50
Rauwerd	22.10[5]
Oosterwierum	3.00
Britswerd	8.00
Lutkewierum	3.33[5]
Bozum	12.00
Scharnegoutum	14.10[5]
IJsbrechtum	10.00
IJlst	38.36
Oppenhuizen	10.50
Jutrijp	7.35
Heeg	41.00
Gaastmeer	14.75
Oudega	17.53[5]
Oosthem	63.25
Wolsum	22.00
Woudsend	18.25
Nieuwland	20.50
Workum	25.00
Parrega	10.30
Tjerkwerd	13.75
Hindeloopen	7.25
Molkwerum	3.00
Stavoren	
Warns	5.20
Koudum	10.70
Sloten	13.05
Wijckel	3.23[5]
Balk	17.28
Oude Mirdum	4.12
Oudega	4.00
Nijega	3.25
Harich	5.81
Hemelum	20.00
Totaal *f*	650.78[5]

Classe *Franeker.*

Harlingen	*f* 96.35
Kimswerd	7.90
Midlum	8.19
Wijnaldum. . . .	8.82
Pietersbierum. . .	4.90
Sexbierum	15.86
Oosterbierum . . .	9.15
Tzummarum . . .	34.74
Minnertsga . . .	12.15
St. Jacobi Parochie.	16.00
Franeker	51.15
Achlum c. a. . .	8.95
Herbaijum. . . .	2.50
Dongjum	4.12
Ried c. a. . . .	9.00
Peins c. a. . . .	4.65
Schingen c. a. . .	3.50
Schalsum	3.00
Dronrijp	33.00
Welsrijp c. a. . .	9.40
Tzum	12.50
Bolsward	35.00
Burgwerd c. a. . .	13.10
Wommels c. a. . .	45.00
Oosterend	17.00
IJtens c. a. . . .	6.50
Oosterlittens . . .	4.68
Winsum c. a. . .	8.90
Edens c. a. . . .	11.30
Cubaard c. a. . .	12.80
Lollum.	10.40
Makkum c. a. . .	16.16^{5}
Gaast c. a. . . .	17.35
Idsegahuizen c. a. .	4.10
Exmorra c. a. . .	
Longerhouw c. a. .	
Schraard	5.00
Wons c. a. . . .	12.35
Pingjum c. a. . .	17.75
Witmarsum . . .	10.05
Arum	11.00
Totaal	*f* 614.27^{5}

Classe *Dokkum.*

Dokkum	*f* 56.00
Damwoude c. a. . .	12.11^{5}
Zwaag-Westeinde .	6.19
Akkerwoude c. a. .	6.03
Veenwoude . . .	3.90
Rinsumageest c. a. .	3.35^{5}
Birdaard c. a. . .	3.53^{5}
Aalsum c. a. . . .	8.25
Kollum.	26.50
Barum c. a. . . .	8.80
Augsbuur c. a. . .	6.00
Gerkesklooster . .	2.79
Buitenpost. . . .	13.95
Augustinusga c. a. .	9.00
Surhuisterveen . .	5.02^{5}
Drogeham	3.50
Twijzel c. a. . . .	11.25
Oudwoude c. a. . .	3.70
Holwerd	6.96
Blija c. a.	5.00
Ferwerd	9.52
Wanswerd c. a. . .	7.00
Reitzum c. a. . . .	6.25
Foudgum c. a. . .	3.50
Waaxens c. a. . .	2.00
Hiaure c. a. . . .	0.50
Hantum c. a. . . .	8.00
Ternaard	8.39^{5}
Nes op Ameland. .	3.91^{5}
Ballum c. a. . . .	6.85
Metslawier c. a. . .	15.77^{5}
Nijkerk.	8.27
Nes en Wierum . .	9.01
Paesens.	1.50
Anjum	11.85
Morrha c. a. . . .	5.70
Engwierum . . .	10.05
Ee	16.00
Oostrum c. a. . .	5.00
Schiermonnikoog. .	10.00
Totaal	*f* 350.93^{5}

Classe *Heerenveen.*

Heerenveen . . .	*f* 39.15
Oudeschoot . . .	14.75
Knijpe	
Nijehorne	
Wijnjeterp. . . .	9.00
Ureterp.	9.00
Beetsterzwaag. . .	33.20^{5}
Lippenhuizen . . .	13.00
Gorredijk	22.83
Langezwaag	6.00
Tjallebert	
Nijehaske	12.64^{5}
Hoornsterzwaag . .	
Kortezwaag . . .	3.50
Bakkeveen. . . .	3.80
Lemmer	36.25
Tjerkgaast. . . .	4.53
Langweer	14.03^{5}
Joure	74.38^{5}
Goingarijp. . . .	2.75
Terkaple	2.91
Akkrum	12.00
Haskerhorne . . .	5.40
Oosterhaule . . .	8.00
St. Jansga. . . .	4.71
Oosterzee	12.28
Oldeboorn. . .	20.50
Terhorne	3.00
Wolvega	24.05
Scherpenzeel . . .	
Peperga	2.84
Steggerden. . . .	3.75
Oldeholtpade . . .	5.77
Noordwolde . . .	6.83
Oldeberkoop . . .	13.15
Makkinga	5.25
Oosterwolde . . .	14.00
Donkerbroek . . .	5.50
Appelscha	2.50
Oldelemmer . . .	3.75
Haulerwijk. . . .	2.50
Totaal	*f* 457.52

Classe *Zwolle.*

Zwolle	*f* 208.60
Windesheim . . .	10.50
Wijhe	37.62^5
Raalte	24.48
Heino	14.15
Dalfsen.	25.64
Hasselt.	23.55
Rouveen	5.00
Staphorst	6.70
IJhorst en de Wijk .	11.50
Avereest	4.00
Nieuwleusen . . .	7.60
Ommen	15.73
Hellendoorn . . .	23.50
den Ham	6.05
Hardenberg . . .	11.35
Heemse.	4.80
Lutten	6.05
Gramsbergen . . .	4.00
Dedemsvaart . . .	10.50
Ommerschans. . .	6.80^5
Daarle	5.00
Totaal	*f* 473.08

Classe *Deventer.*

Deventer	*f* 122.96^5
Olst.	16.20
Wezepe.	7.50
Bathmen	16.77
Holten	10.76
Almelo	38.00
Tubbergen. . . .	3.75
Vriezenveen . . .	15.50
Enter	6.00
Borne	12.00
Weerselo	2.97
Losser	10.10
Oldenzaal	37.62^5
Hengelo	19.80^5
Delden	55.80
Goor	23.20
Urselo	12.03^5
Totaal	*f* 410.98

Classe *Kampen.*

Kampen	*f* 66.11^5
Kamperveen . . .	12.52^5
Zalk	11.45
Wilsum.	3.05
Mastenbroek . . .	17.50^5
Genemuiden . . .	17.11
IJsselmuiden . . .	5.90
Kampereiland. . .	10.00
Schokland	0.75
Vollenhove. . . .	29.31
Blokzijl	17.51
Blankenham . . .	11.15
Kuinre	9.32^5
Oldemarkt. . . .	20.35
Steenwijkerwold . .	7.31^5
Steenwijk	44.55
Giethoorn	7.21
Wanneperveen . .	4.50
Zwartsluis	18.03
Totaal	*f* 313.65^5

Classe *Groningen.*

Groningen. . . .	*f* 243.29^5
Hoogezand . . .	18.50
Sappemeer	12.00
Windeweer en Lula .	2.50
Kropswolde . . .	5.11
Noordlaren . . .	11.00
Haren	15.00^5
Westerbroek . . .	1.50
Engelbert	1.30
Middelbert. . . .	4.00
Noorddijk	7.57^5
Zuidhorn	10.00
Noordhorn. . . .	2.00
Leeg- en Hoogkerk.	3.20
Wierum en Dorkwerd	9.95
Garnwerd en Oostum.	3.05
Aduard.	3.28
Ham en Fransum .	6.50
Feerwerd	2.50
Ezinge	3.12
Saaxum.	1.50
Transporteren	*f* 371.88^5

Per transport	*f* 371.88^5
Oldehove	5.75
Niehove	4.50
Niezijl	2.75
Grijpskerk . . .	
Visvliet	2.30
Grootegast. . . .	30.00
Oldkerk, Niekerk en Faan	5.00
Sebaldeburen . . .	10.08^5
Lutkegast	2.10
Opende.	1.75
Marum en Noordwijk	5.00
Nuis en Niebert . .	5.50
Oldebert	10.29^5
Midwolde en de Leek.	
Lettelbert	2.93
Oostwold, Hooge en Lage Meeden . .	2.25
Zevenhuizen . . .	4.00
Totaal	*f* 466.09^5

Classe *Winschoten.*

Winschoten . . .	*f* 26.61^5
Eeksta	4.90
Oude Pekela . . .	33.85
Nieuwe Pekela . .	15.81
Westerlee	6.45
Muntendam . . .	12.00
Meeden.	10.25
Veendam	44.35
Wildervank . . .	23.65
Noordbroek . . .	11.50
Zuidbroek. . . .	31.52^5
Scheemda	10.80
N. Stadskanaal . .	18.50
Omlanderwijk c. a.	7.05
Midwolde	23.50
Nieuw Scheemda. .	8.60
Wagenborgen. . .	3.00
Termunten. . . .	5.02^5
Woldendorp . . .	3.50
Nieuwolda. . . .	24.00
Oostwold	61.32
Finsterwolde . . .	11.41^5
Transporteren	*f* 397.61

Per transport	*f* 397.61
Nieuwe Schans . .	9.83
Beerta	38.74
Nieuw Beerta . .	18.10
Bellingewolde. . .	15.71
Vriescheloo . . .	3.30
Vlagtwedde . . .	9.25
Bourtange	2.00
Sellinge.	2.60
Klooster ter Apel. .	3 50
Onstwedde. . . .	10.50
Wedde.	5.00
Blijham.	10.62
Oude Schans . . .	3.00
Totaal	*f* 529.76

Classe *Appingadam.*

Appingadam . . . . *f*	25.91^5
Opwierda	2.30
Farmsum	10.00
Oterdum	2.84
Heveskes	2.90
Meethuizen . . .	1.05
Tjamsweer. . . .	4.80
Wiewert	4.35
Delfzijl.	15.17
Uitwierda	3.50
Holwierda. . . .	3.72^5
Krewerd	2.00
Bierum.	1.85
Spijk	4.92^5
Losdorp	2.00
Godlinze	3.75
Jukwerd	2.00
Solwerd c. a. . .	5.79^5
Loppersum. . . .	7.95
Wirdum	3.59
Oosterwijtwerd . .	4.75
Eenum.	2.50
Zeerijp	2.00
Leermens	3.75
't Zandt	6.68
Garshuizen. . . .	5.01
Westeremden . . .	2.50
Stedum.	4.26
Garrelsweer . . .	4.00
Transporteren	*f* 145.86

Per transport	*f* 145.86
Lellens.	1.55^5
Slochteren. . . .	10.70
Harkstede en Scharmer .	7.30
Kolham.	2.10
Schildwolde . . .	3.67
Hellum.	4.00^5
Siddeburen . . .	4.50
Woltersum. . . .	7.05
Wittewierum . . .	3.30
Ten Boer	9.00
Thesinghe	5.06
Garmerwolde . . .	4.30
Totaal	*f* 208.40

Classe *Onderdendam.*

Middelstum . . . *f*	4.39^5
Onderdendam. . .	11.02^5
Huisinge	1.20
Westerwijtwerd . .	2.00
Bedum.	
Zuidwolde. . . .	7.81
Noordwolde . . .	1.40
Stitswerd	1.40
Kantens	3.00
Meden (west. ged.) .	9.60
Id. (oost. ged.) . .	5.77
Oosternieland en Oldenzijl	3.15
Eppenhuizen . . .	1.11
Zandeweer. . . .	1.85
Rottum.	4.48
Breede	10.00
Warffum	20.00
Uskwerd	8.05
Uithuizen	19.40^5
Leens	6.45
Warfhuizen . . .	2.35
Wehe	2.04
Zuurdijk	1.02
Ulrum	6.90
Niekerk	3.00
Vierhuizen. . . .	3.87
Zoltkamp	2.27^5
Transporteren	*f* 143.55

Per transport	*f* 143.55
Hornhuizen c. a. .	6.77
Pieterburen . . .	15.50
Westernieland . .	1.74^5
Saaxumhuizen. . .	10.00
Winsum	6.00
Adorp	2.83^5
Wetsinge c. a. . .	2.00
Obergum c. a. . . .	4.00
Tinallinge	1.38
Baflo-Raskwerd . .	2.00
Den Andel. . . .	3.00
Eenrum.	20.64^5
Mensingeweer. . .	2.05
Totaal	*f* 227.47^5

Classe *'s Hertogenbosch.*

's Hertogenbosch . . *f*	54.56^5
Engelen	2.66
Oss c. a.	3.60
Heeswijk en Dinther.	3.05
Berlicum c. a. . .	10.32
Lith c. a.	3.50
Oijen en Megen. .	7.05^5
Grave	10.00
Ravenstein. . . .	2.61
Dieden	6.94
Kuik	17.50
Boxmeer en Sambeek.	4.55
Vierlingsbeek. . .	1.61
Oisterwijk c. a. . .	12.71^5
Tilburg.	5.00
Hilvarenbeek . . .	9.38^5
Boxtel	3.00
St. Michiels-Gestel en Schijndel . .	3.86
Helvoirt	5.35
Vucht	17.15
Totaal	*f* 184.42

Classe *Breda.*

Breda . . . . . *f*	55.16^5
Prinsenhage . . .	4.76
Leur	12.50
Transporteren	*f* 72.42^5

Per transport *f*	72.42^5
Etten	7.58
Zundert	3.37
Ginneken	10.90
Chaam	5.79
Bergen op Zoom	32.91
Ossendrecht	3.00
Rozendaal en Wouw	12.00
Kruisland	7.60
Steenbergen	8.21
Nieuw Vossemeer	6.76
Willemstad	11.00
Eijnaart en Heijningen	18.00
Klundert	16.00
Zevenbergen	32.50
Standdaarbuiten	20.20
Oudenbosch	9.46^5
Gastel	2.25
Dinteloord	7.00
Geertruidenberg	13.77
Oosterhout	14.15
Dongen	8.61
Terheijden	9.50
Made	5.00
Drimmelen	10.00
Hooge Zwaluwe	10.27
Lage Zwaluwe	4.00
Moerdijk	9.02^5
Totaal *f*	371.22^5

Classe *Heusden.*

Heusden *f*	13.41
Doeveren c. a.	3.05
Aalburg c. a.	3.00
Wijk	4.00
Veen	3.65
Eethen	2.88
Meeuwen	1.00
Babilonienbroek	
Dussen	
Transporteren *f*	30.99

Per transport *f*	30.99
Vlijmen	10.00
Woudrichem	8.10
Sleeuwijk	3.19
Werkendam	5.66
Almkerk c. a.	3.60
Uitwijk	3.50
Rijswijk { Giessen	1.00
Rijswijk { Rijswijk	3.90
Op- en Neder-Andel	8.83
Kapelle	2.15
Waspik	1.70
Raamsdonk	9.80
's Gravemoer	2.36
Sprang	5.40
Besoijen	3.73
Waalwijk	4.25
Baartwijk	2.00
Drunen	6.97
Loon op Zand	2.86^5
Totaal *f*	119.09^5

Classe *Eindhoven.*

Eindhoven *f*	12.00
Oirschot	10.75
Hoogeloon	2.00
Bladel	10.00
Veldhoven	2.00
Heeze	24.10
Valkenswaard	5.00
Bergeijk	0.70
Budel	2.50
Someren	5.00
Asten	3.35
Helmond	37.53
Veghel	10.00
St. Oedenrode	6.50
Nuenen	9.00
Deurne	5.20
Totaal *f*	145.63

Classe *Assen.*

Assen *f*	38.70^5
Norg	7.00
Peize	4.00
Roden	3.65
Roderwolde	
Eelde	8.60
Vries	11.05
Zuidlaren	12.00
Anlo	4.22^5
Gieten	4.76^5
Gasselter Nieuwveen	15.05^5
Gieterveen	7.57
Gasselte	4.00
Rolde	11.90
Hijkersmilde	5.97^5
Beilen	
Eext	5.50
Annerveen	6.75
Veenhuizen	13.80
Hoogesmilde	5.00
Grollo c. a.	4.00
Totaal *f*	173.54^5

Classe *Meppel.*

Meppel *f*	78.90
Kolderveen	1.25
Nijeveen	2.50
Havelte	5.40
Wapserveen	4.10
Vledder	4.00
Diever	5.65
Dwingelo	7.67
Ruinen	8.30
Ruinerwold	8.70
Kockange	5.00
Hoogeveen	63.42
Zuidwolde	19.07
Hollandsche Veld	6.68^5
Fredriksoord	5.25
Totaal *f*	225.89^5

Classe *Koevorden*.

Koevorden . . . . *f*	11.15
Dalen	26.22[5]
Oosterhesselen . .	
Sleen	13.25
Zweelo	12.50
Westerbork . . .	15.37[5]
Borger	10.25
Odoorn	17.04[5]
Roswinkel	10.05
Emmen	11.25
Schoonebeek . . .	18.40[5]
Nieuw-Buinen . . .	7.30
Totaal *f*	152.30

Kerkbestuur *Limburg*.

Maastricht . . . . *f*	23.60[5]
Beek en Geul . . .	5.00
Gulpen	2.50
Meerssen	14.43
Eijsden	1.90
Vaals	2.43
Venlo	12.54
Blitterswijk . . .	2.10
Gennep	5.49[5]
Stevenswaard . . .	
Roermond	18.50
Weert	7.50
Sittard	10.40
Transporteren *f*	106.40

Per transport *f*	106.40
Urmond	4.14
Heerlen	6.55
Totaal *f*	117.09

***Waalsche Commissie*.**

Volgens opgave op 1 Julij 1857 . . *f*	868.72[5]
Volgens opgave op 1 October 1857 .	556.71
Totaal *f*	1425.43[5]

NAGEKOMEN COLLECTE 1856.

Zierikzee:	gemeente	Stavenisse . . . . *f*	3.00

NAGEKOMEN GIFTEN 1857.

Arnhem:	gemeente	Renkum en Heelsum . . . . *f*	29.75
	〃	Beekbergen	5.35
Leyden:	〃	Oudshoorn	19.20
Dordrecht:	〃	Arkel	7.58
Amsterdam:	〃	Amstelveen	2.25
	〃	Hilversum *	1.00
	〃	Nederhorst den Berg *	6.00
Hoorn:	〃	Opperdoes	14.75
	〃	Hauwaart	8.75
	〃	Hoogwoud	10.00
Edam:	〃	Holijsloot *	1.00
Zierikzee:	〃	Tholen	16.96
	〃	Stavenisse	4.00
IJzendijke:	〃	Cadzand	8.36
Leeuwarden:	〃	Menaldum	17.10
		Transporteren . . . *f*	152.05

De met een * gemerkte gemeente komt reeds in de lijsten voor. Het bedrag, hier aangegeven, dient alzoo als eene bijzondere gift te worden aangemerkt.

		Per transport	*f* 152.05
Franeker:	gemeente	Exmorra c. a.	2.90
	"	Longerhouw.	11.25
Sneek:	"	Stavoren	2.80
Heerenveen:	"	Oude en Nije Horne	2.00
	"	Tjallebert c. a.	6.85
Deventer:	"	Markelo	16.00
	"	Wilsum	6.52
	"	Rijssen	11.08
	"	Ootmarsum	10.00
	"	Denekamp	9.30
	"	Enschedé	77.89
	"	Diepenheim.	9.50
	"	Haaksbergen	9.35[5]
Groningen:	"	Grijpskerk	10.00
	"	Midwolde en de Leek	8.00
'sHertogenbosch:	"	's Hertogenbosch. Kerkhervorming	35.65
Heusden:	"	Babilonienbroek	3.00
	"	Dussen	1.98
Limburg:	"	Stevenswaard	1.00
		Totaal.	*f* 387.12[5]

AAN DE COLLECTE 1857 ONTBREKEN OP 10 NOVEMBER 1857.

Arnhem:	gemeente	Oosterbeek.
	"	Bennekom.
Tiel:	"	Tricht.
	"	Kesteren.
Harderwijk:	"	Nunspeet, ook over 1855 en 1856.
's Gravenhage:	"	Ter Heide.
Leyden:	"	Noordwijk Binnen.
	"	Boskoop.
	"	Aarlanderveen.
	"	Langer en Korter Aar.
Gouda:	"	Oosterwijk..
Alkmaar:	"	Egmond aan Zee.
	"	St. Maarten c. a.
Hoorn:	"	Zwaag.
	"	Wijdenes c. a.
	"	Abbekerk c. a.
	"	Benningbroek c. a.
Middelburg:	"	Zoutelande.
IJzendijke:	"	Waterlandskerk.

Heerenveen :	gemeente	Knijpe.
	〃	Hoornsterzwaag. Sedert 1848 is in die gemeente slechts gecollecteerd in 1851, 1853 en 1856.
	〃	Scherpenzeel c. a.
Deventer :	〃	Diepenveen.
	〃	Colmschate.
	〃	Wierden.
Onderdendam :	〃	Bedum c. a.
Assen :	〃	Roderwolde.
	〃	Beilen.
Koevorden :	〃	Oosterhesselen.

RECAPITULATIE 1857.

Arnhem	*f* 961.27^5
Nijmegen	411.68
Zutphen	885.73
Tiel	231.82
Bommel	148.17^5
Harderwijk	308.83
's Gravenhage	1271.93
Rotterdam	1716.99^5
Leyden	1019.80
Dordrecht	697.11
Gouda	490.18^5
Brielle	334.10
Amsterdam	4802.89^5
Haarlem	1024.08
Alkmaar	743.81^5
Hoorn	515.86
Edam	568.63^5
Middelburg	518.56^5
Zierikzee	221.36
Goes	203.59^5
IJzendijke	251.64
Utrecht	1354.51
Amersfoort	703.60^5
Wijk	269.47^5
Leeuwarden	792.00^5
Transporteren	*f* 20447.67

Per transport	*f* 20447.67
Franeker	614.27^5
Sneek	650.78^5
Dokkum	350.93^5
Heerenveen	457.52
Zwolle	473.08
Deventer	410.98
Kampen	313.65^5
Groningen	466.09^5
Winschoten	529.76
Appingadam	208.40
Onderdendam	227.47^5
's Hertogenbosch	184.42
Breda	371.22^5
Heusden	119.09^5
Eindhoven	145.63
Assen	173.54^5
Meppel	225.89^5
Koevorden	152.80
Kerkbestuur Limburg	117.09
Waalsche commissie	1425.43^5
	f 28065.76^5
Nagekomen collecte 1857	387.12^5
Totaal	*f* 28452.89

REGISTER

OP DE

HANDELINGEN VAN DE ALGEMEENE SYNODE

DER

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK

TEN JARE 1857.

BIJLAGE *A*.

BIJLAGE *B.*

BIJLAGE *C.*

BIJLAGE *D.*

ALPHABETISCH OVERZIGT

VAN DE

SYNODALE HANDELINGEN

TEN JARE 1857.

A.

E.

P.

U.

V.

ERRATA.

Blz. 46 staat op den kant, bij het vijfde rubriek „*Oosterbeek*" moet zijn: „*Oostblokker.*"

„ 137 staat op den kant bij het vierde rubriek „regt" moet zijn: „reglement."

„ 144 „ „ „ „ „ „ „ „ „afgèwezen" moet zijn: „afgewezen."

Bijl. A, blz. 10 staat op regel 16 v. o. „1500", moet zijn: „15."

„ „ „ 26 is tusschen regel 3 en 4 uitgelaten: „*Kage*" . . . . *f* 200."

„ „ „ 26 staat op regel 7 achter *Wanneperveen* „*f* 300" moet zijn: „*f* 270"; op regel 8 achter *Daarle* „*f* 430" moet zijn: „*f* 800"; op regel 9 achter *Hengelo* „*f* 800" moet zijn: „*f* 300."

„ „ „ 27 is op regel 10 uitgelaten: „*Mijdrecht.*"

„ „ „ 42 op regel 9 en 11 staat „buitenlandsche" moet zijn: „binnenlandsche."

„ B, „ 19 staat op regel 18 „art. 19" moet zijn: „art. 20."

„ „ „ 26 is op regel 7 v. o. vóór „bevoegd" uitgelaten het woord „niet."

„ „ „ 28 staat op regel 17 „zevental" moet zijn: „zestal."

„ „ „ 29 staat op regel 17 v. o. „*f* 450" moet zijn: „*f* 150."

„ „ „ 34 staat op den kant bij rubriek *b* „*Mijdrecht*" moet zijn: „*Middelburg.*"

„ „ „ 45 staat op regel 1 „hetzelfde provinciaal kerkbestuur" moet zijn: „het provinciaal kerkbestuur *Zuidholland.*"

„ „ „ 48 moet op regel 14 „die aanspraak" worden uitgelaten.

„ „ „ 53 staat op regel 11 „meerderheid" moet zijn: „minderheid."

